

'UÇK tekent akkoord Holbrooke voor overleg naar Belgrad

BELGRADO, 9 MAART. De Amerikaanse gezant Richard Holbrooke zal deze week naar Belgrado vertrekken om te onderhandelen over een vredesakkoord voor Kosovo. De gezant gaat morgen met Servische leiders, al is het niet duidelijk of hij dan ook een onderhoud heeft met de Joegoslavische president Slobodan Milošević.

Holbrooke, die in oktober een in-middels door alle partijen geschonden wapenstilstand in Kosovo forceerde, zal trachten Milošević over te halen om een internationale vredesmacht in Kosovo te aanvaarden. Die vredesmacht zou bestaan uit NAVO-troepen, aangevuld met een Russisch contingent. De NAVO dreigt met lucht-aanvallen als Joegoslavië dit onderdeel afwijst van het nog te ondertekenen vredesakkoord, waarvoor twee weken is onderhandeld in het Franse Rambouillet.

De aankondiging dat de Verenigde Staten hun topdiplomaat inzetten, volgt op een hernieuwde verzekering dat het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK het akkoord van Rambouillet accepteert. Gisteren onderhandelde de Amerikaanse gezant Christopher Hill urenlang met UÇK-leiders op een geheime locatie in Centraal-Kosovo. De Albanese beloven Hill het akkoord te tekenen, al dringt het UÇK nog altijd aan op een referendum over onafhankelijkheid van Kosovo over drie jaar – een onhaalbare eis – en zijn er reserves over de komst van Russische vrede-troepen – Russen gelden als bondgenoten van de Serviërs. Een commandant van het UÇK zei gisteren bovendien nooit met een ontwapening te zullen instemmen. De onzekerheid over de Albanese handtekening is derhalve nog niet voorbij.

Toch wijst de komst van Holbrooke erop dat de NAVO-druk op Belgrado weer op gang is gekomen. Gisteren konden de Duitse leiders van Buitenlandse Zaken Joschka Fischer, en Eurocommissaris Hans van den Broek een gesprek met Milošević geen concessie melden over een vredesakkoord voor Kosovo. Wel gezagde Joegoslavische president Milošević dat de vrede in Kosovo een duo van premier Djindjic en de Duitse gezant Holbrooke in aantocht was.

De Duitse generaal Naumann, hoofd van het Militaire Bevel van de NAVO, uitte gisteren in Londen zijn ongenoegen over de nader genoemde leiders van de NAVO-lidstaten die "Miljoenen garanties geven dat bepaalde zaken niet gebeuren". Naumann stoorde zich aan het feit dat de Joegoslavische president zou loofde dat er geen vrede komt zonder diens instemming.

In Kosovo zelf melden de leiders van de OVSE steeds vaker gevechten rond de berggronden van Macedonië.

Rond het plaatsje Kacanik in de oostelijke dorpen klonken gisteren beschietingen. Joegoslavische afgeleiden weken, in september, in oktober getekend door een sterke troepenmacht in het grensgebied samengetrokken uit militaire acties tegen lokale eenheden opgevoerd. De gezanten als een waarschuwing NAVO. (AFP, AP, Reuters)

UÇK neigt naar instemming met vredesplan

PRISTINA, 8 MAART. Het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) neigt naar instemming met het ontwerp-vredesplan voor Kosovo. De UÇK-leiding praat daar vandaag over. Het ondergrondse parlement van de Albanese in Kosovo keurde het vredesplan dit weekinde goed.

De militaire en politieke leiders van het UÇK kwamen gisteravond bijeen, maar verschoven een besluit tot vandaag. Aanvankelijk was verwacht dat de Albanese het vredesplan van Rambouillet, dat voorziet in grote autonomie voor Kosovo gedurende een overgangstermijn van drie jaar, gisteren al zouden ondertekenen. Dat had Bob Dole, de Amerikaanse oud-senator en oud-presidentskandidaat, zaterdag aangekondigd. Dole, door het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken naar de Balkan gestuurd om te bemiddelen, sprak vrijdag vertegenwoordigers van de Kosovaren in de Macedonische hoofdstad Skopje, nadat de Joegoslavische autoriteiten hem door een visumweigering hadden belet naar Kosovo te gaan. Dole zei zaterdag in Londen dat de Albanese leiders hadden beloofd het plan zondag te ondertekenen. Hij tekende daarbij aan dat Albanese instemming de druk op Belgrado om ook te tekenen zou vergroten, gezien het NAVO-dreigement van strafacties tegen de partij die als enige niet tekent. Daartoe kwam het evenwel niet.

Het 'parlement' van Kosovo gaf een verklaring uit waarin het zich akkoord verklaarde met het vredesplan, maar in dat parlement is de radicale oppositie nauwelijks, en het UÇK helemaal niet vertegenwoordigd.

Volgens bronnen in Pristina komen de twaalf leiders van het UÇK vandaag ergens in Kosovo opnieuw bijeen. Van die twaalf – zeven militaire commandanten, vier niet-militaire leden van het hoofdkwartier en Hashim Thaçi, namens het UÇK chef van de onderhandelingsdelegatie – zouden tien leden vóór het vredesplan zijn. Twee leden zouden nog overtuigd moeten worden van de wijsheid, een plan te accepteren dat niet voorziet in de onafhankelijkheid van Kosovo en dat wel voorziet in ontwapening van het UÇK. In Rambouillet waren elf van de zestien leden van de Albanese delegatie voor het vredesplan; de vijf UÇK-leden in de delegatie schortten hun instemming op om de achterban in Kosovo te raadplegen.

Joegoslavië blijft zich verzetten tegen het vredesplan, omdat het voorziet in de legering van een NAVO-vredesmacht in Kosovo. Bemiddelaar Wolfgang Petrisch zei gisteren na besprekingen in Belgrado dat „de Joegoslavische zijde niet erg tegemoetkomend is”. „Joegoslavië wil de onderhandelingen rekken. Dat is natuurlijk absoluut onaanvaardbaar”, aldus Petrisch. (Reuters, AFP, AP)

Vluchtende inwoners van het dorp Gajre in het zuiden van Kosovo, dat de afgelopen dagen door de Serviërs is gebombardeerd. (Foto AP)

Machtsstrijd reden pauze 'Rambouillet'

In Rambouillet vroegen de Kosovo-Albanese twee weken voor 'consultaties met de achterban' voor ze het ontwerp-vredesakkoord zouden tekenen. In werkelijkheid ging het om het uitvechten van een machtsstrijd. En die is nu gewonnen. De Albanese kunnen op 15 maart tekenen.

Door onze redacteur

PETRA DE KONING

PRISTINA, 4 MAART. Natuurlijk zou Bajram Kosumi, politicus en lid van de Albanese delegatie die onderhandelde over een vredesakkoord met de Serviërs, nu graag door Kosovo reizen. Om de Albanese uit te leggen wat er in dat akkoord staat, en om te horen wat ze ervan vinden. Want dat was de bedoeling van het uitstel van ruim twee weken dat de Albanese delegatie in Rambouillet vroeg. Na overleg met de Albanese bevolking zou het akkoord ondertekend worden. „Maar als ik nu naar het zuidwesten ga”, zegt hij, „kom ik terug in een doodkist.”

Het is niet alleen de oorlog in Kosovo die de delegatieleden tegenhoudt om te doen wat ze hadden aangekondigd. Ze weten ook nauwelijks waar ze met hun 'consultaties' moeten beginnen. De politieke partijen organiseren bijeenkomsten voor hun actieve leden.

Delegatielid Veton Surroi publiceert hoofdstukken uit het akkoord in zijn krant. En de vertegenwoordigers in Rambouillet van het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK vertellen commandanten en soldaten wat de overeenkomst betekent.

Maar de Albanese in de dorpen, de Albanese die geen kranten lezen, en de duizenden die op de vlucht zijn voor de gevechten? Bajram Kosumi, vice-voorzitter van de Verenigde Democratische Beweging: „Er zijn te weinig organisaties, we hebben de instituties nog niet om mensen te bereiken.”

Toch zeggen de delegatieleden, net een week terug in Kosovo, dat ze het nu al zeker weten: een 'overgrote meerderheid' van de bevolking is vóór. Als er niks tussenkomt, een groot Servisch offensief bijvoorbeeld, tekenen de Albanese op 15 maart het akkoord. Op die dag moeten delegaties weer in Frankrijk zijn.

Albanese politici die in Rambouillet waren, geven nu toe dat de extra weken niet echt bedoeld waren voor overleg thuis. „Dit uitstel werd alleen maar gevraagd voor het UÇK”, zegt Edita Tahiri, delegatielid voor de Democratische Liga van Kosovo (LDK), de partij van de gematigde leider Ibrahim Rugova. De UÇK-leden in de delegatie hadden tijd nodig om een interne machtsstrijd te winnen: hun politieke vertegenwoordiger Adem Demaçi verzette zich vanuit Kosovo hevig tegen de overeenkomst. Hij vond dat de Albanese met niets minder akkoord moesten gaan dan onafhankelijkheid, of ze

moesten doorvechten. Dinsdag leed Demaçi zijn functie neer.

Een dag later zijn de Albanese onderhandelaars voorzichtig opgelucht. „Demaçi was een obstakel voor het vredesakkoord”, zegt Hydajet Hyseni van de Verenigde Democratische Beweging. „Dat obstakel is verdwenen.” Hyseni verwacht dat nu ook het UÇK het akkoord steunt. Maar hij zegt er onmiddellijk bij wat bijna iedere Albanese zegt over Demaçi: dat hij respect voor hem heeft, „zelfs als hij fouten maakt”. Demaçi, die 28 jaar gevangen zat, is het symbool

van het Albanese verzet tegen Servische onderdrukking.

De delegatieleden hopen dat Demaçi vanaf nu niet de tegenstanders van het vredesakkoord om zich heen gaan verzamelen. Zo gelukkig zijn ze zelf ook niet met de overeenkomst van Rambouillet, zeggen ze. De paragraaf over het Haagse Tribunaal voor oorlogsmisdaden in ex-Joegoslavië, waar ook de verantwoordelijken voor wreedheden in Kosovo berecht zouden moeten worden, verdween uit het akkoord. De regering in Belgrado houdt grote invloed op de economische ontwikkeling van Kosovo. En er zijn nog twijfels of

er werkelijk na drie jaar een referendum komt over onafhankelijkheid – ook al heeft de delegatie een brief van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright waarin dat referendum wordt beloofd. „Wij zijn net zo radicaal als Demaçi”, zegt Edita Tahiri van de LDK. „Ons doel is niet vrede, ons doel is onafhankelijkheid. Maar dit akkoord is een compromis, het resultaat van onderhandelingen.”

In de Albanese delegatie zitten vertegenwoordigers van partijen in Kosovo die vóór Rambouillet nog weigerden met elkaar te praten. In Frankrijk gedroegen ze zich opvallend eensgezind. „Eindelijk drong door dat we allemaal hetzelfde willen”, zegt Veton Surroi, hoofdredacteur van *Koha Ditore*, de belangrijkste krant in Kosovo. „Dit was een historisch moment, omdat we zelf konden beslissen over onze toekomst.”

Maar die beslissing werd uiteindelijk toch twee weken uitgesteld. „Het ontbrak onze delegatie aan diplomatieke vaardigheden”, zegt Edita Tahiri, buitenland-adviseur van Rugova. „We hadden het akkoord meteen moeten ondertekenen.” Maar de UÇK-vertegenwoordigers in Rambouillet durfden niet. In Kosovo zelf zeiden UÇK-commandanten dat de onderhandelaars zouden worden doodgeschoten als ze akkoord gingen met een overeenkomst die niet de onafhankelijkheid van Kosovo garandeerde. Drie dagen voor de tweede deadline in de onderhandelingen ging UÇK-vertegenwoordiger Thaçi naar Slovenië

voor geheim overleg met Adem Demaçi. Demaçi overtuigde hem: na het gesprek veranderde de aarzeling van de UÇK-delegatieleden in een definitieve weigering om het akkoord al op dat moment te tekenen.

Edita Tahiri: „Misschien kunnen we onze reputatie nog redden. Als we nu heel snel, wat ons betreft komend weekend al, de overeenkomst ondertekenen.” Deze woensdagmiddag zit ze in het LDK-kantoor in het centrum van Pristina, de hoofdstad van Kosovo. In het stadion naast haar kantoor houden Servische nationalistische een protestbijeenkomst. Ze schreeuwen en schieten in de lucht. Tahiri laat foto's zien die de Albanese delegatieleden van elkaar hebben gemaakt tijdens de onderhandelingen in het kasteel in Rambouillet. Ze zien er uitgeput uit. „De hele eerste week”, zegt Tahiri, „werden we 's nachts wakker gehouden door de leden van de Servische delegatie. Wij hadden onze kamers op de derde verdieping, zij op de tweede. Tot 's ochtends vroeg waren de Serviërs aan het drinken en lawaai maken. Ze zongen nationalistische liedjes om ons te provoceren.”

Volgens Tahiri hebben de Albanese geleerd om die provocaties te negeren. De delegatieleden klaagden niet over de herrie. „Alleen toen Madeleine Albright probeerde om ons met de Serviërs aan één tafel te krijgen, hebben we gezegd dat dat niet nodig was. Omdat we 's nachts al contact met ze hadden.”

Serviërs hielden Albanese met liederen wakker

van het Albanese verzet tegen Servische onderdrukking.

De delegatieleden hopen dat Demaçi vanaf nu niet de tegenstanders van het vredesakkoord om zich heen gaan verzamelen. Zo gelukkig zijn ze zelf ook niet met de overeenkomst van Rambouillet, zeggen ze. De paragraaf over het Haagse Tribunaal voor oorlogsmisdaden in ex-Joegoslavië, waar ook de verantwoordelijken voor wreedheden in Kosovo berecht zouden moeten worden, verdween uit het akkoord. De regering in Belgrado houdt grote invloed op de economische ontwikkeling van Kosovo. En er zijn nog twijfels of

Milošević blijft tegen vredesmacht Missie Holbrooke in Belgrado mislukt

BELGRADO, 11 MAART. De missie van de Amerikaanse gezant Richard Holbrooke naar Belgrado is mislukt. Holbrooke slaagde er gisteren niet in de Joegoslavische president Slobodan Milošević over te halen het vredesplan voor Kosovo, inclusief een legering van NAVO-vredesstroepen, te accepteren.

Holbrooke sprak gisteren acht uur lang met Milošević. Maar deze bleef zich verzetten tegen de legering van een NAVO-vredesmacht, die in Kosovo zou moeten toezien op de naleving van het vredesplan. Het ontwerp-vredesplan voorziet in zo'n legering van NAVO-troepen. „Er is vandaag geen verandering gekomen in de Joegoslavische standpunten, en – nodeloos om het te zeggen – er is ook geen verandering in ons standpunt”, zei Holbrooke na het gesprek. Hij zei niet naar Belgrado te zullen terugkeren, tenzij minister Madeleine Albright hem daar uitdrukkelijk om zou vragen.

Holbrooke wilde tegenover de pers niet spreken van een mislukking, omdat, zei hij, het overleg volgende week bij de hervatting van het afgebroken Rambouillet-overleg doorgaat. Maar in Washington is gezegd dat Holbrooke in zijn rapportage aan het ministerie van Buitenlandse Zaken wel degelijk van een „complete mislukking” heeft gesproken.

Milošević gaf een verklaring uit waarin hij het vredesplan voor Kosovo „een goede basis” voor een regeling van het conflict noemde, maar vasthield aan zijn verzet tegen een NAVO-troepenmacht in Kosovo. „Buitenlandse troepen hebben in ons land niets te zoeken”, aldus de Joegoslavische leider. „De poging de aanvaarding van buitenlandse troepen tot voorwaarde voor het politieke akkoord te maken is onaanvaardbaar.”

In Joegoslavië is gisteren direct een campagne van start gegaan die kennelijk de Serviërs moet voorbereiden op de mogelijkheid van NAVO-aanvallen. Een hoge commandant liet weten dat het leger klaarstaat om het land te verdedigen. De Servische staatstelevisie liet een officier aan het woord die zei dat „de verdediging van Kosovo geen prijs kent”. „We moeten afrekenen met verraders die zeggen dat we de hele wereld niet kunnen bestrijden”, aldus deze officier in een kennelijke verwijzing naar de leiders van de buurrepubliek Montenegro – de tweede deelrepubliek van Joegoslavië, naast Servië – waarvan de president, Milo Djukanović, juist een dag eerder zei dat Joegoslavië zich niet kan veroorloven tegen „de hele wereld” te vechten. Mira Marković, de invloedrijke echtgenote van Milošević, riep gisteren op tot „alle vormen van verzet” tegen de Verenigde Staten, de „tiran van de twintigste eeuw”. (Reuters, AP)

Onze correspondent in Brussel voegt hieraan toe: De militaire leiders van de NAVO-landen vinden dat alleen het bondgenootschap een vredesmacht voor Kosovo kan leiden. Dat zei gisteren met nadruk de voorzitter van het militair comité, de Duitse generaal Klaus Naumann, want „de internationale gemeenschap is daar niet unaniem over”. Naumann zei dat dit week-einde negenduizend soldaten in Macedonië gelegerd zullen zijn als voorhoede van een eventuele vredesmacht die zo'n 26.000 man moet tellen. De zestien NAVO-lidstaten en tien partnerlanden hebben troepen aangeboden. De vredesmacht gaat alleen naar Kosovo als er een vredesakkoord is. Naumann zei gisteren bezorgd te zijn over de situatie in Kosovo. „De Servische acties gaan door.”

BIJ INZET IN KOSOVO

NAVO denkt aan halvering SFOR

DOOR ONZE CORRESPONDENTEN

Brussel – Als de NAVO over enkele weken begint met de legering van een omvangrijke troepenmacht in Kosovo, dan heeft dat onvermijdelijk gevolgen voor de militaire aanwezigheid in Bosnië.

Eind dit jaar zou de SFOR in Bosnië met maximaal vijftien procent kunnen worden ingekrompen om zo financieel en militair ruimte vrij te maken voor operaties in het naburige Kosovo. Dit staat in een intern planningsdocument dat gisteren door het militair comité van de NAVO werd besproken.

Volgens generaal Naumann, hoofd van het militair comité, wordt de omvang van de troepenmacht in Bosnië bij de NAVO dezer dagen 'grondig heroverwogen'. Hij gaf aan dat de hoge kosten van de NAVO-aanwezigheid op de Balkan een extra argument zijn om de aan-

tallen militairen in de regio voortdurend tegen het licht te houden. „Wij hebben ook onze verplichtingen tegenover de belastingbetalers”. De NAVO-defensie-ministers moeten medio dit jaar knopen doorhakken.

Spanningen

Het aantal militairen in Bosnië werd al stapsgewijs teruggeschroefd van ruim 35.000 naar 28.000. Onder de voorwaarde dat de etnische spanningen in Bosnië niet oplopen, is volgens militaire planners van de NAVO een verdere reductie mogelijk tot 17.000 manschappen. In Kosovo wil de NAVO 26.000 militairen. legeren, mocht er volgende week in Frankrijk een vredesakkoord worden getekend. De Joegoslavische president Milošević volhardt echter vooralsnog in zijn verzet tegen de legering van NAVO-troepen.

Volgens een hoge NAVO-functionaris kunnen de kosten van de aanwezigheid op de Balkan in de hand worden gehouden door de SFOR en de 'KFOR' – mocht die laatste macht in Kosovo worden ingezet – intensief te laten samenwerken. Zo wordt gedacht aan het opzetten van een gezamenlijke logistiek en het gezamenlijk roteren (wisselen) van troepen. Ook is grotere efficiëntie mogelijk door de troepen in Bosnië meer te concentreren op probleemgebieden, zoals Brcko, en de verdeling van SFOR over nationale 'sectoren' op te heffen.

De inkrimping van SFOR zou voor het Nederlandse kabinet een geschenk uit de hemel zijn. Het ministerie van defensie heeft grote moeite zowel de Nederlandse bijdrage aan SFOR (circa 1200 militairen) als Kosovo (uiteindelijk circa 750) uit de lopende begroting te financieren.

Zorg om lot gevangen Kosovaren

PRISTINA, 10 MAART. Het Joegoslavische leger zet in Zuid-Kosovo zijn offensief onverminderd voort. Gisteren werden 120 Albanese mannen, die uit een geheel vernietigd dorp waren gevlucht, opgesloten om „de terroristen” onder hen te identificeren. Vanochtend zaten nog 23 van hen vast.

De Amerikaanse gezant Richard Holbrooke doet vandaag een nieuwe poging, de Joegoslavische president Milošević tot instemming met het vredesplan voor Kosovo te bewegen. Holbrooke zei gisteren Milošević duidelijk te willen maken dat hij met zijn afwijzing een botsing met de NAVO over zijn land afroept. „We zijn maar een paar dagen verwijderd van een tragedie van nog grotere dimensies dan die welke zich al afspeelt”, aldus Holbrooke.

Het Joegoslavische leger heeft de afgelopen dagen in het zuiden van Kosovo het dorp Ivaja weggevaagd: alle huizen werden in brand gestoken, het interieur van de moskee werd kapotgeslagen en het vee gedood. Gisteren werden vierhonderd dorpeelingen, die drie dagen zonder voedsel en water in de bergen hadden gebivakkeerd, door soldaten opgevangen: de vrouwen en kinderen werden gescheiden van de 120 mannen, die werden weggevoerd naar een politiebureau, volgens de Joegoslaven om vast te stellen of zich bij de mannen „terroristen” bevinden. Honderden inwoners van Ivaja zitten nog in de bergen. Internationale waarnemers maken zich zorgen over het lot van de mannen. Enkele waarnemers bevinden zich bij het politiebureau waar de mannen zijn ingesloten.

De Servische justitie heeft arrestatiebevelen uitgevaardigd tegen acht UÇK-leden, onder wie drie leden van de Albanese delegatie in Rambouillet: Hashim Thaçi, leider van de delegatie en beoogd premier van een nieuwe ondergrondse regering in Kosovo, UÇK-woordvoerder Jakup Krasniqi en UÇK-ideoloog Rame Buja. Ze worden beschuldigd van o.a. moord en ontvoering. (Reuters, AP, AFP)

Onafhankelijke media in Kosovo?

Citaat uit Vrij Nederland van 16 januari 1999: 'Ik ben eventueel bereid in het kader van de OVSE te gaan werken,' zegt VPRO-medewerker Rob Simons. 'Maar wat dat betekent, is mij nog niet duidelijk.' Nauwelijks een maand later zit Simons in Kosovo. Zijn taak: meehelpen de media aldaar op poten te zetten. Een uur voor het aflopen van het VN-ultimatum op dinsdag 23 februari sprak de VPRO Gids met Simons, die jarenlang Midden-Oostencorrespondent was en de laatste jaren voor Diogenes werkte.

De media op poten zetten. Wat houdt dat in?

Rob Simons: 'Het gaat er vooral om de media daar tot ontwikkeling te brengen en te ondersteunen. Dat is vooral belangrijk voor de Albanese televisie en de radio-stations die van de Servische regering in Belgrado geen vergunning hebben gekregen om uit te zenden. De staatsomroep in Pristina zendt nu voornamelijk programma's in het Servisch uit. Maar in Kosovo wonen twee miljoen Albanen en slechts tweehonderdduizend Serviërs. De Albanese kijker is voor uitzendingen in zijn eigen taal aangewezen op programma's die vanuit buurland Albanië worden uitgezonden. Door Servische stoorzenders zijn die echter vaak niet goed te ontvangen.'

Wat moet je precies doen?

'Ik wacht de resultaten van de onderhandelingen in Rambouillet af. Daarin moet ook een passage komen te staan over de onafhankelijkheid van de media. Er moet een nieuw omroepbestel tot stand komen, waarbij in het kader van de beoogde democratisering ook verschillende opinies in de ether tot uiting moeten komen. Vervolgens is het de bedoeling dat ook de televisie aan de Albanese kant tot ontwikkeling komt. Het is belangrijk dat er goed op wordt gelet dat de vele etnische bevolkingsgroepen zich in het aanbod herkennen. Maar zo'n multicultureel omroepbestel moet helemaal van

Simons: BuZa-uitzendkracht

onderaf worden opgestart. Dat betekent ook dat de journalisten een soort herscholing krijgen om te leren werken volgens journalistieke maatstaven van evenwichtigheid, objectiviteit en onafhankelijkheid. Des te meer van belang in verband met de verkiezingen die over negen maanden worden gehouden.'

Doe je dat allemaal in je eentje?

'In Kosovo werk ik als coördinator voor de afdeling voor de ontwikkeling van de media, die enkele weken geleden is opgericht. We zijn nu met een kleine staf bezig de wensen en behoeften van de media in kaart te brengen. Het eigenlijk werk kan pas beginnen als we weten welke ruimte er volgens het te bereiken akkoord aan de media wordt gegeven.'

Waarom kwam men bij jou terecht?

'Ik ben uitgezonden door het ministerie van Buitenlandse Zaken. Ik heb als Midden-Oostencorrespondent meer dan twintig jaar ervaring opgedaan met multiculturele samenlevingen en verkiezingen in conflictgebieden. En vorig jaar heb ik al eens een workshop gegeven voor journalisten van onafhankelijke tv-stations in Macedonië, voorafgaand aan de verkiezingen van afgelopen oktober aldaar. Die was bedoeld om journalisten te leren de verkiezingen op een onafhankelijke manier te verslaan.'

Hoe lang blijf je daar?

'Ik zit er nu twee weken en blijf voorlopig nog zes maanden.'

En als die zes maanden voorbij zijn?

'Dan kom ik weer bij de VPRO terecht, lijkt me. Al is het jammer dat de VPRO geen televisiebuitenlandrubriek meer heeft.'

Kees Sluys

'Rambouillet-II' is nog onzeker

VERVOLG VAN VOORPAGINA

Belgrado/Brussel – Niet alleen de oplaaiende gevoelens en de Servische weigering om te onderhandelen, vormen grote obstakels op de weg naar vrede voor Kosovo, ook de Albanese delegatie heeft nog altijd geen standpunt over ondertekening van het akkoord van Rambouillet. Maandag zei het UÇK klaar te zijn om handtekeningen onder het principe-akkoord te zetten. Hierdoor zouden de Serviërs de enige zijn die nog weigeren, waardoor er extra druk op hen kon worden uitgeoefend. Maar het UÇK eiste gisteren plotseling dat de Serviërs eerst alle vijandelikheden in Kosovo moesten staken, pas dan zou het UÇK haar handtekening zetten.

De Amerikanen lijken zeer ergerd over dit terugkrabbelen door de Albanen. „Als het UÇK niet snel akkoord gaat, vergoeten ze hun kanssen dat de Serviërs worden gebombardeerd door de NAVO”, aldus Colin Soley, analist van de op de Balkan gevestigde International Crisis Group, ICG. Ook binnen het UÇK, dat verdeeld is in een radicale en gematigde stroming, gaan er steeds meer stemmen op om zo snel mogelijk te ondertekenen. „Het is stomprinnig, het is belachelijk om niet te ondertekenen”, zo laat een hoge UÇK-vertegenwoordiger telefonisch weten vanuit Genève, waar de rebellen hun Europese Hoge Commando hebben gevestigd. „De mensen in Kosovo zijn het zat. Zij willen dat het UÇK ondertekent”, aldus de vertegenwoordiger. Maar sommige individuen in Kosovo snappen het politiek spel niet. Zij kijken slechts naar hun eigen belangen. Het UÇK speelt nu een gevarieerd spel dat kan leiden tot het verlies van steun onder de eigen bevolking.

Spitting

Holbrooke vindt dat de Serviërs gebombardeerd moeten worden wanneer ze niet het hele vredesplan, inclusief de komst van NAVO-troepen, accepteren. Rusland en de Europese NAVO-lidstaten Frankrijk en Italië voelen weinig voor het bombarderen van Servische doelen. Zij zien meer in een vredesmacht onder commando van de Verenigde Naties. „Het gebrek aan politieke wil in sommige landen en de splitsing binnen de NAVO maakt het zeer moeilijk voor Holbrooke om hard met zijn vuist op tafel te kunnen slaan”, aldus een Amerikaanse diplomaat. „Naturlijk voelt Milošević dat perfect aan en maakt daar gebruik van.” Het hoofd van het militaire comité van de NAVO, generaal Naumann, stelde gisteren echter dat het voor alle zestien NAVO-bondgenoten onbespreekbaar is dat het commando over een troepenmacht in Kosovo gedeeltelijk uit handen wordt gegeven, bijvoorbeeld aan de VN of OVSE, bij wijze van concessie aan Milošević. Zo'n „dubbele sleutel”, die gold in Bosnië in 1994/1995, is een fout die de NAVO niet wil herhalen, aldus Naumann. De NAVO heeft momenteel 9000 militairen in Macedonië, vlakbij de grens met Kosovo.

Huis VS steunt Clinton in plan troepen Kosovo

Door onze correspondent

WASHINGTON, 12 MAART. De Amerikaanse regering heeft onverwachte steun van het Congres gegrepen voor deelname aan een eventuele vredesmacht voor Kosovo. De meeste Democraten en een deel van de ernstig verdeelde Republikeinen schaarde zich achter president Clinton.

Na een urenlang debat bleek er gisteravond in het Huis van Afgevaardigden geen meerderheid te zijn voor een protestmotie tegen eventuele uitzending van Amerikaanse troepen. Wel was er een meerderheid voor een resolutie die, onder voorwaarden, instemming betuigde met het beleid van de regering om mogelijk troepen naar Kosovo uit te zenden als onderdeel van een NAVO-vredesmacht.

President Clinton toonde zich in een schriftelijke reactie tevreden over de stemming. Hij schreef dat de brede steun voor zijn Kosovo-beleid „beide partijen een duidelijke boodschap zendt dat het nu tijd is om een akkoord te tekenen”.

Vergeefs had het Witte Huis geprobeerd om het debat over Kosovo te voorkomen, nu de vredesonderhandelingen in een cruciale fase zijn. Minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright waarschuwde het Congres woensdag dat een negatieve uitspraak over een Amerikaanse militaire rol in Kosovo de vredesonderhandelingen ernstig kon schaden. Beide partijen, aldus Albright, zouden zo'n protestmotie kunnen zien als „een groen licht om de gevechten te hervatten”.

Maar de Republikeinse meerderheid in het Huis van Afgevaardigden schoof de bezwaren ter zijde. Dennis Hastert, de voorzitter van het Huis, zei dat het Congres de plicht heeft zijn mening te geven als Amerikaanse troepen op het punt staan om uitgezonden te worden. Van het begin af aan was overigens duidelijk dat de resoluties van het Huis niet bindend waren. De regering kan troepen uitzenden zonder instemming van het Congres. Maar het politieke effect van een protest zou niettemin groot zijn – in Washington, maar ook bij de vredesbesprekingen.

Henry Kissinger, de Nationale Veiligheidsadviseur onder president Nixon, waarschuwde woensdag tegen Amerikaanse inmenging in Kosovo. Hij sprak van „een gevaarlijk precedent” en met een verwijzing naar de Vietnam-oorlog voorspelde hij dat de VS in Kosovo in een situatie terecht komen, waaruit ze zich niet makkelijk meer kunnen losmaken. „Het kan erop neerkomen dat we de Serviërs gaan bombarderen om hen met het akkoord te laten instemmen, en daarna de Albanezen gaan bevechten om hen te ontwapenen.”

Twee andere Republikeinse veteranen, oud-senator Bob Dole en oud-VN-ambassadeur Jeane Kirkpatrick, pleitten juist voor Amerikaanse deelname aan de NAVO-vredesmacht. De motie waarin uitzending van Amerikaanse troepen wordt gesteund, vraagt wel van Clinton dat hij het Congres laat weten hoelang de missie zal duren en wat de kosten van de operatie zullen zijn.

ZATERDAG 13 MAART 1999

Contactgroep bijeen na 'nee' van Milošević

PRIŠTINA, 13 MAART. In een laatste poging een uitweg te vinden uit de impasse over het vredesplan voor Kosovo komen de leden van de Contactgroep voor voormalig Joegoslavië morgen in Parijs bijeen voor overleg.

Een dag later worden de strijdende partijen uit Kosovo in Parijs verwacht om verder te praten over het plan dat vorige maand in Rambouillet werd besproken.

De Joegoslavische president, Slobodan Milošević, heeft gisteren in een gesprek met de Russische minister van Buitenlandse zaken Igor Ivanov voet bij stuk gehouden dat hij geen buitenlandse troepen zal accepteren in Kosovo. De stationering van een vredesmacht van de NAVO is een belangrijk onderdeel van het vredesplan van Rambouillet.

Intussen lijkt de kans dat de Albanezen het plan zullen ondertekenen te groeien. De Albanezen zijn echter nog steeds verdeeld. De gematigde leider Ibrahim Rugova noemde het vredesplan gisteren „definitief”. In Priština verklaarde hij dat de tijd voor onderhandelingen voorbij was. „We zullen naar Parijs gaan om [het akkoord] te tekenen”.

In een verklaring liet het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) echter weten het vredesplan niet te beschouwen als „de oplossing die wij het liefst zouden willen” [namelijk onafhankelijkheid]. Maar er werd aan toegevoegd dat in het plan „niet alle deuren voor de toekomst

gesloten worden”. In de verklaring werd nadrukkelijk gewezen op de noodzaak voor de Albanezen in Kosovo om „samen te werken met de internationale gemeenschap”.

Mochten de Albanezen het plan accepteren, dan neemt de kans op militaire acties tegen Servië toe. In een gezamenlijke verklaring herhaalden de ministers van Buitenlandse Zaken van de VS, Groot-Brittannië en Frankrijk donderdag hun dreigement aan beide partijen dat ze moeten instemmen met het voorstel van Rambouillet, „inclusief het militaire deel”. Een partij die zich daartegen blijft verzetten draagt daarvoor volgens de verklaring zelf de verantwoordelijkheid. „Wij zijn bereid alle noodzakelijke consequenties te aanvaarden”, aldus de verklaring.

In Kosovo gaan intussen de gevechten gewoon door. Rebellen van het UÇK zouden gisteren in het noordwesten een Servische politiemann hebben gedood en twee anderen gewond. Internationale waarnemers van de OVSE hebben een Servische tankdivisie vanuit Priština in noordwestelijke richting zien vertrekken, ook meldden ze mortiervuur in de grensstreek met Macedonië. (AFP, AP, Reuters)

Servische jongens basketballen in Suvido; vroeger speelden ze samen met de Albanesezen

Petra de Koning

Het was een andere oorlog. Wat toen kon, is nu bijna onvoorstelbaar. Serviërs in een dorp in Kosovo verschuilden zich voor de Duitsers bij hun Albanese burens.

Vier maanden lang zat Vukomir Jeftić, Serviër, met zijn ouders en broers ondergedoken bij de Albanese boer Ram Lusha. Dat was in het voorjaar van 1941, Vukomir was twaalf. Duitse tanks en pantservoertuigen reden Kosovo binnen, het le-

Albanezen en Serviërs delen het dorpje Suvido

Ooit waren ze de beste vrienden. Albanesezen en Serviërs die in Suvido wonen. Ze gingen naar elkaars bruiloft. Pasten op elkaars kinderen. Verzorgden elkaars koeien. Toen stierf Tito en het komt nooit meer goed. Maandag beginnen in Frankrijk nieuwe onderhandelingen over Kosovo.

13-3-99

Vertrouw ze niet, vertrouw ze nooit

len doden en gewonden, duizenden Albanesezen werden gearresteerd. Bij een volgende demonstratie sloegen studenten Servische burgers in elkaar, ze plunderden Servische winkels. Mijnwerkers en fabrieksarbeiders in Mitrovica sloten zich aan bij de studentenprotesten. Nexhmedin Ibishi uit het dorp Suvido was een van de organisatoren, hij zat een maand in de gevangenis. Zijn Servische collega's bleven daarna bij hem uit de buurt. Alleen zijn vroegere atletieccoach uit Servië kwam hem thuis opzoeken en zei: „Al zet je de wereld op z'n kop. Voor mij blijf jij dezelfde.“ „Na die protesten“, zegt Ibishi,

nese bestuurders afgezet, hij trok autonome bevoegdheden van Kosovo in – de bevoegdheden die Tito de provincie gegeven had. Begin 1989 stelde die autonomie niets meer voor: Belgrado ging weer over het bestuur van Kosovo, over de rechtspraak, de politie, het onderwijs. Kujtim Sali uit Suvido zat op school in Mitrovica. Hij kreeg les in het Albanese, de Servische kinderen in het Servisch, maar in hetzelfde gebouw. Kujtim speelde gitaar in een bandje van de school. Zijn vriend Dragan, een Servische jongen, speelde accordeon. Ze maakten Albanese en Servische volksmuziek en traden op tijdens bruiloften. Albanesezen

rand van Suvido, een dorp in het noorden van Kosovo. Zijn Servische onderduikers hadden ook een huis in het dorp, maar ze waren bang. Bij de Albanen zaten ze veilig, wisten ze. Voor de Albanen was de Duitse inval een bevrijding van onderdrukking door het Servische regime. Alle Servische inwoners van Suvido hielden zich verborgen in de huizen van Albanen.

Vukomir Jeftić voetbalde in de gang met de zoons van Ram Lusha, Fehmi en Alush, hij sloep met hen op één kamer. „Ze waren”, zegt hij nu, „mijn beste vrienden in het dorp.”

Vukomir Jeftić werd na de oorlog magazijnbeheerder bij de spoorwegen, Fehmi en Alush Lusha werkten als chauffeur in een staalfabriek. Jeftić regelde goedkoop bakstenen en hout voor de nieuwe huizen van zijn Albanese vrienden. Als Jeftić kinderen ziek waren, brachten Fehmi of Alush Lusha hen naar de kliniek in de stad. Tijdens de 1 mei-viering in het dorp zaten ze naast elkaar te luisteren naar de toespraken van hun vakbondsleiders. Ze dronken samen, ze zongen, ze dansten op Servische en Albanese volksmuziek.

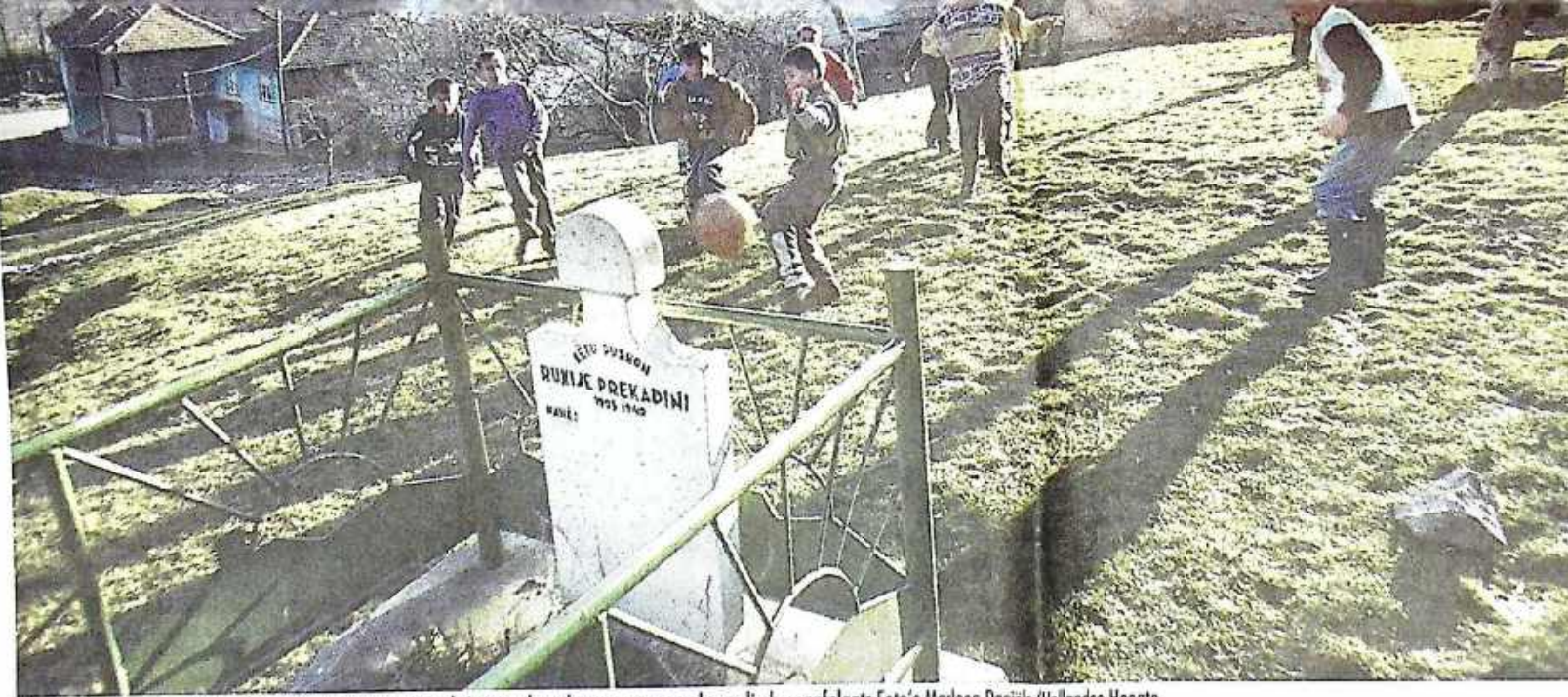
Nu groeten ze alleen nog, als ze elkaar tegenkomen op straat. „En soms”, zegt de gepensioneerde magazijnbeheerder, „doen ze alsof ze me niet zien. Als er andere Albanen in de buurt zijn.”

Ajete Abazi kwam in de jaren vijftig naar Suvido. Ze was negentien en trouwde met Selim Selimi, een Albanese chemicus. In het dorp waar Ajete was opgegroeid woonden alleen Albanen, ze sprak geen woord Servisch. In Suvido leerden Servische vrouwen haar hun taal. Ze naaiden samen kleren, ze pasten op elkaars kinderen.

Zes jaar geleden doorzocht de Servische politie het huis van Ajete. Haar man en oudste zoon werden gearresteerd en een dag lang geslagen. Volgens de politie hield de familie wapens verborgen. In april vorig jaar stierf Ajete aan een nierziekte. Niemand van haar vroegere Servische vriendinnen was op ziekenbezoek geweest. Ze kwamen niet condoleren, ze waren niet op haar begrafenis.

Ottomaanse heerschappij

Rond 1850 woonden vier Servische families op de plek waar nu het dorp Suvido ligt, drie kilometer buiten de stad Mitrovica, in het noorden van Kosovo. Lokale Turkse en Albanese heersers hadden de Serviërs naar dit

Albanese kinderen voetballen niet meer op de weg waar ook Serviërs langskomen, maar op de moslimbegraafplaats Foto's Marleen Daniëls/Hollandse Hoogte

gebied gehaald om ze te laten werken op de velden langs de rivier, de Ibar. Negentig procent van hun opbrengsten moesten ze afdragen. In 1878 kwam een groep Albanese boeren naast hen wonen. Ze waren uit het zuidoosten van Servië verdreven door Servische militairen die dat gebied veroverden op de Turken.

Bijna alle Serviërs hebben een waakhond, aan een ketting voor hun huis

Vanaf 1912, na de Balkan-oorlog, werd Kosovo onderdeel van Servië en in 1918 ging het horen bij het nieuwe koninkrijk Joegoslavië, er was een eind gekomen aan de Ottomaanse heerschappij op de Balkan. Grond en huizen van Albanen werden onteigend en aan Serviërs gegeven die bereid waren zich in Kosovo te vestigen om de provincie 'Servischer' te maken.

Ook kwamen boeren uit Servië naar Suvido. Ze woonden in het hoger gelegen deel van het dorp, 'boven-

Suvido', de Albanen in het lagere deel, dicht bij de rivier, 'beneden-Suvido'. Conflicten hadden ze niet, er was genoeg ruimte en vruchtbare grond. Maar ze bemoeiden zich ook niet met elkaar. De Albanen, moslims, vonden de Serviërs, orthodox, maar raar volk. Die wachten soms drie dagen voordat ze hun doden begroeven, ook al was het zomer. De Serviërs vonden de Albanen een beetje eng en achterlijk, met hun traditie van bloedwraak en de gewoonte om hoge muren rond hun huizen te bouwen omdat niemand van buiten hun vrouwen mocht zien.

In 1941 bezetten de Duitsers en Italianen Kosovo. In grote delen van de provincie gebruikten Albanen die inval om Servische burgers hard aan te pakken. Ze hadden zich onderdrukt gevoeld door het Servische regime, ze waren blij met de komst van de nazi's, nu wilden ze wraak. Maar in Suvido beschermden Albanen hun burens. Ze namen Serviërs bij zich in huis.

Vanaf die tijd kwamen Serviërs en Albanen in Suvido op elkaars begrafenis en bruiloften, families verzorgden elkaars koeien, kinderen speelden samen op straat. De Albanen van Suvido hadden na de oorlog wel ernstige problemen met de Servische politie. Die joeg op 'Albanese collaborateurs'. Boeren werden gearresteerd of in Suvido tegen een boom

gebonden en gemarteld omdat ze de Albanese, extreem-nationalistische Ballisten zouden hebben geholpen. Een paar families uit Suvido vluchtten in die jaren voor de politieterror, ze verhuisden naar Turkije.

In de jaren zestig werden de vriendschappen tussen Serviërs en Albanen in het dorp hechter. Bij de mijnen in de buurt van Mitrovica – met enorme reserves aan ijzererts, lood en zink – werden hoogovens, elektriciteitscentrales en chemische fabrieken gevestigd. Bijna iedereen uit Suvido vond er werk, Serviërs en Albanen werden collega's van elkaar. „We aten samen in de kantine, we dronken koffie na het werk”, zegt Nexhmedin Ibishi (56). Ibishi, Albanese, was in die tijd technicus in een accufabriek en marathonloper, van 1967 tot 1972 zat hij in het Joegoslavische nationale atletiektteam. „En op de avond van het orthodoxe nieuwjaar zaten we met z'n allen in het café.”

In het nieuwe stadion, aan de overkant van de rivier, voetballen Serviërs en Albanen uit het dorp in dezelfde competitie, in gemengde teams. Ieder jaar werd van 1 mei, de dag van de arbeid, tot 25 mei, Tito's verjaardag, feest gevierd in en rond de school van Suvido. Er werden voetbaltoernooien georganiseerd, lezingen en theatervoorstellingen in het Servisch en Albanese. 's Avonds was er een groot vuur, er werd gegeten,

veel gedronken en er was muziek.

Op vier mei 1980 stierf Tito.

Hij had Kosovo in 1974 autonomie gegeven. De Albanen vreesden dat ze die bescherming nu kwijtraakten. En echt tevreden waren ze al niet. Economisch ging het slecht, de werkloosheid in Kosovo was groot. Belgrado, vonden de Albanen, bepaalde nog te veel het economische beleid. De bureaucratie werkte verstikkend, en de ontwikkeling, van vooral zware industrie, was te eenzijdig. De metalen, elektriciteit en chemicaliën die Kosovo produceerde, werden tegen gedwongen lage prijzen geleverd aan bedrijven in andere delen van Joegoslavië.

Maar ook de Serviërs klaagden. Ze vonden dat ze werden weggedrukt door de enorme groei van de Albanese bevolking. Ook veel Serviërs waren werkloos en arm. Volgens lokale Servische politici en intellectuelen in Belgrado verlieten honderdduizenden Serviërs Kosovo omdat ze het slachtoffer zouden zijn van onderdrukking en wrede heden. Ze eisten dat de regering in Belgrado van Kosovo weer een gewone Servische provincie zou maken.

In maart 1981 protesteerden Albanese studenten in Priština tegen de beroerde omstandigheden op de – overvolle – universiteiten en in studentenflats. Politie-eenheden traden hard op tegen demonstranten. Er vie-

de dag niet meer samen door het dorp, ze liepen hun rondjes ook liever in hun eigen deel van Suvido. Albanese kinderen voetballen en knikkerden niet meer op de weg waar ook Serviërs langskwamen, maar op de moslimbegraafplaats. Servische kinderen basketballen op straat in Servisch-Suvido. Albanen trokken zich terug uit de voetbalcompetitie. In het stadion speelden alleen nog Servische teams tegen elkaar.

Ze kwamen ook niet meer op elkaars bruiloften. De Albanen van Suvido vonden ineens dat er op Servische huwelijksfeesten wel erg veel gedronken werd, de Serviërs hadden geen zin meer in bruiloften met alleen koffie, thee en sap.

Geef ons wapens

Op een ochtend, in de zomer van 1988, reden bussen het dorp in. Ze haalden de Serviërs van Suvido op, voor demonstraties tegen de 'Albanese overheersing' in Kosovo. In Belgrado was Slobodan Milošević bezig de macht naar zich toe te trekken en daarvoor gebruikte hij vooral de onvrede van Serviërs in Kosovo. Hij stimuleerde Servisch nationalisme waar hij maar kon, hij stuurde de gratis bussen.

Kijk maar eens rond in het dorp: de Albanen zijn veel rijker dan wij

Die brachten de Serviërs uit Suvido naar Mitrovica. Ook in andere steden werden protestbijeenkomsten georganiseerd. De Albanen volgden de bijeenkomsten op televisie. 'Geef ons wapens', schreeuwden de Servische demonstranten. 'We gaan de Albanen afmaken.' De Albanese inwoners van Suvido bleven binnen. 's Avonds hoorden ze de bussen terugkomen, hun Servische burens werden thuisgebracht.

Weken achter elkaar demonstreerden de Serviërs. In de herfst van dat jaar trokken ook Albanese studenten, mijnwerkers en fabrieksarbeiders de straat weer op. Milošević had Alba-

de Servische meisjes uit hun klas samen wandelden 's zomers aan het eind van de dag niet meer samen door het dorp, ze liepen hun rondjes ook liever in hun eigen deel van Suvido. Albanese kinderen voetballen en knikkerden niet meer op de weg waar ook Serviërs langskwamen, maar op de moslimbegraafplaats. Servische kinderen basketballen op straat in Servisch-Suvido. Albanen trokken zich terug uit de voetbalcompetitie. In het stadion speelden alleen nog Servische teams tegen elkaar.

en dansten in het bandje. Maar na de zomer van 1989, hij was twaalf, kon Kujtim niet meer naar school. Er werd alleen nog in het Servisch lesgegeven. Hij zat thuis, in zijn dorp. Dragan belde niet. Pas in februari kreeg Kujtim weer les, in de eigen parallelscholen van de Albanen. Hij komt zijn Servische vriend nog wel eens tegen op straat, in de stad. Ze zeggen hallo, en dat is het. Kujtim Sali (22): „Nu zou ik, denk ik, niet eens meer een gesprek met hem kunnen voeren. Ik spreek nauwelijks nog Servisch.”

Loyaal burger

In 1989 en de jaren daarna werden Albanese ambtenaren en Albanese werknemers van staatsbedrijven ontslagen. Omdat ze hadden meegedaan aan demonstraties en stakingen, of omdat ze weigerden een verklaring te tekenen waarin stond dat ze 'loyale burgers' waren van de Joegoslavische republiek Servië.

De Albanese inwoners van Suvido zaten opeens thuis, zonder werk. Hun vroegere Servische collega's weigerden te geloven dat ze echt waren ontslagen of weggepest. Ze zeggen nu dat de Albanen zelf ontslag hebben genomen, omdat hun politieke leiders niet wilden dat ze voor Servische bedrijven of de Servische staat werkten. Zoran Jeftić (37), geoloog en voor de partij van Milošević lid van de gemeenteraad in Mitrovica: „En kijk maar eens rond in dit dorp: de Albanen zijn veel rijker dan wij.”

De werkloze Albanen in Suvido kochten van hun spaargeld een paar koeien en kippen. Van bijna iedere Albanese familie verhuisde wel iemand naar West-Europa, om daar te werken. De meeste Albanen in het dorp leven nu van de Duitse mark, Engelse ponden en Zwitserse franken, die ze krijgen opgestuurd van familieleden die naar het rijke Westen trokken. En het is waar dat de meeste Albanen in Suvido het daardoor beter hebben dan de Serviërs die nog in de staatsbedrijven werken, voor twee- of of hooguit driehonderd mark per maand.

De Albanese ingenieur Fadil Preteni (47) had bij zijn huis in Suvido geen land om koeien te laten grazen, en hij had geen zoons of dochters die in Duitsland wilden werken. Preteni werkte in een onderzoeksinstituut van de hoogovens bij Mitrovica en

Vervolg op pagina Z2

U.S. SCENARIO FOR KOSOVO CONTINUES TO COLLAPSE: EUROPEANS WANT TO FIRE WILLIAM WALKER

From Diana Johnstone in Paris
13 March 1999

Faced with mounting evidence that the January 15 "Racak massacre" was a set-up perpetrated by ethnic Albanian rebels to win NATO support, a number of European governments want to replace the American head of the Kosovo Verification Mission who hastily endorsed the "massacre" story, a Berlin newspaper reported today. The Kosovo Verification Mission is officially under the authority of the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), but its chief, former U.S. Ambassador to El Salvador, has tended to make it a one-man American show.

On January 16, Ambassador William Walker, accompanied by a large media contingent, was led by members of the "Kosovo Liberation Army" (UCK) to a ditch in the village of Racak where some forty bodies were lying. In an instant on-the-spot press conference, Walker spoke of his "personal revulsion" at "an unspeakable atrocity", "a massacre, a crime against humanity". He did "not hesitate to accuse the government security forces of responsibility" for killings "at close range in execution fashion".

The "Berliner Zeitung" reported today from OSCE headquarters in Vienna that several leading OSCE members, including Germany, Italy and Austria, are anxious to fire Walker. "High-ranking OSCE European representatives are in possession of information according to which the 45 Albanians found in the Kosovo village of Racak in mid-January were not -- as Walker declared -- victims of a Serbian massacre of civilians", the newspaper said.

Within the OSCE, it has been assumed for some time that the Racak massacre was "staged by the Albanian side", the newspaper noted. This conclusion was reached on the basis of data gathered in the Kosovo Mission's headquarters, independently of the Finnish forensic report on Racak whose publication has been inexplicably delayed (see earlier report).

According to the evidence which the OSCE is so far keeping to itself, most of the dead bodies were carried from outlying areas around Racak and placed together on the spot where they were subsequently shown to Walker and Western media. In reality, according to the newspaper's OSCE sources, most of the Albanians died in battle with Serbian artillery, and many of the dead were "posthumously dressed in civilian clothing" before being shown to Walker and the media.

This is a technique which recalls the famous December 1989 "Timisoara massacre", in which cadavers from the local morgue were presented to television viewers as victims of a massacre perpetrated by Rumanian security forces.

The Europeans are considering the former OSCE general secretary, Wilhelm Hoeynck from Germany, and Chris Patten, the last British governor of Hong Kong, as possible replacements, the Berliner Zeitung reported.

According to latest reports, the forensic report on the Racak bodies, after being delayed for a fortnight, is now to be delivered to the German government, as current presidency of the European Union, on March 17.

The "spin doctors" of all the NATO government leaders who have choed William Walker must be preparing their spins.

CompuSerb - Breaking the Silence

Orgie van geweld

Op de tv zag ik deze week het portret van een UCK-strijder. Het was een jongen uit Rotterdam die er, vergeef mij mijn stigmatiserende vooroordeel, uitzag als een kandidaat voor het plegen van zinloos geweld. Type voetbalhooligan zeg maar, kaalgeschoren kop, honkbalpetje met nu in plaats van het Feyenoord-logo de zwarte adelaar van de Kosovaren. Hij was naar Kosovo gekomen om, zoals hij verklaarde, 'Serviërs dood te schieten'. Dat beschouwde hij als het mooiste op de wereld. Mijn waardering voor het streven van de Kosovaren naar autonomie wordt niet be-

KOCH

paald door de steun die het ontvangt van op zijn minst dubieuze sympathisanten. Maar het is wel zo dat de opbouw van een democratische samenleving moeilijker wordt naarmate meer van deze op moord beluste jongelui zich naar Kosovo spoeden. Het is de tragedie van conflicten op de Balkan dat zij op dit soort figuren een onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefenen. Zo trokken uit heel West-Europa allerlei misdadigers naar Bosnië om in nauwe samenwerking met ultranationalistische politici een nieuw werkterrein te ontwikkelen en zich tegelijk van een nieuwe respectabiliteit te voorzien. De Serviër Arkan, die nog jaren in de Bijlmermeergevangenis vastzat wegens drugshandel, was hiervan het meest beruchte voorbeeld. Maar ook Izetbegovic steunde bij de verdediging van Sarajevo op de criminele organisatie van een zekere Musan Topalovic-Caco. Zoiets heeft zijn prijs. Naarmate het conflict langer duurt, kunnen de coalities van nationalist en criminelen hun greep op hun eigen samenleving versterken. Het lot van de lijdende burgerbevolking wordt dan slechts een doorzichtig alibi voor het realiseren van particuliere doeleinden. Meer macht en meer geld.

Ook daarom zou het conflict in Kosovo

vo zo spoedig mogelijk tot een eind moeten komen. Naarmate het conflict langer duurt, worden de vooruitzichten op een stabiele, democratische ontwikkeling na het eind ervan steeds slechter. Dit weekend zal weer veel gesproken worden over de dreiging van Navo-bombardementen om Milosevic tot aanvaarding van het vredesplan van de Contactgroep te dwingen. Of deze dreiging, of de feitelijke uitvoering ervan, Milosevic zal dwingen tot toegeeflijkheid, blijft onzeker. Zeker is dat wanneer die bombardementen worden uitgevoerd, Navo-grondstrojdkrachten op grote schaal zullen moeten gaan interveniëren in Kosovo. Hetzij om het alsnog bereikte akkoord te garanderen, hetzij om een totale Servische aanval op de Kosovaarse bevolking te stoppen. In beide gevallen zullen de Navo-troepen in een volstrekt vijandige en gewelddadige omgeving moeten optreden. Zij zullen naar alle waarschijnlijkheid, in tegenstelling tot de Navo-macht in Bosnië na het Dayton-akkoord, echt moeten vechten. Precies daarom zal door de Navo getwijfeld blijven worden aan de uitvoering van luchtaanvallen. Deze zullen hoe dan ook de gewelddadige inzet van Navo-grondtroepen uitlokken. Zelfs als de politieke bereidheid daartoe bestaat, hetgeen twijfelachtig is, moet overwogen worden dat de Navo daartoe het feitelijk vermogen mist. De hoogste Navo-militair, generaal Naumann, heeft voorgesteld de Sfor-macht in Bosnië van nog geen 30 000 man te halveren omdat hij anders geen voldoende manschappen heeft om een Kosovo-vredesmacht van zo'n 20 000 man op te bouwen. Een gewelddadige inzet vereist echter een veelvoud daarvan. De aarzelingen van de Navo kunnen doorbroken worden door de publieke verontwaardiging over een tweede Racak, een massale Servische moordpartij op Kosovaarse burgers, wellicht geprovoceerd door de UCK. In de te lange periode tussen luchtaanvallen en komst van Navo-grondtroepen zal dan een orgie van geweld plaatsvinden. Luchtaanvallen blijken dan geen oplossing te zijn maar deel van het probleem.

Koen Koch

Pessimisme domineert Overleg over Kosovo in Parijs hervat

PARIS/PRIŠTINA, 15 MAART. Kort voor de hervatting van het Kosovo-overleg in Parijs, vanochtend, hebben de Serviërs gezegd zich te blijven verzetten tegen een vredesplan dat voorziet in de komst van NAVO-troepen naar Kosovo; de Kosovaren willen het vredesplan alleen tekenen als het voorziet in de komst van die NAVO-troepen.

Het overleg wordt hervat onder slechte voortekenen: niet alleen liggen de standpunten ver uiteen, Kosovo zelf heeft een uiterst bloedige weekende achter de rug. De Franse minister van Buitenlandse Zaken, Hubert Védrine, zei gisteren dan ook niet optimistisch te zijn. „Als je de elementen bekijkt, ziet het er niet goed uit. We zijn ondanks constante, gecoördineerde, wereldwijde druk niet echt opgeschoten. Dat is de realiteit. Maar moeten we dan opgeven? Geen sprake van”, aldus Védrine in een televisiedebat, gisteravond. NAVO-chef Javier Solana noemde gisteren het overleg de „laatste kans” voor de Serviërs.

Vanochtend kwamen de delegaties van de Serviërs en Kosovo-Albanen in Parijs bijeen voor het overleg, dat drie weken geleden in Rambouillet werd afgebroken om de Albanen de kans te geven het vredesplan van de internationale Contactgroep in eigen land uit te leggen. Dat plan voorziet in autonomie voor Kosovo binnen Servië, een aftocht van de Servische troepen, ontwapening van het UÇK en de legering van een NAVO-vredesmacht. Volgens de leider van de Albanese delegatie, Hashim Thaçi, zullen de Albanen pas aan de onderhandelingstafel hun „definitieve antwoord” op het plan geven. Maar andere leden van de delegatie zeiden dat het vredesplan wordt getekend, op voorwaarde dat de Serviërs instemmen met de legering van de NAVO-troepen in Kosovo.

De Serviërs bleven zich daar echter hard tegen verzetten: een NAVO-strijdmacht in Kosovo is volgens Belgrado een bezettingsmacht. De Joegoslavische vice-premier Ratko Marković, delega-

tieleider, zei gisteren in Parijs dat Servië „Kosovo alleen kan verliezen als het wordt verslagen door anderen die sterker zijn, en niet door onderhandelingen. Kosovo kan ons alleen met geweld worden afgenomen. En dan zal het heroveren van Kosovo het belangrijkste doel van de natie worden.” Een ander lid van de Servische delegatie zei vanochtend dat de Serviërs in Parijs niet willen praten over de militaire kant van het vredesplan, maar alleen over de politieke.

De Parijse conferentie is, anders dan die in Rambouillet, niet gebonden aan een slotdatum. Algemeen wordt verwacht dat de conferentie drie tot vier dagen duurt.

In Kosovo vielen zaterdag bij twee bomaanslagen, in de steden Mitrovica en Podujevo, zeven doden. In Mitrovica ontplofte een bom in een winkelcentrum. Hier vielen vier doden en dertig gewonden. In Podujevo ontploften twee bommen vlak na elkaar. Daar vielen drie doden en 28 gewonden. Een van de doden was een Albanes die onder onopgehelderde omstandigheden vlak na de explosies werd doodgeschoten. De Serviërs en de Albanen gaven elkaar de schuld van de aanslagen. Zowel zaterdag als zondag werd bovendien gevochten tussen Servische eenheden en het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK. Servische troepen staken na zware bombardementen huizen in brand van dorpen bij Vučitrn, uit wraak voor de dood van twee Servische burgers, vorige week. Bij Štimlje viel het UÇK tot twee keer toe een Servisch konvoi aan. Gisteren werd bij Klina langdurig gevochten. Hier vielen volgens de Serviërs vier doden aan de kant van het UÇK. (Reuters, AFP, AP)

Kosovaren tekenen akkoord

Door Wilko Voordouw
PARIS • De Kosovaarse Albanen gaan het 'Verdrag van Rambouillet' over de toekomst van Kosovo waarschijnlijk vandaag nog ondertekenen. Ze accepteren het internationale vredesvoorstel voor de provincie en zien vooralsnog af van een referendum over onafhankelijkheid. Verder beloven ze het Kosovaarse Bevrijdingsleger UÇK te ontwapenen.

„De Serviërs staan nu voor hun eigen verantwoordelijkheid. Het is aan hen om te kiezen tussen oorlog en vrede”, aldus de Franse minister van Buitenlandse Zaken Védrine. Met deze doorbraak komt de druk bij de Serviërs te liggen. Als die weigeren akkoord te gaan, is het niet uitgesloten dat de NAVO alsnog bombardementen gaat uitvoeren op militaire doelen in Servië. In Washington, NAVO-secretaris-generaal Solana op bezoek was, riep de Amerikaanse president Clinton de Servische leider Milosevic op

ook het akkoord te onderschrijven. Gebeurt dat niet, dan denkt hij dat er weinig anders opzit dan Servische doelen te bombarderen. De doorbraak in de moeizame vredesonderhandelingen, die gisteren na drie weken pauze werden hervat, kwam volgens Védrine gisteren rond het middaguur. „Toen ontving ik een brief van de Kosovaarse delegatie waaruit blijkt dat ze de overeenkomst van Rambouillet willen ondertekenen. We hebben ons ervan vergewist dat het ging om zowel het politieke als het militaire deel ervan. Delegatievoorzitter Thaçi antwoordde daar bevestigend op”, zei de Franse bewindsman. De medevoorzitter van de conferentie, de Engelse minister van Buitenlandse Zaken Cook, roemde de „ware moed” van de Kosovaren, die als eersten met het vredesvoorstel akkoord gingen. De Serviërs hebben meer tijd gevraagd om het vredesvoorstel nogmaals te bestuderen. Tot nu toe hebben ze geweigerd een internationale vredesmacht in Kosovo toe te laten.

Albanen achter vredesplan Kosovo

PARIS, 16 MAART. De Albanen zijn gisteren in Parijs formeel akkoord gegaan met het vredesplan voor Kosovo van de Contactgroep. Die instemming heeft de druk op de Serviërs onmiddellijk verhoogd. Maar zij willen vooralsnog van instemming niets weten.

Enkele uren nadat gisteren de in Rambouillet onderbroken Kosovo-conferentie was hervat, kwam het verlossende woord van de Kosovaren. In een brief aan de co-voorzitters van de conferentie schreef delegatieleider Hashim Thaçi dat „deze delegatie en ik ja zeggen tegen dit akkoord”. Wanneer de Albanen hun handtekening zetten, is nog onduidelijk: volgens sommige bronnen vandaag, volgens andere pas als de Serviërs tekenen en volgens weer andere op het moment waarop de internationale gemeenschap dat vraagt.

De reacties op de instemming van de Kosovaren wezen in één richting: als de Serviërs niet ook tekenen, roepen ze NAVO-aanvallen over zich af. De NAVO heeft bedreigd de partij die het akkoord afwijst met sancties te straffen. President Clinton zei dat als Bel-

grado niet tekent, de NAVO geen andere keus heeft dan aan te vallen. De Franse minister van Buitenlandse Zaken Védrine zei dat de Serviërs „met de rug tegen de muur staan” en „nu moeten kiezen”.

De enige reactie van de Serviërs was de opmerking dat er „helemaal geen akkoord bestaat”. De Serviërs hebben in de eerste fase van het overleg, in Rambouillet, geprobeerd het vredesplan 'open te breken' in een politiek en een militair deel. Het eerste zouden ze kunnen accepteren, het tweede – dat voorziet in een NAVO-vredesmacht in Kosovo – niet. Over dit tweede deel zou na tekening van het politieke akkoord opnieuw moeten worden onderhandeld.

Die strategie paste de Servische delegatie volgens diplomaten gisteren in Parijs weer toe, in wat een van hen omschreef als „een verdragingsstactiek”. De Serviërs zouden echter te horen hebben gekregen dat het vredesplan een pakket is dat ze in zijn geheel moeten aanvaarden en waarover niet meer wordt onderhandeld. (Reuters, AFP, AP)

Kosovo-overleg zo goed als mislukt

PARIS, 18 MAART. In Parijs is de hoop dat de Serviërs alsnog bereid zijn het vredesplan van de Contactgroep voor Kosovo te tekenen, zo goed als verdwenen. Westerse diplomaten buigen zich al over de stappen die moeten worden genomen als de conferentie wordt afgebroken.

Vandaag beraden de co-voorzitters van de conferentie, de Franse minister van Buitenlandse Zaken Védrine en zijn Britse collega Cook, zich over de situatie. Zij brengen de Contactgroep, die het initiatief tot het overleg heeft genomen, verslag uit. Tenzij de Serviërs het vredesplan alsnog tekenen zal de conferentie waarschijnlijk morgen worden afgebroken of verdaagd.

Vervolgens worden nog twee pogingen gedaan het bewind in Belgrado te overtuigen. De eerste missie zou worden ondernomen door Védrine en Cook, de tweede door NAVO-functionarissen. Beide missies zullen de Joegoslavische leider Milosevic een duidelijk ultimatum voorleggen.

Christopher Hill, een van de bemiddelaars in de Kosovo-crisis, zei gisteren „geen verdere vooruitgang te verwachten”. Hij kondigde

aan dat de Kosovo-Albanen het vredesplan op zeer korte termijn zullen tekenen. Ze willen dat al twee dagen, vooral om te voorkomen dat het in het overleg met de Serviërs nog wordt gewijzigd. De leider van de Kosovo-Albanese delegatie, Hashim Thaçi, werd gisteren door de woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, James Rubin, met andere delegatieleden uitgenodigd voor overleg naar Washington te komen.

□ Onze correspondent in Brussel voegt hieraan toe: De NAVO is „verontrust” over de Kosovo-conferentie en over de situatie in de Servische provincie zelf. Dat zei gisteren een functionaris na een vergadering van de ambassadeurs. In en bij Kosovo heeft het Joegoslavische leger 32.000 tot 36.000 man samengebracht. „Milosevic is in een positie waarin hij grootschalige actie tegen het (Kosovo Bevrijdingsleger) UÇK kan ondernemen”, aldus de functionaris. Hij noemt het niet waarschijnlijk dat Belgrado de troepen zou inzetten voor een aanval op Macedonië of de zich daar bevindende ruim 10.000 NAVO-soldaten. [• Vervolg Kosovo: pagina 5]

Nog drie dagen tijd 'Oorlog als Serviërs niet tekenen'

PARIS, 17 MAART. Op de Kosovo-conferentie in Parijs hebben de Serviërs gisteren te horen gekregen dat ze binnen enkele dagen moeten instemmen met het vredesplan en dat „het alternatief oorlog is”.

Na de instemming van de Albanen met het vredesplan van de Contactgroep is de druk op de Serviërs aanzienlijk toegenomen: de NAVO heeft bedreigd de partij die niet tekent, te straffen. Aan de conferentie is geen slotdatum verbonden, maar gisteren lieten diplomaten in Parijs weten dat de conferentie „nog twee of drie dagen duurt” en vrijwel zeker vrijdag moet aflopen. „Het moment van de waarheid is dichtbij”, zei de Franse minister van Buitenlandse Zaken, Hubert Védrine. Zijn woordvoerder voegde daaraan toe: „De Serviërs moeten nu absoluut in beweging komen. Er is geen ander alternatief dan oorlog.” En de woordvoerder van het Pentagon, James Rubin, zei: „De tijd en het geduld raken duidelijk op. De Serviërs moeten besluiten of ze een vredesakkoord willen of een catastrofe.”

De Serviërs volhardden gisteren in wat diplomaten omschreven als „hun vertragingstactiek”. Ze dienden amendementen in op het vredesplan en bleven zich verzetten tegen de militaire aspecten: de legering van een NAVO-vredesmacht in Kosovo en de vorming van een politiemacht die in haar samenstelling de etnische samenstelling van de bevolking van Kosovo zou weergeven.

De voorgestelde amendementen zouden volgens waarnemers van de autonomie van Kosovo weinig overlaten als ze zouden worden geaccepteerd. Maar ze worden niet geaccepteerd: de Serviërs kregen opnieuw te horen dat over het vredesplan of delen daarvan niet kan worden onderhandeld – technische details daargelaten – en dat ze het in zijn geheel moeten accepteren. Bovendien, zo werd hun verteld, kunnen de militaire en politieke delen niet van elkaar worden gescheiden.

De Serviërs zijn intussen doende zich in Kosovo voor te bereiden op oorlog. Niet alleen gaan de militaire acties tegen het Kosovo Bevrijdingsleger UÇK onverminderd door, maar er is ook sprake van militaire versterkingen. Volgens het Amerikaanse ministerie van Defensie is de sterkte van het Joegoslavische leger in Kosovo uitgebreid tot 14- tot 18.000 man (met acht van de modernste tanks waarover Joegoslavië beschikt) en staan er aan de grens van Kosovo 16- tot 21.000 man klaar om de regio binnen te trekken. Bovendien wordt luchtdoelgeschut in Kosovo voortdurend verplaatst, om het minder kwetsbaar te maken voor aanvallen vanuit de lucht. (Reuters, AP, AFP)

kosovo 18-3-99 NAVO wacht eind overleg af

[• Vervolg van pagina 1] In Italië staan nog altijd meer dan tweehonderd NAVO-vliegtuigen in hoogste staat van paraatheid voor eventuele luchtaanvallen tegen Joegoslavië. De secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, heeft van de lidstaten de bevoegdheid gekregen over te gaan tot luchtacties als hij de tijd daarvoor rijp acht. Hij moet wel eerst nog de hoofdsteden consulteren. „De NAVO is klaar. Nu wachten we de onderhandelingen in Parijs af”, aldus de functionaris. De NAVO-ambassadeurs komen morgen weer bijeen om de situatie te evalueren.

In Kosovo zijn de Serviërs begonnen de Albanese pers te milkorven. De bladen *Kosova Sot* en *Gazeta Shqiptare* hielden op te verschijnen na door een rechter wegens „het steunen van terrorisme” te zijn beboet met een bedrag dat de bladen niet kunnen betalen. Het dagblad *Rilindja* wacht een verbod omdat er iets mis zou zijn met de registratie. (Reuters, AP)

Albanese dragen het lijk van een UCK-strijder in Ivaja, zestig kilometer ten zuiden van Pristina. Ivaja is door de Serviërs platgebrand.

FOTO AP

Milosevic blijft ongevoelig voor druk Holbrooke

AP, Reuters, AFP

BELGRADO

De Joegoslavische president Slobodan Milosevic blijft zich fel verzetten tegen de stationering van een NAVO-vredesmacht in Kosovo. 'Buitenlandse troepen hebben hier niets te zoeken', liet Milosevic woensdag via het staatspersbureau Tanjug weten.

'Pogingen een politieke overeenkomst afhankelijk te maken van onze aanvaarding van buitenlandse troepen zijn onaanvaardbaar', aldus Milosevic.

Gisteren voerde de Amerikaanse gezant Holbrooke in Belgrado urenlange gesprekken met de Joegoslavische president om hem tot inschikkelijkheid te dwingen. Om half elf 's avonds werden de gesprekken afgebroken.

Milosevic erkende wel dat het vredesplan 'een goede basis vormt voor een politieke oplossing van de kwestie. Maar hij blijft fel tegen de stationering van een NAVO-vredesmacht in Kosovo.

Volgens bij het overleg betrokken bronnen heeft Holbrooke Milosevic een gedeeltelijke opheffing van de economische en politieke sancties aangeboden in ruil voor ondertekening van het vredesvoorstel.

De vertegenwoordiger van het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK) in Londen, Pleurat Sejdiu, zei woensdag dat de rebellen niet zullen teknen 'zolang er nog een oorlog gaande is in Kosovo'.

Onderzoek ontkracht mythes over doden Racak

Van onze correspondent Michel Maas
BOEDAPEST 13-3-99

Een 'massamoord' mag Helena Ranta het bloedbad in Racak niet noemen. Zo'n expliciet oordeel moet Ranta overlaten aan hogere juridische machten. Maar de Finse arts heeft veertig van de 45 lijken uit Racak grondig onderzocht en op basis van dat onderzoek durft ze de gewelddadige dood van deze Albanezen 'een misdaad tegen de menselijkheid' te noemen. Zonder te zeggen wie die misdaad heeft begaan.

De Finse forensisch expert Helena Ranta heeft woensdag op een persconferentie in Pristina een klein beetje klaarheid gebracht in wat er op 15 januari in het dorp Racak is gebeurd. Of wat er in ieder geval niet is gebeurd.

Ranta's onderzoek ontkracht de versies die hardnekkig door de Servische autoriteiten overreid worden gehouden: de slachtoffers hebben geen collectieve zelfmoord gepleegd, de slachtoffers waren geen soldaten van het Kosovo Bevrijdingsleger (UCK), de lichamen zijn niet achteraf verminkt noch is er op andere manier met bewijsmateriaal geknoeid.

Wat overeind staat is dat de 45 slachtoffers zijn doodgeschoten, en de meesten van heel dichtbij. Het oordeel over de vraag of de Albanezen uit Racak in een gevecht door kogels zijn getroffen of koelbloedig zijn geëxecuteerd mag Ranta niet geven, benadrukt zij. Daartoe is zij niet bevoegd.

Zij beperkt zich ertoe te constateren dat 'niets erop wijst dat de slachtoffers iets anders waren dan onbewapende burgers', en dat 'geen aanwijzingen zijn gevonden van geknoei of van het vervalsen van bewijzen'.

Wat zich precies in Racak heeft afgespeeld blijft daarom onzeker. Zeker is in ieder geval dat Servische politie-eenheden op 15 januari het dorp binnenvielen en een groot aantal inwoners doodden en verwonden. Het totale aantal doden bedroeg uiteindelijk 45, onder wie een vrouw en een twaalfjarige jongen.

William Walker, hoofd van de OVSE-waarnemersmissie in Kosovo, zag de lijken en betitelde wat in Racak was gebeurd onmiddellijk openlijk als een 'massacre', een slachtpartij.

Zijn verontwaardiging sloeg over op de hele internationale gemeenschap. 'Racak' werd voor het Westen het sein om Servië definitief de wacht aan te zeggen, en met NAVO-bombardementen te gaan

Het land vergaat maar Milosevic zal altijd blijven

In Parijs buigt de hele wereld zich over Kosovo. Maar de enige man die de bakens zou kunnen verzetten is er niet bij. Slobodan Milosevic zit thuis in Belgrado. Voor hem geen oplossing voor Kosovo. Maar hoe lang kan hij dit spel nog spelen?

Van onze buitenlandredacteur Olaf Tempelman
AMSTERDAM

Bloedige oorlogen, honderdduizenden Serviërs die van huis en haard werden verdreven, een bevolking die verpauperde - Joegoslavië verging, maar Slobodan Milosevic bleef. Catastrofe volgde op catastrofe. Maar altijd deed hij precies wat nodig was om de macht te behouden. Ook nu weer. Zorgvuldig heeft hij beredeneerd dat onderhandelingen over Kosovo zijn eigen macht ondermijnen. Zijn eigen macht: het enige dat telt. Hoe lang nog?

Echte bondgenoten heeft hij niet meer, op zijn machtige echtgenote Mirjana Markovic na. De rest van de mensheid valt uiteen

in drie categorieën: marionetten, gemanipuleerden en vijanden. Marionetten zijn de mensen die hij nu naar Parijs heeft gestuurd om schijnonderhandelingen te voeren, mensen als Milan Milutinovic, temperamentloze ja-knikkers op hoge posities.

Dan zijn er zijn de mensen die hij moet manipuleren: zijn potentieel gevaarlijke tegenstanders. De belangrijkste is de ultranationalist Vojislav Seselj. Als Milosevic een oorlogszuchtige politiek voert, is Seselj zijn vriend. Als Milosevic voor vredesduif speelt, wordt Seselj geloosd.

Vijanden zijn alle Servische politici, journalisten en intellectuelen die het gezond verstand niet hebben verloren, voor wie er nog een toekomst bestaat. Zoals de oud-minister van Informatie Tijanic. Die noemde Servië onlangs de ziekste maatschappij van Europa. De politieke oppositie is machteloos. De media zijn mond-dood. Criminelen en maffiosi hebben er vrij spel. De bevolking leeft in meerderheid onder de armoedegrens. Zijn allergrootste vijand is echter dat vervelende Westen. Dat moet al jaren toezien hoe Milosevic hét obstakel vormt voor normalisatie van de hele Balkan.

Zou Milosevic het ooit zelf voorzien hebben? Mirjana Markovic heeft altijd gezegd dat haar 'Slobo' de wereld nog eens op zijn kop zou zetten. Maar zijn oude vrienden verwachtten dat niet. Zij herinneren zich Slobo vooral als een kleurloze communistische aparatsjik: saai, netjes, recht in de leer. Tot de jaren tachtig kwamen met hun unieke samenloop van omstandigheden. Tito was dood.

Criminelen en maffiosi hebben vrij spel

De Joegoslavische volkeren werkten steeds slechter samen. De Albanezen kwamen in opstand in Kosovo. Economische neergang. Perestrojka. Bange communisten.

In dit theater van angst, onrust en onzekerheid, moet de o zo nete en saai Milosevic de macht letterlijk geroken hebben. Die ene middag in april 1987 was cruciaal. Milosevic bezocht als partijbonds Kosovo. Geëmotioneerde Serviërs vertelden hem dat zij

door Albanezen werden geslagen. Haast per ongeluk zei hij: 'Niemand mag jullie slaan.' Hij werd ter plekke een held. 'Slobo, voor jou willen we sterven!' Het was het begin van een onstuitbare opmars.

In die opmars gebruikte Milosevic veel meer dan alleen de nationalistische gevoelens van gefrustreerde Serviërs. Aan de intellectuelen beloofde hij een perestrojka. Aan bezorgde communisten beloofde hij een terugkeer naar de goede oude tijd. Het verhaal van Milosevic lijkt op dat van Hitler of Lenin, schreef de Joegoslavische politoloog Veljko Vujacic: Alle drie combineerden ze op fatale momenten in de geschiedenis dingen die daarvoor niet te combineren waren.

Natuurlijk kwam van alle beloften niets terecht. Maar met zijn machtsgreep verstoorde Milosevic het wankele evenwicht in het oude Joegoslavië. Hij stak de lont aan van een dynamietblok.

Milosevic heeft die hele, ook voor zijn eigen volk zo rampzalige jaren negentig overleefd. Dat kon alleen door wat intellectuelen in Belgrado soms de duivelse drie-eenheid noemen: zijn grote intelligentie, zijn enorme machtswellust

en zijn gebrek aan enig principe. Behalve 'zijn eigen' Mirjana is er niemand die hij niet heeft bedrogen. Toen de oorlog in Bosnië uitbrak, steunde hij de Servische paramilitairen van Karadzic, om een flink stuk Bosnië bij Servië te voegen. Toen duidelijk werd dat het Westen dat niet zou toelaten, liet hij Karadzic vallen als een baksteen. En zo gaat het nog steeds.

Want inmiddels is het weer oorlog. Dankzij Kosovo bekleden de ultranationalisten in eigen land weer hoge posities. Met Kosovo is Milosevic terug waar het in 1987 voor hem allemaal begon. Die oorlog heeft een diepere reden dan het Albanese 'terrorisme', zeggen westers denkende Joegoslavische intellectuelen. Die oorlog is nodig om de aandacht af te leiden van de misère van de bevolking. Kosovo is een bindmiddel.

Zonder oorlog wordt Milosevic bedreigd. Hij kan geen leider van een normaal land zijn. In de meest normale fase die Servië onder hem heeft gekend, direct na de vredesakkoorden over Bosnië, kwam het tot grote protesten van studenten en intellectuelen. Dankzij Kosovo heeft hij uit eigen land voorlopig niets te vrezen. Al die jaren zijn die dingen tegenge-

houden die de bevolking minder gevoelig hadden kunnen maken voor nationalistische propaganda, die van Servië een normale maatschappij hadden kunnen maken: openheid en welvaart. Er is niet hervormd. Er is niet gedemocratiseerd. Er is niet geïnvesteerd.

'Milosevic altijd zal blijven', verzochten de intellectuelen in Belgrado soms. En toch kan het niet eeuwig zo doorgaan. Het geduld van de internationale gemeenschap is niet eindeloos. De bevolking kan de armoede niet eeuwig slikken. Het probleem is echter dat Milosevic geen leider van een normaal land kan zijn. Hij heeft van de overblijfselen van Joegoslavië een abnormaal land gemaakt. Er is geen normale politieke oppositie. In plaats daarvan zijn er ultranationalisten, die nu 40 procent zouden halen. De alternatieven voor Milosevic zijn afschrikwekkender dan hijzelf.

Ik zou niet weten hoe het verder moet, schreef Veljko Vujacic. 'Maar het allerlaatste wat je je kunt voorstellen, is een Milosevic die als een grand old statesman door de straten van Belgrado wandelt, terwijl de mensen hem bedanken voor alles wat hij voor zijn land gedaan heeft.'

Vredesoverleg Kosovo staat op het punt te mislukken

AFP, Reuters, AP
PARIJS

De tweede ronde van het vredesoverleg over Kosovo in Parijs stond gisteren op het punt te mislukken. De internationale onderhandelaars probeerden tevergeefs de Serviërs afstand te laten doen van nieuwe eisen over de tekst van het vredesplan.

De Servische delegatieleider, Milutinovic, beschuldigde de bemiddelaars ervan zijn delegatie een 'frauduleuze vrede' te willen opleggen. Volgens de Serviërs zijn er aan het eind van de vorige overlegronde in de tekst concessies aan de Albanezen gedaan. Milutinovic zei nog steeds tegen het militaire deel van het akkoord te zijn. Het politieke deel wil hij slechts tekenen als 'al onze klachten worden gehonoreerd'.

De poging van de Serviërs het akkoord open te breken, verleidde de Albanese delegatie tot de constatering dat de Serviërs '70 procent van het akkoord willen veranderen'. De Albanezen hebben maandag toegezegd het akkoord te tekenen. Gisteren werd bekend dat de Contactgroep hun ondertekening bewust vertraagt tot het einde van de onderhandelingen. Het uitstel is bedoeld 'om de Serviërs een eerlijke kans te geven van gedachte te veranderen', zei een woordvoerder.

De woordvoerder van de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright, Rubin, heeft gisteren in Parijs verklaard dat 'de Serviërs niet serieus onderhandelen'. Volgens een van de onderhandelaars, Petritsch, nadert het overleg zijn einde. 'Wij zijn nog maar enkele uren bereikbaar voor gesprekken over het akkoord.'

Een Britse diplomaat verklaarde dat de onderhandelaars zich al op het mislukken van het vredesoverleg voorbereiden. Er zouden reeds plannen bestaan om een Europese delegatie naar de Joegoslavische leider Milosevic te sturen, om hem te dwingen het akkoord te tekenen. De missie zou worden geleid door de Britse minister van Buitenlandse Zaken Cook en zijn Franse collega Védrine.

Het Amerikaanse ministerie van Defensie heeft Belgrado gisteren beschuldigd van een buitenproportionele troepenopbouw in Kosovo. Volgens het ministerie zijn er meer dan dertigduizend soldaten in de provincie. NAVO-opperbevelhebber Clark heeft gisteren gezegd dat Milosevic zich voorbereidt op gevechten 'op grote schaal'.

In Kosovo werden gisteren opnieuw verschillende dorpen beschoten. Er is geen duidelijkheid over het aantal slachtoffers.

Achter Slobo's rug werkt Mirjana aan haar opmars

Van onze buitenlandredactie
AMSTERDAM

Het verhaal gaat dat in de jaren zeventig een groep Joegoslavische partijbonzen een uitstapje maakte naar Italië. Een van hen was de jonge Slobodan Milosevic. 'Avonds ging de hele groep de hof op. En masse werden de thuisgebleven echtgenotes bedrogen. Op ééntje na. Want Slobodan Milosevic zat keurig op zijn hotelkamer en belde met 'zijn' Mirjana.

Vandaag de dag is Mirjana Markovic (56) de feitelijke tweede macht in Servië. Ze heeft haar eigen partij, de neo-communistische Eenheid van Joegoslavisch Links, die de socialistische partij van manlief altijd een handje helpt. Ze reist de hele wereld af en bezoekt dan opvallend vaak 'foute' landen. Ze is hoogleraar sociologie aan de Universiteit van Belgrado en in die hoedanigheid onderscheiden met vele medailles.

Maar het bekendst is ze van haar felle wekelijkse columns in de krant Borba. Want waar Slobodan afstandelijk, ambivalent en onderkoeld is, daar gaat Mirjana in emotionele bewoordingen iedereen te lijf die een bedreiging vormt voor de heerschappij van Graag speelt ze ama-

Elena en Nicolae Ceausescu

teurpsychologe. 'Die studenten houden niet alleen niet van Servië, ze houden ook niet van zichzelf', schreef ze bij de grote demonstraties van twee jaar geleden. Vaak ontbreekt het Mirjana aan harde argumenten. Dan beschuldigt ze haar tegenstanders van zaken als 'gevoelloosheid'. 'Slobo en Mira'. Ze leerden el-

Mirjana Markovic en Slobodan Milosevic

kaar een opmars. Mensen uit haar partij komen in de Servische bureaucratie steeds vaker op de plaats van mensen uit zijn partij. De opkomst van Mirjana roept herinneringen op aan de echtgenote van een andere Balkan-leider: Elena Ceausescu, de vrouw van de Roemeense dictator Nicolae Ceausescu. Elena werd ook

steeds machtiger. Elena reisde ook de hele wereld af. Elena liet zich ook met wetenschappelijke onderscheidingen behangen, hoewel zij maar vier jaar lagere school had. Er is echter een belangrijk verschil: Nicolae en Elena waren dom. Slobodan en Mirjana zijn dat niet. Ze vallen niet voor de

verleidingen van een personen-cultus en leven niet in overmatige luxe. En waar Elena zich voor scheikundige uitgaf, terwijl zij geen water van alcohol kon onderscheiden, maakt Mirjana duidelijk dat zij de klassieken op haar vakgebied wel degelijk kent. Nicolae en Elena stierven in 1989 samen voor het vuurpeloton.

Overleg Kosovo bijna dood

Milutinovic: Internationale bemiddelaars zijn uit op bedrog

PARIS - Het vredesoverleg tussen Serviërs en de Kosovaren in Parijs is op sterven na dood. De Verenigde Staten hebben Joegoslavië ervan beschuldigd niet serieus over Kosovo te willen onderhandelen.

Het is moeilijk om optimistisch te zijn, aldus VS-regeringswoordvoerder James Rubin. Een van de bemiddelaars, de Oostenrijker Petrisch, zei dat de Serviërs slechts enkele uren hebben om te onderhandelen. Maar de Russische bemiddelaar Majorski verklaarde dat er gewerkt wordt zolang er 'tijd en hoop' is.

De Servische president Milutinovic heeft gezegd dat de internationale bemiddelaars voor Kosovo alleen uit zijn op 'bedrog'. De onderhandelaars wezen gisteren talrijke voorstellen van de Serviërs tot wijziging van het vredesplan voor Kosovo van de hand. De Albanese, die het plan maandag hebben geaccepteerd, zullen het deze week nog ondertekenen.

Tijdens de eerste ronde van het vredesoverleg, in Rambouillet, gaf Belgrado aan het politieke

deel van het akkoord te willen ondertekenen. Het is echter sterk gekant tegen het militaire deel, dat voorziet in de stationering van NAVO-troepen om toezicht te houden op de naleving van het vredesverdrag. De Servische president Milutinovic heeft zijn toezegging, in te stemmen met het politieke deel echter ingetrokken en eist nu wijzigingen. Volgens de etnisch-Albanese delegatie in Parijs proberen de Serviërs 70 procent van het akkoord te wijzigen om zo de voorgestelde grote mate van etnisch-Albanese autonomie in Kosovo sterk in te perken.

Volgens een Britse diplomaat houden de bemiddelaars al rekening met een mislukking van deze onderhandelingsronde. Als laatste redmiddel zullen dan vermoedelijk de Britse en Franse mi-

Drie etnisch Albanese vrouwen zoeken steun bij elkaar in hun verdriet om de moord op vier familieleden, die gisteren werden begraven. De vier houthakkers werden twee dagen geleden dood gevonden in het bos dichtbij het dorp Grajkovac, 60 kilometer ten noordwesten van Pristina.

Foto Oleg Popov/Reuters

nisters van Buitenlandse Zaken naar Belgrado afreizen om de Joegoslavische president Slobodan Milosevic tot instemming te bewegen. Als dat niets oplevert, zei de Britse diplomaat, zullen hoge NAVO-functionarissen naar Belgrado gaan om daar een ultimatum af te geven en om Milosevic het gevaar van militair ingrijpen

te schetsen. De gevechten in Kosovo gaan ondertussen gewoon door. Vlak bij de grens met Albanië viel gisteren zeker een dode. Dertig strijders van het UCK raakten gewond. Ongeveer 7000 etnische Albanesezaten ontvluchten hun huizen in het zuiden van Kosovo na beschietingen. Het Amerikaanse ministerie

van Defensie zegt dat Servië de afgelopen dagen 16.000 tot 21.000 manschappen aan de grens met Kosovo heeft samengetrokken. Twee weken geleden waren dat er 10.000; in februari nog niet meer dan 4.500.

Servische installaties met luchtdoelraketten en afweerschut worden verplaatst ter be-

scherming tegen mogelijk luchtaanvallen van de NAVO. Ook aan de grens met Macedonië, waar een 12.000 man sterke vredesmacht van de NAVO is gestationeerd, wordt de Servische troepenmacht opgebouwd. „Zij zetten zich schrap voor een oorlog”, aldus Washington.

REUTERS, AP, AF

Doden bij Racak waren burgers

Van onze redactie buitenland ROTTERDAM - De slachtoffers van het bloedbad bij Racak in Kosovo, medio januari, waren ongewapende burgers. „Daarmee is hun dood een misdaad tegen de menselijkheid”, concludeert de Finse pathologe-anatoom Helena Rante.

Bij de presentatie van het rapport van het Fins Gerechtelijk Laboratorium, dat de lichamen van 40 van de 45 omgekomen etnische Albanesezaten onderzocht, vermeed zij zorgvuldig het begrip 'massamoord'. Over de daders van het bloedbad deed zij evenmin een uitspraak. „Dat is een zaak voor justitiële onderzoekers.”

De 45 doden, onder wie vrouwen en kinderen, werden na een Servisch offensief in een greppel buiten Racak gevonden. Algemeen werd aangenomen dat het ging om dorpelingen die bij etnische zuiveringen door Serviërs werden vermoord. Belgrado bevestigde dat de lichamen die van gewapende strijders van het UCK (het Kosovo Bevrijdingsleger) waren, en van burgers die in het kruisvuur verzeild waren geraakt. De Finnen mochten pas na een week met hun onderzoek op de lichamen beginnen. De lijken van de kinderen waren toen verdwenen. In haar rapport stelt Rante dat het niet mogelijk was vast te stellen of de slachtoffers bij een gevecht om het leven waren gekomen. Op de vraag of er bewijzen van gewapend strijd waren, zei zij na enig aandringen „Het meest voor de hand liggende antwoord is: Nee. Er was geen gevecht.”

Meer dan de helft van de slachtoffers was door meerdere kogels in hoofd en nek getroffen. Het Amerikaanse dagblad The Washington Post citeert bronnen die al eerder van de onderzoeksresultaten op de hoogte waren. Die stellen dat uit de schotwonden blijkt dat een aantal doden geknipt zat toen het vuur werd geopend. Anderen hebben volgens hen schotwonden in de rug die erop wijzen dat zij op de vlucht zijn neergeschoten.

Aanval NAVO 'geen zaak van paar bommen'

PRISTINA, 20 MAART. NAVO-aanvallen op Joegoslavië worden „geen kwestie van een of twee bommen”. Dat heeft gisteren de opperbevelhebber van de NAVO-troepen in Europa, generaal Wesley Clark, gezegd. De Amerikaanse Kosovo-bemiddelaar, Christopher Hill, zei gisteren dat de spanningen rond Kosovo de komende dagen zullen oplopen. „Maak u gordels vast, de komende dagen,” aldus Hill.

De Organisatie voor Vrijheid en Samenwerking, de OVSE, is sinds vanochtend vijf uur bezig de veertienhonderd waarnemers die ze in Kosovo heeft, te evacueren. De waarnemers, die gisteren al op enkele centrale plaatsen werden bijeengebracht, moeten over de weg naar Macedonië reizen. Van uit de Macedonische hoofdstad Skopje vlieten ze via Wenen verder naar huis. De Servische autoriteiten hebben de OVSE-waarnemers een vrijgeleide beloofd. De afloocht van de waarnemers moet nog vandaag worden afgesloten.

Het vertrek van de waarnemers maakt de Albanese burgerbevolking van Kosovo kwetsbaar tegenover de Servische politie en het Joegoslavische leger in Kosovo. Generaal Clark zei gisteren dat er al sprake is van „een groeiende humanitaire tragedie op de grond in Kosovo”, waar de afgelopen drie maanden nog eens zestigduizend Albanese burgers op de vlucht zijn gedreven door het Servische offensief tegen het Kosovo Bevrijdingsleger UCK. In totaal is twintig procent van de hele bevolking van Ko-

sovo - 443.000 van de rond twee miljoen mensen - nu van huis en haard verdreven. Na de mislukking van de Kosovo-conferentie in Parijs heeft het Joegoslavische bewind tot woensdag de tijd gekregen om het vredesplan te ondertekenen. Als het dat niet doet, kan de NAVO overgaan tot luchtaanvallen. In Brussel hebben gisteren de NAVO-ambassadeurs tijdens een speciale vergadering over Kosovo geconstateerd dat de verantwoordelijkheid voor het mislukken van de vredesonderhandelingen nu volledig ligt bij de Joegoslavische president Milosevic. De ambassadeurs zullen zich zondagmiddag opnieuw beraden. Dat zij tijdens die vergadering tot de conclusie komen dat de tijd rijp is voor luchtaanvallen, wordt nu niet waarschijnlijk geacht. Volgens een functionaris zijn niet alle lidstaten overtuigd dat de tijd rijp is. De Albanese onderhandelingsdelegatie is gisteren ontvangen op het militair hoofdkwartier van de NAVO in het Belgische Bergen. Daar heeft ze uitleg gekregen over de eventuele NAVO-interventiemacht die moet toezien op een vredesakkoord.

Volgens generaal Clark hebben de Serviërs en Joegoslaven in Kosovo inmiddels een troepenmacht samengegroeid die „elk redelijk verzeilde ver te boven gaat”. In de regio liggen 14 tot 16.000 zwaar bewapende politiemannen en 17 tot 20.000 militairen. Aan de noordgrens van Kosovo liggen nog 5 tot 10.000 soldaten. (Reuters, AP)

'Serviërs klaar om te doden'

• *Ter volg van pagina 1* De OVSE, zei het UCK, gaf zijn positieve door aan de Serviërs. Grunnet: „We zijn hier al lang niet meer om toe te zien op een bestand. We zien toe op de schendingen van dat bestand.”

Albanesezaten zijn bang nu de waarnemers vertrekken, maar ook tevreden - zo lang de OVSE er was, zou de NAVO Servië zeker niet bombarderen. Serviërs in Kosovo moesten weinig hebben van de OVSE, omdat die volgens hen alleen de Albanesezaten kwamen beschermen. Maar de NAVO is erger.

„Als de eerste bom op Servië valt”, zegt Stedjan Pupavac (36), eigenaar van het Servische restaurant Ston in Pristina, „zal iedere Serviër zijn land beschermen”. Pupavac kent „heel veel” Serviërs die klaar staan om te plunderen en te doden. „Wat er in Bosnië is gebeurd zal een strijperhaal zijn in vergelijking met wat hier staat te

gebeuren.” Het geweld zal volgens Pupavac niet alleen van Serviërs komen, maar ook van „Albanese extremisten”. En hij zal zijn drie kinderen en zijn eigendommen in Pristina tegen die extremisten beschermen, zegt hij. „Ik schiet terug op wie mij aanvalt. Waarmee? „Nee”, zegt hij snel, „ik heb niks. Ik zal stenen uit de straat trekken.”

De Nederlandse waarnemer Albert Buisman, gestationeerd in Gnjilane in het zuid-oosten, is terugover zijn vertrek. „We hebben de cliënte niet kunnen voor komen”. Maar er was niets meer aan te doen, zegt hij. „De Serviërs wilden dit akkoord gewoon niet.” Ze versterkten hun troepen. De scholen werden ingericht als hoofdkwartieren voor militairen. „Eigenlijk”, zegt hij, „moeten we blijven voor de mensen hier. Maar wat als wij hier met twintig waarnemers blijven zitten? Dan zijn er straks twintig doden méér.”

Milošević: knieval of bommen op z'n hoofd

De diplomatie in de Kosovo-crisis lijkt uitgeput. NAVO-luchtaanvallen zijn binnen een week vrijwel onvermijdelijk, zeggen hoge diplomaten.

Door onze redacteur
ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 19 MAART. Ook de vervolgconferentie over de crisis in Kosovo is vandaag in Parijs geëindigd in een gedeeltelijk fiasco, net als het eerste overleg vorige maand in Rambouillet. De - tot voor kort sterk verdeelde - Kosovo-Albanen hebben gisteren het Amerikaanse vredesplan ondertekend, maar hun belagers, de Serviërs, verwerpen het.

Nu de Kosovaren akkoord zijn, neemt de druk op Belgrado de komende dagen toe om alsnog in te stemmen met de voorlopige vredesregeling. Maar bovenal worden NAVO-luchtaanvallen nu met de dag waarschijnlijker, zo is de overtuiging bij de NAVO en de contactgroep voor ex-Joegoslavië. Zeker nu Belgrado zich zelf in en rondom Kosovo op totale oorlog voorbereidt.

Zelfs de Franse minister van Buitenlandse Zaken en medevoorzitter van het vredesoverleg, Védrine, heeft vanochtend voor het eerst

openlijk verklaard dat luchtaanvallen op Belgrado nu „reëel” zijn en dat de NAVO met consultaties kan beginnen. En dat is opmerkelijk gezien de eerdere weigerachtige houding van Parijs om de Joegoslavische regering echt onder druk te zetten. Volgens een hoge diplomaat uit de contactgroep zijn „de Fransen *pissed off* door de houding van de Serviërs”.

Westerse diplomaten verzekeren dat het dit keer niet bij dreigementen zal blijven. Een hoge diplomaat bij de NAVO zegt resoluut, om elke twijfel aan de daadkracht van de NAVO weg te nemen: „Nog één weekje, en dan gaan we er over heen.”

De diplomatieke middelen om de Joegoslavische president Milošević tot inkeer te brengen raken uitgeput. Hij blijft tegen de legering van een NAVO-vredesmacht in Kosovo om toe te zien op de uitvoering van het akkoord, dat voorziet in drie jaar zelfbestuur voor de Kosovaren. Bovendien is zijn delegatie deze week ook nog eens teruggekomen op haar eerdere mondelinge instemming met het akkoord zelf.

Mogelijk ondernemen de twee voorzitters van het mislukte Rambouillet-overleg, de Britse en Franse ministers, Cook en Védrine, nog een laatste spoedmissie naar Milošević om hem om te pra-

ten, zo speculeren diplomaten. Maar internationaal groeit de weerzin om van Belgrado een „bedevaartsoord” voor Westerse dignitarissen te maken, zonder dat dit tot enig rendement leidt.

„Dit is het moment voor de laatste druk. Daarna volgen maatregelen. Dat is zeker”, zegt de diplomaat uit de contactgroep. Milošević krijgt mogelijk nog tot woensdag de tijd om van gedachten te veranderen. „Als hij dan niet akkoord is, volgen NAVO-bombardementen”, zegt een hoge NAVO-

‘Nog één weekje,
en dan gaan wij er
over heen’

diplomaat, die meebeslist over de luchtaanvallen. „Er zijn maar twee mogelijkheden voor Milošević: of hij gaat door de knieën, of hij krijgt bommen op zijn hoofd. De kans op luchtaanvallen is nu groter dan vijftig procent.”

Volgens de diplomaat uit de contactgroep heeft de handtekening van de Kosovaren vooral de druk op de internationale gemeenschap zelf vergroot. „Wij kunnen nu toch moeilijk met onze handen

over elkaar gaan zitten. Wij moeten nu een vervolgstategie uitstippelen.” Volgens de NAVO-diplomaat „gelooft Milošević nog steeds niet dat wij echt gaan bombarderen. Dat weten wij uit betrouwbare bron in Belgrado. En daar zit hij echt goed fout mee. De vraag is alleen: hoe kunnen wij hem dat aan zijn verstand brengen”.

Een duidelijk signaal kan bijvoorbeeld zijn de terugtrekking van de ongewapende waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) of de ontruiming van Westerse ambassades. De Amerikaanse en Duitse regeringen hebben hun burgers al opgeroepen zo snel mogelijk Joegoslavië te verlaten.

Een knieval van Milošević op de valreep wordt niet uitgesloten, als het hem duidelijk wordt dat het de NAVO echt menens is. „De hele geloofwaardigheid van de NAVO is in het geding. Wij kunnen niet over ons heen laten lopen”, zegt een NAVO-diplomaat.

De NAVO is, zeggen diplomaten op het hoofdkwartier, „klaar” voor luchtaanvallen, en zal niet vóór zij in actie komt nog verstrikt raken in ingewikkelde besluitvormingsprocedures. NAVO-secretaris-generaal Solomina is volgens een besluit van 30 januari al gemachtigd zelf op te treden. „Sola-

na heeft een volmacht. Hij zal nog een rondje telefoneren. En als het goed zit, geeft hij Clark [de NAVO-opperbevelhebber] de opdracht”, zegt de NAVO-diplomaat.

NAVO-diplomaten erkennen dat er „geen *morning-after-scenario*” is. „Het wordt bombarderen tot hij door de knieën gaat. En laten we wel wezen: de Serviërs gaan al heel snel door de knieën als ze zelfhard worden aangepakt. Dat is in Bosnië wel gebleken toen ze daar door de Kroaten en door de Amerikanen werden aangevallen.” Desondanks waarschuwde de commandant van de Amerikaanse luchtmacht, generaal Michael Ryan, gisteren in de Senaat voor de kracht van de Joegoslavische luchtverdediging, die gemakkelijk NAVO-toestellen zou kunnen neerhalen.

Veel vertrouwen in een diplomatieke oplossing is er niet meer bij de NAVO en bij de contactgroep. „De EU en de contactgroep hebben niets gepresteerd”, zegt de hoge NAVO-diplomaat. „Zij hebben geen poot aan de grond gekregen bij de Serviërs. De Amerikanen hebben er tenminste nog voor gezorgd dat de Kosovaren hebben getekend.” De grootste zorg van het Westen is nu dat Belgrado de OVSE-waarnemers niet ongehinderd het land uit zal laten gaan.

Senaat VS aarzelt over militaire actie Parijs' overleg over Kosovo opgeschort

PARIJS, 19 MAART. Het overleg in Parijs over de toekomst van Kosovo is vanmorgen opgeschort en zal niet worden hervat, tenzij de Serviërs alsnog het internationale vredesplan goedkeuren dat gisteravond is getekend door de Kosovo-Albanen.

De Verenigde Staten hebben de Amerikaanse burgers in Joegoslavië opgeroepen het land te verlaten in verband met mogelijke luchtaanvallen door de NAVO. Verwacht wordt dat de OVSE-waarnemers in Kosovo opdracht krijgen de provincie morgen te verlaten.

„Het heeft geen enkele zin de besprekingen nog verder voort te zetten”, aldus een verklaring vanmorgen van de Franse en Britse ministers van buitenlandse zaken, Védrine en Cook, die samen de besprekingen voorzaten. Westelijke leiders waarschuwen de Joegoslavische president Milošević dat de NAVO „heel snel” tot aanvallen zal overgaan als hij niet spoedig alsnog instemt met het vredesplan van de Contactgroep. In de vanmorgen uitgegeven verklaring staat dat daartoe contact wordt opgenomen met alle bondgenoten en met het hoofdkwartier van de NAVO. Het 82 pagina's tellende vredesdocument, dat is opgesteld door de Contactgroep en waarover vorige maand werd onderhandeld in Rambouillet, werd gisteravond getekend door vier Albaneese leiders in aanwezigheid van de Amerikaanse onderhandelaar Christopher Hill en de Oostenrijkse diplomaat Wolfgang Petritsch namens de Europese Unie. De Joegoslavische delegatie boycotte de ceremonie. De Servische presi-

dent Milan Milutinović zei de eenzijdige ondertekening een onaanvaardbaar drukmiddel te vinden.

De Amerikaanse president Clinton zou vanmiddag een ontmoeting hebben met leiders uit de Senaat over de ontwikkelingen in Kosovo. Veel senatoren hebben geen behoefte aan luchtaanvallen op Servische doelen. De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Madeleine Albright, sprak gisteravond met enkele leiders uit de Senaat, maar na afloop van dat beraad verklaarde Trent Lott, de leider van de Republikeinse meerderheid, behoefte te hebben aan nader overleg met de president. „Het Amerikaanse volk heeft een beter begrip nodig van de nationale veiligheidsbelangen, als die er tenminste zijn”, aldus Lott. Zijn woordvoerder verklaarde later dat de Republikeinen hun „gekwalificeerde steun” aan het beleid van de president nu hebben vervangen door de behoefte aan „een echt serieus debat”. Volgens het Amerikaanse ministerie van Defensie hebben Joegoslavische troepen op twee plaatsen tanks en betonnen versperringen geplaatst die mogelijk bedoeld zijn om te verhinderen dat NAVO-troepen Kosovo binnentrekken of om internationale waarnemers te verhinderen het gebied te verlaten. (AFP, AP)

• ACHTERGROND: pagina 5

In NAVO's hand

DE EERSTE SLACHTOFFERS van de Kosovaren handtekening onder het Parijse vredesakkoord dreigen de Kosovaren zelf te worden. Vandaag begon de terugtrekking van de veertienhonderd internationale waarnemers uit het gebied terwijl een Servisch offensief in volle gang is. Volgens de opperbevelhebber van de NAVO, generaal Wesley Clark, voltrekt zich in Kosovo een humanitaire tragedie. Sinds december zijn nog eens meer dan zestigduizend mensen als gevolg van het militaire geweld dakloos geworden. Met de waarnemers uit de weg kan de Servische soldateska ongehinderd en ongezien zijn gang gaan.

Het zal, naar verwachting, zeker tot midden volgende week duren alvorens de luchtmacht van de NAVO in actie komt. Tenzij de Serviërs alsnog inbinden, is een verder uitstel van de sinds oktober vorig jaar voorgenomen bombardementen nauwelijks voorstelbaar. Het vredesoverleg werd gisteren opgeschort toen duidelijk werd dat de Joegoslavische regering bleef weigeren het resultaat van de wekenlange onderhandelingen, gevoerd onder auspiciën van de Contactgroep, te aanvaarden.

De Kosovoarse delegatie van haar kant heeft, nadat zij donderdagavond het vredesakkoord had getekend, verklaard de veiligheid van het Kosovoarse volk nu in handen van de NAVO te hebben gelegd.

Met hun handtekening hadden zij immers ingestemd met de legering van een internationale vredesmacht in Kosovo en met het ontwapenen van de strijders van het UCK. De betekenis van die handtekening zal echter onder druk staan zolang de Serviërs in Kosovo vrij spel hebben. De tijd dringt voor de NAVO.

DE ONDERHANDELINGSTACTIEK van de Contactgroep heeft de NAVO vastgezet in een *double bind*. Om de Serviërs onder druk te houden en het dreigement van bombardementen geloofwaardig te doen zijn, moesten de Kosovaren worden overtuigd hun handtekening te zetten. Maar nu die handtekening is gezet, heeft de NAVO geen manoeuvreerruimte meer. Als de Serviërs volharden in hun afwijzing van het vredesakkoord, zal de NAVO moeten aanvallen op straffe ervan beschuldigd te worden de Kosovaren aan het Servische geweld over te leveren.

De terugtrekking van de internationale waarnemers uit Kosovo is onder de gegeven omstandigheden logisch en kan als een extra waarschuwing aan Belgrado worden uitgelegd dat het nu menens is. Maar tegelijkertijd berooft het vertrek de bevolking van haar laatste houvast, hoe wankel dat ook in de praktijk bleek te zijn.

Met het massale Servische offensief van deze week is een einde gekomen aan het bestand dat de Amerikaanse onderhandelaar Holbrooke in de herfst van het vorig jaar sloot met de Joegoslavische president Milošević. Als uitlooiel van dat bestand werd de Servische hoofdmacht uit Kosovo weggehaald. Toezicht op de naleving werd opgedragen aan de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa, die honderden waarnemers in het gebied stationeerde.

Al spoedig werd duidelijk dat die waarnemers bloedige incidenten niet konden voorkomen, maar hun aanwezigheid, samen met de door de internationale gemeenschap verleende humanitaire hulp, bood de bevolking toch enige zekerheid. Het Servische offensief en de mislukking van het Parijse vredesoverleg hebben intussen korte metten gemaakt met alle hooggespannen verwachtingen.

FOTO'S JOACHIM LADEFOGED
NETWORK/TRANSWORLD

20-3-99

Kanonnenvoer in Kosovo

Naarmate vredesonderhandelingen vorderen, nemen oorlogshandelingen in hevigheid toe. Voordat de handtekeningen worden gezet, probeert elke partij ten koste van soldaten- en burgerlevens nog wat hectares te winnen. Zo gaat het ook in Kosovo.

Terwijl de Servische en de Kosovaarse onderhandelaars elkaar uitputten en Europese en Amerikaanse delegatieleden tot wanhoop drijven, blijft het in de 'Servische autonome provincie' druk op de begraafplaatsen.

Aan het begin van deze eeuw realiseerde de Franse schrijver Céline zich het lot van de soldaat: 'Wij arme stakkers! De gebeten honden! Als het oorlog wordt dan gaan we d'r allemaal aan! Arme ons! Kanonnenvoer! Schietschijven!'

En toen, in oktober 1912, was de Eerste Wereldoorlog nog niet eens begonnen.

Boven: Servische agenten en soldaten bewijzen de laatste eer aan hun kameraad Milan Stevanovic, gesneuveld in Dakovica.
Onder: begrafenis van negen van de 25 soldaten van het Kosovo Bevrijdingsleger die in Rogovo door Serviërs werden gedood. De begrafenis speelden zich eerder dit jaar af.

Het 'Iraakse draaiboek' uit de Golfoorlog is niet volledig geschikt voor een bombardementsoffensief dat de Serviërs tot een vredesakkoord over Kosovo moet dwingen. De kansen op slachtoffers zijn groter.

Door MENNO STEKETEE

ROTTERDAM, 22 MAART. Kosovo is het meest geobserveerde grondgebied op aarde. Letterlijk: Amerikaanse spionagesatellieten hebben de Servische kazernes en munitieopslagplaatsen in kaart gebracht. U-2 vliegtuigen houden met radarapparatuur permanent de Servische troepenbewegingen in de gaten, en Predator-robotvliegtuigjes volgen live hun mobiele luchtafweerbatterijen. En dat is nog een summier samenvatting.

Er zijn meer redenen aan te voeren waarom bij een NAVO-luchtoffensief de kansen voor de Servische strijdkrachten in en rond Kosovo somber kunnen worden ingeschat. In 1995 bijvoorbeeld, wisten NAVO-vliegtuigen bij operatie-Deliberate Force de militaire capaciteit van de Bosnische Serviërs zonder verliezen aan eigen kant grondig te ondergraven. En de Iraakse luchtverdediging, die met praktisch hetzelfde materieel is uitgerust, is er bij alle confrontaties sinds de Golfoorlog niet in geslaagd ook maar één Westers vliegtuig te raken.

Een luchtoffensief zal daarom weer zijn geënt op de blauwdruk

Risico's zijn
ditmaal veel groter
dan voorheen

ken van Deliberate Force en die van de bombardementsoffensieven tegen Irak. Ongetwijfeld ook zal het startschot voor een reeks luchtaanvallen weer worden gegeven met een salvo kruisraketten. En stellig is er weer een doellijst met bovenaan de luchtafweerinstanties en commandobunkers, gevolgd door olievoorraden, munitiedumps en tankconcentraties.

Toch zijn de risico's ditmaal aanmerkelijk groter dan voorheen. Risicoanalyses richten zich vooral op de Servische luchtverdediging: luchtdoelartillerie, vaste luchtafweerstellingen zoals de SAM-2, van de schouder af te vuren SAM-7 en de mobiele raketbatterijen van het type SAM-6. Vooral die laatste zijn berucht: in

Luchtacties tegen Servië gevaarlijk

uy

De luchtafweer wordt in theorie pas echt gevaarlijk wanneer vliegtuigen gronddoelen moeten bestoken – de zogeheten *close air support*, CAS – en, voor een grotere trefzekerheid, lager moeten vliegen. De Serviërs kunnen de NAVO-toestellen dan zonder elektronische hulpmiddelen op de korrel nemen. Als de NAVO haar belofte wil nakomen en de Servische 'politietroepen' inclusief hun individuele tanks, artillerie en pantserwagens, in Kosovo werkelijk wil wegvagen, dan schuilt hierin een groter risico dan eerder het geval was. Zo was in Irak vooral militair onroerend goed het doelwit, en in 1995 moest vooral de Bosnisch-Servische logistieke infrastructuur het ontgelden.

Servië heeft wat dat betreft nog een voordeel boven Irak: het landschap. De Servische eenheden kunnen zich in de beboste heuvels onder een vaak bewolkte lucht beter verstoppen dan de Iraki's in hun vlakke woestijn. En zelfs dat betekende niet dat de Westerse piloten de doelen voor het uitzoeken hadden: mobiele Scud-lanceerders bleven gedurende de hele Golfoorlog onvindbaar.

Om het verdet opgestelde Servische materieel toch te vinden is één element onontbeerlijk: geduld. En juist het element tijd werkt in het voordeel van de Serviërs. Niet alleen wordt dan het politieke uithoudingsvermogen van de aanvallers op de proef gesteld. Maar ook groeit door het grotere aantal noodzakelijke vluchten de kans op verliezen, door grondvuur of technische mankementen. Wanneer een piloot vervolgens in vijandelijk gebied terechtkomt, moet een reddingsoperatie wor-

Geduld is
onontbeerlijk voor
succes

den uitgevoerd met alle risico's vandien. Deze zogeheten C-SAR-missies (*combat search and rescue*), gelden als uiterst gevaarlijk. Niet alleen moeten kwetsbare helikopters worden ingezet, maar ook moet vuursteun kunnen worden gegeven om belagers op afstand te houden en moeten onderschepingsjagers vijandelijke vliegtuigen uit de buurt houden. De helikopters die O'Grady van een Bosnische bergheiling plukten, kwamen doorzeefd, *on a wing and a prair*, van hun opdracht terug.

Een bombardementsoffensief herbergt daarnaast risico's voor de verzamelde NAVO-strijdkrachten die niet direct met de vliegbewegingen te maken hebben. Om de casus belli te beantwoorden die een luchtaanval volgens de Serviërs hetekent, zou een

erlopen. (2)
fint, waars
erschap va
digt, zal h
ver voor
in Finland
loodst. M
ruijslos c
lopen jare
ve vice-p
land, san
probleem
Lippone
Partij te
ten besl
Moet
terbete
komen
gen van
haren.
vatieve
sociaal
de vert
bleem
moete
teravo
te brei
stlaag
W
meer l
dures
versor
met l
gen n
loosh
voor
huidi
mari
in d
necr
dali
van
C
toe
tot
het
for
din
sm
tot
va
lar
in
na
ge
ni
ge

merikaanse F-16 met piloot cott O'Grady.

Maar de statistiek van de afgelopen decennia zegt genoeg over het gevaar van de luchtafweer. Gingen in de Tweede Wereldoorlog per honderd gevechtmissies nog vier tot acht toestellen verloren, bij alle volgende conflicten, van 'Korea' begin jaren vijftig, via 'Vietnam' 25 jaar geleden, naar de Golfoorlog in 1991, daalde deze verhouding aanzienlijk. Tijdens de Golfoorlog werden minder dan vier vliegtuigen neergehaald per

Joegoslavische soldaten hebben bij hun stelling op een berg bij Priština de oude četnik-vlag gehesen. (Foto AP)

tienduizend vluchten. Sindsdien werd alleen die ene F-16 boven Bosnië geraakt, maar dat bleek later te wijten aan een slechte voorbereiding.

Het tij binnen de wapenwedloop tussen vliegtuig en luchtafweer keerde alleen ten gunste van de laatste toen - zoals tijdens de

Yom Kippur-oorlog in 1973 - de Sovjet-Unie een nieuwe generatie SAM-raketten exporteerde. De Russische wapenindustrie biedt intussen wel de halve wereld nieuwe SAM-10's aan, maar voor zover bekend heeft Servië hier niet de hand op weten te leggen. De NAVO heeft deze relatieve

onkwetsbaarheid te danken aan een reeks storingstechnieken die de sensoren van de raketten 'verblinden'. Van de vijandelijke luchtmacht valt weinig te duchten. Die is weliswaar uitgerust met meer dan 100 MiG's, maar die kunnen zich niet meten met de gevechtstoestellen van de NAVO.

in Macedonië kunnen worden uitgevoerd. Het Joegoslavische leger beschikt hiertoe over een groot aantal grond-grond-raketten met een voldoende bereik en met een grotere nauwkeurigheid dan die welke de Iraki's in 1991 tegen Israël en Saoedië-Arabië gebruikten. Zo beschikken de Serviërs over een opgewaardeerde versie van de Russische Scud en ontwikkelen zij daarnaast een eigen raket, de K-17 Krajina.

KOSOVO

Mandaat van Solana wordt wellicht ruimer

[• Vervolg van pagina 1] De ambassadeurs besloten gisteren de waarschuwingstijd om tot luchtactie over te gaan te verkorten van 48 naar enkele uren. „Als Milošević ons geen alternatief biedt, moeten we tot actie overgaan om een humanitaire ramp te voorkomen”, aldus een functionaris van de NAVO. De negentien NAVO-ambassadeurs hebben secretaris-generaal Solana bovendien gevraagd door te gaan met zijn consultaties met de leiders van de lidstaten over de vraag of de tijd nu rijp is voor luchtaanvallen. De NAVO-landen gaven Solana eind januari de machtiging tot luchtactie te beslissen na overleg met de hoofdsteden.

Een NAVO-functionaris wilde niet antwoorden op de vraag of Solana nu in zijn ultieme consultatieronde zit. „Hij consulteert tot hij een duidelijke conclusie kan trekken.” Volgens een woordvoerder is duidelijk dat bepaalde NAVO-landen terughoudender zijn dan andere over luchtacties. Hij wilde geen namen noemen, maar zei wel dat het gaat om „Europese landen van de Contactgroep” voor ex-Joegoslavië. Die Contactgroep bestaat uit Frankrijk, Italië, Duitsland, Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en Rusland. Gezant Richard Holbrooke, die vanochtend in Brussel met drie van de vier Europese ministers in de Contactgroep sprak, zei na afloop overigens dat volledige overeenstemming bestaat.

De NAVO-ambassadeurs komen vandaag weer bijeen. De Nederlandse minister van Bui-

tenlandse Zaken, Van Aartsen, zei gisteravond dat ze een besluit over militair ingrijpen moeten nemen vóórdat Holbrooke in Belgrado „een laatste waarschuwing” uitdeelt. Als Belgrado blijft weigeren het vredesplan te tekenen zou zo snel mogelijk tot bombardementen overgegaan moeten worden. Van Aartsen zei dat het bezoek van de Russische premier Primakov aan de Verenigde Staten, deze week, en de topbijeenkomst van leiders van de Europese Unie in Berlijn, woensdag en donderdag, geen redenen zijn om militair ingrijpen nog enkele dagen uit te stellen.

Mogelijk besluiten de NAVO-ambassadeurs vandaag het mandaat van Solana uit te breiden. Nu is zijn machtiging beperkt tot het bevel voor luchtacties die vooral gericht zijn op het uitschakelen van het Joegoslavische luchtafweersysteem. Dit kan volgens een functionaris worden uitgebreid met luchtaanvallen op Servische troepen, tanks en artillerie in Kosovo die betrokken zijn bij het huidige militaire offensief dat de Serviërs er na het vertrek van de OVSE-waarnemers hebben ontketend.

Servische legermacht	
Landmacht	
Manschappen	90.000
Tanks	1.300
Luchtverdedigingsbrigade	1
Marine	
Manschappen	7.500
Onderzeeërs	4
Fregatten	4
Luchtmacht	
Manschappen	16.700
MiG-gevechtvliegtuigen	80
Luchtafweerbataljons	8

NRC Handelsblad 220399 / Bron: ISS

Kerngegevens bevolking:
 2 miljoen inwoners, 90 procent Albanese, 10 procent Serviërs en Montenegrijnen, verder minderheden van Roma (zigeuners) en Servische moslims. Maar de samenstelling van de bevolking is aan sterke veranderingen onderhevig. 30 procent van de Serviërs is het afgelopen jaar naar Servië gevlucht en vele tienduizenden Albanese zijn gevlucht naar Montenegro, Macedonië en Albanië.

NRC Handelsblad 220399

GEWELD

Voor de politie is elke gewonde Albanees UÇK-lid

[• Vervolg van pagina 1] Bahtije Xhemajit ligt op zondagmiddag in een ziekenhuisbed naast haar man. Ze vertelt wat er gebeurde tijdens hun vlucht. Hun zoon Fidaïm van acht kwam om door een granaat, ze hebben hem ter plekke begraven. Dochter Selvia van veertien werd in haar buik en been geraakt, ze kon niet meer lopen, ze spuugde bloed. „We hebben haar moeten achterlaten”, zegt Bahtije. „wij moesten verder.” Ze kijkt strak voor zich uit en begint dan over de koe en het kalf die nog in de schuur bij hun huis staan, zonder eten. „Ze is nog erg in de war”, fluistert een verpleegkundige.

Vanuit dorpen in het westen van Kosovo vluchtten het afgelopen weekend bijna geen mensen meer naar Priština. De weg naar de hoofdstad is te gevaarlijk. Een deel ervan wordt door het Servische leger gebruikt als stelling, er staan tanks en een paar honderd militairen. Een Albanese boer uit het dorp Glagovac, dertig kilometer ten westen van Priština, werd zaterdagochtend geraakt door een blindganger. Hij stond voor zijn huis en wiste zijn gezicht bij de kraan. De kogel ging dwars door zijn hoofd.

's Middags wordt de gewonde man door journalisten meegenomen naar het ziekenhuis van Priština. Een dochter en een neef van de man gaan mee. Bij de ingang van het ziekenhuis durven ze op eens niet verder. Ze zijn bang dat de politie hen zal ondervragen, zegt de neef, en dat de artsen behandeling zullen weigeren. De Servische artsen omdat de man Albanese is, de Albanese artsen omdat ze bang zijn. Want voor de politie, zegt de neef, is iedere gewonde Albanese man een UÇK-soldaat. Ze willen dat de halfdode

man naar een privé-kliniek wordt gebracht. In de kliniek wordt een Albanese arts gebeld, die neemt de man toch weer mee naar het ziekenhuis. De man wordt geopereerd, een dag later leeft hij nog.

Zondagmiddag gaan de beschietingen van de dorpen in het noord-westen van Kosovo door. Het UÇK lijkt nauwelijks nog in staat iets terug te doen. Servische militairen bij het dorp Srbica nemen tractoren, auto's en fietsen mee die de Albanese hebben achtergelaten. Vanuit de kazernes worden meer tanks en militairen aangevoerd. „We gaan de Albanese afmaken”, zegt een politie-man bij een checkpoint op de weg van Priština naar het noorden van

‘We gaan de Albanese afmaken’

Kosovo. Hij zwaait en schreeuwt naar militairen die in tanks langsrijden, de militairen zwaaien terug.

Aan het eind van de middag worden in Priština vier Servische politiemannen doodgeschoten. Het is voor het eerst dat Albanese zo'n aanslag plegen in het centrum van een stad. De dorpen en het platteland waren hun terrein, de steden werden beheerst door de politie. 's Avonds zijn in Priština ook de laatste twee Albanese restaurants die nog open waren, gesloten. Door de straten rijden alleen nog dronken Serviërs. De Albanese blijven binnen, ze weten dat de Servische politie wraak zal willen nemen voor de aanslag.

PRESS NOW

Help onafhankelijke media in Kosovo te overleven. Stort op giro 7676 te A'dam

UK

Geweld dreigt na mislukking Kosovo-overleg

Van onze buitenlandredactie
AMSTERDAM/WASHINGTON

De ministers van Buitenlandse Zaken van Frankrijk en Groot-Brittannië hebben vrijdag het vredesoverleg over Kosovo opgeschort. NAVO-diplomaten noemden de kans op snelle luchtaanvallen op Servische doelen groter dan 50 procent.

In een gezamenlijke verklaring stelden de Britse minister Cook en zijn Franse collega Védrine, die het overleg namens Contactgroep hebben geleid, dat verder onderhandelen geen enkele zin heeft. De Servische delegatie heeft op geen enkele manier getoond tot compromissen bereid te zijn.

Cook en Védrine waarschuwden Belgrado niets te ondernemen tegen de vertrekkende OVSE-waarnemers in Kosovo. 'Zulke schendingen kunnen de ergste gevolgen hebben.' Volgens diplomaten zullen Cook en Védrine op zeer korte termijn president Milosevic bezoeken om druk op hem uit te oefenen.

De Amerikaanse bemiddelaar Hill waarschuwde 'de gordels vast te maken' nu de onderhandelingen zijn mislukt. 'We hebben nog geen echte deadline, maar de komende dagen zullen zeer gespannen zijn.'

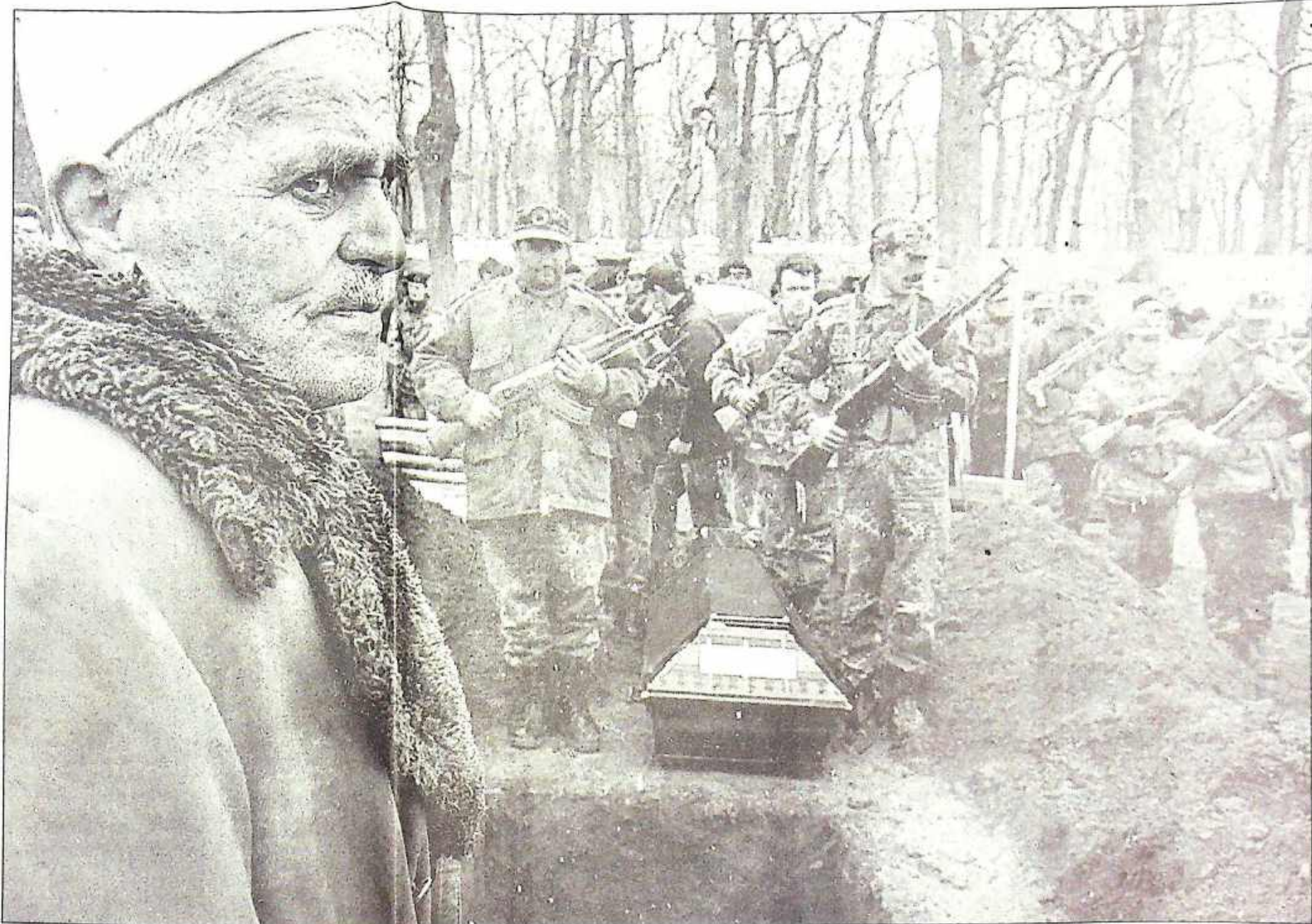
De Verenigde Staten hebben Amerikanen in Joegoslavië opgeroepen het land te verlaten. Het personeel op de Amerikaanse ambassade in Belgrado is tot een mi-

nimum teruggebracht. Ook andere westerse landen troffen gisteren voorbereidingen voor vertrek. De ongeveer zeventig Nederlandse burgers in Joegoslavië is door Buitenlandse Zaken verzocht het land te verlaten. De staf van de Nederlandse ambassade wordt tot een minimum teruggebracht.

President Clinton liet gisteren tijdens overleg met de top van het Congres weten dat de Serviërs op zware bombardementen moeten rekenen, als zij het akkoord niet alsnog tekenen. 'Ik denk dat we al heel snel gaan bombarderen', zei senator Biden na afloop van het overleg in het Witte Huis.

Volgens Rusland, de belangrijkste bondgenoot van Belgrado, zijn de onderhandelingen nog steeds niet voorbij en kunnen alle banden met de NAVO verbroken worden als die gaat bombarderen. Volgende week bezoekt de Russische premier Primakov Washington. De verwachting is dat bombardementen tot het einde van zijn bezoek zullen uitblijven. Het is zeer wel mogelijk dat Primakov en Clinton in Washington tot een compromis over Kosovo komen, met bijvoorbeeld een troepenmacht onder een andere vlag dan die van de NAVO.

Clinton waarschuwde de Congresleden verder dat Amerikaanse piloten reëel gevaar lopen bij de operatie. Joegoslavië beschikt over een geduchte luchtverdediging. Vooral de Republikeinen hebben bedenkingen bij militair ingrijpen in Kosovo.

De vader van een omgekomen Albanese soldaat van het Kosovo Bevrijdingsleger bewijst zijn zoon de laatste eer op de begrafenis nabij het plaatsje Domenik.

FOTO EPA

De OVSE vertrekt, Kosovo is weer alleen

Van onze correspondent
Michel Maas

PRISTINA

De ogen van Vlora zijn nog nat van het huilen. 'Veel mensen huilten', zegt ze, 'ook William Walker', toen Walker de verzamelde lokale medewerkers vertelde dat de voltallige OVSE-waarnemersmissie de volgende ochtend Kosovo zal verlaten. 'Walker vertelde dat we een fantastisch team waren, dat het goed was te zien hoe Serviërs en Albanese in de OVSE samenwerkten.'

De achterblijvers voelen zich alleen gelaten. Ze zijn bang. Bang voor wat er allemaal kan gebeuren als de meer dan duizend waarnemers vandaag na hun evacuatie Kosovo aan zijn lot overlaten. Vlora staat snikkend op de eerste verdieping van het OVSE-hoofdkwartier. Om haar heen verdrin-

gen zich lotgenoten voor een deur waar af en toe iemand in en iemand uit wordt gelaten. Daarbinnen krijgen ze een envelop met hun loon, plus zes dagen extra. Dat was het. De waarnemers vertrekken en zij moeten achterblijven in Pristina.

Op de vierde verdieping is op dat moment een bijeenkomst van het OVSE-kader. Voor de lokale medewerkers op hogere en meer opvallende posities bestaat een speciale veiligheidsprocedure. Zij zullen in ieder geval een tijdje moeten verdwijnen, om mogelijke represailles van de Serviërs te verhinderen. 'Ze moeten uitkijken en zich verstoppen', zegt Willem Houwen, een Nederlandse OVSE-medewerker.

Vrijdagmiddag, na de bekendmaking van OVSE-voorzitter Knut Vollebaek in Wenen dat de waarnemers vandaag uit Kosovo

worden geëvacueerd, is het hoofdkwartier in Pristina op slot gegaan. Niemand komt er meer in, er mogen alleen nog mensen uit. Op de zesde verdieping gaan nog snel papieren door de versnipperaar. Beneden schuiven de eerste OVSE'ers met koffers voorbij.

Hoewel iedereen benadrukt

Serviërs kunnen waarnemers zo tegenhouden

kalm te zijn, heerst er een opgewonden stemming. Nog nooit in de korte geschiedenis van de OVSE-missie is de toestand zo dramatisch geweest als deze vrijdag. Tijdens het bloedbad van Racak en tijdens de besprekingen van Jambouillet was iedereen wel

in staat van paraatheid, maar van een echte opdracht de koffers te pakken kwam het nooit.

Behalve de OVSE vertrekken 'op zeer korte termijn' ook de personeelsleden van de ambassades van de NAVO-landen als teken dat NAVO-bombardementen nu echt op komst zijn. Dan is Kosovo alleen, in een sfeer die heen en weer slingert tussen angst en machteloze woede. Voor het hoofdkantoor van de OVSE in Pristina koelt een Servisch gezin zijn woede op een van de auto's.

Het gros van de Serviërs heeft nooit veel opgehald met de waarnemers in hun oranje auto's. Net als de Servische overheid, van wie iedereen zich angstig afvraagt of die de OVSE'ers vandaag wel zonder slag of stoot zal laten gaan. Als het leger of de politie dat wil, is zo'n vertrek zonder enige moeite te maken.

Een enkele tank zou al genoeg zijn om de enige weg die naar Macedonië voert te blokkeren. De weg voert door een gebied met steile bergen, door enkele tunnels en over een paar bruggen waarvan er minstens een volgens de waarnemers is ondermijnd, zodat zij elk gewenst moment door de Serviërs kan worden opgeblazen.

Bij een van de bruggen houdt een groepje soldaten het schaars verkeer in de gaten. Bij de legerbasis in Djeneral Jankovic staan enkele pantserswagens.

OVSE'er Houwen verwacht vandaag geen problemen bij de evacuatie. 'Maar we zijn erop voorbereid', zegt hij. Bijna optimistisch voegt hij eraan toe: 'Bij verdien is er nog altijd een kans dat de hele evacuatie alsnog het allerlaatste moment wordt gelast.' Maar er is niets dat dat

Een konvooi van het Joegoslavische leger rukt op in de Drenica, de regio in Centraal-Kosovo waar het leger een groot offensief is begonnen. (Foto Reuters)

Holbrooke naar Belgrado NAVO geeft Milošević nog 'laatste kans'

De gemaskerden zijn klaar, het dorp is leeg

1.380 OVSE-waarnemers hebben Kosovo verlaten. De NAVO dreigt, maar doet niets. Voor de Serviërs het sein voor een weekende vol geweld. Dorpen zijn beschoten, duizenden mensen zijn op de vlucht gejaagd.

Door onze redacteur
PETRA DE KONING

PRISTINA, 22 MAART. In het dorp Srbica, in het noorden van Kosovo, zitten Servische militairen op een muurtje. Ze zijn klaar met hun werk: het dorp is leeg. De mannen dragen witte uniformen, camouflagepakken voor gevechten in de sneeuw, en zwarte maskers. Ze zijn van de speciale Servische eenheden die in gevechten het vuile werk doen. Aan de rand van het dorp branden huizen, langs de weg staan Servische tanks en mortieren, kilometerslang.

Het is zaterdagmiddag, de inwoners van Srbica zijn gevlucht. Een van de gemaskerde militairen laat zich op de motorkap van een auto rondrijden door de lege straten, geweer in de aanslag. Twee kilometer verder lopen Albanese vluchtelingen uit een ander dorp. Een man, een vrouw en twee kinderen, ze zijn op weg naar familie in Srbica. Ze hadden er geen idee van, zeggen ze, dat daar nu alleen nog militairen zijn. Maar ze weten ook niet waar ze verder nog heen kunnen, ook de andere kant op staan soldaten. Ze lopen toch maar door.

Om vijf uur op deze zaterdagochtend zijn de eerste OVSE-waarnemers op weg gegaan naar Macedonië. Er was, na bijna vijf maanden, te vroeg een eind gekomen aan hun missie in Kosovo. Ze hadden gerekend op moeilijkheden onderweg of bij de grensovergang, door de politie of Servische burgers. Maar er gebeurde niets. Alleen hun visa werden ongeldig gemaakt, hetgeen hun eventuele terugkeer zal bemoeilijken.

Servische politie-eenheden en militairen omsingelden om vijf uur deze ochtend dorpen in het noorden en westen van Kosovo. Vluchtelingen uit Srbica vertellen later dat gemaskerde militairen 's ochtends vroeg het dorp in kwamen, zeven mannen executeerden en huizen in brand staken.

Wekenlang had het Servische leger troepenversterkingen, tanks en pantservoertuigen aangevoerd uit andere delen van Joegoslavië. In Frankrijk werd onderhandeld over

een vredesakkoord, de NAVO dreigde met luchtaanvallen als de regering in Belgrado niet zou tekenen. Maar Belgrado tekende niet, eind vorige week werden de onderhandelingen afgebroken. Nu waren de waarnemers aan het weggaan en de NAVO deed nog niks - dit was het moment, vonden de Serviërs, om het gebied te 'heroveren' dat wordt beheerst door het Albanese bevrijdingsleger UÇK, het noordwesten van Kosovo.

Een paar uur na het vertrek van de OVSE lopen honderden vluchtelingen op de twee hoofdwegen vanuit het noorden naar de hoofdstad Priština.

Oude mensen en kinderen worden vervoerd in karren. Vanaf de weg zien ze rook opstijgen uit hun dorpen, ze horen de beschietingen. De meeste vluchtelingen proberen in Priština te komen, maar daar worden ze, ook de gewonden, tegengehouden door de verkeerspolitie.

Rahman (54) en Bahtije (42) Xhemajit uit het dorp Dobratina kwamen met twee van hun vier kinderen langs onverharde wegen naar de stad. Rahman raakte gewond aan zijn voeten, in een kliniek van een Albanese hulporganisatie werden ze geamputeerd.

De NAVO liet gisteren na een speciale bijeenkomst van de negentien ambassadeurs van de alliantie weten „geheel klaar te staan om op te treden”, zo meldt de correspondent in Brussel. [Vervolg KOSOVO: pagina 5]

• HOOFDARTIKEL: pagina 5

De Amerikaanse gezant Richard Holbrooke doet vandaag een laatste poging de Joegoslavische president Milošević te bewegen tot ondertekening van het vredesplan voor Kosovo.

De NAVO gaf Milošević gisteren „nog een kleine laatste kans” om toe te geven. Mocht hij die niet grijpen, dan zal de NAVO aanval.

Holbrooke sprak vanochtend in Brussel met de secretaris-generaal van de NAVO, Solana, en met de ministers Védrine (Frankrijk), Cook (Groot-Brittannië) en Fischer (Duitsland), en reisde door naar Belgrado voor een gesprek met Milošević, vanavond. „We staan op de rand van militaire actie”, aldus Holbrooke vanochtend. „Ik wil niet de indruk geven optimistisch naar Belgrado te gaan.” Een mandaat voor onderhandelingen heeft hij niet: het gaat om een laatste waarschuwing, zo is gisteren in Washington gezegd. De Amerikaanse minister Madeleine Albright zei: „Hij zal duidelijk maken dat Milošević voor een duidelijke keus staat: hij moet ophouden met de agressie tegen de Kosovo-Albanese en een interimregeling met een door de NAVO geleide interventiemacht aanvaarden, of de volledige verantwoordelijkheid nemen voor de militaire actie van

De waarnemers van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) verlaten Kosovo. Met hen verdwijnt het beetje bescherming dat de Albanese nog genoten. En de Serviërs staan naar eigen zeggen klaar om „te plunderen en te doden”.

Door onze redacteur
PETRA DE KONING

PRISTINA, 20 MAART. Bij de benzinestations van Priština, de hoofdstad van Kosovo, staan deze middag lange rijen voertuigen van de OVSE. De waarnemers bereiden zich voor op hun vertrek. Vanaf zaterdagochtend vijf uur rijden ze in colonnes naar de grens met Macedonië. De Servische autoriteiten hebben de OVSE een

Waarnemers laten een Kosovo in angst achter

vrijgeleide beloofd. Maar wie gelooft nog een toezegging uit Belgrado? En wat kan - of wil - Belgrado doen als Servische burgers de weg blokkeren of voertuigen aanvallen? Want de Serviërs in Kosovo weten dat de OVSE vertrekt om NAVO-acties tegen Servië mogelijk te maken.

Maar ook de Albanese zijn bang. Ze verwachten dat de Servische politie en Servische burgers de komende dagen een bloedbad aanrichten in Kosovo. En hoe snel kan de NAVO dan ingrijpen?

Bij het OVSE-kantoor in Priština waarschuwt William Walker, hoofd van de missie in Kosovo, dat er ook na het vertrek van de OVSE „ogen en oren” achterblijven. Walker: „Wie nu denkt dat hij misbruik kan maken van onze afwezigheid zal de consequenties voelen.”

Volgens Walker is de OVSE-missie niet mislukt. „Toen we hier

kwamen, dacht iedereen dat we alleen maar met verrekijkers in onze handen zouden staan. Maar we hebben bemiddeld, we hebben uitbarstingen kunnen voorkomen. We hebben veel successen behaald.” Alleen een vredesakkoord kwam er niet. „We laten nu een vreselijk moeilijke situatie achter.” Maar de OVSE, zegt hij, komt terug. „Met andere mensen misschien, met een ander mandaat, en sterker. We zullen een gewapende macht naast ons nodig hebben.”

Even eerder had OVSE-woordvoerder Jorgen Grunnet gezegd dat het de waarnemers bijna onmogelijk werd gemaakt hun werk te doen. Servische burgers gooiden stenen naar hun auto's, Servische politie hield waarnemers tegen, maar ook het Albanese Bevrijdingsleger UÇK liet hen nauwelijks nog toe in 'hun' gebied

[Vervolg KOSOVO: pagina 5]

• HOOFDARTIKEL: pagina 5

'Terug als NAVO aanvalt' Primakov naar VS voor 'bedelreis'

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN
MOSKOU, 23 MAART. Ondanks druk om thuis te blijven is de Russische premier Primakov begonnen aan een bezoek aan de VS. In het geval van een NAVO-bombardement tegen Joegoslavië breekt hij zijn reis af, zo liet hij vanmorgen weten.

Omdat Ruslands noodlijdende economie niet langer zonder een nieuwe injectie van IMF-miljarden kan, zo concluderen de media, neemt de premier het risico van een pijnlijke ontvangst op de koop toe. Moskou is „categorisch“ tegen een NAVO-optreden in de kwestie-Kosovo, maar telt internationale nauwelijks nog mee. Op de vraag of Primakov zijn reis geeft toe, zegt hij: „Het is een kwestie van de bombardementsdreiging niet beter kon opschorten. Momenteel heb ik hoop dat er geen aanvallen komen.“

Om de Russen niet al te zeer te schokken heeft president Clinton in een brief aan president Jeltsin het Amerikaanse Kosovo-standpunt uitgelegd. Het vrijwel uitgerangere staatshoofd „bestuurt de inhouid en werkt aan een antwoord“, aldus een Kremlinwoordvoerder vanmorgen.

Hoewel Primakov in Washington een reguliere sessie komt bijwonen van de Amerikaans-Russische commissie van hem en vicepresident Al Gore, schrijven de Russische kranten dat hij vooral „geld gaat halen“. Als Rusland niet snel een IMF-lening van ruim vier miljard dollar in de wacht sleept zal het zijn schuldverlichtingen (17,5 miljard dollar dit jaar) niet nakomen. Mist Rusland betaling op eerdere IMF-kredieten en staatsobligaties, dan keldert 's lands kredietwaardigheid tot de panastatus van landen als Somalië

en Libië. De „prijs“ die Moskou betaalt voor steun aan de Serviërs zou „te hoog“ zijn geworden, zo schrijft de krant *Szegodnja*. Onder de kop „Alleen NAVO-raketten kunnen het vliegtuig van Primakov nog onderscheppen“ meldt het blad dat Moskou allang bereid is de Joegoslavische president Milošević „te offeren in ruil voor IMF-kredieten“. Zakenblad *Kommersant* is nog cynischer: „Lot IMF-lening wordt beslist in Belgrado.“

Zijn voorganger Boris Fjodorov roept de geldschietters op om „geen houten kopeke“ aan de huidige Russische regering te lenen, en drong er vanmorgen met klem op aan om Primakovs bedelreis uit te stellen. Hij wees erop dat de premier in een pijnlijke situatie raakt, indien hij zijn Amerikaanse gastheren de les gaat lezen over Kosovo, en tegelijk zijn hand ophoudt voor dollars.

Opvallend is het voortdurende zwijgen van president Jeltsin, die de Amerikanen vorig jaar nog waarschuwde voor „een Derde Wereldoorlog“ indien zij Irak zouden aanvalfen. Waarnemers leiden daaruit af dat het Kremlin zijn buik vol heeft van Milošević „die altijd speculeert op de onenigheid tussen de Russen en de NAVO“.

Primakov praat met Clinton en vicepresident Al Gore, met VN-chef Kofi Annan en IMF-directeur Michel Camdessus.

BUITENLAND

Serviërs bereiden zich al weken voor

De Serviërs hebben zich de afgelopen weken voorbereid op aanvallen van de NAVO. Die voorbereiding kwam al kort na de verdrag van de Kosovo-conferentie in Rambouillet op gang.

Door onze redacteur PETER MICHELSEN ROTTERDAM, 23 MAART. Al vlak na 'Rambouillet' is kennelijk in Belgrado besloten dat van de heruiting van het Kosovo-overleg in Parijs, midden deze maand, niets meer mocht worden verwacht. In die heruiting in Parijs hebben de Serviërs op allerlei manieren duidelijk gemaakt dat ze geen enkel vertrouwen meer hadden in een speurtocht naar een regeling. Internationale bemiddelaars en diplomaten werden vermederd, geschofferd en met lege handen weggestuurd, waarnemers en hulporganisaties in Kosovo getreterd en geprovoceerd, er werden arrestatiebevelen uitgevaardigd tegen de Albanese onderhandelaars met wie in Rambouillet was gesproken en de Albanese talige pers werd het verschijnen onmogelijk gemaakt.

Bovendien begonnen de Servische politietroepen en het Joegoslavische leger in Kosovo een groot offensief, dat nog steeds doorgaat. Dat offensief had diverse doelen. In eerste instantie moesten de grensregio's worden 'gezuiverd' van strijders van het Kosovo

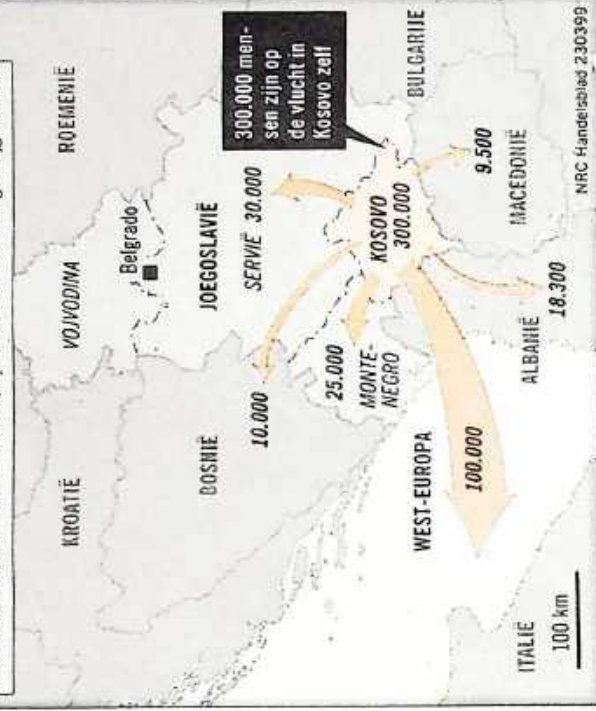
Bevrijdingsleger UÇK. Het leger en de politie begonnen hun campagne in de streek rond de grens met Albanië en zetten haar voort langs de grens met Macedonië, het gebied dat een in dat zuidelijke buurland gelegerde NAVO-strijdmacht zou moeten doorkruisen als de NAVO eventueel zou besluiten tot een invasie van Kosovo.

De campagne ging, als altijd, gepaard met een „ethische zuivering“ van het gebied. De Albanese dorpen werden verdraven, hetzij de richting binnentland, hetzij de grens met Macedonië over. Dorpen werden huis voor huis platgebrand om het gebied onbewoonbaar te maken en het UÇK elke mogelijkheid te ontnemen om de dorpen als uitvalsbases te gebruiken of zich er te verborgen.

In een volgende fase kwam het binnenland aan de beurt, vooral in het noorden van Kosovo en in de Drenica, de bergachtige regio in het centrum van Kosovo waar het UÇK zijn belangrijkste bolwerken heeft. Het UÇK is militair niet weg te vaagen: de strijders van het guerrillaleger slippen moeiteloos van de identiteit van burger in die van soldaat en omgekeerd. Maar het Bevrijdingsleger is wel te beroven van steunpunten, voorraden en bewegingsvrijheid. De Servische politie heeft zich in de Drenica en in het noorden van Kosovo vooral beziggehouden met het 'vrijmaken' van de doorgangswegen die open oorlog moeten gebruiken. Dat betekende en betekent dat alle Albanese dorpen langs die wegen

Kwart van alle Kosovaren is op de vlucht

Sinds het Servische leger de afgelopen dagen extra hard optreedt nu de OVSE-waarnemers Kosovo hebben verlaten, zijn er 25.000 vluchtelingen bijgekomen.

moesten worden vernietigd, en dat is wat nu al enige tijd elke dag gebeurt: huizen worden opgeblazen, mijnen worden gelegd, vee wordt gedood, hooibergen gaan in vlammen op. Zo worden 'veilige' corrigeert geschapen voor leger en politie, met een zo klein mogelijk kans op aanslagen en hinderlagen.

Tevens werd de militaire presentie in Kosovo drastisch uitgebreid. De omvang van de speciale politie-eenheden werd vergroot tot 14-16.000 man, die van het leger tot 17-20.000 man, met aan de grens nog eens vijf- tot tienduizend man.

Tegelijkertijd werd de afgelopen weken de Servische bevolking psychologisch bewerkt en klaargestoomd voor de eventueel van NAVO-aanvallen. De bevolking werd de rol van martelaar aangepresenteerd: de hele boze wereld sprande weer eens samen tegen het kleine, onschuldige en zo goed als weerloze Servië, dat niets anders deed dan zijn eigen territoriale on-

schendbaarheid verdedigen tegen Albanese separatisten. De Serviërs, zo stelde Mirjana Marković, de invloedrijke echtgenote van Milošević, zijn „de indianen van Europa, de Koerden van Europa, de joden van deze tijd“. Maar, zo zei ze, „de Serviërs zullen zich niet laten afslichten door de tiran van de twintigste eeuw“, de Verenigde Staten. Of die campagne is geslaagd, is niet duidelijk. Volgens peilingen geniet Milošević de steun van tachtig procent van de Serviërs - maar peilingen zijn onbetrouwbaar in een land waar het regime alles controleert.

In de militaire campagne sinds 'Rambouillet' hebben de Serviërs zich, afgezien van de zuidelijke grensstreek bij Macedonië, vooral gericht op het noorden en midden van Kosovo. Dit heeft het vermoren gewekt dat een oud verdelingsplan weer uit de la is gehaald, voor alle eventualiteiten. In het verleden is wel, als een mogelijke oplossing van het probleem-Kosovo, gesuggereerd het gebied te delen in een gebied dat bij Servië zou blijven en een deel dat de Kosovo-Albanen zou worden toegewezen.

Het 'Servische' deel van Kosovo zou de belangrijkste economische hulpbronnen - de mijnen - en niet alle, maar wel de belangrijkste kerstouwen en kloosters en andere historische monumenten van de Serviërs moeten omvatten. De Serviërs hebben zo'n verdeling steeds afgevoerd, maar het militaire optreden van de laatste weken doet vermoeden dat ze niet tot de onmogelijkheden hoort.

Servische politiemannen keren na een actie in de Drenica - bolwerk van het Kosovo Bevrijdingsleger - terug. Op de achtergrond staan huizen in brand. (Foto AP)

KOSOVO

'Westen moet zich schamen'

[• *Vervolg van pagina 1*] Hij zei dat het voortgaande Servische offensief in Kosovo het zoeken naar een regeling „buitengewoon moeilijk“ maakt. Op last van het Witte Huis verliet Holbrooke Belgrado niet al gisteravond.

Tijdens dit eerste onderhoud met Holbrooke wees Milošević opnieuw „elke door kracht opgelegde oplossing“ van de hand. „Er kan geen enkele oplossing worden gevonden als men Servië de belangen van de Albanese separatistische beweging opdringt“, aldus Milošević in een verklaring. Eerder gisteren schreef hij een kwade brief aan de Britse en Franse ministers van Buitenlandse Zaken, de co-voorzitters van het Kosovo-overleg. Hij schreef dat zij „zich zouden moeten schamen“ omdat zij „een kleine Europese natie bedreigen die haar gebied beschermt tegen separatisme en die haar burgers en hun historische waardigheid beschermt tegen straatschenners die niet weten betrekken.“

In Brussel besloten de NAVO-bassendiers gisteren het maanvliegtuig met zes MiG-jagers tegengehouden omdat de Joegoslavische troepen in Kosovo. Voordat hij opdracht geeft tot die zogeheten tweede fase van de luchtaanval, moet hij wel eerst de lidstaten consulteren. De eerste fase aanvallen zou, afhankelijk van de weersomstandigheden, enkele dagen duren. Voor de tweede fase zou geen tijdslijm staan. In een derde fase worden de bombardementen uitgebreid. Als eenmaal tot de lucht-aanvallen is overgegaan, kunnen deze ieder moment worden gestopt. „Het doel blijft een politieke oplossing van het probleem“, onderstreept een diplomaat. De geloofwaardigheid van het bondgenootschap, dat al sinds oktober vorig jaar dreigt met luchtaanvallen, is in het geding. „Als alles mislukt en de NAVO doet niks, is ze onbruikbaar voor de toekomst“, aldus een hoge diplomaat.

In Azerbajdzjan is een Russisch vrachtvliegtuig met zes MiG-jagers tegengehouden omdat de Joegoslavische troepen in Kosovo.

HOLBROOKE

'Ik ging te laat naar Kosovo'

[• *Vervolg van pagina 1*] Ook als Holbrooke niet steeds ter plekke was, bleef zijn indirecte invloed groot: Hill en zijn 'leermester' telefoneerden voortdurend met elkaar.

Holbrooke verkeerde gisteren en vandaan in de positie waarin hij het liefst bemiddelt: diplomatie gesteund door militaire kracht, via de dreiging van NAVO-bombardementen. Tegelijkertijd was hij somberder dan tijdens al zijn vorige missies naar Milošević. Kosovo is anders dan Bosnië voor de Serviërs heilige grond, en dat beperkt de speelruimte voor Milolović. Het Dayton-akkoord voor Bosnië was een door Amerika opgelegde vrede, en dat is het laatste wat Milošević nu wil.

Een van de grote vragen in de Kosovo-crisis blijft waarom Holbrooke pas zo laat ten tonele verscheen. „Ik had al veel eerder, vorig jaar maart, in Kosovo moeten zijn, ik was ook klaar om te gaan. Maar ik ging pas in mei“, zei Holbrooke op 30 januari van dit jaar tijdens een gesprek met deze krant. Gevraagd naar het waarom zei hij: „Weet ik niet. Dat moet u

rechtstreeks gecommandeerd vanuit Belgrado.

Holbrooke noemde in januari zijn oktoberakkoord „broos“, omdat de NAVO toen nog geen grondtroepen wilde leveren, zoals zij nu wel wil.

Maar Holbrooke vond de internationale reactie in Kosovo beter dan die in Bosnië. „De internationale gemeenschap had er vier jaar voor nodig om haar zaken op orde te krijgen in Bosnië, in Kosovo vier maanden. Dus ze hebben van iets geleerd. [...] Het aantal van 2.000 doden is verschrikkelijk, maar het is een stuk minder dan 300.000. Die 2.000 doden hadden vermeden moeten en kunnen worden. Maar dit is toch een veel betere reactie dan in Bosnië, het is sneller en resoluter. Ik hoop dat we onze lessen van 'Srebrenica' geleerd hebben. Račak was verspreid, maar geen Srebrenica. En de internationale gemeenschap is ontwaakt.“

De citaten van Holbrooke zijn ontleend aan het boek 'Frontalpolitie, confrontaties met internationalen hoofdspeleers' van Robert van de Roer, dat in april verschijnt.

NAVO wacht op uitkomst overleg

BELGRADO, BRUSSEL, 23 MAART. De Amerikaanse gezant Richard Holbrooke heeft vandaag opnieuw drie uur met de Joegoslavische leider Milošević over het vredesplan voor Kosovo overlegd. Onduidelijk is of het gesprek resultaat heeft gehad en of het later nog wordt hervat. Gisteravond bereikte Holbrooke in een eerste gesprek geen resultaat. De NAVO staat klaar om in actie te komen als het overleg van vandaag eveneens niets blijkt te hebben opgeleverd.

In dat laatste geval, zo meldt onze correspondent in Brussel, komen de NAVO-ambassadeurs in Brussel bijeen voor een laatste overleg. Vervolgens kan secretaris-generaal Solana de opdracht geven voor NAVO-luchtacties. „Dat kan vanavond laat zijn of woensdag”, zegt een functionaris. Zo'n 480 gevechtsvliegtuigen staan in Italië en op vliegdekschepen in de Adriatische Zee klaar voor actie. Secretaris-generaal Solana heeft de bevoegdheid de opperbevelhebber van de geallieerde strijdkrachten in Europa, de Amerikaanse generaal Clark, het bevel tot een eerste fase luchtaanval te geven. De lidstaten hebben deze bevoegdheid eind januari aan hem overgedragen. Zondag besloten de ambassadeurs de waarschuwingstijd voor luchtacties te verkorten van 48 tot enkele uren. „Hooguit 24 uur duurt het nu”, aldus een functionaris over de tijdsduur tussen het bevel en de aanvallen.

Op hetzelfde moment waarop vanochtend Holbrooke zijn gisteravond afgebroken overleg met Milošević hervatte, begon een speciale zitting van het Servische parlement. De regerende socialisten eisten afwijzing van het vredesplan voor Kosovo (omdat het voorziet in de legering van NAVO-troepen in Kosovo), ook al leidt dat tot NAVO-aanvallen.

Gisteren sprak Holbrooke samen met Kosovo-bemiddelaar Christopher Hill vier uur met Milošević, kort nadat deze had overlegd met Hill en diens collega-bemiddelaars Petrisch en Majorski. Ook dit onderhoud leverde niets op. Volgens Petrisch weigerde Milošević „een zinvolle discussie aan te gaan”. Na zijn gesprek van gisteravond met Milošević zei Holbrooke dat er geen sprake was geweest van „enige substantiële verandering van de situatie”. [• *Vervolg* NAVO: pagina 5]

Albanese vluchtelingen uit Kosovo zoeken in een opvangcentrum in Macedonië hun identiteitspapieren. Die hebben de eigenaars nodig om in het zuidelijke buurland te worden geregistreerd. Duizenden Kosovaren zijn de afgelopen weken naar Macedonië gevlucht. (Foto Reuters)

Het overleg tussen Holbrooke en Milošević is een weerzien van oude bekenden, maar is hun vermeende persoonlijke chemie voldoende voor een vredesregeling? Holbrooke zelf wilde begin dit jaar niet eens meer naar de Balkan.

Door onze redacteur

ROBERT VAN DE ROER

ROTTERDAM, 23 MAART. Hoe het vanochtend voortgezette en weer afgebroken overleg van Richard Holbrooke met Slobodan Milošević ook definitief afloopt, veel zin in Balkan-missies had de Amerikaanse freelance gezant al lang niet meer. Een paar maanden geleden liet de Wall Street-bankier in kleine kring weten niet meer in ex-Joegoslavië te willen bemiddelen. „Het is er niet leuk, mensen zijn er niet aardig, en niet te vertrouwen. Ik ben er al te vaak geweest”, zei hij meermalen, of woorden van gelijke strekking.

‘Dick’ en ‘Slobo’ zijn wel aan elkaar gewaagd

Dat Holbrooke toch weer ging, op 10 maart en gisteren opnieuw, heeft verscheidene oorzaken. De vredesarchitect van Bosnië is door president Clinton voorgedragen voor het ambassadeurschap bij de Verenigde Naties en zal verzoeken van Clinton en minister van Buitenlandse Zaken Albright om spoedbemiddeling *nooit* afslaan. Dit is niet alleen een kwestie van loyaliteit, maar ook van ambitie en patriotisme. Holbrooke is achter de schermen van de Amerikaanse regering nu al bezig met een campagne om Albright op te volgen als minister. Daarbij komt dat hij zo-

als vermoedelijk geen enkele andere Amerikaanse diplomaat weet wanneer de Verenigde Staten hun macht moeten aanwenden. „Holbrooke identificeert zijn ambities en neigingen met het nationaal belang”, zeggen Amerikaanse analisten.

Dat de Amerikaanse regering de New-Yorker weer vroeg te gaan, heeft alles te maken met de manier waarop Holbrooke die macht projecteert. Binnen enkele seconden kan hij veranderen van een charmante causeur in een tierende dwingeland. En tussen de raauwdouwers op de Balkan is dit scala

aan emoties al regelmatig van pas gekomen.

Holbrooke heeft in het najaar van 1995 voor de ogen van Milošević onderhandelingsdocumenten verscheurd, tegen hem geblaft en gelaasd, maar ook ontspannen menig glas pruimenbrandewijn met hem gedronken. Hij is de enige Amerikaanse diplomaat die echt raad weet met dit slag potentaten, en in die zin geeft Holbrooke's aanwezigheid in Belgrado nu aan hoe wanhopig de Amerikaanse regering opnieuw is in deze crisis. Milošević heeft door de jaren heen sympathie voor 'Dick' Holbrooke gekregen, waarschijnlijk omdat 'Slobo' zelf even snel van gedaante kan veranderen.

De Amerikaanse sterdiplomaat onderhandelde gisteren en vandaag voor de zesde keer met Milošević in de Kosovo-crisis, steeds in een gastrol. Steeds werd hij vergezeld door zijn vroegere teamlid uit Bosnië, de Amerikaanse gezant Chris Hill, die het huidige vredesplan voor Kosovo grotendeels zelf heeft opgesteld. [• *Vervolg* HOLBROOKE: pagina 5]

NIEUWE COMMUNISTISCHE PARTIJ - **NCPN**

Donker Curtiusstraat 7-325
1051 JL Amsterdam
tel. 020 6825019
fax. 020 6828276
Postbank 6391313
KvK V 537640

24-3-94

Verklaring dagelijks bestuur Nieuwe Communistische Partij - NCPN

Deze keer probeert het Amerikaanse en Europese imperialisme zich niet eens meer te verschuilen achter de VN of de veiligheidsraad. Om Kosovo te bombarderen wordt zelfs de Veiligheidsraad omzeild, die in oktober jl. nog een drempel vormde. Zes luttele maanden later wordt duidelijk wat al vanaf het begin vaststond: er zou gebombardeerd worden, als de Joegoslaven niet zouden wijken voor de druk.

Weer worden de tv-beelden van vluchtelingen in het besneeuwde landschap misbruikt om de beestachtige bombardementen een nobel tintje te geven. Clinton roept het Amerikaanse volk op de valreep pathetisch op om op de landkaart te kijken waar Kosovo ligt en hem te steunen. Om de militaire massamoorden, zoals in Irak, te rechtvaardigen, wordt er eerst een vijandbeeld gemaakt, dat massaal door de volgzaamste media onder de bevolkingen Europa en de VS wordt verspreid. In het verleden is militaire inmenging altijd voorafgegaan door dit soort vertekende beelden. Omdat niemand nog voorbij kan gaan aan de misdaden van het Kosovo 'Bevrijdingsleger' (UCK), wordt nu vooral ingezoemd op de arme vluchtende bevolking en het militaire optreden van het Servische leger.

De Nederlandse regering volgt haar NAVO-baas, zoals gebruikelijk, trouw en onmiddellijk. Het Nederlandse parlement is muistil en steunt de regering. De vredesbeweging is het, op een enkele groep na, volledig eens met deze militaire 'vredesoperatie'. De NCPN veroordeelt het militaire optreden van de NAVO en de steun van de Nederlandse regering met klem. De NCPN keurt het besluit van regering en Tweede Kamer om Nederlands wapentuig en militairen in te zetten voor bombardementen tegen de Federatieve Republiek Joegoslavië ten stelligste af.

De meerderheid in de Tweede Kamer geeft door dit besluit aan zich niet te willen houden aan internationale verdragen, maar terug te grijpen op de militaire macht van de NAVO, als eigenbelang speelt. Militair optreden tegen de Federale Republiek Joegoslavië wordt door geen enkel verdrag gerechtvaardigd. Door voor de militaire acties van de NAVO te kiezen, schofferen en ondermijnen regering en Tweede Kamer de autoriteit en de legitimiteit van de Verenigde Naties. De noodzakelijke humanitaire hulp aan de bevolking van Kosovo kan zonder militaire dreiging plaatsvinden.

De NAVO-inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van de Federale Republiek Joegoslavië is een imperialistische daad van geweld, bedoeld om westerse belangen in de Balkanregio veilig te stellen en verder uit te breiden. De volkeren in die regio worden hiermee niet geholpen. Integendeel, elke inmenging betekent grotere verdeeldheid.

De NCPN protesteert dan ook krachtig tegen deze militaire interventies en inmenging in binnenlandse aangelegenheden. Er moet een halt worden toegevoerd tegen verdere opdeling van Joegoslavië en de militaire opmars naar

het Oosten en het Midden-Oosten.

De Tweede Kamer heeft zich laten beïnvloeden door een geregisseerde media-campagne, zoals we die steeds vaker meemaken als de publieke opinie een bepaalde kant op moet worden gericht. Wij wijzen deze eenzijdig berichtgeving af. Dezelfde kapitaalsgroepen die voordeel hebben bij een verdere opdeling van de Balkan, beheersen ook de nieuwsmedia. Van een evenwichtige berichtgeving is geen sprake.

De bombardementen zijn niet bedoeld om de problemen in Kosovo op te lossen. De grootmachten, de VS en Duitsland op kop, willen de Balkan controleren. In de Balkan probeert het Westen de bestaande machtsverhoudingen en de politieke kaart van Zuid-Europa drastisch te veranderen. Het Westen wil het Kosovaarse UCK de kans geven om zich te reorganiseren, zodat het Kosovo onder haar gezag kan plaatsnemen. De Verenigde Staten en de Europese Gemeenschap, met Duitsland voorop, steunen de afscheidingsbewegingen in Joegoslavië en in andere delen van Oost-Europa, omdat zij belang hebben bij instabiliteit en verzwakking van de staten in dat gebied.

De wapens van het UCK komen vooral uit Duitsland, net als hun uniformen. Ze hebben Duitse Ambust-antitankwapens die echter nergens te koop zijn. De belangrijkste vraag is: wie is dit conflict begonnen? Het waren de grootmachten zelf, met name Duitsland en de VS, door de guerrilla actief te steunen en aan te moedigen tot een offensief. De oplossing van het conflict kan er alleen maar komen via een politieke dialoog en een daaruit voortvloeiend compromis. Buitenlandse inmenging vormt daarvoor de grootste blokkade.

Nederland moet zich onthouden van deelname aan de roof- en plundertochten die het kapitalisme, dat in een ernstige crisis verkeert, organiseert.

Geen militair ingrijpen in Kosovo;

NAVO uit de Balkan;

Erkenning van recht op huidige grenzen van Federale Republiek Joegoslavië;

Nederland uit de NAVO.

De Nieuwe Communistische Partij - NCPN.

dd. 24 maart 1999, Amsterdam.

Het Westen verkijkt zich op Kosovo

Geweld voor vrede

NAVO-SECRETARIS-GENERAAL Solana heeft gisteravond laat bevel gegeven over te gaan tot luchtaanvallen op de strijdkrachten van de federale republiek Joegoslavië. Hij deed dit nadat de Amerikaanse diplomaat Holbrooke zonder resultaat van zijn laatste missie naar Belgrado in Brussel was teruggekeerd. Holbrooke had ten overvloede president Milošević twee eisen voorgelegd: onmiddellijke ingang van een bestand in Kosovo en aanvaarding van de legering van een NAVO-vredesmacht in die Servische provincie. Volgens Holbrooke was zijn gesprekspartner een serieuze discussie over deze eisen uit de weg gegaan. Anderzijds had Milošević goed begrepen wat de consequenties van zijn houding zijn. Na zijn bezoek kon aan Servische kant geen misvatting meer bestaan omtrent de Atlantische vastbeslotenheid, meende Holbrooke.

Solana deed in een verklaring zijn uiterste best om de te verwachten krijgshandelingen te plaatsen in het raamwerk van internationale vredeshandhaving en bescherming van de rechten van de mens. „De NAVO voert geen oorlog tegen Joegoslavië. Wij hebben geen geschil met het volk van Joegoslavië dat al veel te lang in Europa is geïsoleerd als gevolg van de politiek van zijn regering”, verklaarde de secretaris-generaal. Dat er voldoende reden is voor militair ingrijpen bewijst het dagelijkse geweld van de Servische strijdkrachten tegen de Kosovaren van Albanese afkomst. Onder het voorwendsel de rebellen van het uck uit te schakelen worden dorpen platgebrand, tienduizenden op de vlucht gedreven en terroriseert de Servische politie de achterblijvers. Weer is, naar het voorbeeld van het Servische optreden in Bosnië, etnische zuivering van hele streken aan de orde van de dag.

TOCH HEERST BIJ de NAVO-regeringen enige nervositeit. Voor het eerst in haar vijftig-jarig bestaan staat de organisatie op het punt buiten haar verdragsgebied te interveniëren in een soevereine staat tegen de wil van de regering van die staat. Bovendien volhardten twee permanente leden van de VN-veiligheidsraad, Rusland en China, in hun verzet tegen ingrijpen van de NAVO in Kosovo. Dat met name Rusland, ondanks herhaalde pogingen, er niet in is geslaagd de Servische 'broeders' langs de weg van de diplomatie tot inkeer te brengen, weerhoudt Moskou er niet van de NAVO van kwade bedoelingen te betichten. Premier Primakov maakte gisteren, voor een meerdaags bezoek op weg naar de VS, boven de Atlantische Oceaan rechtsomkeert toen vice-president Gore hem op de hoogte bracht van de voornemens van de NAVO.

Een signaal dat er in de Amerikaans-Russische betrekkingen zwaar weer op til is.

In de artikelen 1 en 7 van het Verdrag van Washington van 4 april 1949, waarbij de NAVO werd opgericht, verwijzen de verdragsluitende partijen expliciet naar het Handvest van de Verenigde Naties als richtsnoer voor hun handelen en naar „de primaire verantwoordelijkheid van de Veiligheidsraad voor de handhaving van internationale vrede en veiligheid”. Dat is de reden waarom de Atlantische leiders het gewapend optreden van de NAVO plaatsen in het raam van de bedoelingen van het Handvest: het bevorderen van vrede en veiligheid. Nu, als gevolg van de verdeeldheid binnen de Veiligheidsraad, geen resolutie voorligt die de NAVO expliciet mandaat verschafft voor gewapend optreden in Kosovo, tracht de organisatie haar operaties toch als in overeenstemming met het volkenrecht voor te stellen.

DE HUMANITAIRE catastrofe die zich in Kosovo voltrekt, rechtvaardigt ingrijpen. De wekenlange vredesonderhandelingen in Rambouillet en Parijs tonen aan dat alles is geprobeerd om langs diplomatieke weg tot een vergelijk te komen. De vertegenwoordigers van de Kosovaren ondertekenden ten slotte een akkoord dat aan beide partijen recht probeerde te doen. Milošević heeft niet alleen redelijk overleg geweigerd, hij heeft zijn troepen opnieuw op weerloze burgers losgelaten. Onderhandelaar Holbrooke sprak na zijn laatste gesprek met Milošević van het „somborste moment” gedurende zijn meerjarige betrokkenheid bij de verschillende burgeroorlogen binnen het voormalige Joegoslavië. Zo begrepen is zelfs een militair succes in Kosovo voor de internationale gemeenschap een morele nederlaag.

staken van de luchtaanvallen. Daarnaast bereidt Milošević de verdeling van de provincie voor. De jongste Joegoslavische aanvallen waren alle in het noorden van Kosovo, de regio die de Serviërs ten koste van alles willen behouden. Is dit gebied eenmaal etnisch 'gezuiverd', dan kan Milošević de aanvallen stopzetten en zelfs naar de onderhandelingstafel terugkeren. De luchtaanvallen worden dan gestaakt, Kosovo wordt opgedeeld en de Westerse strijdkrachten zal worden gevraagd zich over het resterende deel van de provincie te ontfemen, inclusief alle vluchtelingen. Via een eigenaardige kronkel zijn de Westerse strijdkrachten nu dus voorbestemd om Kosovo binnen te trekken; de vraag is alleen of ze dat vechtend zullen moeten doen dan wel of ze gaan nadat de gevechten merendeels zijn beëindigd.

Op de langere termijn zullen de luchtaanvallen een complicerende factor vormen in de relatie van het Westen met Rusland. Voor de derde keer in dit decennium (in Irak, in Bosnië en nu in Kosovo) hebben Europese en Amerikaanse regeringen Moskou voor de vorm geraadpleegd en het Russische standpunt uiteindelijk genegeerd. Daar zijn goede redenen voor; naar het Kremlin luisteren betekent vaak hetzelfde als niets doen. Maar het merkwaardige spel waarbij Rusland de ene dag als een grote mogendheid wordt behandeld en de volgende dag als Europese *quantité négligeable* zou de woede van iedere Russische leider wekken. De tijd van samenwerken is voorbij, en voortaan zal een consensus in de VN-Veiligheidsraad, die in de Kosovo-crisis slechts een zeer zijdelings rol heeft gespeeld, nog moeilijker te bereiken zijn, vooral nu China zich ook een actief tegenstander van luchtaanvallen toont.

De gedachte dat het Westen zelf kan bepalen in hoeverre het bij een conflict betrokken wil raken, of de uitslag ervan kan beïnvloeden door van een veilige afstand een paar raketten af te schieten, berust op misverstand. De Serviërs zullen deze mythe in de komende dagen doorprikken. Luchtaanvallen tegen Joegoslavië zijn al maandenlang onvermijdelijk. Maar ze vormen ofwel de inleiding tot een serieus gevecht ofwel de zwanenzang van de Westerse inspanningen op de Balkan.

Jonathan Eyal is verbonden aan het Royal United Services Institute.

DOET TIE HET OF DOET TIE HET NIET?

TEKENING: CYPRIAN KOSCIELNIAK

Luchtaanvallen tegen Joegoslavië lijken onvermijdelijk. Aldus wordt een humanitaire catastrofe vermeden, zegt het Westen. Wanneer de luchtaanvallen beginnen zal dat de grootste humanitaire catastrofe teweegbrengen, stelt daarentegen Jonathan Eyal.

Tenzij zich te elfder ure nog verrassingen voordoen, lijken luchtaanvallen tegen Joegoslavië nu onvermijdelijk. De militaire doelen zijn duidelijk. Maar de Westerse regeringen zullen geen kans zien de aanvallen om te zetten in een coherente politieke strategie. Want vallen eenmaal de bommen in de Balkan, dan staan twee gevolgen bij voorbaat vast: Kosovo wordt onafhankelijk en er zullen Westerse grondtroepen moeten worden gestationeerd. Er gaat dus precies gebeuren wat het Westen had gezegd te zullen vermijden.

Joegoslavië zal als gevolg van de luchtacties waarschijnlijk aanzienlijke schade lijden. Voor het eerst zullen Britse kruisvluchtwapens in een conflict worden afgevuurd in samenhang met de Amerikaanse arsenalen. Niet alle doelen zullen dadelijk worden getroffen, maar de NAVO-strategie behelst een langdurige campagne waarin, na eliminatie van de Joegoslavische geïntegreerde luchtverdediging, systematisch munitieopslagplaatsen, logistieke aanvoerlijnen en communicatiecentra zullen worden vernietigd. Het bondgenootschap is volledig voorbereid op fel verzet en zal mogelijk enkele vliegtuigen verliezen, maar over het eindresultaat kan geen twijfel bestaan. Een groot deel van de Joegoslavische luchtmacht zal waarschijnlijk niet opstijgen, en doet ze dat toch, dan zal ze uit de lucht worden geveegd. Maar daarna zal het Westen eerst recht voor zware dilemma's komen te staan, want de gehele strategie achter de luchtaanvallen lijkt op verkeerde uitgangspunten te berusten.

Luchtaanvallen zijn in de Balkan eerder uitgevoerd in de zomer van 1995, als onderdeel van een strategie die de Serviërs naar de onderhandelingstafel moest drijven. Deze aanvallen hadden succes, en de Westerse regeringen hopen nu op een zelfde resultaat. Maar elke vergelijking met Bosnië is ongegrond. Vijf jaar geleden wa-

ren de Serviërs op het slagveld al verslagen door de Kroaten en hadden ze alle redenen om zo snel mogelijk tot een akkoord te komen. Bovendien hield het Westen de mythe in stand dat het de Bosnische Serviërs bombardeerde en niet de Joegoslavische strijdkrachten als zodanig. President Slobodan Milošević gelooft nog altijd dat vechten alleszins de moeite waard is; en het doelwit is nu zijn eigen land. De Westerse strategie luidt: net zo lang bombarderen tot Milošević een vredesakkoord accepteert, maar niet zo zwaar dat de etnische Albanezen in Kosovo hun kans schoon zien om naar volledige onafhankelijkheid te streven. De kans op succes is vrijwel nihil: er zijn in de geschiedenis landen met bommen tot overgave gedwongen, maar tot samenwerking nog nooit.

Volgens de heersende opvatting is president Milošević koppig en irrationeel. Maar in werkelijkheid zit er wel degelijk een rationele lijn in het optreden van de Joegoslavische dictator. Vanuit Belgrado gezien is het volkomen logisch het

Westen te tarten en het risico van luchtaanvallen in te calculeren. President Milošević weet allang dat hij Kosovo zal kwijtraken. In het Westerse vredesplan dat in februari in Frankrijk is besproken en dat voor alle landen van Europa nog altijd de voornaamste beleidslijn is, is alleen de vorming van een autonome provincie voorzien. Maar de Joegoslavische president beseft terdege dat na de komst van een vredesmacht en na vrije verkiezingen geen Westerse regering het gebied ooit meer aan zijn, Milošević, welwillende genade zal overleveren. Hij beseft ook dat hij in een confrontatie met het Westen Kosovo eveneens zal kwijtraken. Dus zijn keus was: de provincie kwijtraken langs vreedzame weg of in een oorlog. Het lag voor de hand dat hij de oorlog zou kiezen, in de hoop dat zijn volharding het altijd zal winnen van die van het Westen en dat hij in het ergste geval slechts een deel van de provincie zal moeten opgeven.

Ook zijn strategie voor de komende dagen is voorspelbaar. In

de eerste fasen van de luchtaanvallen, zal hij niets doen. De Joegoslavische luchtmacht wordt achter de hand gehouden en alles zal in het werk worden gesteld om zoveel mogelijk roerende en onroerende militaire goederen te behouden. Milošević zal erop hopen dat de besluitvastheid van de NAVO zal wankelen (gezien de moeite die het heeft gekost om binnen het bondgenootschap tot een consensus over luchtaanvallen te komen), of dat het Westen onder druk vanuit Moskou de acties zal staken. Tegelijkertijd zal een massaal grondoffensief tegen de Albanezen worden gelanceerd, ondersteund door de naar schatting 36.000 man Joegoslavische troepen die al in het gebied zijn. De NAVO-toestellen zullen zich tegen deze strijdkrachten richten, maar althans aanvankelijk zal het bondgenootschap zich vooral concentreren op doelen in Joegoslavië zelf. Westerse vliegtuigen zullen niet boven Kosovo in actie komen voordat vaststaat dat ze geen tegenstand van de Joegoslavische luchtverdediging meer te

duchten hebben. Pas na verloop van enkele dagen zal de NAVO dus de Joegoslavische grondstrijdkrachten kunnen aanvallen, en ook dan zullen die tussen de Albaneese dorpen nog moeilijk te onderscheiden zijn. Het gevolg zal zijn dat een vloedgolf van vluchtelingen Kosovo zal verlaten. Het Westen rechtvaardigt zijn operatie met het streven een humanitaire catastrofe te vermijden. Maar wanneer de luchtaanvallen beginnen zal dat de grootste humanitaire catastrofe teweegbrengen.

Door zijn grondoffensief in Kosovo voort te zetten dient Milošević twee doelen. Hij weet dat geen enkele Westerse regering troepen de provincie in wil sturen; een bevrijdingsoperatie in Kosovo zou meer dan 100.000 manschappen vergen en aantallen slachtoffers opleveren die geen van de betrokken landen thans voor zijn rekening wil nemen. Maar de beelden van vluchtelingen en telkens nieuwe bloedbaden zullen het Westen dwingen te kiezen tussen ofwel uitbreiding van de acties ofwel het

Vanavond bombardement verwacht

NAVO geeft bevel tot aanval

Door onze redacteurs

BRUSSEL, 24 MAART. NAVO-secretaris-generaal Javier Solana heeft gisteravond laat opdracht gegeven tot luchtaanvallen op militaire doelen in ex-Joegoslavië wegens de crisis in Kosovo. Vanaf vanavond zijn volgens NAVO-diplomaten de eerste bombardementen te verwachten. Aan het begin van de middag stegen in Engeland acht B-52 bommenwerpers op. In Priština (Kosovo) werd vanmiddag luchtalarm gegeven.

De NAVO heeft circa 430 geallieerde gevechtsvliegtuigen en een half dozijn oorlogsschepen met kruisraketten in de Adriatische Zee paraat. De NAVO-aanval zal naar verwachting beginnen met kruisraketten, die vanaf oorlogsschepen worden afgevuurd, en met B-52-bommenwerpers. De NAVO wil eerst de luchtverdediging en daarna strategische doelen in Joegoslavië uitschakelen.

Solana gaf NAVO-opperbevelhebber Wesley Clark de opdracht tot de luchtaanvallen. „Alle inspanningen om via onderhandelingen een politieke oplossing voor de Kosovo-crisis te bereiken, zijn mislukt, er is geen andere mogelijkheid open dan militaire actie te ondernemen”, zei Solana op het NAVO-hoofdkwartier. Hij had zijn besluit genomen na overleg met de bondgenoten en nadat de „finale diplomatieke inspanning” van de Amerikaanse gezant Ri-

chard Holbrooke gisteren en eergisteren in Belgrado „geen succes had opgeleverd”.

In Joegoslavië is de noodtoestand uitgeroepen wegens „het onmiddellijke oorlogsgevaar”. De maatregel houdt een verhoging van de staat van paraatheid en een oproep van reservisten in. Eerder gisteren steunde het parlement vrijwel unaniem het besluit van president Milošević om het vredesplan voor Kosovo van de hand te wijzen. Het parlement maakte duidelijk dat Joegoslavië „onder geen enkel voorwendsel en voor geen enkele prijs” buitenlandse troepen in Kosovo accepteert, „zelfs op straffe van luchtaanvallen”. Vrijwel alle Westerse landen hebben hun ambassades in Belgrado gesloten, hun ambassadestaf geëvacueerd.

Rusland sprak zich onomwonden tegen luchtacties uit. Premier Primakov brak gisteren zijn reis

naar de VS af en keerde naar Moskou terug. Bij aankomst zei hij dat de relaties tussen Rusland en de VS zullen lijden onder het besluit Joegoslavië aan te vallen. Zijn minister van Buitenlandse Zaken Ivanov zei dat Rusland wellicht zal besluiten Belgrado wapens te leveren, ondanks het wapenembargo tegen Joegoslavië. „We hebben het over agressie, en staten onder agressie moeten middelen hebben zich te verdedigen”, aldus Ivanov.

President Clinton rechtvaardigde het besluit met een verwijzing naar de Tweede Wereldoorlog. „Wat zou er gebeurd zijn als iemand naar Churchill had geluisterd en eerder in actie was gekomen tegen Hitler? Hoeveel levens zouden dan gered zijn geweest?” [• Vervolg NAVO: pagina 5]

• GEVECHT OF ZWANENZANG: pagina 9

• HOOFDARTIKEL: pagina 9

Militaire actie van de NAVO krijgt nu de voorrang in Kosovo. Maar een succesvolle afloop is op voorhand niet zeker. Bij de NAVO doen verscheidene spookbeelden de ronde.

Door onze redacteur

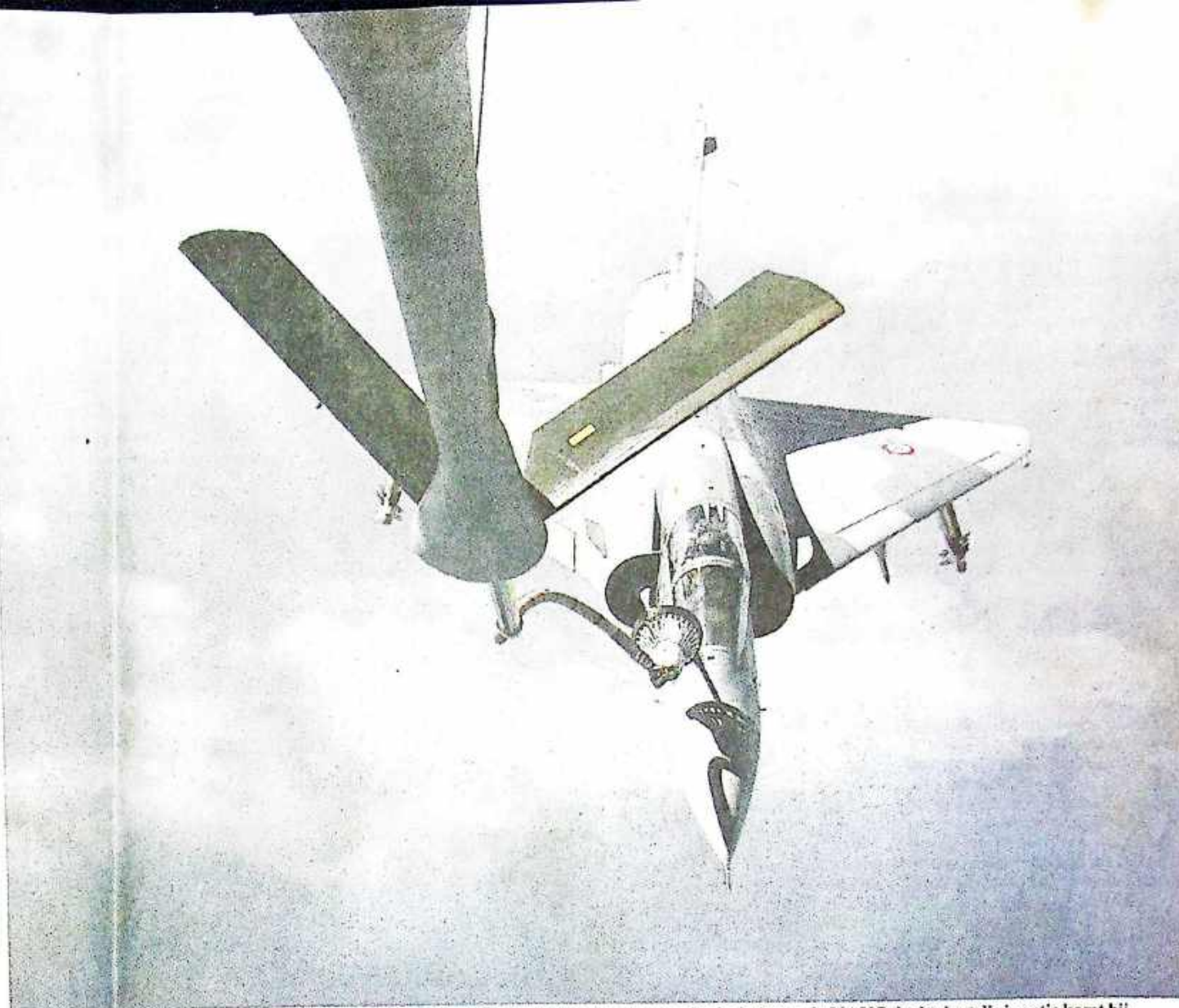
ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 24 MAART. De Amerikaanse gezant Richard Holbrooke en NAVO-chef Javier Solana omhelsden elkaar gisteravond op het NAVO-hoofdkwartier geëmotioneerd ten afscheid. De Spanjaard omklemde het grote lijf van de vredesbemiddelaar alsof hij nog eens extra wilde zeggen dat het aan diens inspanningen niet gelegen had. Holbrooke, net terug uit Belgrado na twee bijna acht uur durende gesprekken met de Joegoslavische president Milošević, zag er afgepeigerd uit. Solana, op de drempel van een grensverleggend NAVO-besluit, oogde somber, maar ook vastberaden.

Holbrooke had zojuist de negentien NAVO-ambassadeurs gerapporteerd over zijn mislukte

missie naar Milošević. Hij had niet meer met de Joegoslavische leider onderhandeld, daar was totaal geen basis voor, had Holbrooke hun verteld. De kater daarvan leek nu pas goed tot hemzelf door te dringen. „De zaak is hiermee symbolisch en formeel aan jou overgedragen”, zei Holbrooke tegen Solana met zijn gebruikelijke gevoel voor drama en momentum. „Jij bent een groots diplomaat”, zei Solana.

Hun *bearhug* symboliseerde een – in elk geval tijdelijke – scheiding der wegen: militaire actie krijgt nu de voorrang boven diplomatieke inspanning in de Kosovo-crisis. Drie kwartier na Holbrooke's vertrek maakte Solana, om kwart over elf, bekend dat hij opdracht

Een Franse Mirage 2000 N wordt boven de Adriatische Zee bijgetankt. Het toestel maakt deel uit van de NAVO-luchtvloot die in actie komt bij bombardementen op doelen in Joegoslavië. (Foto Reuters)

Omhelzing luidt onzeker tijdperk in voor NAVO

had gegeven tot luchtaanvallen tegen Joegoslavische doelen.

Bij de NAVO waren gisteravond meer ervaren diplomaten geëmotioneerd na het besluit tot militaire actie, dat een historisch precedent is: het is de eerste keer in haar vijftigjarig bestaan dat de NAVO, een verdedigingsorganisatie van negentien landen, een aanval lanceert tegen een soevereine staat. „Dit is niet niks. We gaan nu een tijdperk in, waarvan we het vervolg niet kennen. Dit is onbekend terrein”, zei een diplomatieke deelnemer aan de besluitvorming, die er zichtbaar nog niet van bekomen was.

Succes is niet verzekerd. Bij de NAVO doen verscheidene spookbeelden de ronde. Toen de NAVO

in 1995 de Bosnische Serviërs bombardeerde, was de kans groot dat zij spoedig aan de onderhandelingstafel zouden aanschuiven, hetgeen gebeurde. Maar nu durft niemand op het NAVO-hoofdkwartier een zinnige inschatting te maken over de kans dat Milošević – na NAVO-bombardementen – zijn offensief tegen de Kosovo-Albanen staakt en een vredesregeling ondertekent. NAVO-diplomaten erkennen het risico dat het 'grootste kruisvat' van ex-Joegoslavië, zoals Kosovo jarenlang is genoemd, nu geheel uit elkaar spat, met als gevolg een nog grotere oorlog in Midden- en Zuidoost-Europa.

De vrees binnen de alliantie bestaat dat de Serviërs de komende dagen als de NAVO aanvalt, „all-out” gaan, met nog grootschaliger etnische zuiveringen en moordpartijen onder de Kosovaren. De NAVO kan daar weinig tot niets tegen doen omdat het bondgenootschap de komende etmalen nodig heeft om de Joegoslavische luchtverdediging uit te schakelen en zelf meer armslag te krijgen. Pas als Fase 1 voorbij is, komt Fase 2: de aanpak van de zware wapens van Joegoslavië. [• Vervolg SPOOKBEELDEN: pagina 5]

'Wegens gevaar agressie NAVO' Joegoslavië kondigt de noodtoestand af

BELGRADO, 24 MAART. In Joegoslavië is in afwachting van NAVO-luchtaanvallen de noodtoestand afgekondigd. Het is voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog dat dit gebeurt.

De noodtoestand voorziet in een mobilisatie van troepen, het oproepen van reservisten en de verhoging van de staat van paraatheid van de strijdkrachten. Premier Momir Bulatović las gisteren een bekendmaking voor op de televisie, waarin hij de maatregel motiveerde met „het onmiddellijke oorlogsgevaar” en „het gevaar van agressie van de NAVO tegen Joegoslavië”.

Eerder gisteren had het Servische parlement met 240 tegen nul stemmen bij één onthouding besloten de legering van een NAVO-vredesmacht in Kosovo af te wijzen. Het parlement bleek wel bereid „het karakter en de omvang” te onderzoeken van een „internationale [niet-militaire] aanwezigheid” in Kosovo, maar pas na de ondertekening van een vredesplan voor Kosovo dat in vele opzichten afwijkt van het internationale vredesplan voor de regio. Tijdens het parlementaire debat werd duidelijk dat Belgrado zich niet alleen tegen de militaire aspecten van dat vredesplan blijft verzetten, maar ook tegen een aantal politieke aspecten, zoals de provisie over een eigen presi-

dent, een eigen politiemacht en een eigen juridisch systeem voor Kosovo.

Als een andere maatregel die met de spanningen om Kosovo heeft te maken heeft president Milošević gisteren de veiligheidschef van het leger, generaal Aleksandar Dimitrijević, ontslagen. Hij werd vervangen door generaal Geza Farkas, een *hardliner* die het Kosovo-beleid van de president onvoorwaardelijk steunt. Het ontslag van Dimitrijević – de facto de tweede man van het leger na de stafchef – illustreert volgens waarnemers de vrees van Milošević voor een opstand door het leger. Milošević heeft sinds vorig jaar de belangrijkste legerleiders, onder wie de stafchef, ontslagen wegens twijfel aan hun loyaliteit in de kwestie-Kosovo.

Verder sloten de Joegoslavische autoriteiten gisteren het kritische en onafhankelijke radiostation B-92. De politie viel gisteren bij het kantoor van B-52 binnen en gaf opdracht de uitzendingen onmiddellijk te staken.

In de buurlanden van Joegoslavië groeit inmiddels de bezorgdheid. Macedonië sloot gisteren de

grens met Kosovo voor burgers met een Joegoslavisch paspoort – wat wil zeggen: voor vluchtelingen uit Kosovo omdat Macedonië niet in staat is méér vluchtelingen uit Kosovo op te nemen naast de 20.000 die er zich al ophouden. De grenzen gingen vanochtend weer open. De sluiting van de grens dupeerde de naar schatting tweeduizend Kosovo-Albanezen die zich, op weg naar Macedonië, in het niemandsland tussen Kosovo en Macedonië bevonden.

In Albanië is een omvangrijke troepenmacht samengetrokken aan de grens met Kosovo. Volgens premier Majko gaat het om de grootste troepenconcentratie sinds de Tweede Wereldoorlog. De troepenmacht moet het Joegoslavische leger afhouden van eventuele gevechtsacties over de grens. Ook in Bulgarije zijn maatregelen genomen om te voorkomen dat het Joegoslavische leger wraakacties uitvoert in verband met de Bulgaarse steun voor de NAVO in de Kosovo-crisis. In kringen in Sofia bestaat de vrees dat de Joegoslaven de kerncentrale van Kozlodoej zullen bombarderen. (Reuters, AP, AFP)

De regering in Belgrado vertelt de burgers hoe ze zich van onder puin kunnen bevrijden. Maar dat de NAVO Joegoslavië écht gaat aanvallen konden de Serviërs vanmorgen nog niet werkelijk geloven.

Door onze correspondent
RENÉE POSTMA

BELGRADO, 24 MAART. „Hier gelden slechts twee vragen: is Holbrooke er nog? En: gaat de wedstrijd door?” Aan het einde van deze dinsdagmiddag hebben de mannen in het café Opanak in het centrum van Belgrado nog iets lacherig. De Amerikaanse gezant Holbrooke zit al de hele middag op de Amerikaanse ambassade vanuit een afgehuurde kooi te bellen met Washington. Wat de Amerikanen daar allemaal zegt interesseert de mannen weinig. Alleen de vraag of hij er nog is geldt.

Intussen praten de mannen in het café veel liever over de voetbalwedstrijd die aanstaande zaterdag zal plaatsvinden: Joegoslavië tegen Kroatië. De twee landen zouden elkaar ontmoeten in de voorronden van het Europees kampioenschap. Het zou de eerste keer zijn dat de twee landen tegen elkaar spelen sinds de bloedige oorlog van 1991. Een pikante ontmoeting tussen spelers die in 1987 met elkaar in één team hoge ogen gooiden bij het wereldkampioenschap voor de jeugd. Nu zijn de spelers op het hoogtepunt van hun loopbaan maar spelen voor verschillende landen. Tenminste als het een landenkampioenschap betreft. Voor hun boterham voetballen de meesten in Spanje, Italië en Duitsland. Niet zelden voor dezelfde club. Zoals de Kroaat Šuker en de

'Ik weet zeker dat het er niet van komt'

Joegoslaaf Mijatović bij Real Madrid, of Tudor en Mirković bij Juventus. De Joegoslaven hadden erg naar de wedstrijd uitgekeken. De kaartjes voor de wedstrijd in Belgrado waren al weken geleden uitverkocht. „Eindelijk weer eens iets leuks.”

Een jonge schrijver in het café drinkt langzaam de ene whisky na de andere. Als het bericht binnenkomt dat Holbrooke vertrekt, wordt hij stil. Het is pas die ochtend tot hem doorgedrongen dat het wel eens menens zou kunnen zijn met de NAVO-bombardementen. Nu gaat het allemaal ineens wel heel erg hard. Een van de tafelenoten krijgt een telefoontje van zijn vrouw die bij het onafhankelijke radiostation B-92 werkt. Daar wordt het noodaggregaat in stelling gebracht voor het geval de stroom uitvalt ten gevolge van een bombardement.

De schrijver zegt dat hij bang is dat Belgrado onder vuur zal komen te liggen. „Wij weten helemaal niets, wij zijn maar kleine pionnen in het spel van Milošević.” Hij vindt het moeilijk zich een voorstelling te maken van wat er zou kunnen gebeuren. Kosovo is ver weg, maar even buiten Belgrado ligt de luchtmachtbasis Batajnica. „Wie zal het zeggen. Ik weet al-

leen dat het anders zal zijn dan de bombardementen die we gezien hebben op Bagdad. Als het een ander betreft is het altijd anders dan dat je zelf doelwit bent.”

Terwijl de mannen hun somber betoog voortzetten doet de televisie in de hoek van het café verslag van de zitting van het Servische parlement die al de hele dag duurt. De ene politicus na de andere legt omstandig uit dat de Joegoslaven er goed aan hebben gedaan om het „dictaat van de Amerikanen en de terroristische Albanezen” niet te tekenen. De instemming met het „nee tegen buitenlandse troepen op ons grondgebied” is algemeen. „Ons land staat op het spel.” „Kosovo is de deur waardoor de NAVO en de VS ons land binnenkomen.” „Nee tegen buitenlandse troepen, onder geen enkel voorwendsel, voor geen enkele prijs, ook al zijn het bombardementen.” Dan verschijnt de radicaal Vojislav Šešelj, vice-premier, op het spreekgestoelte en stelt voor „de hele vijfde colonne van journalisten die samenwerken met de buitenlandse vijand tegen de muur te zetten”. Dat zijn wij, is de mismogedige reactie in het café.

Een paar uur later verschijnt de Joegoslavische premier Bulatović op de televisie. In Brussel vertelt

Holbrooke wat er mis is gegaan aan NAVO-secretaris-generaal Solana als de premier zijn landgenoten openlijk voorbereidt op oorlog. De staatstelevisie heeft dan al uren verslag gedaan van het heldhaftige en onwankelbare Servische gelijk. In nauwkeurig voorbereide items worden buitenlandse NGO's uitgemaakt voor spionnenorganisaties en wordt CNN beticht van leugens en bedrog. Bulatović kondigt de noodtoestand af.

Vrijwel onmiddellijk blijkt het telefoonverkeer van en naar Belgrado geheel verstoord. Voor de benzinepompen vormen zich lange rijen.

Als Belgrado vanochtend wakker wordt is de belangrijkste informatiebron, het onafhankelijke radiostation B-92, uit de lucht. Hoofdredacteur Veran Matić is opgepakt wegens 'verstoring van de openbare orde'. De uitzendingen worden kort daarop volgens een tevoren voorbereid scenario via andere zenders voortgezet.

Intussen krijgt de bevolking via de staatsmedia te horen dat iedereen tot nader order gewoon zijn dagelijkse gang moet gaan. De stad Belgrado heeft een crisisteam gevormd. Het ministerie van Defensie legt uit wat je moet doen als je onder het puin bedolven raakt.

Op een marktje in Novi Beograd heeft niemand nog speciale voorzorgsmaatregelen getroffen. „Het heeft toch geen enkele zin, wat gebeurt gebeurt”, zegt een man bij een groentestalletje. Een oudere vrouw krijgt tranen in de ogen als het gesprek op de aangekondigde NAVO-bombardementen komt. „Ik weet zeker dat het er niet van zal komen.” Waarom niet? „Omdat er geen enkele reden is om ons te bombarderen. Wij Serviërs hebben dezelfde rechten als andere mensen om ons te verdedigen.”

Rusland is diep verdeeld over crisis en NAVO-acties

Door onze correspondent

MOSKOU, 24 MAART. De luchtafweertroepen van de Russische premier Primakov, die zijn vliegtuig gisteren op weg naar de VS boven de Atlantische Oceaan rechtsomkeert liet maken, heeft geleid tot tweespalt in Moskou. De communisten applausseren, maar de liberale media branden de premier af omdat hij met zijn stuntwerk de noden van het Russische volk uit het oog zou hebben verloren.

Primakov bestrijdt dat hij een cruciale injectie van IMF-miljarden heeft vertraagd: hij zal IMF-directeur Michel Camdessus de komende dagen in Moskou ontmoeten. Hoewel vrijwel geen enkele Rus voorstander is van een bombardement op de Serviërs, wordt de Joegoslavische president Milošević nu voor het eerst afgeschilderd als een parasiet die te vaak en te makkelijk een beroep doet op het Russische volk.

calatie van de crisis. Wie de communisten en nationalisten aanhoort, krijgt de indruk dat de Koude Oorlog terug is. Het ministerie van Defensie zou overwegen om kernwapens te plaatsen op het grondgebied van Wit-Rusland, op de grens met NAVO-lid Polen, en de minister van Buitenlandse Zaken dreigde al met wapenleveranties aan de Serviërs.

Lijnrecht daartegenover staan de hervormingsgezinden met als spreekbuis de zakenkrant *Kommersant*, die van Primakovs gebaar gehakt maakt. „Vijftien miljard dollar verloren dankzij de premier”, kopt het blad. Door zijn bezoek met de Amerikaanse oostkust in zicht af te breken zou hij de Russen hebben „verkocht”, en wel door besprekingen over IMF-kredieten en gunstige handelscontracten ondergeschikt te maken aan een loze politieke geste. Primakov wordt omschreven als een „echte bolsjewiek die de noden van het eigen volk opoffert”.

Deze uitvallen staan in scherp contrast met de gebruikelijke anti-Westerse retoriek. Vertrouwd klinkt de dreiging van minister Sergejev van Defensie dat Rusland „adequate maatregelen” zal nemen in geval van NAVO-geweld op de Balkan, waaronder het in parateid brengen van de Russische strijdkrachten. Dat gebeurde vorig jaar ook ten tijde van Operatie Desert Fox tegen Irak.

Waarnemers achten Russische deelname aan het conflict op de Balkan uitgesloten. De Russische dreiging om het regime in Belgrado met wapentuig te steunen zal naar verwachting niet worden omgezet in daden. Opvallend is in dat verband de felheid waarmee Moskou ontkent dat een in Azerbajdzjan onderschept vrachtvliegtuig met zes MiG-bommenwerpers aan boord op weg zou zijn naar Belgrado, zoals de Azeri beweren: het was op weg naar Slowakije (zegt Moskou) of naar Noord-Korea (zegt de bemanning).

Kosovo-Albanese vluchtelingen wachten achter een hek in de Macedonische hoofdstad Skopje op hun registratie. (Foto AP)

SPOOKBEELDEN

‘Nu niets doen had einde van NAVO betekend’

[• *Vervolg* van pagina 1] „Wij kunnen pas over de Serviërs heengaan als wij eerst hun luchtverdediging hebben uitgeschakeld. Zij kunnen dus nog een paar dagen hun gang gaan in Kosovo”, zegt een NAVO-diplomaat.

Niet alleen een nog grotere vlucht van Kosovaren naar de buurlanden, met dreigende destabilisatie vandien, is een spookbeeld. Het absolute doemscenario blijft een mogelijke uitzaaiing van het conflict zelf, door de nabijheid van Albanië en Macedonië (met minimaal een vijfde deel Albanen), en de NAVO-partners Griekenland en Turkije. Dit doemscenario circuleerde al tijdens de oorlog in Kroatië en Bosnië en raakte op de achtergrond door het vredesakkoord van Dayton, maar maakt nu de afloop van NAVO-bombardementen op voorhand onzeker.

Ook als deze spookbeelden geen bewaarheid worden, dan nog blijven NAVO-luchtaanvallen een precedent in de internationale verhoudingen, waarvan ook anderszins de gevolgen niet te overzien zijn, bijvoorbeeld op het terrein van het volkerenrecht: de NAVO treedt immers op zon-

der een duidelijk mandaat van de VN-Veiligheidsraad. Zet dit ook voor andere landen of organisaties de deur open om volkerenorganisatie links te passeren, als het hun zo uitkomt?

De NAVO laat zich voorts niets gelegen liggen aan het oordeel van Rusland, dat fel tegen militair ingrijpen is. Voor de NAVO als alliantie is dat misschien geen grote factor van betekenis, maar wel voor individuele lidstaten als Duitsland en de Verenigde Staten: voor hen is ‘het aan boord van de Russen’ ook in de kwestie-Kosovo steeds een belangrijk doel geweest, en zelfs gedeeltelijk de oorzaak van de trage internationale reactie in deze crisis.

Vrede brengen in Kosovo is het hoofddoel van het NAVO-optreden. Maar NAVO-diplomaten erkennen dat er ook nog een niet-uitgesproken doel voor de langere termijn is: „Milošević weggrijpen, dat wil hier iedereen.” Zij wijzen erop dat de NAVO er in elk geval voorlopig in is geslaagd haar geloofwaardigheid en eenheid te behouden: „Als wij nu niks hadden gedaan, was dit echt het einde van de NAVO geweest.”

De crisis in citaten

„Milošević heeft een pad gekozen waarvan hij de consequenties volledig begrijpt door onze redelijke, rationele verzoeken en suggesties af te wijzen.” (Richard Holbrooke, gezant VS)

„Alle pogingen om door onderhandelingen een politieke oplossing te vinden hebben gefaald. Er is geen alternatief dan militaire actie.” (Javier Solana, secretaris-generaal NAVO)

„De operatie is niet zonder risico's, maar het is nog riskanter om niets te doen.” (Tony Blair, premier Groot-Brittannië)

„Wie niet optreedt tegen bruutheid en het vermoorden van onschuldige burgers, nodigt uit daarmee door te gaan.” (Bill Clinton, president VS)

„Ik denk niet dat luchtaanvallen Kosovo stabiliteit kunnen brengen. Integendeel: de situatie raakt destabiliseerd en onze relaties met de VS en de stabiliteit in Europa zullen eronder lijden.” (Jevgeni Primakov, premier Rusland)

„Het hele land staat op het spel. Kosovo is de enige deur waardoor de NAVO en de VS kunnen proberen ons land binnen te dringen.” (Dragan Tomić, voorzitter Servisch parlement)

„Solana's aanvalsbevel is gebaseerd op de valse berichtgeving over een zogenaamde humanitaire catastrofe in Kosovo. De irrationele beslissing kan tragische consequenties hebben voor de hele regio.” (Persbureau Tanjug, Belgrado)

Montenegro: ‘burgeroorlog’

In Montenegro, zusterrepubliek van Servië in de Joegoslavische federatie, is men niet bang voor NAVO-bommen. Men is bang voor burgeroorlog.

Door onze redacteur
PETRA DE KONING

PODGORICA, 24 MAART. De inwoners van Montenegro hebben eten in huis voor een paar weken. Ze stonden gisteren uren in de file voor benzine en zitten vandaag voor de televisie of lopen met een radio op zak. Ze zijn bang.

Ze zijn niet bang voor de NAVO-bommen. Ze weten dat het militaire vliegveld bij Podgorica, de hoofdstad, misschien getroffen wordt. Misschien dat de NAVO op hun grondgebied kazernes in puin schiet van het Joegoslavische leger. En natuurlijk zou een bom per ongeluk op een woonwijk terecht kunnen komen.

Maar echt bang zijn ze voor elkaar, ze zijn bang voor een burgeroorlog in Montenegro. Want Montenegro is ernstig verdeeld. Ruim eenderde van de 600.000 inwoners steunt de partij van Momir Bulatović, premier van Joegoslavië en een beschermeling van Milošević. Zijn aanhangers voelen zich in de eerste plaats Serviër – door hun geschiedenis, geloof en taal verbonden met de Serviërs in Servië zelf – en daarna pas Montenegrijn. Bulatović organiseerde de afgelopen weken iedere dag demonstraties. De demonstranten schreeuwden dat zij hun land zouden verdedigen tegen NAVO-aanvallen en dat de Albanese ‘terroristen’ in Kosovo afgemaakt moesten worden.

Maar bijna de helft van de bevolking staat achter de pro-Wes-

terse president van de republiek, Milo Djukanović. Djukanović, fel tegenstander van het regime in Belgrado, vindt dat de Serviërs het vredesakkoord met de Albanen in Kosovo hadden moeten tekenen. Hij heeft de NAVO zelfs hulp aangeboden om troepen en materieel naar Kosovo te brengen.

De aanhangers van Bulatović wonen vooral in de dorpen, zegt de politicoloog Srdjan Darmanović. „Het zijn vaak ouderen en mensen die nauwelijks op school hebben gezeten. Ze zijn nationalistisch, conservatief en tegen hervormingen. Ze zijn makkelijk te manipuleren door Milošević.” Djukanović moet het vooral hebben van jongeren, intellectuelen, stedelingen. Politicoloog Darmanović en de regering verwachten dat het leger

lošević haat de Montenegrijnen. Hij probeert nationalistische gevoelens aan te wakkeren door zijn strijd tegen de Albanen, maar de regering in Montenegro is zijn ideologische vijand. Omdat wij niet nationalistisch zijn, privatiseringen doorvoeren, vrije media toestaan en de rechten van bijvoorbeeld de Albanese minderheid in onze republiek respecteren.”

Kilibarda wil Milošević niet ‘uitdagen’. „Maar als het moet kunnen we onszelf verdedigen. Wij hebben een sterke, goed georganiseerde politiemacht. Ook de burgers zelf zullen meedoen.” Kilibarda werd vorige week door de legerstaf aangeklaagd wegens ‘verraad’. Hij had gezegd dat de NAVO geen agressor genoemd kan worden, dat Belgrado ongeletterden met leugens manipuleert, dat Montenegro zich niet verzet tegen NAVO-ingrijpen en dat het absurd is te vechten tegen de rest van de wereld.

Podgorica was erg tevreden over het vredesplan voor Kosovo. Bijna 30.000 NAVO-militairen in de buurt vond men een veilig idee, het zou Milošević ervan weerhouden om in Montenegro onrust te stoken. En meer dan autonomie voor de Albanen van Kosovo vinden de Montenegrijnen niet nodig. „Montenegrijnen denken alleen aan hun eigenbelang als het gaat over Kosovo”, zegt Darmanović. Er zijn wel fanatici die, net als de Serviërs, Kosovo zien als de ‘wieg’ van het Servische volk. Maar bij de meeste Montenegrijnen ontbreken die gevoelens.

„Wat er met Kosovo gebeurt, interesseert me niet”, zegt Zoran Makrović (23), muzikredacteur van een radiostation. „Kosovo veroorzaakt voor ons alleen ellende. Ik wil dat we bij de Westerse wereld gaan horen. Ik wil achter de meiden aan in Amsterdam en Parijs.”

‘Milošević kan hier een bloedbad aanrichten’

van Milošević tijdens NAVO-bombardementen vooral zal terugvechten vanaf bases in Montenegro, om NAVO-acties op het grondgebied van Montenegro uit te lokken en de dwarse republiek te betrekken in de strijd tegen het Westen. Milošević kan, omdat het oorlog is, de regering van de deelrepubliek bevoegdheden ontnemen. Het leger en politie-eenheden zullen de republiek beheersen, en misschien de aanhangers van Bulatović bewapenen. Dan is het burgeroorlog.

„Er zal een bloedbad worden aangericht”, zegt Novak Kilibarda, vice-premier van Montenegro en leider van de Volkspartij. „Mi-

NAVO

NAVO gaat in de aanval

[• *Vervolg* van pagina 1] Clinton zei dat afzijdigheid de NAVO „in diskrediet zou brengen”. „Als Milošević niet bereid is om vrede te sluiten, zijn wij bereid om zijn vermogen aan banden te leggen om oorlog tegen de Kosovaren te voeren.” Bezwaren in het Congres tegen de NAVO-inzet verdwenen toen duidelijk werd dat luchtaanvallen ophanden waren. De Senaat nam een resolutie aan (met 58 tegen 41 stemmen), waarin steun voor de aanvallen wordt uitgesproken.

Het is voor de eerste keer in haar vijftigjarige bestaan dat de NAVO een aanval lanceert op een soevereine staat. Volgens Solana is het doel van de militaire actie beëindiging van het Servische geweld tegen de Kosovo-Albanen en ondersteuning van de internationale inspanningen om een vredesregeling tot stand te brengen.

De NAVO-chef zei dat Belgrado „op elk moment” aan de internationale eisen kan voldoen. Solana verklaarde dat alle vredesinspanningen waren mislukt. „Geheel als gevolg van de onbuigzaamheid” van Belgrado. Hij wees erop dat Belgrado de politieke overeenkomst, die vorige maand tot stand kwam, weigert te tekenen, beloften schendt om het aantal troepen in Kosovo te beperken en excessief geweld blijft gebruiken.

Hij beklemtoonde dat de NAVO „geen oorlog voert tegen Joegoslavië”. „Wij hebben geen ruzie met het Joegoslavische volk, dat al te lang in Europa is geïsoleerd door het beleid van zijn regering. Ons doel is meer menselijk lijden en geweld tegen de burgerbevolking van Kosovo te voorkomen.”

<http://www.dunnet.nl>

Voor de meest actuele computeraanbiedingen!

MOAB: een bom om 'u' tegen te zeggen

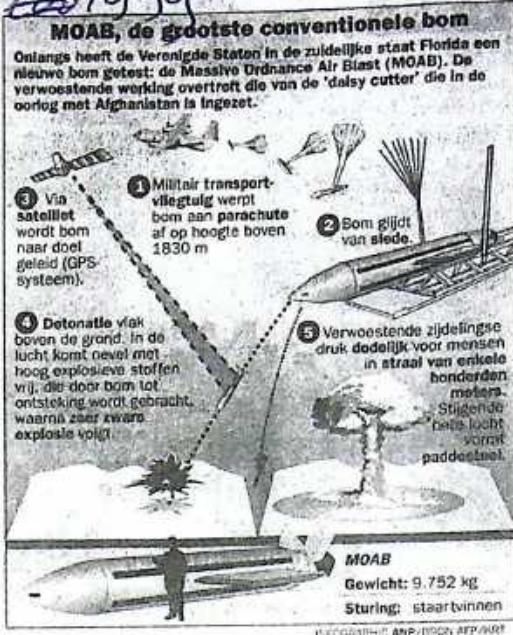
De Amerikanen hebben er een nieuwe bom bij. Niet zo maar een bom, maar een superbom. Het wapen werd dinsdag met succes getest en heel de wereld mag dat weten. Niet in de laatste plaats vijand Irak.

Door Martijn Delaere
Redacteur GPD

Burgemeester David Sakrison van het vijftienduizend zielen tellende Moab aan de Colorado rivier is treurig gestemd. Heeft-ie jarenlang geploeterd om zijn dorp in de Amerikaanse staat Utah aan de man te brengen als een oase van rust en schoonheid, ontwikkelt het Pentagon een nieuwe en meer dan verschrikkelijke bom met de naam MOAB. Een protestbrief naar de president mocht niet baten. Dinsdag werd de 'moeder van alle bommen' (*Massive Ordnance Air Burst*, vandaar MOAB) voor het eerst én met succes getest op Eglin Air Force Base in Florida. De MOAB is bijna tienduizend kilo zwaar en de krachtigste conventionele bom die de Ameri-

kaanse luchtmacht tot zijn beschikking heeft. Het effect van de bom is vergelijkbaar met de ontploffing van een kleine kernbom. David Sakrison is ongelukkig in Utah, minister van Defensie Rumsfeld kon gisteren in het Pentagon zijn geluk niet op. De opvolger van de beruchte BLU-82 Daisy Cutter bom voelde prima. Deze bom werd voor het eerst gebruikt in Vietnam om landingsplaatsen te creëren voor helikopters, zonder dat er kraters ontstonden. Net als de Daisy Cutter is de MOAB een zogenaamde *Fuel Air Explosive*. Bij ontploffing verspreidt 'de moeder van alle bommen' een enorme wolk met brandbare stoffen (benzine of propaan), waarna de wolk ontbrandt en een enorme explosie volgt. De MOAB gebruikt meer ammoniak en aluminium in pe-

devorm, waardoor een krachtigere explosie ontstaat. De MOAB heeft geen parachute nodig zoals de Daisy Cutter, maar wordt door satellietnavigatie en vanaf grotere hoogte naar zijn doel gestuurd. De nieuwe bom moet overigens wel uit het transportvliegtuig worden 'geduwd'. De moeder van alle bommen is zowel een effectief wapen tegen ingegraven doelen, manschappen en tanks, als een terreurwapen. Dat was ook de reden waarom de Amerikanen elf van de antieke Daisy Cutters op Iraakse stellingen gooiden tijdens de Golfoorlog van 1991. Nu zullen de Amerikanen de MOAB vooral op de Republikeinse Garde willen gooien, zonder daarbij overigens in de buurt van steden te komen. Het liefst in de eerste fase van de oorlog om Saddams troepen te demoraliseren. De videoband met de opname van de test in Florida met het 'monster' is inmiddels vrijgegeven door het Pentagon, opdat Saddams troepen weten wat hen te wachten staat als ze de Amerikaanse invasiemacht pogen te stoppen.

De MOAB, een bom die meer kapot maakt dan u lief is

BINNEN & BUITENLAND

7

Materieel

Kalkoen als roofvogel

'Vliegende kalkoen' wordt de B-1B Lancer bommenwerper wel onfatteus genoemd. Maar behalve groot voor dergelijk pluimvee - 44,5 meter lang is deze vogel vooral dodelijk snel. Gisteren liet de B-1B voor het eerst tijdens de Irak-oorlog van zich spreken, toen een toestel vier 925 kilo zware GBU-31 bommen op het Saa-restaurant in de wijk Mansur in Bagdad liet neerkomen nadat was getipt dat Saddam en zijn zoons Uday en Kusay zich er zouden bevinden. De B-1B Lancer kan letterlijk zijn vleugels spreiden: van 24 meter spanwijdte tot bijna 42 meter als de piloot ze zijdelings uitspreidt voor take off, landing of een zuinige kruissnelheid. Teruggelapt, zijn de vleugels boven zee goed voor een snelheid van 1,2 mach (meer dan 1440 km/uur). De eerste ideeën voor dit toestel - het moest een actieradius hebben die groot genoeg was om met een zware atoombom naar hartje Sovjet-Unie te vliegen - belandden onder president Carter in de ijskast, om onder Reagan weer verder te worden ontwikkeld. De B-1B maakt gebruik van Stealth technologie, wat inhoudt dat vormen zijn toegepast die radar weinig grip geeft op het toestel. In vergelijking met de evengrote B-52, scoort de B-1B maar één procent van diens weergave op het radarscherm.

Joegoslavië werkte samen met Irak

BELGRADO (Rtr/DPA) - Joegoslavië heeft gisteren toegegeven dat het het VN-wapenembargo tegen Irak heeft geschonden. Belgrado noemt maatregelen om militaire samenwerking met landen onder VN-embargo in de toekomst te voorkomen. Uit onderzoek bleek dat het Joegoslavische staatsbedrijf Jugimport samen met het Bosnisch-Servische bedrijf Orao onderhoud heeft verricht aan Iraakse gevechtsvliegtuigen van het type MiG-21 en MiG-23.

Sein tot aanval

NAVO-secretaris-generaal Javier Solana maakte gisteravond om 23.20 de aanval op Servische doelen op de volgende manier bekend: 'Ik heb zojuist opperbevelhebber generaal Clark opdracht gegeven luchtacties te beginnen in de Federale Republiek van Joegoslavië (FRJ). Ik heb dit besluit genomen na intensieve consultaties met alle bondgenoten en nadat duidelijk was geworden dat de laatste diplomatieke inspanning niet succesvol was.' 'Laat me duidelijk zijn: de NAVO voert geen oorlog tegen Joegoslavië. Wij hebben geen conflict met de burgers van Joegoslavië, die te lang in Europa geïsoleerd zijn vanwege de politiek van hun overheid. Ons doel is meer menselijk lijden, meer repressie en geweld tegen de burgers van Kosovo te voorkomen. We moeten ook handelen om te voorkomen dat instabiliteit zich verspreidt over de regio. Wij kennen allemaal de risico's van deze actie, maar wij zijn het er over eens dat niet handelen nog veel gevaarlijker is. Wij moeten een autoritair regime de kans ontnemen om de eigen bevolking te onderdrukken in het Europa, eind deze eeuw. Wij hebben daartoe de morele plicht.'

'Wapenleveranties Irak door Serviërs'

■ Belgrado. De Joegoslavische wapenhandel Jugimport heeft in strijd met het wapenembargo van de VN militair materieel aan Irak geleverd. Een Joegoslavische legerfunctionaris heeft dit gisteren gezegd. Bij een recente NAVO-inspectie bij de Bosnisch-Servische wapenfabriek Orao zouden documenten zijn gevonden over de leveranties.

DTCT, do. 13.03.2003, 7.7

DTCT, do. 13.03.2003, 7.1

DTCT, wo.
24.03.1999

DTCT, wo.
03.04.2003

DTCT, wo.
01.11.2002

DTCT, wo.
23.10.2002

NAVO-aanval op Joegoslavië

De NAVO is gisteravond even voor 20.00 uur begonnen met het bombarderen van doelen in Joegoslavië en Kosovo. Ook Nederlandse F-16's zijn bij de acties betrokken. De verwachting is dat de NAVO-aanval nog enige dagen duurt.

Uitgesproken

Ik kan het niet geloven, dit is de twintigste eeuw in hartje Europa, en dit is oorlog!
Milica Milojevic
Servische in de straten van Belgrado

Aan het eind van de twintigste eeuw, na twee wereldoorlogen en een Koude Oorlog, hebben wij en onze bondgenoten de kans onze kinderen een Europa na te laten dat vrij, vreedzaam en stabiel is.
Bill Clinton
President van Amerika

Dit kan leiden tot een nieuwe wereldoorlog. De Eerste Wereldoorlog startte ook op de Balkan.
Anoniem
Lid van de Servische Vriendschapsvereniging in Rotterdam

Niets is verloren met de vrede, alles kan verloren zijn met de oorlog.
Joaquín Navarro Valls
Pauselijk woordvoerder citeert paus Pius XII bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog

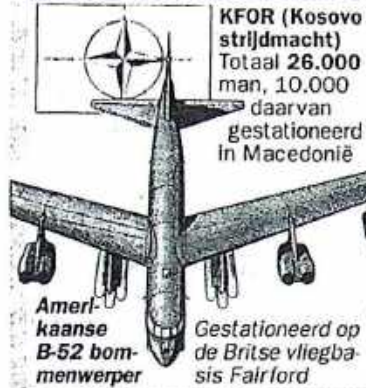
De NAVO voert geen oorlog, maar is gedwongen met militaire middelen een vreedzame oplossing voor Kosovo af te dwingen.
Gerhard Schröder
Bondskanselier en voorzitter EU

Er zijn momenten waarin het gebruik van geweld kan worden gelegitimeerd omdat het de vrede dient.
Kofi Annan
Secretaris-generaal van de Verenigde Naties

Mijn gedachten gaan uit naar onze eigen mensen, hun familie en vrienden en de onschuldige burgers in het gebied.
Wim Kok
Premier Nederland

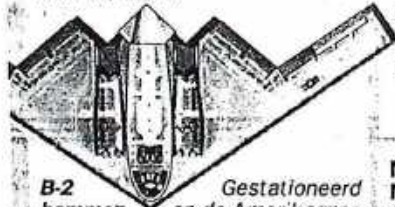
NAVO-strijdkrachten

KFOR (Kosovo strijdmacht)
 Totaal 26.000 man, 10.000 daarvan gestationeerd in Macedonië

Amerikaanse B-52 bommenwerper
 Gestationeerd op de Britse vliegbasis Fairford

Verenigde Staten
 Manschappen 4.000
 Marine Zesde Vloot
 USS Enterprise vliegkampschip
 Gelede wapenfregatten Philippine Sea, Gonzales, Nicholson, Thorne, Norfolk, Miami

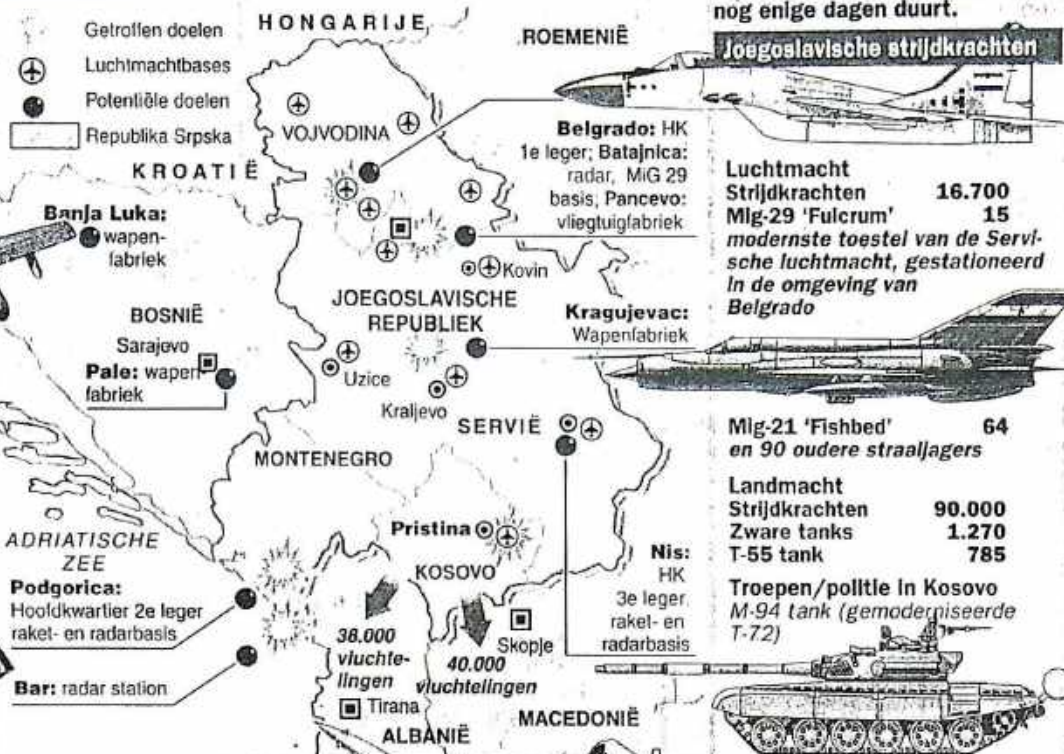
B-2 bommenwerper
 Gestationeerd op de Amerikaanse vliegbasis Whiteman

Engeland
 Manschappen met onder meer Irish Guards, King's Royal Hussars, Royal Artillery uitgerust met Challenger tanks, Warrior pantservoertuigen en AS90 geschut
 Marine HMS Iron Duke fregat
 HMS Splendid gelede wapenfregat

Frankrijk 5.000 **Italië** 2.500
Duitsland 3.300 **Nederland** 523

Verder NAVO-troepen uit onder meer België, Canada en Turkije

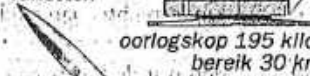
Marine
 Manschappen 7.500
 Onderzeeërs 4
 Snelle patrouilleboten 10 uitgerust met SS-N-2B 'Styx' anti-scheepsraketten, thuisbasis Kotor

Oorlogskop 513 kilo, bereik 46 kilometer

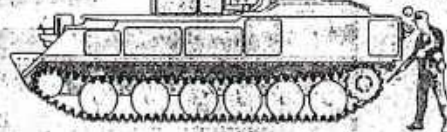
Lucht-verdediging
 8 bases zijn uitgerust met SA-2 en SA-3 grond-luchtraketten

Oorlogskop 195 kilo, bereik 30 km

Oorlogskop 59 kilo, bereik 25 km

INFOGRAPHIC GRAPHIC NEWS
 BRONNEN: GPD, BRITSE MINISTERIE VAN DEFENSIE EN JANE'S INFORMATION SERVICES

DTCT, do. 25.03.1999

Solana's decision to attack Yugoslavia

March 24, 1999

Brussels, March 23 (Tanjug - abridged) - Secretary-general of NATO Alliance Javier Solana made a decision on NATO's attack on Yugoslavia.

Solana ordered commander of NATO military forces, U.S. general Wesley Clarke to "undertake air strikes against Yugoslavia."

Secretary-general of NATO Alliance
Javier Solana

Solana made this unreasonable decision on the attack on our country which might have tragic consequences for the whole region, on the basis of the false reports on alleged humanitarian catastrophe in Kosmet.

Solana asked carrying out of the operation with cruise missiles. The attack could start already this night or in the night between Wednesday and Thursday

Navo waagt met oorlog sprong in het duister

Analyse

Johan ten Hove

AMSTERDAM – Nu de Navo heeft besloten voor het eerst in haar vijftigjarige geschiedenis over te gaan tot oorlog tegen een soevereine staat, doemt een groot aantal vragen op. De kernvraag is: hoe zal de Servische leider en Joegoslavische president, Slobodan Milosevic, reageren? Geeft hij alsnog toe, of kiest hij de weg van de totale oorlog, die de Balkan in vuur en vlam kan zetten?

De speciale Amerikaanse afgezant Richard Holbrooke droeg dinsdagavond, toen hij uit Belgrado in het Brusselse hoofdkwartier van de Navo aankwam, de 'kwestie-Kosovo' geëmotioneerd over aan Navo-secretaris-generaal Javier Solana. Waarmee gezegd werd dat de onderhandelaars het hunne hebben gedaan. Het woord is nu aan de militairen.

Maar Holbrooke legde er bij die overdracht ook de nadruk op dat de diplomatieke kanalen open blijven, dat Milosevic nog altijd kan inbinden, zodat Navo-bombardementen kunnen worden afgeblazen. Ook de leiders van de Europese Unie, voor hun top in Berlijn bijeen, deden gisteren nog een dringende oproep aan Milosevic.

Als de diplomatieke kanalen open blijven, houdt dat in dat Milosevic, ook nu de aanvallen zijn begonnen, kan aangeven dat het genoeg is. Milosevic zal dan wel met een 'geloofwaardig aanbod' uit Belgrado moeten komen, zei de Duitse minister van buitenlandse zaken Joschka Fischer. Maar wat als zo'n verlossend tele-

foontje uit Belgrado niet komt? Hoelang moeten de Navo-bombardementen doorgaan? Hoe moet de Navo reageren als Milosevic zijn troepen in Kosovo bevel geeft tot grootschalige moordpartijen op en etnische zuivering van het Albanese volk in Kosovo? De Navo is niet in staat en niet van plan, zeker niet op korte termijn, grondtroepen naar Kosovo te sturen.

De troepen die de Navo in Macedonië heeft gestationeerd, zitten daar om uiteindelijk mee te doen aan de vredesmacht die in Kosovo moet worden gelegerd. Zij zijn niet genoeg in aantal en

Milosevic kan onder bevolking Kosovo nog onnoemelijk meer leed aanrichten

lang niet zwaar genoeg bewaard om de oorlog met de Servische troepen in Kosovo aan te gaan. De Navo heeft verder waarschijnlijk dagen nodig om de Servische luchtverdediging uit te schakelen. Pas daarna zijn gerichte acties van jachtbommenwerpers mogelijk tegen Servische troepen in Kosovo.

En dan nog zal het waarschijnlijk onmogelijk zijn die strijdkrachten zodanig uit te schakelen dat zij niets meer tegen de Albanese in Kosovo kunnen uitrusten. Als Milosevic wil, kan hij nog onnoemelijk meer leed aanrichten onder de bevolking van Kosovo dan hij nu al doet.

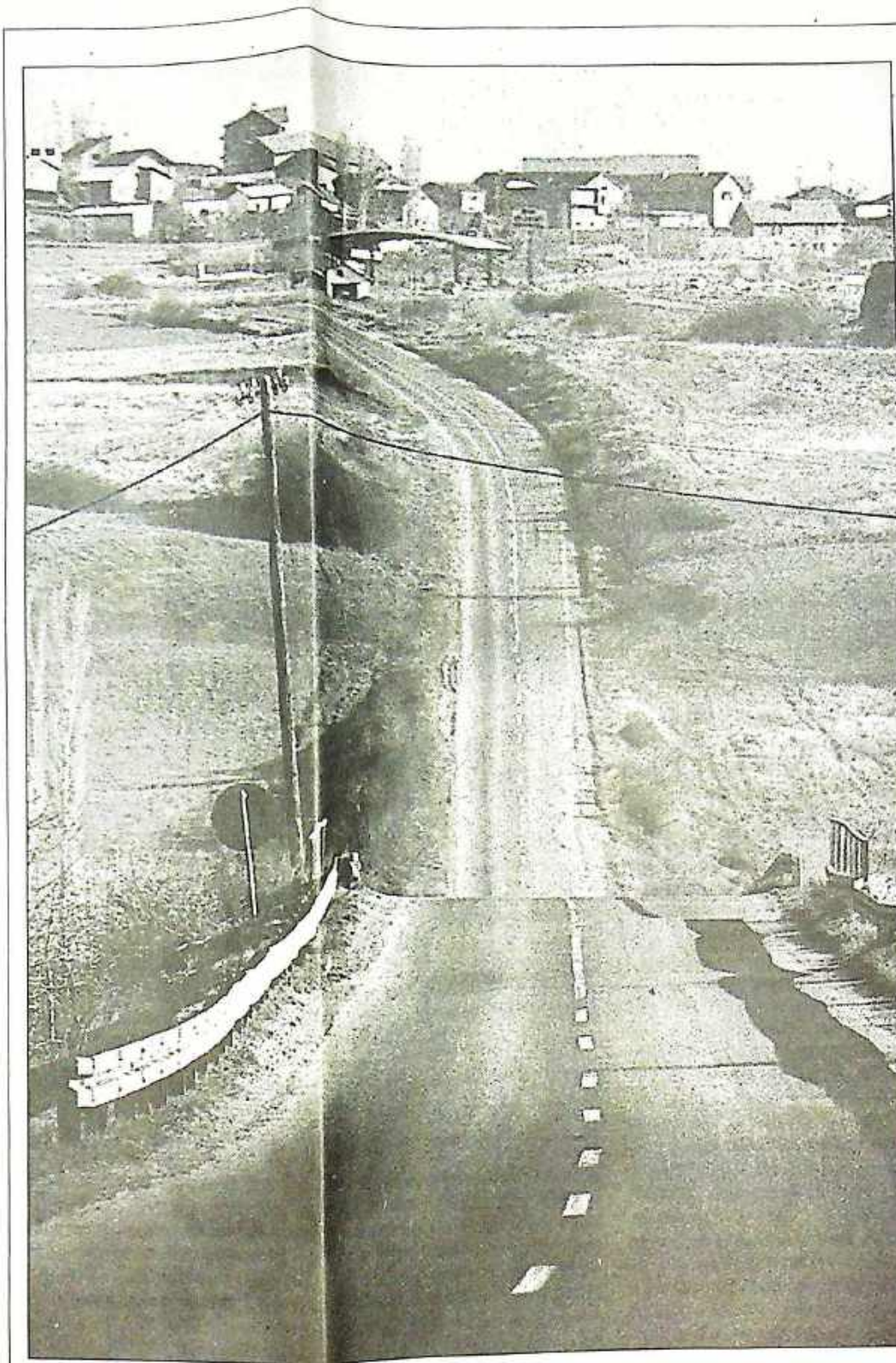
Wat gebeurt er als Milosevic als een kat in het nauw zijn troe-

pen bevel geeft de grens met Macedonië over te steken om de daar gelegen Navo-troepen aan te vallen? En wat als Milosevic en de zijnen besluiten zoveel mogelijk Serviërs op de Balkan te mobiliseren om te helpen de 'heilige Servische natie' te verdedigen tegen de Navo? Hoe zullen de Serviërs in Bosnië, in Kroatië en vooral in de Republika Srpska, de Servische entiteit binnen Bosnië-Herzegovina, reageren? En hoe de Serviërs, die overal in Europa verspreid zijn?

Een andere vraag is hoe de Albanese in Macedonië en Albanië zullen reageren op grootschalige moordpartijen, aangericht door Servische troepen. Zullen zij gaan meevechten met het Bevrijdingsleger UCK van Kosovo? Kortom: hoe groot is de kans dat het conflict uitwaaiert en de hele Balkan in vuur en vlam zet?

Duidelijk is ook dat Navo-aanvallen op Joegoslavië de toch al broze relatie tussen Navo en Rusland op het spel zetten. Rusland is fel tegen bombardementen. Uit Moskou wordt wel weinig anders dan retoriek verwacht, maar de aankondiging dat de Russische strijdkrachten in staat van paraatheid worden gebracht, zal de nieuwe leden van de Navo – Polen, Tsjechië en Hongarije – de rillingen over de rug doen lopen.

De Russen (en China), permanente en veto-houdende leden van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties, zullen in die Raad hun gram gaan halen. Daardoor kan de V-Raad voorlopig niet meer tot unanieme standpunten komen. Het is de vraag overigens hoezeer het belangrijkste lid van de Navo, de Verenigde Staten, dat betreft.

'Je hoopt maar dat er uiteindelijk niets gebeurt'

Belgrado

Runa Hellinga

BELGRADO/BOEDAPEST – „We proberen er zo kalm mogelijk onder te blijven. We hebben kleine kinderen en we willen hen niet bang maken. Maar vandaag heb ik toch met hen gesproken over sirenes en over harde geluiden die ze vannacht misschien zullen horen. Want iedereen rekent erop dat het vannacht gaat gebeuren.”

Branka wordt op de achtergrond overstemd door haar twee zoontjes. Normaal zouden die op woensdagmiddag niet thuis zijn, maar ze heeft ze van de crèche opgehaald, nadat ze op het nieuws berichten had gehoord over luchtalarm in Pristina, de hoofdstad van Kosovo.

„We zijn er inmiddels wel aan gewend. Het is niet de eerste keer dat de Navo ons bedreigt. Maar deze keer voelt het dichterbij dan andere keren”, vertelt ze over de telefoon. De Joegoslavische staatsradio draagt ook bij aan dat gevoel, want die zendt veel plechtige koormuziek uit. Dat is voor het laatst gebeurd na de dood van de communistische partijleider Tito in 1980.

In tegenstelling tot eerdere dagen is in de straten van Belgrado

een duidelijke spanning voelbaar. Vooral in de winkels, zegt Branka: „Er is een ware koopfysiterie. Mensen kopen alles, de schappen zijn leeg. Aan lege planken kun je altijd als eerste zien dat de mensen zenuwachtig worden”.

Bij de benzinepompen stonden de hele nacht rijen mensen die hun tank nog een keer wilden volgooien. Een aantal levensmiddelen, zoals meel en olie, is inmiddels op rantsoen.

„Wij hebben papieren gekregen van de Joodse Gemeenschap, zodat we het land kunnen verlaten”, zegt Hanna die met haar oor aan de radio gekluisterd zit om het laatste nieuws te horen. Ze bekent dat ze erg bang is. „Eerder niet, helemaal niet, maar nu wel. De spanning is enorm. Eerst verwachtten we de afgelopen nacht een aanval, nu vannacht. En je kunt niets doen behalve afwachten.”

„Ik heb geen voorraden ingeslagen of zo en ik heb ook geen plaats in de schuilkelder geregeld. Er doet een grap de ronde dat bommen hun doel meestal missen en dat je dus eigenlijk maar het beste in een militaire installatie kunt zitten als je veilig wilt zijn. Ik blijf liever optimist en hoop gewoon maar dat er uiteindelijk niets gebeurt.”

Luchtafweergeschut kleurt hemel

Pristina

PRISTINA – Pristina, de hoofdstad van Kosovo, was gisteravond in duister gehuld door een stroomstoring. De eerste explosies verlichtten de hemel – het signaal dat het vliegveld van Pristina was geraakt.

Ten noorden van de stad was een rode gloed te zien, gevolgd door een oranje steekvlam in de buurt van het vliegveld ten zuidwesten van de stad. Daar heeft het Joegoslavische leger grote hoeveelheden materieel staan. Na de explosies brak plotseling

het geluid los van het luchtafweergeschut. De sporen verlichtten de donkere hemel, maar er was geen vliegtuig te horen. Alleen in de verte klonken nog explosies. Waarschijnlijk was Pristina geraakt door kruisraketten, van veilige afstand afgevuurd door de Navo-troepen.

De straten van Pristina, een stad met 200 000 inwoners van zowel Albanese als Servische afkomst, waren toen al uren verlaten. Alleen de politie patrouilleerde sinds gistermiddag nog op straat. De meeste inwoners hielden zich schuil in hun huizen. De lokale radio draaide vlak voor de aanval kinderliedjes.

Voetbalwedstrijden Joegoslavië uitgesteld

GENEVE - In verband met de Kosovo-crisis is een aantal sportevenementen verplaatst. De Europese voetbalunie stelde de EK-kwalificatiewedstrijd van zaterdag tussen Joegoslavië en Kroatië uit tot 31 augustus. Het duel Joegoslavië-Macedonië werd verplaatst naar 4 september. Macedonië-Ierland van aanstaande zaterdag werd voor onbepaalde tijd opgeschort.

Russisch-orthodoxe kerk zegt gesprek Vaticaan af

MOSKOU - De Russisch-orthodoxe kerk heeft een bezoek aan het Vaticaan afgezegd in verband met de Kosovo-crisis. „Het is niet gepast dat een orthodoxe delegatie zich in Italië bevindt, vanwaar Navo-vliegtuigen opstijgen om Servië te bombarderen”, aldus een woordvoerder in Moskou.

Nederland geeft Kosovo noodhulp

DEN HAAG - Nederland geeft 7 miljoen gulden noodhulp aan ontheemden en vluchtelingen in en rond Kosovo. Dat heeft minister Herfkens (ontwikkelingssamenwerking) bekendgemaakt.

Servische politie stopt uitzendingen satelliet

BELGRADO - De Servische politie heeft de doorgifte van uitzendingen via de satelliet van de Europese omroeporganisatie Ebu gisteren onmogelijk gemaakt. Agenten in burger drongen het Intercontinental Hotel in Belgrado binnen en legden beslag op de apparatuur.

Tweede Kamer steunt luchtaanvallen Navo

Van onze redactie politiek
DEN HAAG - De overgrote meerderheid in de Tweede Kamer heeft gisteravond steun uitgesproken voor het kabinetsbesluit om ook Nederlandse jachtvliegtuigen deel te laten nemen aan de Navo-luchtaanvallen tegen Servische militaire doelen.

Formeel was dat niet meer nodig, omdat de Nederlandse regering de bevoegdheid om F16's van de koninklijke landmacht in te zetten al geruime tijd geleden heeft overgedragen aan Navo secretaris-generaal Solana. Toch kwam minister Van Aartsen gisteren terug van de Euro-top in Berlijn om met het parlement te debatteren over de bombardementen.

Het debat kende een opmerkelijk begin, omdat Van Aartsen rond zeven uur begon met de mededeling dat de aanvallen daadwerkelijk waren begonnen. Daarover bestond op dat moment nog steeds twijfel omdat Amerikaanse bommenwerpers, die uren eerder opstegen, nog steeds niet tot actie waren overgegaan. Pas om 19.15 uur meldde het Engelse persbureau Reuters dat de eerste Navo-vliegtuigen waren opgestegen.

Alleen de SP blijft tegenstander van de Navo-operatie. Volgens deze fractie dienen de luchtaanvallen geen duidelijk doel en maakt het bondgenootschap 'een sprong in het duister' die dreigt uit te monden in een nog grotere Balkanoorlog. Alle andere fracties zijn het met de regering eens dat

er geen andere weg overbleef om de Servische terreur tegen de bevolking van Kosovo te stoppen en om president Milosevic alsnog te dwingen tot ondertekening van het akkoord van Rambouillet. De twijfel of de Navo-actie voldoende wordt gedekt door het internationale recht moet volgens het parlement overboord worden gezet. De vluchtende bevolking in Kosovo heeft hulp nodig. Ook Groen-Links sprak steun uit, nadat deze partij langdurig aarzelde. „Dit is voor ons het moeilijkste besluit van het afgelopen jaar”, zei woordvoester Vos.

De fracties menen dat Milosevic de komende dagen geen pauze mag worden gegund, waarin hij opnieuw een mogelijkheid kan krijgen zijn troepen tegen de Albanese Kosovaren in te zetten. Maar Van Aartsen vindt dat de president steeds de kans moet worden geboden terug te keren aan de onderhandelingstafel.

Van Aartsen durft nog niet in te schatten hoezeer de relatie van de Navo en de Europese Unie met Rusland verstoord is geraakt. Hij waarschuwde dat er de komende tijd 'fors' in de relatie geïnvesteed moet worden.

advertentie

'Een must voor ware Asterix-fans'
De Standaard
Van Royen & Van der Vegt
Asterix en de waarheid
50.000 exemplaren verkocht
Nu in de boekhandel voor f 25,-

Wachten op de aanval

De weg van Pristina naar Belgrado lag er gisteren, vroeg in de middag, verlaten bij. De eerste berichten over het begin van de aanval waren toen net binnengekomen. Eerder op de dag vormden zich rijen voor de supermarkten in de hoofdstad van Kosovo. Mensen sloegen mineraalwater en ingeblik voedsel in om eventuele bombardementen te doorstaan. In Belgrado (onderste foto) stonden lange rijen auto's voor de benzinstations. De brandstof is voor burgers gerantsoeneerd. Het leger krijgt voorrang. FOTO'S REUTERS, EPA, AP

Afwachten in het Navo-hoofdkwartier

Brussel

Van onze verslaggever

BRUSSEL - Alle verloven zijn ingetrokken, maar verder ging gisteren het leven op het Brusselse hoofdkwartier van de Navo gewoon door. Een groep bezoekers uit Hongarije snuffelt rond bij de stand met Navo-dassen en Navo-jacks. In de centrale hal verkoopt de 'Unie van Belgisch-Turkse vrouwen' huisvuil.

Een Joegoslavische journaliste ontgaat het volkomen. Ze is bezorgd. Ze heeft net gebeld met haar familie in Belgrado. „Er staan zoveel militaire installaties vlak rond Belgrado. Van chirurgische precisie geloof ik niets.” Haar moeder wil onder geen beding de schuilkamer in. „Als ik toch moet sterven, dan maar in mijn eigen huis, zei ze. Ach, typisch Balkanfatalisme.”

Haar Albanese collega uit Kosovo is eveneens bezorgd. Maar dan

voor Servische wraakacties als de Navo in actie komt. Over de aanvallen zelf is hij tevreden. „Dit is het begin van de onafhankelijkheid. Hou ons nog maar eens tegen als de Serviërs eenmaal op de knieën liggen.”

Beide journalisten luisteren geconcentreerd als een Navo-woordvoerder aan het begin van de middag de verzamelde pers informeert. „Militair en politiek is de Navo klaar voor luchtacties. (...) Maar Slobodan Milosevic heeft drie telefoonnummers van onderhandelaars. Dus bellen kan altijd nog. Dat heeft ook onze voorkeur.”

Om 20.00 uur blijkt dat het langverwachte telefoontje is uitgebleven. Het normale ritme van de dag is doorbroken. In de centrale hal gonst het plotseling van de bedrijvigheid.

De Joegoslavische schudt haar hoofd. „Dat het zover heeft moeten komen.” De Albanese formuleert het anders: „Eindelijk.”

advertentie

Internationale School voor Wijsbegeerte

Elke laatste zondag van de maand, 15.00 - 18.00 uur in Hotel - conferentieoord De Queeste te Leusden

28 maart: Creativiteit met als gids: Roger de Bruyn, goeroe van het creatief denken in de Lage Landen

Muzikale bijdrage door de improviserende musici: Ig Henneman en Wilbert de Joode

Entrée: f 10,- (optie: diner f 25,-) Kinderopvang aanwezig Telefoon: 033 422 7200

DE ONDERKRANT

Navo-secretaris-generaal Solana

NIEUWSMAKERS / Javier Solana, geen wegloper

„We hebben geen onenigheid met de bevolking van Joegoslavië. Die is al veel te lang geïsoleerd geraakt van de rest van Europa door de politiek van haar regering.” Javier Solana, secretaris-generaal van de Navo, deed het dinsdagavond duidelijk met tegenzin: Belgrado de oorlog verklaren. Als geen ander realiseert hij zich het risico van deze eerste Navo-actie ooit tegen een soevereine staat.

Ooit moest de Spanjaard zelfs helemaal niets van de Navo hebben. Dat was begin jaren tachtig toen hij actie voerde tegen de stationering van Amerikaanse

militaire bases in zijn land. Conservatieve Amerikaanse Congresleden herinnerden hem daar nog eens fijntjes aan, toen hij eind 1995 de hoogste ogen gooide als opvolger van de onfortuinlijke Willy Claes, die als gevolg van aanhoudende beschuldigingen van corruptie de aftocht moest blazen. De Navo-regeringsleiders weten zijn eerdere anti-Navo-opstelling echter aan 'jeugdige ongehoorzaamheid' en vergaven hem deze kleine zonde. Had de socialist zich immers zo rond 1985 niet alsnog bekeerd? En uiteindelijk hebben ze hem toch liever dan Ruud Lubbers of de Deen

Uffe Elleman-Jensen. Bij de Navo zijn ze inmiddels blij dat ze zich niet op dat verleden hebben blindgestaard. Alom wordt Solana (57) gerespecteerd als een tactvol, maar tegelijkertijd daadkrachtig politicus. De fysisch, die al tien jaar voor de dood van Franco lid was van de toen nog verboden socialistische partij, staat bekend als innemend en makkelijk toegankelijk. Tegelijkertijd kan hij uiterst vasthoudend zijn. Dat moet wel. In de Navo kan zonder consensus immers niets worden besloten. „Hij kan praten als Brugman”, heet het in Brussel. Daarmee sleepte

hij de Navo door een uiterst moeilijke periode heen. Meteen bij zijn aantreden kreeg Solana, die bekendstaat als een keiharde werker, het probleem Bosnië op zijn bordje. Volgens moest hij de Russen overtuigen dat de Navo-uitbreiding met Hongarije, Polen en Tsjechië geen bedreiging vormde voor Moskou. De charmante Spanjaard wist de Russen in een speciaal bondgenootschap aan zich te binden. De vraag is nu of dat met de crisis in Kosovo ook weer lukt. Solana is een doorgewinterd politicus. Van 1982 tot 1995 zat

hij in de Spaanse regering als achtereenvolgens minister van cultuur, onderwijs en buitenlandse zaken. Hij wordt veelvuldig genoemd als meest waarschijnlijke kandidaat voor het premierschap in zijn land na de verkiezingen van 2000. En onlangs viel zijn naam als mogelijke opvolger van Commissievoorzitter Jacques Santer. Dat is dus Prodi geworden, maar bronnen bij de Navo achten het al niet waarschijnlijk dat Solana zou opstappen. Volgens hen is hij er de man niet naar om te vertrekken als het echt moeilijk wordt. Nicole Lucas

advertentie

Deze week in HN-magazine Schadelijke bacteriën rukken op

Legionella, salmonella, streptokok: bacteriën zijn superieure overlevings / Thom de Graaf (D66): Desnoods referendum over asielbeleid / In Voorlopig: Mystiek en verzet bij Dorothee Sölle / Kok, Bolkestein en Europa / Eerherstel voor koning Lodewijk Napoleon.

Maak kennis: 8 weken HN voor f 15,-

Naam: _____ Adres: _____

Bon sturen naar Antwoordnr. 84016, 2508 VB Den Haag (in open envelop, geen postzegel). Of bel: 06-02.24.222
Weekblad HN (Hervormd Nederland). In de losse verkoop f 5,75

Navo bombardeert zeven steden

Nederland verwacht langdurig offensief tegen Joegoslavië

25-3-yy

AMSTERDAM, BRUSSEL - De Navo heeft gisteravond doelen in Joegoslavië gebombardeerd. Het Joegoslavische leger zegt dat zeven steden zijn getroffen, waarbij een nog onbekend aantal doden zou zijn gevallen.

Pristina, de hoofdstad van Kosovo, was even voor acht uur de eerste stad waar het luchtalarm klonk. Kruisraketten van de Navo raakten het door het Joegoslavische leger gebruikte vliegveld van de stad. In de Servische hoofdstad Belgrado ging om 20.12 uur het luchtalarm af, gevolgd door zware explosies in het zuiden van de stad, rond een legerbasis. In het centrum brak paniek uit.

De Joegoslavische premier Vuk Draskovic verscheen kort na de eerste bombardementen op de Britse televisie. „Wij zijn onschuldig“ zei hij. „Wij hebben het recht ons land te verdedigen“. Eerder al had president Milosevic zich via de televisie tot de eigen bevolking gericht. „De enige juiste beslissing die we hebben kunnen nemen is geen buitenlandse troepen toe te laten op ons grondgebied. Wij zijn nog altijd bereid te zoeken naar een vreedzame oplossing. Maar we zullen ons land verdedigen.“

Om acht uur maakte Navo-secretaris-generaal Javier Solana bekend dat generaal Wesley Clark het sein tot aanval had gegeven. Vanaf bases in Italië stegen zeventig gevechtsvliegtuigen op, waaronder zes Nederlandse F16's.

Een Brits oorlogsschip in de Adriatische zee vuurde kruisraketten af. Ook het Nederlandse fregat Bloys van Treslong deed mee. Drie uur later waren alle toestellen veilig teruggekeerd. De

Navo ontkent geruchten dat een vliegtuig boven noord-Kosovo zou zijn neergeschoten door de Serviërs.

Direct na het begin van de aanval zei president Clinton dat de acties worden ondernomen 'om erger te voorkomen'. Hij zou vanavond het volk toespreken.

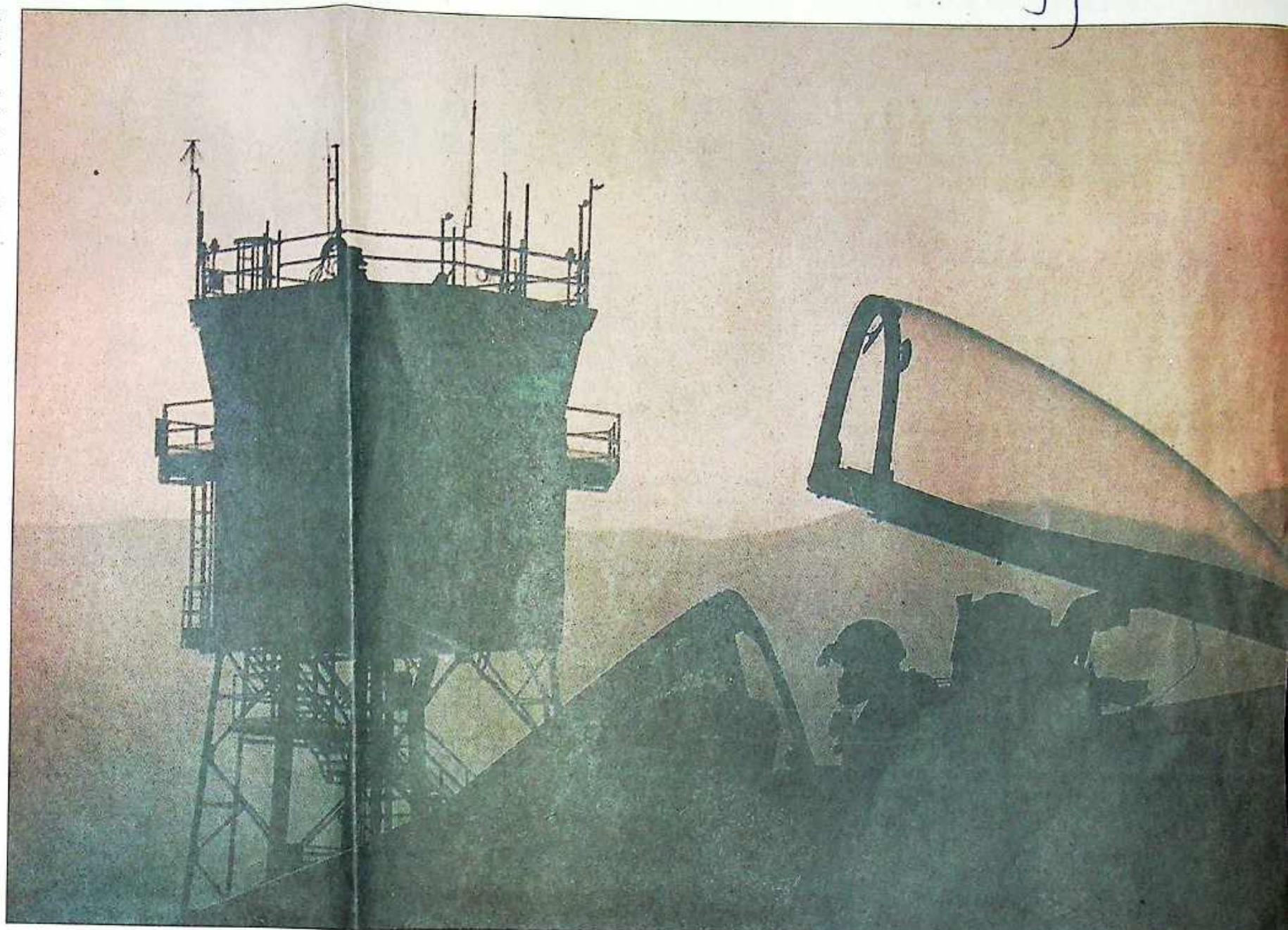
Nederland had de primeur van de aanval. Minister Van Aartsen van buitenlandse zaken vertelde in een spoeddebat al rond 19.00 uur aan de Tweede Kamer dat de Navo-aanval was begonnen. Persbureaus hadden het nieuws toen nog niet gemeld.

Van Aartsen zei in de Kamer dat er geen andere manier overbleef om Milosevic tot inkeer te brengen. De actie kreeg de steun van alle Kamerfracties, behalve de SP.

De Russen zijn woedend over de luchtaanvallen. „Dit is een gevaar voor Europa en daarbuiten“, aldus de Russische president Jeltsin, die eerder op de dag een telefoongesprek met Clinton had. Uit protest riep Moskou zijn vertegenwoordiger bij de Navo terug. Op verzoek van Rusland is de Veiligheidsraad gisteravond nog in spoedzitting bijeen gekomen. Kofi Annan, secretaris-generaal van de Verenigde Naties, zei dat hij begrip heeft voor de luchtaanvallen, maar dat de Veiligheidsraad eerst geconsulteerd had moeten worden.

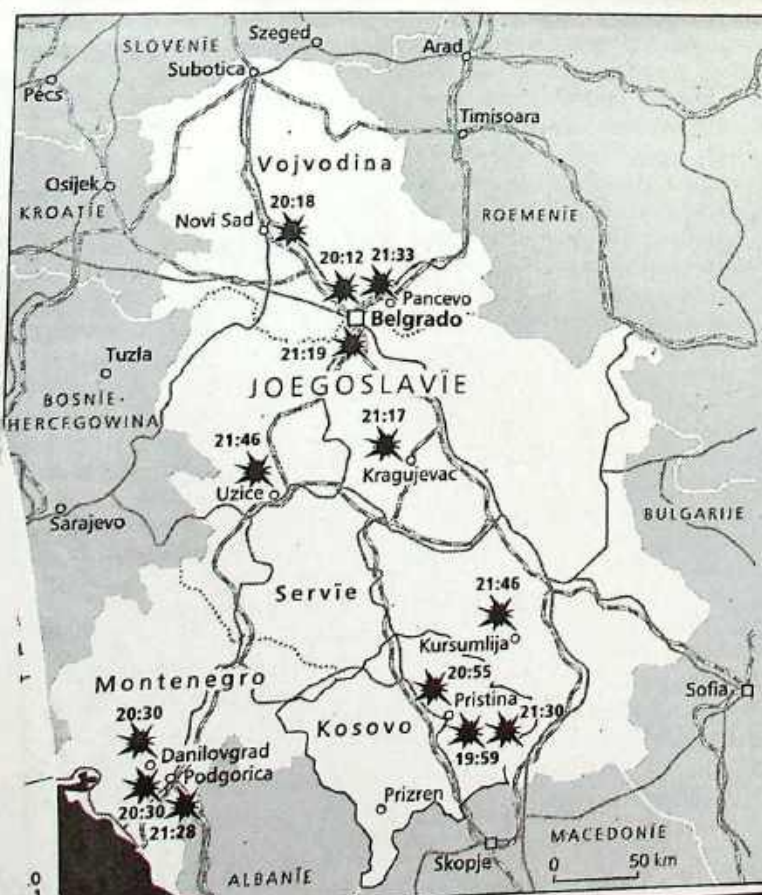
De Navo-luchtaanvallen kunnen volgens minister De Grave van defensie dagenlang aanhouden. Reageert Milosevic niet, dan zullen de acties alleen maar „massiever en intensiever“ worden. De Grave sluit de inzet van Navo-grondtroepen niet uit.

MEER NIEUWS OP PAGINA 5

De Amerikaanse piloot Rick Johnson maakt zich op de Italiaanse luchtbasis Aviano gereed voor een vlucht naar Joegoslavië.

FOTO A

★ Bombardementen

- 19:59 Pristina-stad, vier explosies, mogelijk munitiedepot geraakt
- 20:30 Podgorica, Golubovac vliegveld
- 20:30 Danilovgrad
- 20:12 Batajnica kazerne, omgeving Belgrado
- 20:18 Novi Sad, vijf explosies
- 20:55 Pristina, Slatina vliegveld
- 21:17 Kragujevac, Zastava auto- en wapenfabriek
- 21:19 Belgrado, drie explosies, mogelijk radarstation in zuiden geraakt
- 21:28 Podgorica, militair vliegveld Radovce
- 21:30 Pristina, derde strategisch punt ten z.o. van stad
- 21:33 Pancevo, vliegtuigfabriek UTVA
- 21:46 Joegoslavische militaire bronnen melden de geraakte steden Uzice en Kursumlija

Bron: Reuters © TROUW, MARGRIET VAN DEN BERG MEL VAN BETERHEIM

- Pagina 3
- Nederlandse bijdrage
- Tweede Kamer
- Pagina 4
- Toespraken Clinton, Blair en Jeltsin
- Pagina 5
- Tactiek NAVO
- Woede Rusland
- Pagina 9
- Uitleg Solana
- Hoofdartikel

NAVO opent met kruisraketten en bommenwerpers aanval op Joegoslavië

Belgrado meldt dood 10 burgers

BELGRADO, BRUSSEL, 25 MAART. De NAVO heeft gisteravond en vannacht in twee aanvalsgolven met kruisraketten en bommenwerpers militaire doelen in Joegoslavië aangevallen. Joegoslavië riep drie uur na de eerste aanval de oorlogstoestand uit. Er zouden meer dan tien burgers zijn gedood.

De eerste aanvalsgolf kwam gisteravond rond acht uur op gang. Vanaf schepen in de Adriatische Zee werden rond honderd kruisraketten afgevuurd op tientallen vliegvelden, bases en commandocentra. Tegelijkertijd stegen vanaf drie bases in Italië vliegtuigen op voor bombardementsvluchten.

In de vier uur durende aanval werden doelen in alle delen van Joegoslavië getroffen: de auto- en wapenfabriek van Kragujevac in Centraal-Servië, het vliegveld van Podgorica, de marinebasis van Bar en een legerbasis in Danilovgrad (alle in Montenegro), het vliegveld van Priština en radarinstallaties in Butovacki Breg (in Kosovo), het militaire vliegveld van Batajnica bij Belgrado, de vliegtuigfabriek van Pančevo, ook bij Belgrado, en militaire installaties bij Kuršumljaja en Užice in Servië en bij Novi Sad in de Vojvodina.

Vannacht kwam een tweede aanvalsgolf op gang. Bij de acties waren tachtig vliegtuigen uit acht NAVO-landen – waaronder Nederland – betrokken. Volgens Belgrado zijn twee NAVO-toestellen neergeschoten, maar de NAVO sprak dat tegen en meldde zelf het neerschieten van twee Joegoslavische vliegtuigen. Joegoslavië is verzekerd dat de aanvallen worden stopgezet als het het vredesplan

voor Kosovo aanvaardt. Volgens Belgrado zijn bij de acties „zeventien” doden en zestig gewonden gevallen. Onder de slachtoffers zouden zich vrouwen en kinderen bevinden van soldaten die uit buurrepublieken als Bosnië en Kroatië zijn geëvacueerd en wonen in kazernes. In Montenegro werd een soldaat gedood.

De secretaris-generaal van de NAVO, Javier Solana, legde gisteren de schuld voor het geweld bij de Joegoslavische president Slobodan Milošević, „die heeft geweigerd zijn gewelddadige acties in Kosovo te staken en in goed vertrouwen te onderhandelen”. Inrijpen, aldus Solana, is „een morele plicht”. Hij ondersteunde vandaag dat de acties enkele dagen worden voortgezet.

Joegoslavië reageerde woedend. „De NAVO-aanval op het soevereine en Europese Joegoslavië is een catastrofe voor de mensheid en schendt de orde van de internationale betrekkingen”, aldus een woordvoerder. „Het is tragisch dat een land wordt aangevallen dat nooit agressor is geweest en dat op het Westen is georiënteerd.” Volgens een legerwoordvoerder is de aangerichte schade minimaal en functioneert de commandostructuur doeltreffend. Belgrado riep gisteren de oorlogstoestand uit, maar liet in het midden wat die in de praktijk inhoudt.

Rusland, dat bij monde van een „geschokte” president Jeltsin eveneens protesteerde, riep vannacht in de Veiligheidsraad op tot een „onmiddellijke stopzetting” van de bombardementen. Maar enige beslissing kwam er niet: vijf leden van de raad, waaronder Nederland, namen als NAVO-lid zelf aan de actie deel. Secretaris-generaal Kofi Annan van de VN zei in een verklaring het gebruik van geweld door de NAVO „legitiem” te vinden, maar hij tekende wel aan dat de Veiligheidsraad in elke beslissing moet kunnen meepraten. Rusland eiste vandaag een bijeenkomst van de Contactgroep.

Milo Djukanović, president van Servië's zusterrepubliek Montenegro veroordeelde de NAVO-aanvallen op zijn land, maar gaf Belgrado daar de schuld van: „Dit zijn de tragische consequenties van een irrationeel beleid van confrontatie met de hele wereld.”

NAVO-chef Solana schreef de leiders van vijf Balkan-landen die deelnemen aan *Partnership for Peace* dat ze kunnen rekenen op bescherming als Belgrado tot wraakacties overgaat. Het gaat om Slovenië (grenst niet aan Servië), Albanië, Bulgarije, Macedonië en Roemenië. (Reuters, AFP, AP)

Explosies verlichten de avondhemel bij Belgrado, na de NAVO-aanval. Links een krachtstation. (Foto AP)

‘Gewoon aan het werk is beste verdediging’

De NAVO-aanvallen bij Belgrado kwamen onverwachts. De geheime politie reageerde snel, met acties tegen buitenlandse journalisten.

Door onze correspondent RENÉE POSTMA

BELGRADO, 25 MAART. Om half vijf in de ochtend klinkt het luchtalarm voorlopig voor de laatste keer. Een langgerekte toon geeft hetsein veilig, en de inwoners van Belgrado komen voorzichtig de straat op. Even later rijden de eerste tanks en lijkt een gewone dag te komen. President Milošević had gisteren nog gezegd dat de volking maar het beste kon als of er niets aan de hand is. Aan het werk was de beste verdediging, zei de president enkele dagen voor het begin van de luchtaanvallen.

Belgrado kwamen die luchtaanvallen aan het begin van de ochtend redelijk onverwachts. De inwoners hadden er wel rekening mee gehouden dat Belgrado in een oorlogsfase aan de beurt zou komen, maar niet meteen.

Na achten klinken de eerste alarmen ten westen en ten zuiden van de hoofdstad. Op het moment dat het Hyatt Hotel in Novi Sad volgt een legertje Westerse journalisten de lichtsporen en de ogen. Een stuk of zes, zeven in het totaal. Achter een groter tribune is vuur en rook te zien. Aan de horizon licht het tot tijd iets op. De meeste

activiteit lijkt zich af te spelen rond de luchtmachtbasis Batajnica en de militaire installaties van Rakovica.

Intussen gaat het openbare leven nog even gewoon door. Kennelijk onkundig van wat zich op enkele kilometers afstand afspeelt blijven de trambestuurders gewoon rijden. De straatverlichting blijft aan. Er lijken zelfs verkeersvliegtuigen te vliegen.

Sinds de onafhankelijke radiozender B'92 woensdagmorgen vroeg uit de lucht verdween, is het overgrote deel van de bevolking nu voor haar informatie aangewezen op de officiële staatsmedia. De televisie gaat nog geruime tijd door met de trekking van de lotto vóór het nieuws over de luchtaanvallen wordt gebracht. Er wordt gesproken van luchtaanvallen op Kosovo, Belgrado, Novi Sad, Kragujevac en Montenegro. Er zouden slachtoffers zijn onder familieleden van militairen. Vrouwen en kinderen. De associatie met Bagdad is duidelijk. De informatie is ook verwarrend. Waarom Novi Sad in de noordelijke Vojvodina, waarom het opstandige Montenegro? Wat heeft de NAVO juist daar te zoeken als het er om gaat Joegoslavië te bewegen tot een vredesregeling voor Kosovo?

In het Hyatt Hotel melden zich intussen enkele politieagenten in burger. Zij vegen het dak schoon. „Kennelijk zijn ze bang dat de journalisten met hun moderne apparatuur geheime informatie kunnen doorgeven aan de NAVO-piloten”, zegt de hotelmanager. [• Vervolg HOTEL: pagina 5]

Trouw commentaar

Voor het eerst in vijftig jaar

25-3-99

De Navo is begonnen met luchtaanvallen op militaire doelen in Joegoslavië. Dat is geen gering besluit voor het bondgenootschap, want het is de eerste keer in de vijftigjarige geschiedenis van de Navo dat een soevereine staat wordt aangevallen. Het is ook geen gering besluit omdat er ongetwijfeld menselijke slachtoffers zullen vallen, hoe 'precies' de moderne wapentechnologie ook is.

Het is zeker evenmin een besluit dat op een achternamiddag is genomen. Maandenlang heeft de Navo de Joegoslavische president, Slobodan Milosevic, bedreigd met bombardementen als hij zich niet bereid toonde tot een vreedzame regeling van de kwestie Kosovo.

Al in november vorig jaar stond de Navo op punt tot bombardementen over te gaan,

maar nadat Milosevic op het laatste moment beloofd had in te binden, zag de Navo van aanvallen af.

Sindsdien zijn er twee vredesconferenties gehouden waaraan een Servische en een Albanese delegatie uit Kosovo deelnamen, een in het Franse Rambouillet en een in Parijs. Gedurende beide conferenties zijn ultimata van de Navo verstreken, steeds in de hoop dat Milosevic zou inbinden en akkoord zou gaan met een vergelijk over Kosovo. Dat deed de Albanese delegatie uiteindelijk wel. En ten slotte heeft de Amerikaanse gezant Holbrooke tot op het laatste moment geprobeerd Milosevic tot andere gedachten te brengen. Alles is geprobeerd om langs diplomatieke weg een regeling te treffen.

Maar dat alles is ook mislukt, Milosevic

heeft zich aan geen belofte gehouden en is vooral de laatste week bezig met een ongekend hard offensief in Kosovo. Dorpen worden platgebrand, Albanese burgers van Kosovo vermoord, honderdduizenden op de vlucht gejaagd.

Niets minder dan een humanitaire ramp voltrekt zich in Kosovo. Daarom is het Navo-besluit over te gaan tot bombardementen, gerechtvaardigd. Milosevic heeft aangetoond dat hij tot redelijk overleg niet bereid is en inderdaad slechts de taal van het geweld verstaat. Dat geweld heeft hij nu over zichzelf en het Servische volk afgeroepen.

De enige hoop die nog rest, is dat Milosevic door dit geweld zo snel mogelijk tot inkeer komt. Dat kan, want zoals Hobbrooke al zei, de diplomatieke kanalen blijven open.

Alleen SP tegen luchtactie Kamer stemt in met aanval Joegoslavië

Door onze diplomatiek redacteur

DEN HAAG, 25 MAART. De overgrote meerderheid van de Tweede Kamer stemt in met de NAVO-luchtaanvallen op voormalig Joegoslavië, waarvan minister Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) gisteravond in een spoeddebat „met de grootst mogelijke spijt” het begin bekendmaakte.

Alleen de SP-fractie, die om het spoeddebat had gevraagd, is tegen. Haar woordvoerder Van Bommel vindt de acties „onrechtmatig” omdat ze niet uitdrukkelijk gelegitimeerd zijn door de Veiligheidsraad van de VN.

Op de EU-Top in Berlijn verklaarde premier Kok vanmorgen dat hij zich „overmand” voelt door de gebeurtenissen en dat zijn gedachten uitgaan naar „onze eigen mensen, hun familie en vrienden en de onschuldige burgers in het gebied”.

Volgens minister Van Aartsen, die gisteravond van de EU-Top naar de Kamer was gekomen, heeft de Joegoslavische president Milošević in de Kosovo-crisis „niet gekozen voor de brede weg van vrede”. „Alle diplomatieke middelen waren uitgeput en daarom was dit ingrijpen onafwendbaar en onvermijdelijk.” De acties hebben als doel Milošević tot inkeer te brengen en de Servische agressie in Kosovo te beëindigen en zo „een humanitaire catastrofe” te voorkomen. Juist het gevaar van zo'n catastrofe legitimeert de luchtaanvallen, zei Van Aartsen met een verwijzing naar hoofdstuk 7 van het VN-Verdrag.

Behalve de SP waren alle fracties het daarmee eens. De PvdA'er

Valk noemde Milošević „een conflictondernemer”, Blaauw (VVD) verweet de Joegoslavische president „halsstarrigheid” en een „terreurbeleid” jegens de Albanese meerderheid in Kosovo. Hoekema (D66) kritiseerde het extreme nationalisme van Milošević en zei geen behoefte te hebben aan verdere vrijblijvende gebaren van zijn kant. Ook het CDA, GroenLinks en de kleine christelijke partijen zagen geen alternatief voor de NAVO-acties. GroenLinks-woordvoester Vos zei dat haar partij voor „de moeilijkste beslissing van het afgelopen jaar” had gestaan.

Minister De Grave (Defensie), die een bezoek aan Slovenië vroege had afgebroken, zei dat „één telefoontje” van Milošević genoeg is om de acties te beëindigen. Op de gisteravond begonnen eerste fase van de acties, gericht op uitschakeling van de Servische luchtverdediging, zou volgens De Grave vrijwel „naadloos” een tweede fase volgen, met aanvallen op Servische militaire installaties en vervoersknooppunten.

Mocht Milošević dan nog niet zijn gezicht „hebben we een groot probleem”, zei De Grave, omdat de NAVO niet bereid is tot inzet van grondtroepen.

Hulpverleners paraat op basis Leeuwarden

Door onze correspondent

LEEUWARDEN, 25 MAART. Op de vliegbasis Leeuwarden is het reguliere team van hulpverleners, bestaande uit artsen, maatschappelijk werkers, personeelsfunctionarissen en geestelijke verzorgers 24 uur per etmaal bereikbaar voor familie van de Nederlandse militairen.

„Het leek ons goed de mensen nu uit te nodigen en ze over de feitelijke situatie in Amendola en in Joegoslavië voor te lichten”, aldus Smedema. Er worden korte briefings gehouden door de basiscommandant en de inlichtingendienst over onder meer de veiligheid van de militairen.

Een Amerikaanse F16 stijgt op vanaf basis Aviano voor een missie boven Joegoslavië. De Nederlandse F16's vliegen sinds kort vanaf het zuidelijk gelegen Amendola. (Foto Reuter)

Spanning nu gebroken in Amendola

Vanochtend zijn opnieuw zes Nederlandse en twee Belgische F16's ingezet vanaf de Italiaanse luchtmachtbasis Amendola voor luchtverdediging boven Servië en voor de bescherming van andere NAVO-vliegtuigen.

Door onze redacteur

WILLEBRORD NIEUWENHUIS
AMENDOLA, 25 MAART. De Koninklijke Luchtmacht heeft een ondersteunende taak bij de aanvallen op Servië en Kosovo. Sinds gisteravond zes uur hebben de Ne-

derlandse F16's een ondersteunende taak. Voorlopig zullen Nederlandse vliegers niet worden ingezet voor bombardementen, omdat ook na de recente opknopbeurt van een aantal F16's de Nederlandse luchtmacht nog steeds niet beschikt over precisieapparatuur om 's nachts met succes te kunnen bombarderen.

Wel beschikken de Nederlandse vliegers over moderne AMRAAM-anti-vliegtuigraketen, die radargestuurd gebruikt kunnen worden om vijandelijke vliegtuigen tot op een afstand van 25 kilometer in de lucht uit te schakelen. Overste Abma verwacht dat de missies voor de Nederlanders „dagen tot weken” kunnen gaan duren. Hij is niet teleurgesteld in de ondersteunende

taak. Voorlopig zullen Nederlandse vliegers niet worden ingezet voor bombardementen, omdat ook na de recente opknopbeurt van een aantal F16's de Nederlandse luchtmacht nog steeds niet beschikt over precisieapparatuur om 's nachts met succes te kunnen bombarderen.

Wel beschikken de Nederlandse vliegers over moderne AMRAAM-anti-vliegtuigraketen, die radargestuurd gebruikt kunnen worden om vijandelijke vliegtuigen tot op een afstand van 25 kilometer in de lucht uit te schakelen. Overste Abma verwacht dat de missies voor de Nederlanders „dagen tot weken” kunnen gaan duren. Hij is niet teleurgesteld in de ondersteunende

spanning hebben gewerkt. Maar nu twintig toestellen al veilig van hun missies boven Servië, de omliggende landen en boven de Adriatische zee zijn teruggekeerd” heerde er vanochtend een gevoel van opluchting bij de mannen en vrouwen van het 322/323 squadron. En je ziet die spanning meer en meer verdwijnen.

Dat was vanochtend ook duidelijk te zien langs de zogenoemde *flightline* waar de F16's, 26 in totaal, voor hun vluchten worden klaargemaakt. De *flightmasters* troffen in alle rust maatregelen om de teruggekeerde vliegtuigen voor nieuwe missies uit te rusten. Soms werden brandstoftanks verwisseld, werd elektronica vervangen en Si-

Serviërs in Nederland

Door een onzer redacteurs
AMSTERDAM, 25 MAART. Gefrustreerd, boos en soms met een beetje begrip zien Serviërs in Nederland hoe de NAVO hun land bombardeert. „Ik heb gemengde gevoelens”, zegt Snežana Michailovic.

Ze verhuisde acht jaar geleden vanuit de Joegoslavische hoofdstad Belgrado naar Nederland, nota bene om zich bezig te houden met de integratie van Servië in Europa. „Het is een tragedie en surrealistisch om te zien dat Europa nu in oorlog is met Servië.”

Michailovic heeft „geen begrip” voor de weigerachtige houding van de Joegoslavische president Milošević. „NAVO-troepen in Kosovo zou een goed idee zijn. Kosovo is vroeger of later toch verloren voor Servië.” Onder minder intellectuele Serviërs is de woede groter. Volgens de Servische Vriendschapsvereniging in Rotterdam heeft de NAVO geen enkel recht om Joegoslavië te bombarderen of troepen op het grondgebied te stationeren.

Leden van de vereniging, die zich bezig houdt met het „dichter bij elkaar brengen van de Servische gemeenschap in Nederland”, voorstellen oorlog. „De Eerste Wereldoorlog startte ook op de Balkan”, zei een van de leden tegen het persbureau ANP.

De Serviërs zeggen als één man achter president Milošević te staan en bereid te zijn naar hun land te gaan als ze opgeroepen worden voor het leger.

Kosovaren in Nederland

AMSTERDAM, 25 MAART. Vreugde en angst liggen dicht bij elkaar voor de Kosovaren in Nederland. „Ik ben heel, heel blij”, zegt Shemsi Demiraj. „Ik hoop één ding: dat Milošević militair kort en klein geslagen wordt. Hij stopt alleen als hij nergens meer toe in staat is.”

Demiraj kwam negen jaar geleden vanuit Suhareka in Kosovo naar Nederland. Zijn familie woont er nog. „Ik ben heel bang voor wraakacties van de Serviërs”, zegt hij. „Mensen zijn gevluht, mijn huis is met de grond gelijk gemaakt. Ik probeer contact met mijn ouders te krijgen, maar het lukt niet. Twee dagen geleden sprak ik iemand uit mijn dorp. Uit zijn woorden kon ik opmaken hoe erg het is.”

Demiraj is voorzitter van de Vereniging voor Albanezen in Gelderland. „Daar heb ik wel steun aan, maar het is ook heel moeilijk.” Er wordt gezamenlijk televisie gekoken en soms klinkt er een gil als iemand een vluchtend of overleden familie-

B-52 bommenwerper

Bewapening: kruisraketten
Snelheid: Mach 0,86

B-2 Spirit

De B-2 Spirit heeft een actieradius van 9 600 km

Tornado ECR

Bewapening: 9.000 kilo geleide wapens
twee 27mm Mauserkanonnen
Snelheid: Mach 2

Luchtmacht Joegoslavië

47 MiG-21F, 17 MiG-2U, 15 MiG-29
Bewapening: 4 raketten, 1 vuurwapen
Snelheid: resp. Mach 2,05 en 2,3

Luchtafweer Joegoslavië

8 luchtdoelbatterijen, 100 raketten
van het type SA-2, SA-3 en SA-6

Luchtafweer Joegoslavië

Draagbare luchtdoelraketten
van het type Stinger(Amerikaans) en
Blowpipe(Brits): SA-7, SA-14 en SA-18

Luchtafweer Joegoslavië

Mobiel luchtdoelgeschut, 1.850 stuks

Eerste doel NAVO: suprematie in luchtruim

De NAVO-luchtaanvallen op Joegoslavische doelen waren afgelopen nacht, voor zover duidelijk, vooral gericht tegen de luchtverdediging. De zenuwcentra van de strijdkrachten en de troepen in Kosovo zijn de volgende doelwitten.

Door MENNO STEKETEE
ROTTERDAM, 25 MAART. Het leek een ontkenning van krijgslogica: verklappen dat je luchtaanvallen gaat uitvoeren. Ook het uur-U waarop het NAVO-bombardementsoffensief begon zal nauwelijks iemand hebben verbaasd. Het element van de verrassing was, kortom, ver te zoeken. Maar dat gold uitsluitend op het strategische niveau. Er mag van worden uitgegaan dat de NAVO-planners op het tactische niveau de nodige trucs hebben bedacht. Hierdoor lijkt in ieder geval de eerste fase van operatie *Allied Force*, het uitschakelen van de luchtafweer, voorespoedig te zijn verlopen. De volgende fa-

sen, het 'degraderen' van de capaciteit van de rest van de Joegoslavische strijdkrachten en het vernietigen van het materieel van de speciale 'politietroepen', zullen naar schatting nog twee tot drie weken in beslag nemen.

Allereerst was het inzetten van de twee B-2 Spirit bommenwerpers in de eerste aanvalsgolf niet verwacht. Deze toestellen, die slecht voor radar zijn waar te nemen, kosten meer dan een miljard dollar per stuk en hun missie boven Servië was de eerste gevechtsoverdracht. De vleermuisvormige bommenwerpers, die elk 16 geleide bommen van 1000 kilo kunnen meevoeren, kwamen de afgelopen tijd vooral in het nieuws omdat er iets niet aan deugd. Zo zouden ze hun 'radarontwijkende' eigenschappen bij vochtig weer verliezen. Laag vliegende en lawaai-erige kruisraketten - die eveneens in groten getale vanaf marineschepen en door B-52 bommenwerpers werden afgevuurd - geven de luchtverdediging een waarschuwingstijd. De bommen van de hoogvliegende Spirits zullen als een donderslag bij heldere hemel zijn gekomen.

Ook zal er alles aan zijn gedaan om de bemanningen van de Joegoslavische luchtafweer hun radarapparatuur te laten inschakelen. Met behulp van gevoelige luisterapparatuur aan boord van vliegtuigen zijn vervolgens de radarinstallaties te lokaliseren. Daarna kunnen deze systemen elektronisch worden gestoord - *jamming* - of worden aangevallen met geleide bommen of raketten die de radarstraling 'stroomopwaarts' volgen.

Voor deze lastige taak zijn op Italiaanse bases verschillende types vliegtuigen gestationeerd: Amerikaanse EA-6B's en F-16CJ en daarnaast Duitse Tornado's ECR. Nu zijn de Joegoslavische luchtverdedigers op de hoogte van dit gevaar en ze zullen dus zo lang mogelijk hun apparatuur uitgeschakeld houden. Of de radar nu is uitgeschakeld of vernietigd maakt de piloten niet uit: het effect is hetzelfde. Niet voor niets heten deze vliegtuigen SEAD-toestellen, voor: *Suppression of Enemy Air Defenses*.

In de Golfoorlog (1991) lokten de vliegtuigen van de anti-Iraakse coalitie de Iraakse luchtafweerbemanningen -

die hun kruis ook liever droog hielden - uit de tent door lokvogels, *decoys*, af te vuren. Deze robotvliegtuigjes zonden signalen uit, die de Iraakse ervaar overtuigden dat grote aantallen vliegtuigen op weg waren. De eerste Iraakse berichten waren juichend: tientallen toestellen neergehaald. Ze hadden gelijk. Alleen waren het geen echte vliegtuigen, maar de lokvogels. En ze hadden zich bloot gegeven. De berichten van de Joegoslavische televisie over neergeschoten NAVO-vliegtuigen zouden heel goed op hetzelfde principe kunnen berusten.

Op hun beurt kwamen de Serviërs overigens eveneens met een verrassing: ze zetten hun MiG's in tegen de NAVO-toestellen. Dat ze hierbij vliegtuigen verloren, kan het Joegoslavische opperbevel niet hebben verbaasd; zodra een toestel opstijgt wordt het immers onmiddellijk opgepikt door AWACS-radarinstallaties, die er vervolgens NAVO-onderscheppingsjagers heen drigeren.

De eerste fase van 'Allied Force' is gericht op het vernietigen van de luchtafweer. Radiomasten met straalzenders,

communicatieknooppunten en vliegbases zijn de afgelopen 24 uur gebombardeerd. Alleen salvo's kruisraketten en minder kwetsbare toestellen, uitgerust met geleide wapens, zijn hiervoor ingezet. Het was vanmiddag nog gissen naar het effect van deze aanvallen. Volgens de voormalige NAVO-commandant in de regio generaal Leighton Smith hebben de Joegoslavische strijdkrachten een 'overvloed aan militair materieel'. Materieel verliezen kunnen dus worden aangevuld. Daarbij komt dat de verschillende communicatieknooppunten onderling zijn verbonden met glasvezelkabels. Doordat deze niet zijn te storen en het glasvezelnet daarnaast als een soort Internet functioneert en dus niet hapert wanneer één verbinding is verbroken, is dit 'geïntegreerde' systeem zeer moeilijk te vernietigen.

Op dit moment lijkt al sprake van het behalen van het doel van fase één, het verkrijgen van *air superiority*: de NAVO, die ongeveer 300 vliegtuigen beschikbaar heeft, heeft in het Joegoslavische luchtruim de overhand. Wanneer de luchtafweerbatterijen zijn geneutraliseerd en de

tachtig Joegoslavische MiG's zich niet meer kunnen of durven vertonen, is sprake van de volgende fase: de *air supremacy*. De minder geavanceerde vliegtuigen hebben dan vrij spel in het luchtruim van Servië en, daaronder, Kosovo. Het vernietigen van de capaciteit van de Joegoslavische strijdkrachten, de munitiedumps, de olieopslagplaatsen, kazernes, kan dan in ernst beginnen.

Het ligt voor de hand dat Kosovo vervolgens wordt geïsoleerd, precies zoals tijdens de Golfoorlog het *Kuwaiti Theater of Operations* werd afgezonderd. Door wegen en bruggen tussen de provincie en Servië te bombarderen kan dan worden verhinderd dat versterkingen worden aangevoerd - en dat de aanwezige troepen met hun tanks en pantservoertuigen kunnen vluchten.

De opeenvolging van de verschillende fases wordt bepaald door het succes van de eerste aanvalsstadia. Vandaag hebben satellieten en spionagevliegtuigen gekken in hoeverre de eerste aanvallen succesvol zijn geweest. Zodra het donker wordt, gaat de trukendoos weer open.

Woede geldt óók Milošević Rusland doet bozer dan het is

Door onze correspondent FRANK WESTERMAN
MOSKOU, 25 MAART. Ruslands zorgvuldig afgemeten woedebui is gelijk met de eerste golf van NAVO-aanvallen op Joegoslavië overgetrokken. Twaalf uur nadat president Jeltsin had bedreigd met „militaire maatregelen” krabbelde hij vanmorgen terug: „We hebben besloten niet in te grijpen; Rusland staat moreel boven de Verenigde Staten.”

De inschatting dat Jeltsin „de Amerikaans-Russische betrekkingen niet laat ontsporen omwille van Milošević” (zoals het State Department het verwoordde) lijkt Moskou voelt zich vreselijk in de tang genomen door Milošević, die de bommenregen over zich afriep op het moment dat Primakov aan een vijfdaags Amerikaans be-

steld erop te wijzen dat hij niet alle goodwill heeft verspeeld. IMF-directeur Camdessus komt zaterdag al naar Moskou voor overleg over een nieuw mil...

INLICHTINGEN
over adverteren
in deze rubriek:
Tel. 010 - 406 62 00
Fax 010 - 406 69 66

Bij Breur op de
CEINTURBAAN 197 • ROTTE

Wij zijn 6 dagen per week geopend
Ruime gratis parkeergelegenheid
Vrijdag koopavond

Dit is maar één voorbeeld van de 30...

Exclusieve deuren
van...
*
Voor wie professio...

250 burgers gedood in Congo

ROME, 25 MAART. Meer dan 250 mensen zijn omgebracht bij een nieuwe slachting in Oost-Congo. Dat heeft het Italiaanse missiepersbureau MISNA gisteren gemeld. Bij de moordpartij, die plaats had in de dorpen Burhinyi en Ngweshe in de provincie Zuid-Kivu, zouden vooral oude mannen, vrouwen en kinderen zijn gedood. Volgens MISNA „heeft het er alle schijn van dat de moorden een nieuwe Rwandese wraakoefening waren voor aanvallen van Maï Maï”. De Maï Maï zijn tribale milities van stammen in Oost-Congo die zich gewapenderhand verzetten tegen de aanwezigheid in het gebied van een eeuw geleden uit Rwanda geïmmigreerde Tutsi's. Zij hebben de strijd aangeboden met door Rwanda gesteunde Tutsi-soldaten, die vorig jaar in opstand kwamen tegen president Kabila. Rwanda steunt de rebellen om zo de vrije hand te hebben bij operaties tegen Rwandese Hutu-milities die opereren vanuit Oost-Congo. Volgens bronnen bij in het gebied actieve hulporganisaties bestaan de Maï Maï inmiddels hoofdzakelijk uit leden van de...

open: Rusland heeft zijn vertenwoordiging bij de NAVO in Brussel gesloten, zijn deelname aan het Partnership for Peace programma opgeschort en de opening van een NAVO-missie in Moskou op de lange baan geschoven.

Maar al deze concrete represailles waren ingecalculceerd als *collateral damage*. De Russische leiders pogen zo boos mogelijk over te komen zonder de landsbelangen al te zeer te schaden. „Een aanval op Servië is een aanval op Rusland”, zei minister Stepasjin van Binnenlandse Zaken, om eraan toe te voegen: „Maar we moeten niet lijnrecht tegenover Europa komen te staan zoals in de Koude Oorlog.”

De reactie van zijn collega van Buitenlandse Zaken, Ivanov, verliep langs dezelfde lijn: hij dreigt Milošević van wapens te voorzien maar sluit tegelijk elke Russische betrokkenheid bij het Balkanconflict uit. Premier Primakov zegt dat de NAVO de stabiliteit in de wereld ondermijnt, maar benadrukt dat Rusland zijn economische ellende niet uit het oog moet verliezen. „We moeten nu niet gaan dralen” met de implementatie van het herstelprogramma.

foundland al zien liggen toen hij zijn piloot opdracht gaf huiswaarts te keren). Een cartoon in *The Moscow Times* geeft de onderliggende stemming goed weer: Jeltsin die met zichtbare tegenzin een paraplu ophoudt boven Milošević, en zodoende zelf kletsnat wordt.

Het blad *Kommersant* proefde „desperate machteloosheid” in Jeltsins veroordeling van de „naakte agressie”, gisteravond op de Russische televisie. Zijn optreden was „zwak”, omdat Ruslands zeltogende economie niet zonder het dollarinfluis van het IMF kan. De krant voorspelt dat de geopperde terugkeer van kernwapens naar Wit-Rusland en de leverantie van nucleaire technologie aan Iran „niet meer dan gespieerde dreigementen zullen blijken”.

De lancering van de NAVO-aanval ontlokte de nieuwslezer van de zender NTV het commentaar „dat Clinton niet heeft geluisterd”, doelend op Jeltsins oproep af te zien van „deze tragische stap”. Om geen zout in de Russische wonde te wrijven hadden de Amerikanen hem tevoren ingelicht over het uur U. Premier Primakov wordt ook in de gelegenheid ge-

asiand moet behoeden voor een afgang: het missen van schuldbetalingen waardoor Rusland versto-ten wordt uit de internationale financiële gemeenschap.

Waarnemers houden er rekening mee dat het IMF ondanks serieuze bezwaren over Ruslands economische koers toch over de brug komt, al was het maar om de pijn te verzachten van de politieke machteloosheid. In dat geval moeten de heethoofden in het parlement wel in toom gehouden worden. Communisten en nationalist-eisen in koor dat Rusland Joegoslavië militair te hulp schiet en de extreem-rechtse Vladimir Zjirinovski trommelt vrijwilligers op die bereid zijn te sterven bij de „verdediging van de oostgrens van de Slavisch-orthodoxe wereld”. De kans dat de START-II akkoorden over reductie van de kernwapenarsenalen door de Doema geratificeerd worden lijkt voorlopig nihil. Maar dat geldt ook voor de eis van president Loekasjenko van Wit-Rusland, die zijn ontmantelde atoommacht terug wil. Hoewel de retoriek anders doet vermoeden houdt vrijwel niemand rekening met een terugkeer van de tijden van de Koude Oorlog.

Inwoners van Belgrado wachten tijdens de NAVO-aanval het eind van het luchtalarm af in een schuilruimte onder een flatgebouw. (Foto Reuters)

hoofddrol speelden bij de gewone van 1994 in Rwanda. (Reuters, IRIN)

‘Eritrea dumpst 2.500 Ethiopiërs’

ADDIS ABEBA, 25 MAART. De regering van Ethiopië heeft buurland Eritrea, waarmee het in een grensoorlog is gewikkeld, er gisteren van beschuldigd dat het 2.500 Ethiopiërs heeft gedeporteerd zonder eerst het Internationale Rode Kruis hiervan in kennis te stellen. De gedeporteerden zouden zonder meer zijn afgezet bij de grensplaats Humera, niet ver van het strijdtonel, waar zij zijn verstooken van voedsel en onderdak. Omdat het Rode Kruis niet op de hoogte was, en dus ook de autoriteiten in Addis Abeba niets heeft gemeld, konden dezen geen tijdige maatregelen nemen om de gedeporteerden op te vangen, aldus een woordvoerder van de Ethiopische regering. Die laatste houdt het aantal door Eritrea gedeporteerde Ethiopiërs sinds het uitbreken van de grensoorlog, in mei vorig jaar, op 40.521. Eritrea beweert op zijn beurt dat Ethiopië 54.000 Eritreërs of Ethiopiërs van Eritrese afkomst het land heeft uitgezet. De beide landen beschuldigen elkaar van „schendingen van de mensenrechten” bij de behandeling van elkaars staatsburgers. (AFP)

Moslimrebellen doden 9 burgers

BLIDA, 25 MAART. Moslim-fundamentalistische rebellen hebben deze week negen dorpsbewoners, onder wie twee kinderen, de keel afgesneden en twee vrouwen ontvoerd nabij Blida, de belangrijkste garnizoensstad van Algerije, zo’n 50 kilometer ten zuiden van de hoofdstad Algiers. Dat meldden overlevenden en militaire woordvoerders gisteren. Tijdens de begraving van de slachtoffers, gisteren in het dorp Bouamrous, vertelde een overlevende dat „zij (de rebellen) twee huizen bestormden, de vijf bewoners de keel afsneden, onder wie een moeder en haar twee kinderen, 2 en 3 jaar oud”. Volgens schattingen van regering en media zijn er in Algerije dit jaar al 200 burgers gedood bij dergelijke gruweldaden van moslimrebellenen. (Reuters)

Israel valt aan

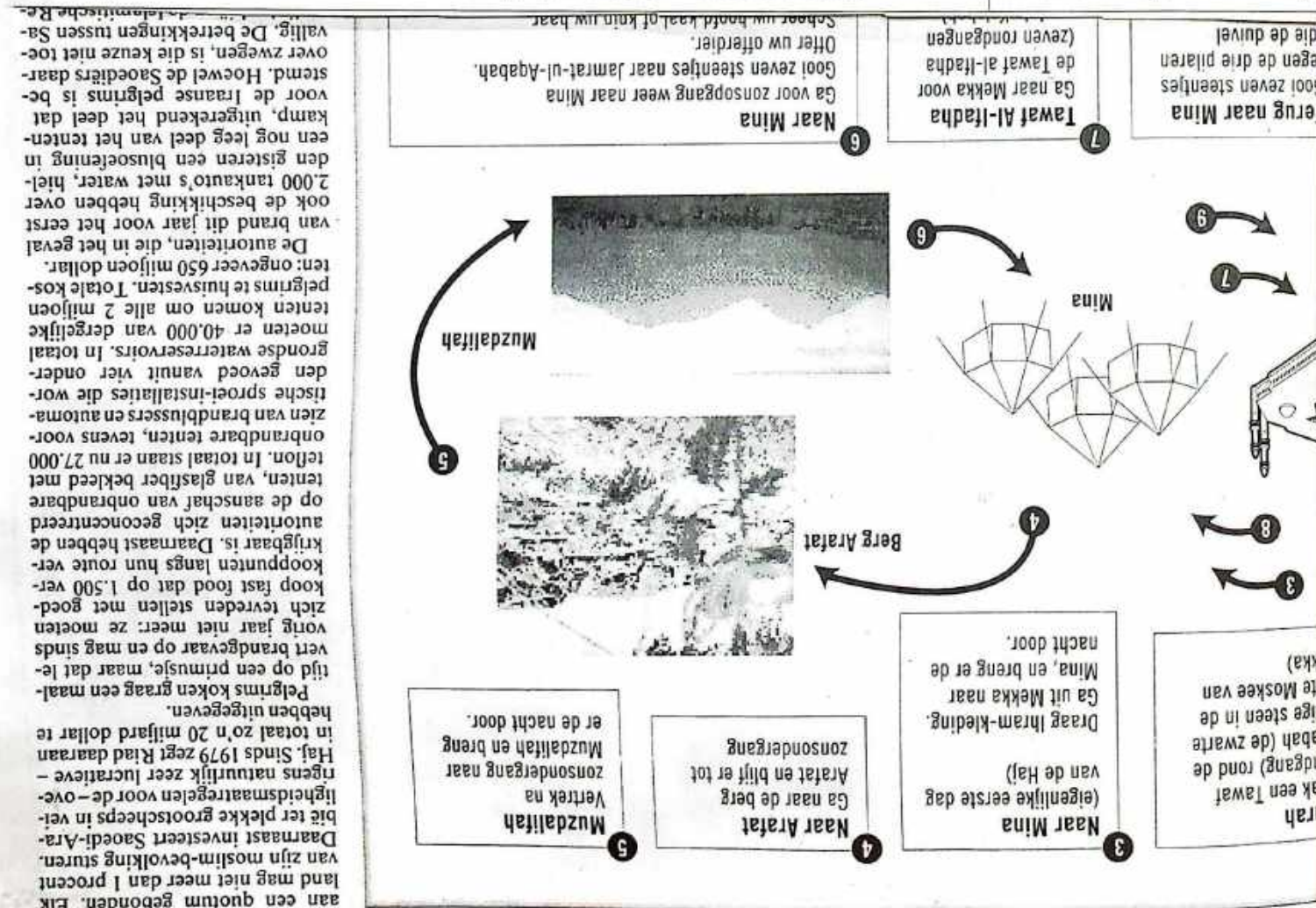
NABATIYEH, 25 MAART. Israëlische gevechtsvliegtuigen hebben gisteren tot driemaal toe raketaanvallen uitgevoerd op doelen in het zuid van Libanon, die Israel houdt voor stellingen van de moslim-fundamentalistische Hezbollah-strijders. (Reuters)

Nederlandse journalist in Belgrado opgepakt

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 25 MAART. In Belgrado zijn vanochtend twee buitenlandse journalisten opgepakt en met onbekende bestemming weggevoerd, onder wie de Nederlandse radio- en GPD-correspondent Harald Doornbos.
Doornbos werd vanochtend om kwart voor acht, vlak nadat hij vanuit Priština in Belgrado was aangekomen en een uitzending voor het Radio-1 Journaal had voltooid, in zijn hotel aangehouden en weggevoerd. Hij moest zijn apparaatuur afgeven en zijn hotelrekening betalen. Politieagenten in burger verhinderden contact met collega’s. Die collega’s zagen even later dat ook de CNN-correspondent in Belgrado werd weggeleid. CNN heeft die aanhouding overigens nog niet bevestigd.
In Den Haag heeft Buitenlandse Zaken vandaag de Joegoslavische zaakgelastigde over de aanhouding van Doornbos op het matje geroepen. Doornbos wordt waarschijnlijk uitgewezen.
Vanochtend haalden politiemannen in burger 29 buitenlandse correspondenten van het dak van hun hotel, vanwaar ze de NAVO-bombardementen gadesloegen. Alle journalisten werden overgebracht naar politiebureaus, maar op één na werden ze na enkele uren vrijgelaten. De ene journalist die in hechtenis werd gehouden was de Belgische correspondent Philippe Deprez, die werkt voor het blad *Le Soir*. Hij werd later met de correspondenten van het Franse blad *Libération* en het Amerikaanse televisiestation ABC het land uitgezet.
Eerder deze week zei tijdens een debat van het Servische parlement de ultranationalistische vice-premier van Servië, Vojislav Šešelj, dat buitenlandse journalisten een „vijfde colonne” vormen die „tegen de muur moet worden gezet”.

HOTEL Politie zoekt pers in hotel op

[* Vervolg van pagina 1] Naar schatting dertig journalisten worden opgepakt en moeten mee naar het politiebureau voor ‘verhoor’. Ook op andere plaatsen in het hotel krijgen journalisten plotseling met de politie te maken. Camera-lijden worden door de agenten in burger met een machinegeweer in de rug gedwongen hun zendapparaat af te geven. Op de gangen van het chique Hyatt heerst volstrekte willekeur.
Even later worden de opgepakte buitenlandse journalisten in busjes gestopt en meegenomen naar een politiebureau. Midden in de nacht keren ze op één na terug. Zij blijken bij het ‘verhoor’ netjes behandeld te zijn. Maar de boodschap is duidelijk: de buitenlandse journalisten worden scherp in de gaten gehouden.
De niet-teruggekeerde journalist, een Belg, blijkt later het land te zijn uitgezet, samen met tweeleders opgepakte collega’s.
Intussen hebben de bewoners van de Joegoslavische hoofdstad opdracht gekregen de lichten uit te doen en de ramen te verduisternen. Het is al diep in de nacht als de straatverlichting uitgaat en Belgrado zich in afwachting van nieuwe aanvallen in een totale duisternis hult.

girms in onbrandbare tenten

Tweekoppige adelaar

DE ADELAAR op het Russische wapenschild heeft twee koppen. De vogel staat symbool voor de ruime blik en ongekennde mogelijkheden van de buitenlandse politiek van de grootste staat ter wereld. Nu lijkt de Russische heraldiek echter het tegenovergestelde te verbeelden. De tweekoppige adelaar symboliseert meer en meer de interne gespletenheid van Rusland.

Niet voor niets weet Rusland zich geen raad met de crisis rond Kosovo. Het Kremlin oogt chaotisch. In amper twee etmalen heeft Moskou nauwelijks consistente politieke signalen weten af te geven. Eerst was er het besluit van premier Primakov om, halverwege zijn reis naar Washington waar hij zou gaan onderhandelen over een miljardeninjectie van het IMF, rechtsomkeert te maken. Daarna verliet president Jeltsin het ziekenhuis om vanuit het Kremlin zijn gekwetste gevoelens te etaleren, het samenwerkingsverband met de NAVO op te schorten en de Russische gezant bij de NAVO in Brussel terug te roepen. Vervolgens uitte Moskou het dreigement dat het wapenembargo jegens Servië eenzijdig zou worden verboden. En tussendoor suggereerde de fantast Loekasjenko, president van Wit-Rusland, om de begin jaren negentig verwijderde kernwapens weer op zijn grondgebied, dat grenst aan het nieuwe NAVO-lid Polen, op te stellen.

Maar vanmorgen werd de soep alweer een stuk minder heet opgediend. Rusland heeft wel militaire reacties in de achterzak, maar zal ze niet ten uitvoer leggen. Het blijft vooralsnog bij een resolutie voor de Veiligheidsraad. Volgens Jeltsin toont zijn terughoudendheid aan dat Rusland „moreel boven” de VS staat. Primakov op zijn beurt bleef dicht bij de waarheid. Rusland kan zich om economische redenen geen „isolationisme” veroorloven. Rusland moet dus wel in spagaat blijven staan, een houding waarin het zich sinds 1991 heeft bekwaamd.

DE RUSSISCHE ADELAAR is kennelijk blind en vleugellam. Sinds de ontmanteling van de Sovjet-Unie zijn de Russische leiders als vermomde bedelaars door de wereld getrokken. Ze maakten daarbij effectief gebruik van de nucleaire grootmachtstatus die het land nog altijd heeft. Maar in ruil daarvoor bleken ze steeds minder te kunnen bieden. Het schrijvendst kwam dat tot uitdrukking in het diplomatieke onvermogen van Rusland om in Joegoslavië een rol van betekenis te spelen. Er werd weliswaar lippendienst bewezen aan de zaak van de jongere Servische 'broer', maar die werd nooit omgezet in adequate druk op president Milošević om zijn gewelddadige nederlagenstrategie te herzien.

De crisis rond Kosovo illustreert aldus de zwakte van Rusland. En dat is niet ongevaarlijk. Op korte termijn mag Moskou dan geen vuist kunnen maken, op iets langere termijn is de onmacht van het Kremlin koren op de molen van die politieke stromingen in Rusland die genoeg hebben van het minderwaardigheidscomplex waarmee de staat zichzelf heeft opgezadeld. Over een paar maanden begint in Rusland het electorale seizoen, eerst de verkiezingscampagne voor het nieuwe parlement en daarna voor de nieuwe president. Vice-premier Masljoekov heeft deze week laten doorschemeren dat het tegen die tijd met de regering-Primakov gedaan is. Welke politieke krachten dan de kop zullen opsteken, is ongewis. Maar dat de 'Westerlingen' in het defensief verkeren, is zeker.

Vervolg van pagina 1

Van de redactie

Tegelijkertijd neemt de interne en externe steun af en vertrouwt de (militaire) leiding steeds meer op 'bondgenoten' die omgekocht kunnen worden, die te intimideren zijn of een oogje dicht willen doen om hun eigen belangen zeker te stellen. Maar die afkalvende (electorale) steun in het binnenland en de onbetrouwbaarheid van haar buitenlandse 'medestanders' biedt tegelijkertijd de mogelijkheid om het keizerrijk ten val te brengen.

De Pentagon-generaals staan klaar voor de oorlogsvoering. Sinds begin januari bombarderen zij Irak - binnen de zones die zij zelf, zonder VN-toestemming (!), hebben vastgesteld - dag in, dag uit. Gedurende deze paar maanden zijn er honderden slachtoffers onder de bevolking gevallen en werden tientallen civiele doelen platgegooid. Tijdens deze onverklaarde oorlog zijn er al meer bommen gegooid dan gedurende de vier dagen van 16 tot en met 18 december jl., waar de media toen wel aandacht voor hadden. Nu worden deze barbaarse aanvallen min of meer doodgewogen, zelfs door 'de' vredesbeweging. Maar deze 'Stille Oorlog' is onrechtmatig en leidt tot veel leed. Ze zitten er niet mee, de 'keizerlijke' machthebbers, net zo min als met de anderhalf miljoen mensen die de afgelopen acht jaar in Irak omkwamen door hun onmenselijke blokkade. De blokkade is er de oorzaak van dat nog steeds duizenden mensen per maand nodeloos sterven.

Het bloeddorstige keizerrijk staat ook klaar om opnieuw een deel van de Balkan in te lijven. De Joegoslaven mogen kiezen;

land, je huizen, alles wat je hebt opgebouwd, laten platgooien of 'vrijwillig' je land laten bezetten. Wat dat betekent kunnen we in Bosnië zien. Daar worden presidenten en premiers gewoon afgezet door de westerse bezettingsmachten als ze niet voldoen en schieten NAVO-soldaten belangrijke politici van de oppositie neer, als ze dat nodig vinden. Onder het mom van 'peace-keeping' maken de buitenlandse bezetters uit wat ze willen. Tegen de Duitse bezetting van Nederland is op allerlei manieren verzet georganiseerd. Nu hetzelfde in Joegoslavië plaatsvindt en in Kosovo dreigt, staan regering, media en een groot deel van de Nederlandse 'vredesbeweging' aan de kant te applaudisseren. "Het kan verkeren", wist Brederode al.

Steun Joegoslavische strijd voor onafhankelijkheid!

Het Anglo-Amerikaanse imperialisme dreigt de federatie Joegoslavië met bombardementen, als ze niet doet wat deze wereldmacht wil. De huidige crisis is bewust gecreëerd door het Westen, omdat het akkoord van vorig jaar onvoldoende garanties bood voor een onbelemmerde invloed van het Westen in de Joegoslavische provincie Kosovo. De provincie is rijk aan mineralen en van geopolitiek gewicht. Bovendien zal door de legering van 30.000 militairen de macht feitelijk in handen van het Westen komen, waardoor de kracht van de Joegoslavische federatie zal worden uitgehold. Dit is het laatste hoofdstuk van het plan om Joegoslavië op te delen, zoals dat werd gestart door het imperialisme na de ineenstorting van de Sovjet-Unie en het Warschau-pact.

Inmiddels zijn alle nieuwe staten, behalve de federatie Joegoslavië, volgzaam westerse regimes. Herhaalde pogingen om

Joegoslavië van binnenuit op de knieën te dwingen, zijn mislukt en daarom wordt nu teruggegrepen op de aanvallen van buitenaf om op die manier te proberen om de resterende linkse eenheid in Joegoslavië open te breken.

De Joegoslavische president heeft tot nog toe weerstand weten te bieden tegen het binnenlandse en buitenlandse geweld. Er wordt gesleuteld aan een nieuwe datum voor een ultimatum aan de Joegoslavische president Slobodan Milošević. Duidelijk is wat de eigenlijke doelstelling van het ultimatum is: terugtrekken van de federale troepen en veiligheidsenheden en toelaten dat NAVO-troepen die plaats innemen. Daarmee is Kosovo feitelijk onder westers beheer geplaatst, is Kosovo feitelijk losgemaakt van de Joegoslavische federatie en kunnen de, door het Westen gesteunde, troepen van het UCK rustig hun gang gaan. Als Belgrado wei-

gert, wat tot nog toe terecht gebeurde, zullen bombardementen op Servische gebieden in Kosovo en ook Belgrado plaatsvinden.

De hypocrisie wordt langzaam maar zeker ten top gevoerd. Alles wordt gebruikt om recht te praten wat krom is. Een volkenrechtelijke moord wordt verkocht als noodzakelijke ingreep. Wanneer worden de VS en de NAVO naar huis gestuurd? Wanneer neemt de Nederlandse vredesbeweging eindelijk eens stelling?

Nee tegen NAVO en Pentagon

Maar op de top van haar macht zijn er steeds meer tekenen van het naderende verval van het keizerrijk. Het Amerikaanse volk distantieert zich steeds meer van de interne politieke schermutselingen en tracht individueel te overleven, de westerse bondgenoten aarzelen steeds meer om de Pentagonbevelen uit te voeren en komen ook op

handelsgebied steeds vaker en openlijker in opstand. Een hoopvolle constatering voor de werkende klasse en onderdrukten overal in de wereld.

De verdeeldheid in het westerse kamp moet worden uitgebuit. Dat kan ook niet anders. In de Balkan proberen de VS, gesteund door het grote eiland Engeland, vaste voet op het vaste land van Europa te krijgen. Landen als Griekenland, Frankrijk, maar ook de nieuwe regering in Duitsland hebben belangen die haaks staan op die van de VS en Engeland. De eerste eis moet daarom zijn: "stuur de VS terug naar hun eigen land". De VS gebruiken hun macht in de NAVO om hun belangen door te drukken, daarom: "ontbindt de NAVO!" In Nederland zal de vredesbeweging zich in het jaar dat de NAVO 50 jaar bestaat, moeten verenigen rond de eis: "Nederland uit de NAVO!"

Tsjechen demonstreren tegen inlijving bij NAVO

Het was geen feest in Tsjechië toen het op 12 maart officieel werd ingelijfd bij de NAVO. Overal waar 'feestelijkheden' werden georganiseerd was de opkomst laag en moesten de officiële gasten langs een haag van demonstranten, zoals bij Kasteel Praag waar de communistische jongeren (KSM) samen met andere jongerengroepen massaal aanwezig waren om te protesteren. Zelfs in het centrum van Praag, waar een door het gemeentebestuur georganiseerd 'feest met gratis bier' plaatsvond, bedroeg de opkomst slechts 300, inclusief tegendemonstranten. De steun voor toetreding voor de NAVO brokkelt snel af. Volgens een opiniepeiling bedraagt die nog maar 46 procent, een afname van 10 procent in een jaar tijd.

Duitse generaal eist wijziging grondwet

President Havel hield de Tsjechen altijd voor dat NAVO-lidmaatschap geen aantasting van de soevereiniteit inhield. De communisten bestreden dit ten stelligste, en niet ten onrechte. De Duitse generaal Naumann, die aan het hoofd staat van het militaire comité van de NAVO, eiste op 9 maart dat de Tsjechische Republiek haar grondwet zou wijzigen, zodat legering van NAVO-troepen in Tsjechië en het sturen van Tsjechische troepen naar het buitenland voor NAVO-acties mogelijk zouden worden. Havel en de sociaal-democratische minister van Defensie Rychetsky ondersteunden deze eis onmiddellijk. Havel wil zelfs dat de beslissing over troepeninzendingen niet bij het parlement komt te liggen, maar bij de regering. Deze antidemocratische opstelling kan rekenen op felle oppositie van de communisten in het parlement, en naar het schijnt ook van minstens één sociaal-democratische minister.

F16 Falcon. (foto NRC Handelsblad, Rien Zilvold)

Oorlog als vermaak

ROB SMIT

Vraag de gemiddelde burger wat hij van oorlog vindt en hij zal zich afkeurend uitlaten. Desondanks blijft de fascinatie groot, en als dat ergens duidelijk wordt is het wel aan het videogames-front. Of het nu gaat om realistische simulaties van historische veldslagen of om fictieve ruimte-oorlogen tegen buitenaardse wezens, wargames vinden er gretig aftrek. Het strategische helikopterspel *Desert Strike* heeft zijn enorme succes zelfs direct aan de Golf-oorlog te danken. Maar niet alleen de strategische simulatie, ook de militaire vluchtsimulator of 'combat flightsim' is zeer populair.

De moeder van al deze spellen is *Microsoft Flight Simulator*, waarin je diverse types vliegtuigen leert besturen en kunt rondvliegen boven bekende locaties als Schiphol en andere vliegvelden. Door de strategische alliantie die Microsoft met de luchtvaartindustrie sloot, is het realisme zo perfect dat je er bijna je revet mee kunt halen. In het jargon van Microsofts *Flight Simulator* is dan ook een complete industrie ontstaan van bedrijven die zich specialiseren in het ontwikkelen van extra vliegtuigen, egvelden en topografisch correcte gebieden. Het succes is zelf groot, dat Microsoft gratis is

zeer ongebruikelijk - een ontwikkelpakket aanbiedt voor mensen die hun eigen uitbreidingen willen maken. Maar het liefst van alles willen virtuele piloten oorlog, al dan niet in een historisch correcte context. Omdat Microsoft aanvankelijk niets wilde weten van familie-onvriendelijke activiteiten als luchtgevechten, liet men de kans lopen de toch al dominante positie op deze markt verder te versterken.

Die nalatigheid van Microsoft gaf tal van ontwikkelaars de ruimte zich op het genre te storten. Wereldberoemd zijn in dat verband de 'military flightsims' van Jane's Combat Simulations, onderdeel van Jane's Information Group, grootleverancier van militaire informatie.

De krachtige en betaalbare consumenten-pc van de laatste tijd en de snelle opmars van de 3D-versnellerskaarten, heeft geleid tot een hele serie geavanceerde vluchtsimulators. De schermbeelden hebben bijna videokwaliteit en inhoudelijk doet het spel amper onder voor de simulatoren die piloten in hun opleiding gebruiken. De nabootsing van de echte ervaring wordt nog sterker door de mogelijkheid om niet alleen tegen de computer, maar via netwerken en internet ook tegen echte menselijke cyber piloten te vechten.

Terwijl de F-16's van de NAVO hun vernietigende vluchten boven Joegoslavië uitvoeren, is een uitermate realistische F-16 simulator verschenen: *Falcon 4.0* van MicroProse. In je uppie bestuur je een Falcon boven het Koreaanse schiereiland waar een hevige, door het programma geïmplementeerde oorlog uitgevochten wordt. Het spel genereert zulke geloofwaardige gebeurtenissen dat je meent werkelijk in een oorlog verzeild te zijn.

Het fysieke gedrag van vliegtuigen in de lucht is nauwkeurig nagebootst. Het Koreaanse schiereiland is topografisch correct, inclusief tienduizenden 'ground objects', zoals de militairen dat noemen. Na afloop van een missie kun je de vlieg- en schiet-activiteiten nog eens afspelen en analyseren, zodat je steeds tactischer leert vliegen en vechten.

Terwijl de echte oorlog zich richting cyberspace beweegt, worden dit soort spellen steeds realistischer. De grens tussen oorlog en spel vervaagt in zekere zin.

Falcon 4.0. Prijs 99,95 gulden. Voor dit spel is minimaal vereist: Windows 95/98, Pentium II 266mhz, 64mb ram, 400mb schijfruimte en een grafische versnellerskaart op basis van Direct 3D of Glide.

VRIJDAG 26 MAART 1999

NAVO-landen niet voorbereid op de gevolgen

J.H. Sampiemon

Wat bij de een (Clinton) vredeshandhaving heet - de interventie van de NAVO in Joegoslavië - noemt de ander (Jeltsin) agressie. Dit verschil in oordeel bewijst dat een nieuwe wereldorde nog in een ver verschiet ligt. Hoeveel regels en instellingen ter bevordering van de internationale vrede intussen ook zijn vastgelegd en opgericht, uiteindelijk geeft nog steeds op klassieke wijze de machtsverhouding tussen staten de doorslag. De Tibetaansen, de Koerden en de Palestijnen, om een paar verdrukke minderheden te noemen, kunnen erover meepaarden. Zoals de voormalige veiligheidsadviseur van ex-president Bush, Brent Scowcroft, eens heeft opgemerkt: toepassing van de rechten van de mens is een praktische kwestie. Hetzelfde geldt voor het zelfbeschikkingrecht.

Het zelfbeschikkingrecht is toch al een riskant en omstreden begrip. Het staat op gespannen voet met de integratie van staten waarvan sinds de Tweede Wereldoorlog de onaanstastbare soevereiniteit via het lidmaatschap van de VN nog extra nadruk heeft gekregen. Dat kan gemakkelijk tot een paradox leiden, zoals in 1991 toen Irak uit Koeweit werd verjaagd, maar Saddam Hussein, gesteund door zijn inactief gelaten eftertroepen, aan het bewind mocht blijven om de integratie van zijn land en daarmee het machtsverevenwicht aan de Golf in stand te houden. Saddam was de algestralte agressor, maar de angst voor een overtrepende positie van Iran in dit olierijke gebied gaf de doorslag. Opstandige Koerden en shi'ieten werden vervolgens bediend met internationaal verzeerde no-fly-zones opdat Saddam niet opnieuw tot genocide van Iraks minderheden zou vervallen.

Een paradox is ook te vinden in het Akkoord van Parijs dat de Ko-sovaren wel en de Joegoslavische regering niet wensden te tekenen. De Ko-sovaren kregen minder dan vijf vroegen: autonomie in plaats van onafhankelijkheid. De integratie van Joegoslavië wordt in het akkoord (voortloppig) gewaarborgd. De opstellers probeerden tegelijkertijd recht te doen aan de Joegoslavische soevereiniteit en integratie in aan het zelfbeschikkingrecht van de Ko-sovaren. Maar de belofte van legering van een NAVO-vredesmacht in Kosovo, voorwaarde voor de Kosovoarse handtekening, was voor Belgrado net een stap te ver. Het vooruitzicht van vreedzame troepen op hun grondgebied kweiste de trots van de Serviers. Meer praktisch vreesde president Milošević voor Kosovo-vaarse onafhankelijkheid nu al loop van de voorgestelde pauze van drie jaar. Niet zonder reden, want de bemiddelaars waren op dat punt vrij vaag gebleven.

Veel werk maken met name Russen en Chinezen van het feit dat de NAVO voor haar luchtmachten tegen de Joegoslavische strijdkrachten geen uitgesproken mandaat heeft van de Veiligheidsraad van de VN. Om twee redenen is die benadering verkeerbaar. Rusland en China hebben hun eigen opstandige minderheden en hebben daarom weinig op met toepassing van zelfs maar de zwakste vorm van het zelfbeschikkingrecht. Het vetorecht waarover beide als per-

NAVO had geen andere keus

25-3-99
Dit is een cruciaal moment voor iedereen die wil dat in Kosovo een eind komt aan de wreedheden, de willekeurige moorden en het onevenredig gebruik van geweld - tegen burgers, vrouwen en kinderen - die nu al bijna een jaar voortduren. Met ontzetting heeft het mondiale publiek gadeslagen hoe de Joegoslavische strijdkrachten en politietroepen hun ongerichte aanval op de etnisch-Albanese bevolking van Kosovo hebben verhevigd. En we hebben ons allen de vraag gesteld: blijven we staan toekijken hoe de crisis zich verdiept, het menselijke leed ongewroken blijft, huizen en levens worden vernietigd terwijl de schuldigen doorgaan - dank zij onze laksheid - met hun politiek van etnische segregatie?

Het militaire optreden van de NAVO in Joegoslavië heeft tot doel president Milošević te tonen dat het politieke akkoord van Rambouillet de enige weg naar de vrede inhoudt, aldus secretaris-generaal Javier Solana van de verdragsorganisatie.

van de FRJ en de binnenlandse strijdkrachten, zoals op 25 oktober van het vorig jaar overeengekomen met president Milošević; - beëindiging van het excessieve en onevenredige gebruik van geweld door het leger van de FRJ in Kosovo. Het in Rambouillet voorgelegde politieke akkoord biedt een billijke en realiseerbare oplossing voor de crisis. Het erkent de territoriale integriteit en soevereiniteit van de Federale Republiek Joegoslavië en daarmee een mate van gezag van de Republiek Servië in Kosovo.

Het militaire optreden beoogt stopzetting van de gewelddadige aanvallen in Kosovo

Europa (OVSE) om de naleving te controleren van het akkoord van oktober vorig jaar tussen president Milošević en gezant Holbrooke over vermindering van de onderdrukking en de troepensterkte in Kosovo; en in het volhardende streven van de Contactgroep naar een billijk politiek interim-akkoord inzake Kosovo. Al deze vredesopgingen zijn echter zonder resultaat gebleven. Deze mislukking is te wijten aan de halsstarrigheid en het gewelddadig optreden van de regering van de FRJ. Tegelijkertijd biedt het de Albanese in Kosovo een grotere mate van autonomie binnen de provincie. In de ogen van de internationale gemeenschap is de in Rambouillet tot stand gekomen formule het beste, billijkste en meest doelmatige compromis dat beide partijen kunnen bereiken. Het is een compromis dat in deze regio indelbaar vrede zou kunnen brengen. De akkoorden van Rambouillet zijn het resultaat van intense en volhardende pogingen van landen en organisaties om een einde te maken aan het moorden in Kosovo. Deze pogingen vinden hun neerslag in de toezeggingen die van beide partijen worden gevraagd in de Resoluties 1190 en 2103 van de VN-veiligheidsraad; in de inspanningen van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in

dig worden uitgevoerd. Dat betekent een internationale militaire aanwezigheid. Het Bondgenootschap blijft bereid leiding te geven aan een multinationale vredesmacht die in Kosovo het veilige klimaat kan scheppen dat beide partijen nodig hebben om hun wederzijds aangegane verplichtingen na te komen. De vertegenwoordigers van de Albanese in Kosovo hebben het politieke interim-akkoord ondertekend en de noodzaak van toezicht door een internationale troepenmacht onder leiding van de NAVO erkend. Wij dringen er daarom bij de Joegoslavische regering op aan dat zij de eisen van de internationale gemeenschap inwilligt door onmiddellijk het interim-akkoord van Rambouillet en de daarin voorziene aanwezigheid van een vredesmacht te aanvaarden.

Het is tijd dat beide partijen het onderlinge moorden staken. De regeling van Rambouillet biedt beide partijen een billijke en werkbare manier om de geweldsspiraal te doorbreken. Wie deze weg naar de vrede afwijst, aanvaardt de verantwoordelijkheid voor het voortduren van de strijd, het menselijk leed en de wanhoop in Kosovo, en tevens het gevaar dat de instabiliteit zich uitbreidt naar aangrenzende regio's.

Tegelijkertijd doen we een beroep op de Albanese in Kosovo te volharden op de weg naar vrede - de weg die zij in Parijs zijn ingeslagen - door het akkoord van Rambouillet te ondertekenen. In het bijzonder vragen wij de wapende elementen onder de bevolking van Kosovo dringend af te zien van militaire provocaties.

De NAVO-bondgenoten blijven onwankelbaar in hun voornemen de nodige militaire acties in de Federale Republiek Joegoslavië uit te voeren totdat Belgrado de eisen van de internationale gemeenschap zal inwilligen.

Javier Solana is secretaris-generaal van de NAVO.

Gisteren heb ik generaal Clark, de opperbevelhebber van de NAVO, opgedragen luchtacties in de Federale Republiek Joegoslavië te beginnen. Een dergelijk besluit om ons militair vermogen in het geweer te brengen tegen een regering en haar strijdkrachten wordt door niemand binnen het Bondgenootschap lichtvaardig opgevat. Ik heb dit besluit genomen na uitvoerige beraadslagingen met alle bondgenoten en nadat de intensieve diplomatieke inspanningen die gezant Holbrooke namens de internationale gemeenschap heeft verricht, onvoorwaardelijk waren afgewezen door het regime in Belgrado. Het besluit komt nadat het Bondgenootschap impliciet had geëxpressie van de gevolgen die dit halsstarrig afwijzen van de eisen van de internationale gemeenschap zou hebben. Wij gaan tot actie over nadat de regering van de Federale Republiek Joegoslavië FRJ de drie belangrijkste eisen van de internationale gemeenschap heeft afgewezen. Deze eisen zijn: - aanvaarding van het politieke interim-akkoord gesloten in het Franse Rambouillet; - volledige naleving van de beperkingen opgelegd aan het leger

J.H. Sampiemon is commentator voor NRC Handelsblad

Gefrustreerd, boos en vooral ook bang

Rade Rakočević (Foto Gerhard van Roon)

• Vervolg van pagina 11. Een groot schandaal, een complot van de Verenigde Staten", vindt Rade Rakočević de bombardementen op Servië en Montenegro.

Morgen organiseert zijn bond een demonstratie bij het Vredespaleis in Den Haag, er worden tweeduizend mensen verwacht. Er komen bussen met demonstranten. „Tegen de schandalige agressie. De NAVO negeert alle internationale akkoorden. De Verenigde Staten willen alleen hun wapens verkopen, hun magazijnen legen", aldus Rakočević.

De Servische clubs worden vooral bezocht door ouderen. „De tweede generatie is meer geschoold en geïntegreerd", zegt Kascalan. En dan zijn er nog de vluchtelingen, die een aantal jaren geleden kwamen. Vaak jonge, hoog opgeleide Serviërs uit Kroatië of Bosnië. Zij volgen cursussen of gaan naar de universiteit. Jovanka studeert Engels in Utrecht. „Ik snap er niets van. Is er dan niemand die ziet dat de NAVO de ellende alleen maar vergroot? Deze aanvallen leiden tot escalatie. Het versterkt de positie van Milošević, de fanatici worden nog fanatieker. En Joegoslavië wordt economisch een wrak, omdat alles platgebombardeerd wordt. Het is zo stom."

„Het is de verkeerde weg, het versterkt het anti-westerse gevoel in Servië", zegt Branco Milinković. Hij is een jaar geleden in Den Haag komen wonen, omdat zijn vrouw als juridisch expert op de

Joegoslavische ambassade ging werken. Zelf werkt hij voor het *Institute of International Politics and Economics* in Belgrado. „Een soort Clingendael", zegt Milinković, die is gespecialiseerd in internationaal recht. „Er is geen juridische grond voor deze acties. De Verenigde Naties zijn gepasseerd, het is agressie tegen een soeverein land."

Milinković probeert „analytisch" te reageren, maar dat is moeilijk. „Ook al voelde ik het aankomen, ik ben nu toch verward. Gefrustreerd en boos. En angstig natuurlijk. Mijn hele familie zit in Belgrado."

Met de Servische politiek is hij het niet eens, ook al is zijn vrouw diplomaat. „Maar je zag langzaam een verschuiving in de richting van meer autonomie voor Kosovo. De internationale gemeenschap had Servië meer tijd moeten gunnen. Zo'n korte deadline voor zo'n gecompliceerd probleem is niet reëel. Ik kan mij niet onttrekken aan het idee dat de NAVO partijdig is."

Ook volgens voorzitter Rakočević had meer geprobeerd moeten worden. „Scholen voor Albanen, universiteiten, eigen media, meer Albanen in de politiek. Goed, multiculturele samenleving. Maar de Albanen willen een eigen staat en dat kan niet. Europa wil één worden, maar Joegoslavië moet in stukjes worden gehakt. Het is een schandaal." Rakočević heeft er geen woorden voor, zo erg. „Ook dat Nederland meedoet."

Servië heeft de media-oorlog vanaf het begin verloren, vinden de Serviërs. Een van de oudere heren in het clubhuis vindt dat de Nederlandse politiek „al vanaf het begin vol haat is tegen Servië". Hij woont 25 jaar in Nederland. „Dus dat raakt je in je hart."

Hij kijkt naar de Servische zender RTS, waarop beelden van het fiera Joegoslavische leger worden afgewisseld met een stemmig klassiek concert. Vice-premier Vuk Drašković roept op tot verzet. Over RTS werd ooit gezegd dat het kanaal door anti-Kroatische propaganda de facto de eerste schoten loste in de Joegoslavische oorlog. „Ik weet wel dat RTS niet objectief is", zegt hij. „Maar we hebben niets anders."

Terwijl verslaggevers afkomstig uit NAVO-landen Joegoslavië worden uitgezet, hield de Joegoslavische zaakgelastigde in Den Haag, Vladimir Novaković, open huis in zijn Haagse residentie.

Door onze redacteur

DANIËLA HOOGHMSTR
ROTTERDAM, 26 MAART. Vladimir Novaković, de zaakgelastigde van Joegoslavië in Nederland, is door de secretaris-generaal van het ministerie van Buitenlandse Zaken voor de tweede keer deze week op het matje geroepen. BZ wil dat hij snel een onderzoek instelt naar de verdwijning van de Nederlandse verslaggeefster Nynke la Porte in Joegoslavië. Donderdag informeerde BZ al bij Novaković naar de aanhouding van de Nederlandse journalist Harald Doornbos in de Joegoslavische hoofdstad Belgrado.

In een vraaggesprek met deze krant zegt Novaković dat Joegoslavië nog steeds bereid is om een vreedzame oplossing te zoeken, op voorwaarde dat het geen afstand hoeft te doen van Kosovo als „eigen territorium". De zaakgelastigde, die invalt voor de Joegoslavische ambassadeur, Milan Grubić, die drie weken geleden wegens ziekte naar Joegoslavië terugkeer-

Zaakgelastigde: 'Kosovo behoort tot ons territorium'

de, spreekt perfect Nederlands. De eerste dertien jaar van zijn leven woonde hij in Nederland.

U heeft zo-even verklaard dat er oorlog is. Waarom bent u nog hier?

„Ik heb niet verklaard dat wij in oorlog zijn met Nederland. Het is nooit eerder voorgekomen dat een militaire alliantie, bedoeld als verdediging, buiten haar mandaat gaat en ingrijpt in een onafhankelijk land. De komende dagen moeten we proberen in te schatten wat die situatie betekent. Ik wil geloven dat er aan deze agressie spoedig een einde komt. Nu is de schade nog te repareren. Maar als dit verder gaat, wordt het extreem gevaarlijk."

Hoerzo?

„De ingreep kan grote consequenties hebben voor de hele regio. Het systeem van de Verenigde Naties dat de afgelopen decennia is opgebouwd, is totaal op zijn kop gezet. De VN is gewoon omzeild. Wie heeft de NAVO bevoegdheden gegeven? Op grond waarvan en met welk doel? Het probleem in Kosovo rechtvaardigt deze aanval niet. Het zou op een fatsoenlijke manier geregeld moeten worden."

Vladimir Novaković (Foto NRC Handelsblad, Leo van Velzen)

In Bosnië hebben we gezien wat er gebeurt als de NAVO alleen met toestemming van de Veiligheidsraad mag bombarderen. De oorlog heeft zich jaren voortgesleept en duizenden mensen het leven gekost. „Bosnië heeft niets te maken met

het conflict in Kosovo. Er is geen oorlog in Kosovo. Dat is zo uitgelegd, omdat men niet wil toegeven dat wij alleen bezig zijn om terrorisme te bestrijden. Wij gunnen de Albanen autonomie, maar we willen geen staat binnen een staat. De Serviërs waren in het begin van deze eeuw in Kosovo nog in de meerderheid. De Albanen zijn in het land van een ander terechtgekomen."

Ze worden al jaren ernstig gediscrimineerd.

„Door hun destructieve politiek zijn de Albanen in een vacuüm terechtgekomen. Hun leiders hebben de bevolking afgeraden om mee te doen aan verkiezingen. Als zij zich tweederangsburgers voelen, dan hebben ze dat aan zichzelf te danken."

Eerst heeft uw president, Milošević, de oorlog in Bosnië aangewakkerd. Nu richt hij weer slachtpartijen aan in Kosovo. Kunt u zich voorstellen dat de westerse landen er genoeg van hebben?

„De oorzaak van de oorlog in Bosnië was niet de politiek van Milošević, maar het separatisme dat in andere republieken ontstond. He-

laas werd dit nationalisme gezegend door bepaalde mogendheden. Omdat delen van Joegoslavië zich afscheidden, ontstonden plotseling minderheden. Dat was de reden dat er oorlog kwam."

Milošević heeft er alles aan gedaan om de Joegoslaven bewust te maken van het belang van etniciteit. Zo maakte hij de geesten rijp voor de oorlog in Bosnië en zo wakkerde hij ook nu weer het conflict aan in Kosovo. Waarom doet hij dat?

„Hij doet dat helemaal niet. Wij vinden juist dat het mogelijk moet zijn om met verschillende etniciteiten in één land te leven. De Serviërs zijn de oprichters van Joegoslavië. Wij hebben ons onafhankelijk koninkrijk opgeofferd voor Joegoslavië. Begrijpt niemand dan ons verdriet dat Joegoslavië uiteengevallen is? Waarom kunnen de Albanen in godsnaam niet zeggen: Ja, wij leven in Joegoslavië? Waarom is dat zo erg? Het enige dat wij vragen, is dat ze burgers van ons land zijn."

Hoe voelt u zich tussen uw westerse collega's in Nederland?

„Om eerlijk te zijn: ik voel mij niet prettig. Ik probeer steeds ons standpunt uit te leggen, maar iedereen is vergiftigd door de media die geen benul hebben hoe het in elkaar zit. Op alles wat ik zeg, luidt het antwoord: 'ja, maar'. Er bestaat waarschijnlijk een belang dat veel verder gaat dan ons land alleen."

NEWS

WORLD

NATURAL

POLITICS

METRO

BUSINESS & TECH

HEALTH

OPINION

WEATHER

PRINT EDITION

TOP NEWS

WORLD

NATURAL

POLITICS

METRO

BUSINESS & TECH

HEALTH

OPINION

WEATHER

Serbs Feel History's Tug

By Nora Boustany

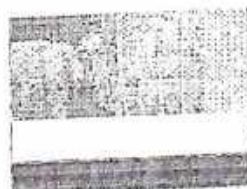
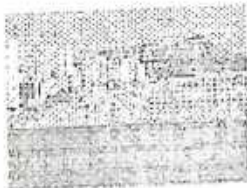
Friday, March 26, 1999; Page A30

Print Edition
[Newsweek.com](#)
[Electronic Edition Guide](#)

Print Edition
[World Articles](#)
[Inside "A" Section](#)
[Front Page Articles](#)

On Our Site
[International Section](#)
[International Top News/Breaking News](#)
[Travel Section](#)

What drives people to opt for war despite gargantuan odds? A collective memory of denial? Poetry? It all began with the battle of Kosovo Polje in 1389, when Turks defeated the Serbs. Since then, hundreds of books, ballads and folk songs have been written by the Serbs -- epic renditions of heroism conjured and real, poems about death, principle and sacrifice.

"Serbs have been cherishing this moment of history as if they had won that battle, but they were defeated," explained Slovenia's ambassador here, Dimitrij Rupel, a scholar and sociologist who counts many Serbs in the diaspora among his friends. The poems are not lyrical or tender, he explained. They are about glory and courage. "This poetry has helped sustain Serbs' national pride for a long time. A lot of mythology is involved. Six hundred years ago, the Serbs lost one battle in Kosovo against the Turks and they still perceive this as a challenge. They see Kosovars as medieval Turks," Rupel said.

"Once you come to the issue of Kosovo," he explained, Serbs "freeze and say: 'This is the cradle of the Serbian nation. This is where our churches and old monuments are.' In a way, it resembles the situation in Jerusalem. It used to be the beginning of Jewish culture and the Jewish nation; on the other hand, other people have lived there.

"What happened 2,000 years ago cannot last. You have to adapt to new realities. Ninety percent of Kosovars are Albanian Muslims. It is a reality," said the ambassador, whose country was a republic of Yugoslavia before breaking away in 1991.

"If I were a politician, I would negotiate with Albanians in Kosovo on how to protect the Serbian heritage. Everyone is in favor of the protection of cultures. Everyone should respect Serbian culture and monuments, but Serbs have to respect Albanian culture too, which was missing with this government," Rupel said. Serbia under Slobodan Milosevic stripped Kosovo of its autonomy a decade ago, denying its people the right to speak their language, run their schools and shape their daily lives.

"I am trying to understand and to empathize. On the one hand, you have this marvelous heritage, and on the other you have this ridiculous communist regime," he said of the government of Milosevic, who is

now Yugoslav president. "Communists do not negotiate. They don't
make deals and try to attract or win people to their side. They like to

file://C:\Mijn documenten\citanje\1101-032699-idxoptuz.htm

14.4.99

command. If it were up to me, I would go and try to win the Kosovars over. To a real democrat, Kosovars are 2 million voters."

"The only language Milosevic understands is the language of wars and physical pressure. I believe the Serbian nation deserves better."

In Rupel's view, Milosevic is a politician of the old guard with different concepts and ideas about democracy. This decade's Balkan wars started because Milosevic did not want to abandon the Communist model of government; when the fighting began in 1991, Slovenia and Croatia stood on one side, with the Serbs and the Yugoslav army on the other.

"Milosevic knows that if he is defeated politically, he is a dead man," Rupel added. So he has manipulated the Serbian memory and pride to retain power, Rupel observed: "He is exploiting this part of the Serbian psyche. He is a clever politician. Many dictators, such as Adolf Hitler, have been clever like that. This is the exploitation of culture for political purposes."

A national song written by a Serb poet-king describes a mother who lost nine sons in the old battle of Kosovo. It is a lamentation about losing sons, one by one -- about death and very high ideals. "I would like Serbs to read their poetry and enjoy life. Isn't it stupid that young men have to die? This is an anomaly of modern times," Rupel said.

Last week, Slovenian Foreign Minister Boris Erlec came to Washington for meetings with Secretary of State Madeleine K. Albright and others to promote his country's candidacy for NATO. Rupel said Albright was positive about Slovenia's achievements.

From Conflict to Conflict Resolution

Slimfast magnate Dany Abraham welcomed and praised Yasser Arafat at a dinner hosted by Palestinian businessman Hani Masri at the Four Seasons Tuesday, calling the Palestinian leader "one of my dearest friends and closest allies in the fight for peace."

Arafat and his aides said they were pleased with talks with President Clinton, World Bank president James D. Wolfensohn, State Department officials, senators and Jewish American leaders.

Sitting at Palestinian envoy Hassan Abdel Rahman's table was Jonathan S. Kessler, executive editor of Middle East Insight. Kessler revealed that he wrote a monograph in the American Israeli Political Action Committee (AIPAC) College Guide, a book about Palestinian activists like Edward Said, Faiz Tuerki and Abdel Rahman on 100 American campuses in the early '80s. Assistant Secretary for Near East Affairs Martin S. Indyk, who was with AIPAC then, was an editor of these monographs. Indyk, who sat at Arafat's nearby table, is now a defender of the Arab-Israeli peace process.

Kessler said the language and reference points of many had moved from conflict to conflict resolution. Now there is "a problem-solving debate and not a debate of demonization," among American Jews who

made the same transition, he added.

The soiree was sealed with cookies decorated with white chocolate doves, and the green, white, black and red Palestinian flag. Arafat loved the gesture but refused to eat.

© Copyright 1999 The Washington Post Company

NEWS	STYLE	SPORTS	CLASSIFIEDS	MARKETPLACE				
TOP NEWS	WORLD	NATION	POLICE	METRO	BUSINESS&TECH	HEALTH	OPINION	WEATHER

No roaming or long distance charges with AT&T Digital One Netel Click for details.

Nieuwe actie NAVO tegen Joegoslavië ^{gy}

BELGRADO/BRUSSEL, 26 MAART. De NAVO heeft gisteravond opnieuw met kruisraketten en bombardementsvluchten een groot aantal doelen in alle delen van Joegoslavië bestookt. Belgrado verbrak gisteren de betrekkingen met vier NAVO-landen en stelde een oorlogsbelasting in.

De NAVO meldde na de aanvalsgolf van vannacht – de derde in twee dagen – dat alle vliegtuigen veilig naar hun bases zijn teruggekeerd. Volgens Belgrado werd een toestel van de geallieerde luchtvloot neergehaald, maar de schade aan NAVO-zijde is volgens mededelingen in Brussel tot nu toe beperkt gebleven tot motorpech bij één vliegtuig, dat een noodlanding maakte in Sarajevo.

Bij de aanvallen van gisteravond werden militaire doelen bij Priština, Uroševac en Kosovska Mitrovica in Kosovo getroffen. In Priština werden zes zeer zware explosies gehoord. Twee raketten werden afgevuurd op doelen bij de Servische stad Niš, waar het licht uitviel. Tien bommen troffen doelen nabij Belgrado. De autoriteiten maakten geen melding van slachtoffers, maar zeiden wel dat in ziekenhuizen 147 mensen waren behandeld. Onder hen bevonden zich echter ook mensen die bij verkeersongelukken of vechtpartijen gewond waren geraakt. Wel vroeg de radio chirurgen zich te melden en riep de bevolking op bloed te geven.

Andere doelen die vannacht werden gebombardeerd lagen bij Kraljevo in Centraal-Servië en in Montenegro, waar legerinstallaties bij Kumber, Radanovići, Mašline, de hoofdstad Podgorica en Danilovgrad werden bestookt. De Italiaanse premier Massimo

D'Alema suggereerde gisteren dat de NAVO de aanvallen zou moeten onderbreken om de diplomatie weer een kans te geven en er na een bijeenkomst van de Contactgroep bij Belgrado op aan te dringen het vredesplan voor Kosovo te tekenen. Maar de NAVO maakte duidelijk dat het eind van de acties nog niet in zicht is. Opperbevelhebber Wesley Clark zei: „We gaan verder met het systematisch en uitgebreid aanvallen, ontregelen, vernietigen – tot [de Joegoslavische president] Milošević zich gaat voegen naar de eisen van de internationale gemeenschap. We gaan deze strijdkrachten en hun faciliteiten vernietigen.” Secretaris-generaal Javier Solana meldde gisteren dat „de eerste aanvallen succesvol waren”. Er werden veertig doelen getroffen – een cijfer dat in Belgrado niet wordt bestreden. Van serieus verzet in de vorm van luchtafweer was nauwelijks sprake. Er zijn tot nu toe drie – mogelijk vier – Joegoslavische MiGs neergeschoten.

De Joegoslaven van hun kant toonden zich vastbesloten niet in te binden. „Dit wordt nooit vergeven en de agressor wordt nooit vergeven”, zei Ivica Dačić, woordvoerder van de socialistische vice-premier Vojislav Šešelj kondigde wraakacties aan. [• *Vervolg* AANVALLEN: pagina 5]

• DOSSIER KOSOVO-CONFLICT: www.nrc.nl

Demonstranten verbranden in de Macedonische hoofdstad Skopje een Amerikaanse vlag tijdens heftige rellen naar aanleiding van de bombardementen van de NAVO. (Foto Reuters) Pagina 5: Buren ongerust

‘Die piloten weten niet eens waar Kosovo ligt’

Serviërs in Nederland wachten machteloos af wat er van hun land overblijft na de bombardementen door de NAVO. „Europa wil één worden, maar Joegoslavië moet in stukjes worden gehakt.”

Door onze redacteur YASHA LANGE

AMSTERDAM, 26 MAART. Vroeger heetten ze ‘Joegoslavische Verenigingen’. Ze zaten door heel Nederland en boden een ontmoetingsplaats voor Joegoslaven die hier werkten. Toen kwam de burgeroorlog. De Nederlandse clubs vielen uiteen zoals het land. Nu zijn er Kroatische, Bosnische en Servische verenigingen.

De Vereniging van Joegoslaven in Amsterdam heeft haar naam behouden, maar in het ‘clubgebouw’ komen alleen Serviërs. Een lokaal van de oude jeugdgevangenis aan het IJ. De mannen kijken naar de Servische staatszender RTS. Bruine formica tafels, bruine plastic kuipstoeltjes, een grote bruine bar

en een versleten bruin tapijt. Er hangen slingers en ballonnen, overblijfselen van een verjaardag. Aan de muur een tekening met het Servische wapen en de tekst *Kosovo je Srbija - Medamo Kosovo*. Kosovo is Servisch - Geef Kosovo niet weg.

Sasha Kascelan, voorzitter van de Amsterdamse club, hamert op de geschiedenis. Kosovo is de bakermat van Servië, er is gevochten tegen de Turken. „De Nederlandse regering zou beter moeten weten. Wij kunnen Kosovo niet afstaan. Servië zonder Kosovo is onmogelijk.” Hij is teleurgesteld. Ondanks alles had hij niet verwacht dat de NAVO echt zou gaan bombarderen. Nu is hij boos, woedend. Op de Verenigde Staten en op Clinton. „Ene mijnheer Clinton, die zelf nooit in het leger heeft gezeten, stuurt nu bommenwerpers met piloten die niet eens weten waar Kosovo ligt.”

Een oudere man met veel grijs haar en enorme handen vult aan: „Hoe zou u zich voelen als iemand uw land zou aanvallen. Nou? Nou? Daarmee heb ik toch alles gezegd? Het is slecht, heel slecht, deze agressie tegen ons land.” Hij

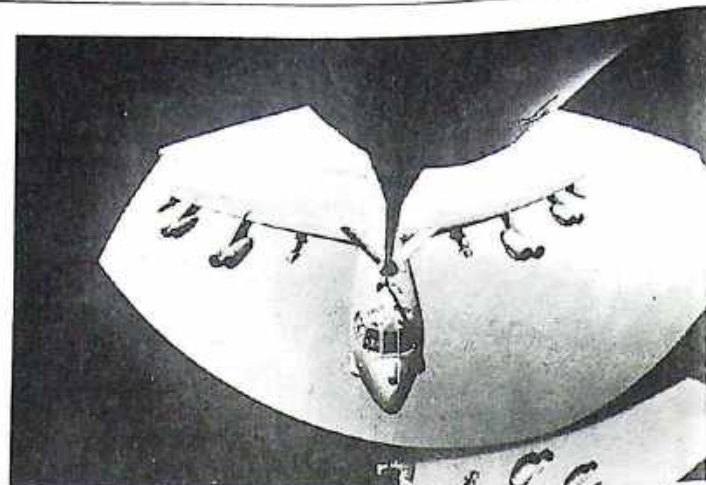
woont 28 jaar in Nederland, werkt 22 jaar in de scheepsbouw. Dat Nederlandse vliegtuigen deelnemen aan de NAVO-aanvallen vindt hij „niet eerlijk”. Hij is ook bang. „Iedereen is bang. Voor familie, voor vrienden. Zou u niet bang zijn?”

Er wonen naar schatting 16.000 Serviërs in Nederland. Verreweg de meesten kwamen hier ruim twintig jaar geleden om te werken bij Joegoslavische bedrijven, op scheepswerven in Amsterdam, bij de Shell-raffinaderijen in Rotterdam, in de haven of in de metaalindustrie. „Zij hebben vooral contact met de eigen gemeenschap”, zegt Kascelan. „Het is een hechte gemeenschap”, volgens Rade Rakočević. Hij is de voorzitter van de Bond van Joegoslavische Verenigingen in Nederland, een soort koepelorganisatie.

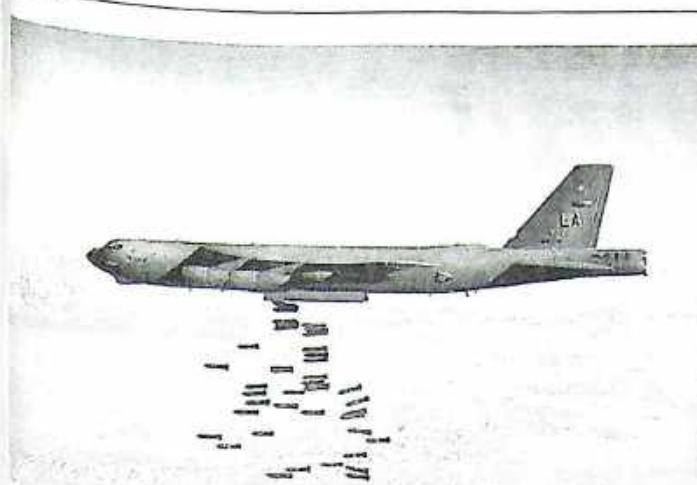
Er zijn 22 clubs door het land. In de grote steden, maar ook in Katwijk aan Zee, Etten Leur, Hengelo, Alphen aan den Rijn of Zeist. Een paar keer per jaar worden landelijke bijeenkomsten georganiseerd waar zo’n duizend mensen op af komen. [• *Vervolg* SERVIËRS: pagina 3]

Vliegtuigspotters zien een B-52 bommenwerper opstijgen van de luchtmachtbasis Fairford. (Foto Reuters)

Een B-52 wordt in de lucht bijgetankt op weg naar actie in Joegoslavië. (Foto Reuters)

Een B-52 bommenwerper werpt een lading bommen af op deze niet-gedateerde archiefphoto. (Foto Reuters)

Bemanningsleden van Amerikaanse B-52 bommenwerpers op Fairford na terugkeer van de eerste bombardementen op Joegoslavië. (Foto AP)

'Tot president Milošević voor vrede kiest' NAVO blijft mogelijk nog weken aanvallen

Door onze redacteur ROBERT VAN DE ROER

BRUSSEL, 26 MAART. De NAVO houdt er rekening mee dat de bombardementen op Joegoslavische militaire doelen nog dagen, zo niet weken zullen duren. Leaders van de alliantie verklaarden gisteren dat de bommcampagne van de NAVO doorgaat totdat de Joegoslavische president Milošević „voor vrede kiest”.

De NAVO-opperbevelhebber, generaal Wesley Clark, zei gistermiddag op het NAVO-hoofdkwartier in Brussel: „Wij gaan deze troepen en hun uitrusting en ondersteuning systematisch en in toenemende mate aanvallen, ontregelen, afbreken, verwoesten en uiteindelijk, tenzij president Milošević voldoet aan de eisen van de internationale gemeenschap, vernietigen. De operatie zal net zo lang en moeilijk zijn als president Milošević nodig vindt.” Volgens Clark zal de NAVO „hem uitputten totdat we onze militaire doelen hebben bereikt”. De Amerikaanse generaal waarschuwde Milošević dat er voor hem en zijn militaire leiders „geen schuilplaats” zal zijn.

De Amerikaanse president Clinton bood vanuit Washington Milošević twee mogelijkheden: „Hij kiest voor vrede of wij beperken zijn vermogen om oorlog te voeren.” De Amerikaanse minister van Defensie, William Cohen, zei: „We hopen dat hij er de waarde en het voordeel van inziet om naar de onderhandelingstafel te komen om 'Rambouillet' [de door de Kosovo-Albanen onderkende vredesregeling] te accepteren. Maar als hij dat niet doet, als hij niet ophoudt met het afschieten van onschuldigen, dan kan hij blij-

ven rekenen op geallieerde aanvallen.” Volgens NAVO-leiders in Brussel vallen Servische troepen nog steeds Kosovo-Albanen in Kosovo aan.

NAVO-secretaris-generaal Javier Solana zei gisteren dat meer NAVO-aanvallen op het programma staan. „En dan hebben we het over dagen, niet maanden.” Volgens Solana waren de eerste lucht-aanvallen van woensdagavond en -nacht „succesvol” verlopen. De NAVO trof veertig doelen en haalde drie Joegoslavische gevechtsvliegtuigen, MiG-29's, neer. Een MiG was door een Nederlandse F-16 uitgeschakeld, aldus Clark.

De NAVO-opperbevelhebber onderstreepte dat de NAVO er alles aan doet om geen burgers te raken, maar zei ook dat het niet mogelijk is te weten wat er precies gebeurt in de gebieden waar de doelen liggen. De NAVO-eenheden zelf zijn tot nu toe ongedeerd gebleven, ook bij de aanvallen van vannacht. Volgens Clark was de NAVO bij haar eerste acties op verrassend weinig weerwerk van de Joegoslavische luchtverdediging gestuit.

Solana en Clark onderstreepten gisteren dat de NAVO zich concentreert „op zorgvuldig gekozen militaire doelen”, zoals de Joego-

slavische luchtverdediging en commando- en communicatiecentra. Zij weigerden gedetailleerde informatie te geven over de gemaakte schade of gekozen doelen, volgens NAVO-functionarissen omdat zij zelf nog geen exact overzicht van de 'treffers' hebben.

Ook de negentien NAVO-ambassadeurs kregen gisteren dat schade-overzicht niet. „Globaal zijn de doelen bekend. Maar we weten niet wat er kapot is gegaan en is uitgeschakeld. We hebben wel de indruk dat er schade is toegebracht”, zei een hoge NAVO-diplomaat. Hij wees erop dat satellietfoto's de exacte schade moeten aantonen. Volgens een diplomaat die direct betrokken is bij de besluitvorming kan de luchtoperatie „weken gaan duren” als Milošević niet toegeeft.

NAVO-chef Solana zei er gisteren „zeker van te zijn” dat de eenheid binnen de NAVO niet zal eroderen als de bommcampagne nog weken gaat duren. Griekenland en Italië stelden gisteren voor diplomatie weer een kans te geven. „Ik kan u garanderen dat er totale solidariteit en unanimiteit in de alliantie is”, zei Solana, verwijzend naar een bijeenkomst van de NAVO-ambassadeurs gisterochtend.

Voor de term 'oorlog' is geen plaats meer in het volkenrecht, dus spelen oorlogvoerende partijen verstoppertje met de taal en met het recht.

Door onze redacteur

F. KUITENBROUWER

AMSTERDAM, 26 MAART. Zijn Servië en de NAVO nu met elkaar in oorlog? Deze vraag ligt de laatste dagen op ieders lippen. Toch getuigt hij van een zekere volkenrechtelijke naïviteit, een droombeeld van oorlogsverklaringen en witte vlaggen en als het even kan spoedig een vredesverdrag. In de Middeleeuwen gold een oorlog zonder verklaring als perfide. Ook Hugo de Groot beschouwde een formele oorlogsverklaring als een belangrijke voorwaarde in zijn beroemde leer van de gerechtvaardigde oorlog (*iustum bellum*).

Deze gedachte is in onbruik geraakt, noteert de moderne volkenrechtelijke encyclopedie droogjes. Er kunnen oorlogen worden verklaard zonder dat directe vijandelijkheden volgen (de zogeheten *drôle de guerre* tussen Frankrijk en Duitsland in 1939) en oorlogen kunnen eindigen zonder formeel

Is de NAVO in oorlog?

vredesverdrag (de Tweede Wereldoorlog). Sommige theoretici hebben het beslissende kenmerk gezocht in de bedoeling (*animus*) van de aanval. Een bijna honderd jaar oud Brits vonnis noemt juist beslissend of de aanval door de tegenpartij wordt opgevat als een vredebreuk. Oorlog? Vraag het liever aan Milošević.

In de moderne geschiedenis zijn er verschillende voorbeelden van internationale gewapende conflicten die door één van de partijen werden bestempeld tot oorlog: de Frans-Britse actie in Suez, de strijd tussen India en Pakistan in 1965 en 1971 en de oorlog tussen Iran en Irak (1980-1988). Alweer is de volkenrechtelijke encyclopedie niet onder de indruk: dit waren verklaringen voor intern gebruik en geen geldige oorlogsverklaringen.

Zelfs binnen één land kan verschillend worden gedacht over de staat van oorlog. De strijd in Korea werd door een Amerikaanse rechter aangemerkt als een oorlog toen het ging om opvang van de veteranen, maar een andere Ameri-

kaanse rechter wees de term af in een verzekeringszaak (oorlogsschade is als 'molest' veelal uitgezonderd).

Er wordt van oudsher verstoppertje gespeeld met de term oorlog. Illustratief is de Slag bij Navarino (1827) waarin de Turkse vloot door een gecombineerde Brits-Frans-Russische zeemacht werd

tot regelrechte aanval. „Er is geen midden tussen oorlog en vrede”, zei Hugo de Groot in navolging van Cicero. Was het maar zo eenvoudig. De internationale politieke geschiedenis wemelt dan ook van het verhullende taalgebruik: 'quasi-oorlog', 'eenvoudige vijandelijkheden' of 'incident' (zoals Japan in de jaren dertig de operaties in Mantsjoerije en China noemde).

Behalve in de preambule komt de term 'oorlog' niet meer voor in het hele Handvest van de Verenigde Naties. Dit Handvest bevat wel een categorisch verbod van geweld in de internationale betrekkingen - tenzij de Veiligheidsraad zelf op grond van zijn bijzondere bevoegdheden krachtens Hoofdstuk 7 oproept tot een gerechtvaardigde strijd. Dit geweldsverbod heeft inmiddels „net zoveel gelijkenis met de werkelijke wereld als een kaart van Magelhaen”, bromde een Amerikaanse volkenrechtjurist meer dan tien jaar geleden.

De grote volkenrechtgeleerde Lauterpacht heeft uit het Hand-

vest geconcludeerd dat er voor oorlog geen plaats meer is in het internationale recht. Maar dat gaat niet op, getuige de herlevende aandacht voor het humanitaire oorlogsrecht. Dit veronderstelt het uitbreken van oorlogen. Het geweldsverbod van het Handvest is ook niet absoluut, getuige het lastige leerstuk van de vergeldingsmaatregelen. Militaire represailles zijn volgens het standaardwerk van de Leidse volkenrechtgeleerde Kalthoven uit 1971 inderdaad een lastig kluitje voor het recht. Het zijn maatregelen die op zichzelf niet zijn toegestaan maar waarvan de onrechtmatigheid wordt weggenomen doordat zij zijn gericht tegen een eerder gepleegde onrechtmatige daad van de ander. In het geval van Milošević moet de onrechtmatigheid vooral komen van resoluties van de Veiligheidsraad. Deze eiste op 23 september vorig jaar - met een beroep op het zware Hoofdstuk 7 van het Handvest - een eind aan de onderdrukking van de burgerbevolking in Kosovo en „effectieve en voortdurende monitoring” door de Europese Unie en buitenlandse diplomaten. Over stationering van NAVO-troepen rept de resolutie niet.

'Geweldsverbod lijkt op kaart van Magelhaen'

vernietigd toen zij de blokkade van Griekse havens probeerde te doorbreken die deze landen hadden gelegd om de vrijheidsstrijders te steunen. Na de slag verzekerden alle partijen elkaar van hun wens dat „de vrede” zou voortduren.

Het probleem is natuurlijk dat oorlog zoveel verschijningsvormen kent, van sanctie tot blokkade

Aanvallen op Joegoslavië

Na drie aanvalsgolven zijn er tot dusverre elf doden en een onbekend aantal gewonden gevallen. In totaal zijn er 50 militaire doelen gebombardeerd.

AANVALLEN

Belgrado breekt met Westen

[• Vervolg van pagina 1] „Elke Amerikaanse, Britse, Franse, Duitse, Italiaanse, Spaanse en Nederlandse soldaat, waar hij zich ook bevindt, is een vijand van het Servische volk en moet worden vernietigd”, aldus Sečelj. De Joegoslavische regering is gisteren weten de betrekkingen

Regering in Belgrado wijst journalisten uit

BELGRADO, 26 MAART. De Joegoslavische regering heeft gisteren alle journalisten uit landen die aan de NAVO-bombardementen deelnemen, gesommeerd het land te verlaten. De meesten zijn inmiddels vertrokken.

Gisteren zijn een Nederlandse journaliste, Nynke la Porte (Net 5), en haar Hongaarse cameraman bij Novi Sad in het noorden van Joegoslavië gearresteerd. Sindsdien worden ze vastgehouden in een politiebureau.

Volgens een verklaring, ondertekend door minister van Informatie Aleksandar Vučić, hebben de buitenlandse journalisten met hun berichtgeving „agressieve NAVO-acties tegen ons land” gestimuleerd. Ze hebben bovendien de publieke opinie in de wereld verkeerd geïnformeerd over „de huidige situatie in Joegoslavië”. De maatregel om de journalisten uit te wijzen is genomen door de federale Joegoslavische regering, maar op grond van een Servische

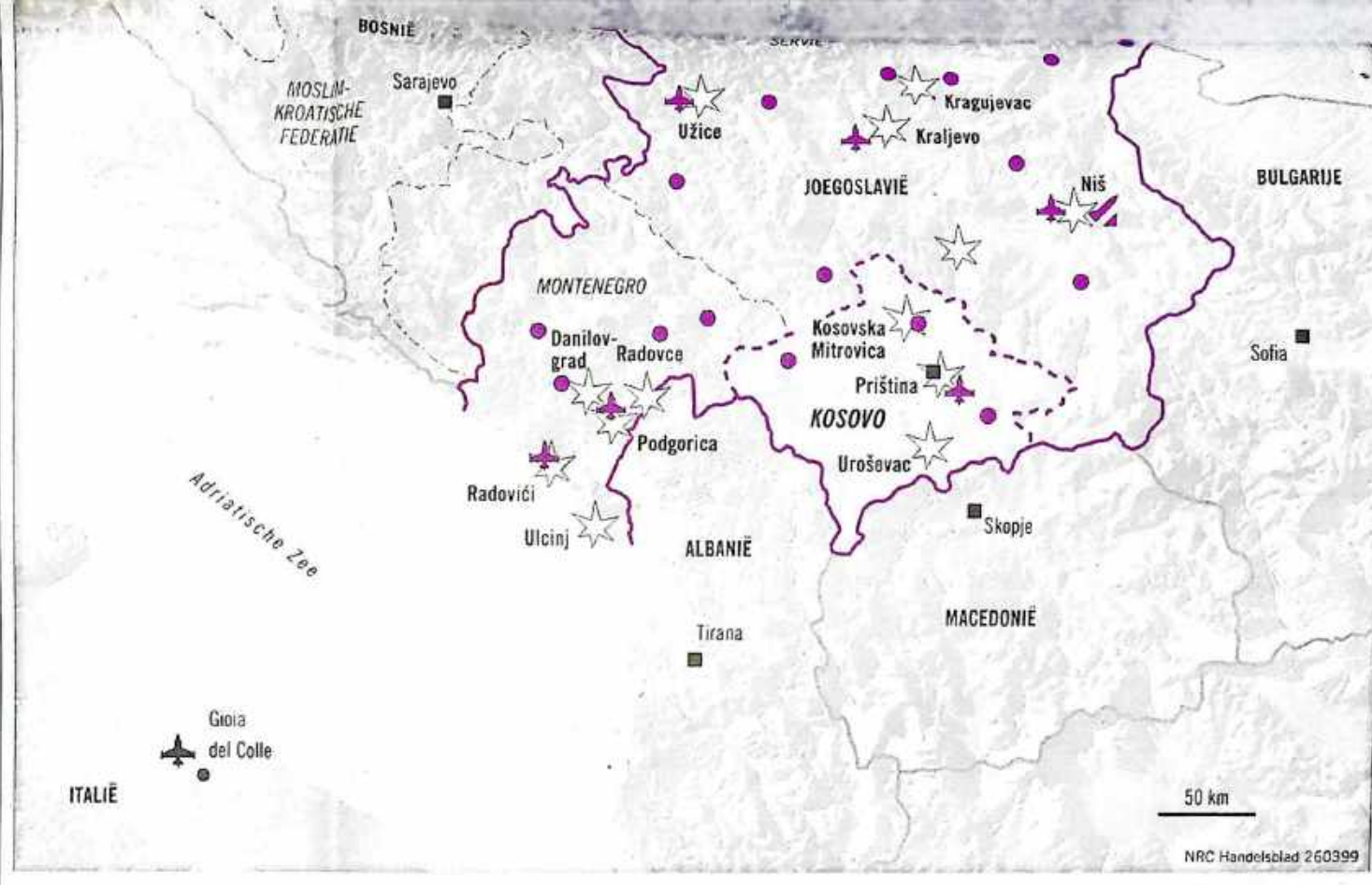
wet.

Even heerste gisteren nog onduidelijkheid in Belgrado, nadat vice-premier Vuk Drašković, kennelijk niet op de hoogte van de verklaring, zich had uitgesproken voor een verder verblijf van de Westerse journalisten. Maar later werd duidelijk dat de regering in Belgrado de Westerse pers kwijt wil. Een aantal journalisten die niet uit eigen beweging Joegoslavië verlieten, werd aangehouden en, na verhoren door de politie die tot zeven uur duurde, alsnog over de grens gezet. Over het algemeen werden aangehouden journalisten goed behandeld, al werden ze vaak het slachtoffer van doorzoeking van hun hotelkamer en confiscatie van zendapparatuur, draagbare telefoons en computers. Alleen in Priština werden journalisten uit NAVO-landen met geweld bedreigd en geïntimideerd.

Het vertrek van de journalisten berooft de internationale media van de mogelijkheid uit de eerste

hand te berichten over de situatie in Joegoslavië. Dat geldt vooral voor Kosovo, vanwaar berichten komen over wraakacties van gewapende Serviërs op Albanese dorpen. Priština is overgenomen door gemaskerde en gewapende militairen en algemeen heerst de angst voor een bloedbad. Het offensief van de Servische politie tegen Albanese dorpen lijkt bovendien, na even te zijn onderbroken, weer te zijn hervat. Albanese vluchtelingen die gisteren in Macedonië aankwamen maakten melding van voortgaande „etnische zuivering” en van willekeurige executies van burgers. De Serviërs hebben nu alle Albanese kranten verboden. Veton Surroj, hoofdredacteur van het gesloten blad *Koha Ditore* en lid van de Albanese delegatie op het overleg van Rambouillet en Parijs, liet per telefoon weten te zijn ondergedoken nadat de bewaker van zijn kantoor was neergeschoten.

(Reuters, AFP, AP)

ken en die met andere bij de NAVO-acties betrokken landen te herzien. In Parijs gingen vanochtend al de deuren van de Joegoslavische ambassade dicht en vertrokken de stalfleden. Verder is in Joegoslavië een speciale oorlogsbelasting van 0,4 tot 6 procent afgekondigd op een reeks producten. De opbrengst gaat naar de versterking van de strijdkrachten, die overigens al tweederde van de hele nationale begroting voor hun rekening nemen.

De Russische president Jeltsin stuurde gisteren zijn Joegoslavische ambtgenoot Milošević een boodschap waarin hij uiting gaf aan de „verontwaardiging” van zowel de Russische leiding als het Russische volk over de „agressie” van de NAVO. Maar de concrete hulp – in de vorm van wapenleveranties – waarom Joegoslavië gisteren de Russen vroeg kwam er niet. Wel liet Moskou bij monde van minister van Buitenlandse Zaken Ivanov weten zich het recht voor te behouden Joegoslavië met militair materiaal te helpen – ondanks het wapenembargo tegen Joegoslavië.

De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Albright, wil vandaag de Serviërs via buitenlandse radiostations in hun eigen taal toespreken. (AFP, AP)

De Montenegrijnen zijn teleurgesteld en in de war

De Montenegrijnen snappen er niets meer van: hun republiek is pro-Westers, maar wordt toch door de NAVO gebombardeerd. De steun voor het pro-Westerse beleid van president Milo Djukanović kalft snel af.

Door onze redacteur
PETRA DE KONING

PODGORICA, 26 MAART. Een paar honderd Servische militairen verlaten donderdag aan het eind van de middag de militaire basis Morača, in Podgorica, de hoofdstad van de Joegoslavische deelrepubliek Montenegro. Ze lopen de heuvel Grica op, aan de rand van de stad. Volgens hun commandanten is de basis deze avond doelwit van NAVO-luchtaanvallen.

Op de balkons van de huizen er tegenover staan burgers vanaf zeven uur 's avonds naar de lucht te kijken. Ze vertrouwen erop dat de bommen hun doel heel precies zullen raken. Ze hebben wel de ramen opengezet: dan gaat het glas niet kapot bij een explosie in de buurt.

Op de stoep van de kliniek naast de basis staan artsen en verpleegkundigen, binnen staat alles klaar om gewonden te behandelen. Een

dag eerder werd in Danilovgrad, twintig kilometer ten noordwesten van de hoofdstad, een Servische militair gedood door NAVO-bommen, vier anderen raakten gewond. Ze bewaakten een verlaten basis en ook in Morača zijn bewakers achtergebleven.

Maar deze avond vallen er geen bommen op de basis in Podgorica. Een militaire opslagplaats aan de andere kant van de stad wordt getroffen. En het vliegveld bij Podgorica en de basis in Danilovgrad worden opnieuw bestookt. De inwoners van Montenegro, de republiek die samen met Servië de Joegoslavische federatie vormt, hadden niet verwacht dat hun gebied de eerste dagen al zo hevig zou worden aangevallen. Washington had Montenegro eerder nog „het enige lichtpunt op de Balkan” genoemd, omdat de Montenegrijse president Milo Djukanović een pro-Westers beleid voert en zich verzette tegen de Joegoslavische president Milošević. Nu ligt dat lichtpunt zwaar onder vuur, en de Montenegrijnen snappen er niets van. Ze hadden erop gerekend dat Milošević zou proberen Joegoslavië vooral te verdedigen vanuit Montenegro, om luchtaanvallen op deze republiek uit te lokken en chaos te veroorzaken. Dat zou kunnen leiden tot een burgeroorlog in het verdeelde Montenegro.

Zo'n 30 procent van de bevolking steunt de partij van Milošević' beschermeling Momir Bulatović. „De Montenegrijnen zijn in de war en teleurgesteld”, zegt Milka Tadić, directeur en hoofdredacteur van het onafhankelijke weekblad *Monitor*. „Ze vinden dat Djukanović hen heeft verraden. Hij zal hun niet kunnen uitleggen waarom ze door zijn vrienden zijn

aangevallen. De bombardementen kunnen het einde betekenen van de hervormingen in Montenegro.” De woede van de burgers in Podgorica richt zich vooral tegen de paar buitenlandse journalisten die van hieruit verslag uitbrengen. Ze zijn de „spionnen” van het Westen. „Jullie regering heeft je gestuurd”, schreeuwde een dronken man in een winkelstraat. „Wij wil-

len jullie hier niet.”

Om vijf uur 's middags sluiten de winkels, en loopt bijna niemand meer op straat. „Ik ben niet bang”, zegt Branko Damianović, een gepensioneerde tandarts. „Ik sterf liever door NAVO-bommen dan door aids.” Milošević, vindt hij, beschermt Joegoslavië tegen de verderfelijke invloed van Amerika en West-Europa. „Onze beschaving staat ver boven die van jullie. Toen Amerika nog een groot oerwoud was waar indianen naakt rondliepen hadden wij al onze orthodoxe kloosters en kerken in Kosovo.”

De regeringscoalitie van de deelrepubliek verklaarde dinsdag, een dag voordat de bommen vielen, dat Montenegro de officieel in Joegoslavië afgekondigde oorlogstoestand niet zal accepteren. De NAVO-aanvallen waren niet tegen Montenegro gericht. Montenegro zou door het Westen worden gespaard, en daarom moest de republiek – met 600.000 inwoners – zich afzijdig houden van de oorlog. Het parlement van Montenegro vergadert nu al twee dagen over die verklaring. De oppositiepartij die Milošević steunt, verzet zich er hevig tegen. De andere partijen vrezen dat de burgeroorlog uitbrekt als ze geen compromis bereiken. Gewapende aanhangers van de oppositie zullen politici en

burgers willen dwingen mee te doen aan de strijd tegen de NAVO. „De autoriteiten zijn hun eerste doelwit”, zegt vice-premier Dragiša Burzan. Hij zit in de hal van het parlementgebouw. Voor de deur staan meer dan twintig politiemannen. Ook de regeringsgebouwen en het postkantoor worden bewaakt. Burzan: „We moeten onze democratie beschermen.”

Volgens Milka Tadić van het weekblad *Monitor* is Montenegro nog nauwelijks een democratie. „Het parlement had die verklaring onmiddellijk moeten steunen. Nu wordt dat steeds moeilijker, omdat de regering van Djukanović steun verliest onder de bevolking.” Als het parlement besluit om de oorlogstoestand toch te accepteren, is dat volgens Tadić een ramp voor Montenegro. De regering van de republiek zal niets meer te zeggen hebben, Montenegro zal worden beheerst door het Servische leger en de speciale politie-eenheden van Milošević. „Het regime in Belgrado gaat proberen Montenegro weer onder de duim te krijgen.”

Want na de NAVO-bombardementen, zegt Milka Tadić, zal Milošević nog gewoon de macht hebben in Joegoslavië, zoals Saddam Hussein in Irak. „En in Kosovo zullen de Albanese worden afge-

zelfstandiger' UNSCOM moet

BERN, 26 MAART. Demonstrerende Tibetanen hebben gisteren de officiële ontvangst van de Chinese president Jiang Zemin door de Zwitserse regering onmogelijk gemaakt. Bij zijn aankomst bij het Zwitserse regeringscentrum in Bern werd de Chinese president zo oorspronkelijk voorstellen van de van de zuivelsector, die volgens de Europese Commissie een prijsverla- ging van 15 procent behelst, den met Tibetanse vlaggen zwaaiende demonstranten, dat hij wordt uitgesteld tot 2005-2006. De graanprijzen gaan met 15 procent omlaag in twee stappen, in 2000-2001 en in 2001-2002. De prijsverla- ging voor rundvlees is 20 procent. • Structuur- en cohesiefondsen voor arme regio's: een totaal budget van 475 miljard gulden van 2000 tot en met 2006. Nederland wilde maximaal 430 miljard, Spanje wilde 490 miljard, Duitsland 468 miljard. Het werd 475 miljard. Nederland krijgt van 2000 tot 2006 in totaal ruim 7 miljard gulden, waar- speciale karakteristieken van de werkgelgengesituatie" waar- me wordt gedeeld op de langdurig werklozen en de WAO'ers en 446 miljoen gulden omdat het relatief veel asielzoekers opvangt. • Bijdragen lidstaten: Groot-Britt- nijn 'rebatte', een te- ring" van de ontvanger van

President China woedend over ontgangst in Bern

Afspraken van Berlijn

Journalist Harald Doornbos voelde zich 'overgeleverd aan de heidenen'

Plankgas weg uit de hel van Kosovo

Door Harald Doornbos

Pristina/Belgrado

Vijf minuten tijd is er om te beslissen om te vertrekken vanuit Pristina naar Belgrado. Voor het hotel Grand in Kosovo's hoofdstad Pristina staat namelijk een journalistenkonvooi, bestaande uit vijf auto's, met draaiende motoren klaar om te vluchten voor de terreur, de stress en de onzekerheid. „Wil je mee?“, vraagt Wade, een fotograaf uit Nieuw-Zeeland.

Ik raak enigszins in paniek. Overal staan nu Servische pantserwagens op de kruispunten in de stad. Het legerhoofdkwartier, naast het hotel, is bedekt met vijftig meter lange

lakens in groene camouflagekleuren. Overal lopen politieagenten rond of patrouilleren in gepantserde jeeps. Uit het dak van die onaantastbaar lijkende vlaggenschepen van het Milosevic-regime steken mitrailleur. Servische burgers zitten met kalasjnikovs in de auto.

Die ochtend had ik nog in een café tegenover hotel Grand een kop koffie gedronken. Toen ik wilde afrekenen in het restaurant sprak een ober me aan, een Serviër. „Als we neuken, dan neuken we goed. Als we drinken, dan drinken we goed. En als we moorden, dan moorden we goed“. De glimlach die hij toonde betekende niet dat hij het niet meende. Nee, hij leek zich erop te verheugen.

Het was daarom dat ik in paniek raakte, toen ik mijn collega's bijna zag vertrekken. Navo-bommen waren nog niet eens gevallen, en nu was de situatie al volledig uit de hand gelopen in Pristina. Net als de Albanese waren wij, buitenlandse journalisten, overgeleverd aan de heidenen.

Ik graaide wat spullen bij elkaar

Harald Doornbos, correspondent voor de Balkan voor onder meer deze krant, ontvluchtte woensdag murw door Servische treiterijen en dreigementen in een journalistenkonvooi Kosovo's hoofdstad Pristina. De Servische autoriteiten hadden zich kennelijk zo geërgerd over zijn berichtgeving van het bloedige conflict in Kosovo, dat hij vlak na aankomst in Belgrado van zijn bed werd gelicht en werd gearresteerd. Gistermiddag werd hij de Kroatische grens over gezet.

en rende naar buiten waar het journalistenkonvooi bijna wilde vertrekken. Ik liet zo goed als al m'n kleren achter. Alleen de satelliettelefoon, de computer, een T-shirt en wat conservenblikjes nam ik mee, gepropt in een rugzak en een tas.

Nu zette het konvooi zich in beweging. Belgrado was nog ver weg en het zou binnen anderhalf uur donker zijn, maar alles leek beter dan Pristina. Op het eerste kruis-

punt in het centrum van de stad begon het al. Het verkeer zat vast, omdat de Servische politie op een auto afstormde en een Albanese man eruit sleurde. De man kreeg klappen, hard en fel. De politiemannen waren met z'n zessen en de Albanese was alleen. In zijn ogen was doodsbang zichtbaar.

Via de vluchtstrook konden we nu onze reis doorzetten naar de buitenwijken van Pristina. Politie-

mannen houden ons aan. „Klootzak, laat je godvergeven papieren zien, vuile hond!“, schreeuwde de agent. Twintig meter verderop staat een pantserwagen met de loop van een immens mitrailleur naar de grond gericht op een Albanese man die als een zoutpilaar voor het voertuig staat. „Wat wil je, jij klootzak?“, roept een politieman van achter een mitrailleur. De Albanese man durft niet eens te antwoorden.

Mijn politieagent dreigt al mijn geld en papieren in beslag te nemen. „Jullie journalisten zijn honden“, sist hij. Snel graai ik een briefje van 100 Duitse mark uit mijn broekzak en zeg. Hij aarzelt geen moment, steekt het geld in zijn zak en roept dat ons konvooi moet doorrijden.

In volle vaart rijden we nu over Kosovo's uitgestorven wegen. Veel politieblokades, veel leger. In de Servische dorpen krijgen we verwensingen naar ons hoofd geslingerd. Het is donker als we Servië binnenrijden en de eerste Navo-bommen op het land vallen. Wij

weten nog van niets en kijken alleen maar op de kilometerteller: sneller, sneller rijden om zo snel mogelijk in Belgrado aan te komen.

Wraak

's Avonds laat in Belgrado, het Hyatt Hotel. Het eerste bommen-tapijt is gevallen en de autoriteiten zijn kwaad en op wraak uit. Omdat ze niets tegen de Navo-bommen en -kruisraketten kunnen doen, halen ze hun gram op de makkelijkste prooi: buitenlandse journalisten. Dertig journalisten blijken vijf minuten daarvoor gearresteerd te zijn omdat ze op het dak stonden van het Hyatt, zodat ze de lucht-aanvallen beter konden zien. Vier uur later wordt uiteindelijk iedereen vrijgelaten, afgezien van de Belgische correspondent van Le Soir, Philippe Deprez.

Om kwart voor acht 's ochtends klopt er iemand op mijn deur. „Politie“, zegt een stem. Twee mannen in burger. „Spullen pakken en meekomen“, zeggen ze. „Mijn god“, denk ik. „Als niemand weet

dat ik ben gearresteerd, dan kan ik zo verdwijnen“. En omdat het Servië van Milosevic eenzelfde soort sfeer uitademt als het Chili van Pinochet, krijg ik bijna een hartverzakking.

Opgelucht haal ik adem als ze zeggen: „Je zult worden gedepoteerd en over de grens worden gezet“. De Amerikaanse collega's krijgen hetzelfde te horen. Uren later begeleiden drie politiemannen drie journalisten in een politiebuis naar de Servisch-Kroatische grens. „Jullie kunnen terugkomen als de situatie weer normaal is“, zegt een van de agenten. Maar onze visa in de paspoorten zijn ongeldig gemaakt. En we kijken wel uit om ooit nog voet op Servische grond te zetten zolang Milosevic aan de macht is.

Wanneer we de grens met Kroatië passeren, slaken we alledrie een opgewonden vreugdekreet. We zijn ongedeerd uit de hel gekomen, maar hoe zal het de 1,8 miljoen Albanese vergaan? Dat tempert al snel de vreugde.

Ambassade Skopje in brand gestoken

Skopje - Duizenden betogers tegen de NAVO hebben gisteravond in de Macedonische hoofdstad Skopje met molotovcocktails de Amerikaanse ambassade en auto's van diplomaten in brand gestoken. Enkele betogers drongen het gebouw binnen. De politie greep onmiddellijk in door de betogers te verspreiden. Daardoor kon de brandweer snel haar werk doen. De betogers, jonge Macedoniërs, maar ook Serviërs, haalden ook de vlag van het gebouw naar beneden om die te verbranden.

NAVO-actie hindert burgerluchtvaart

Amsterdam - De NAVO-acties tegen Joegoslavië hebben in de andere Europese landen tot hinder geleid voor de burgerluchtvaart. Doordat het luchtruim boven grote delen van de Balkan en boven een deel van de Adriatische Zee zijn gesloten, moeten veel luchtvaartmaatschappijen via alternatieve routes vliegen. Op Schiphol was gisteren geen sprake van noemenswaardige hinder of vertragingen, aldus een woordvoerder. Op de luchthaven in het Duitse Frankfurt liepen de vertragingen op tot circa anderhalf uur, onder meer voor vluchten op de route naar India.

Serviërs bestoken buurland Albanië

Washington/Tirana - Serviërs hebben hun officieel in Kosovo voortgezet en buurland Albanië met artillerie beschoten. Dit heeft de veiligheidsadviseur van het Witte Huis, Sandy Berger, gisteren in Washington gezegd. Volgens het Albanese ministerie van Binnenlandse Zaken zijn enkele dorpen getroffen door Joegoslavisch vuur. Drie verlaten huizen werden beschadigd. De bewoners waren eerder al vertrokken uit vrees voor Servische aanvallen. Albanië heeft troepen samengetrokken aan de grens met Joegoslavië.

Albanese studenten juichen

Van onze redactie buitenland Utrecht

De NAVO-bombardementen op Servië en Montenegro vormen de laatste fase van het uiteenvallen van het vroegere Joegoslavië. Bovendien is de aanval het begin van de totale isolatie van Servië.

Dit stelt de 25-jarige Albanese rechtenstudent Lulzim Basha, die vurig hoopt dat de NAVO erin slaagt de Federale Republiek Joegoslavië uiteen te laten vallen. Montenegro en natuurlijk Kosovo moeten in zijn ogen zo snel mogelijk zelfstandige staten worden. Op die manier raakt het Servië van Milosevic geheel geïsoleerd, stelt hij. „Het is wel zaak dat de NAVO de Montenegrijnen en Kosovaren onder bescherming neemt.“ De ongeveer twaalf Albanese studenten in Utrecht hebben de bombardementen met gejuich ontvangen. „Maar ook de Albanese in Kosovo en Albanië zijn uiterst enthousiast“, weet Basha. Basha zelf komt uit de Albanese hoofdstad Tirana en studeert internationaal recht. Zijn moeder is afkomstig uit Kosovo.

Het was hoogste tijd dat de NAVO ingreep, vindt Basha. Milosevic ontnam immers in 1989 de provincie Kosovo de autonome status. Dat gebeurde volgens Basha op illegitieme wijze. Van ingrijpen in een internationaal conflict, is volgens Basha daarom geen sprake. Een andere reden is het voortdurende geweld in Kosovo, aldus Basha.

Nederlandse Serviërs voelen zich ook slachtoffer

Door Taco Slagter
Utrecht

26-3-99
Even maakt de bedrukte stemming plaats voor vreugde. Terwijl een oude vrouw tegenover een verslaggever van de Servische staatstelevisie nog eens herhaalt dat Servië voor de duivel niet bang is, applausseren enkele tientallen in Utrecht wonende Serviërs de handen rood. „Kosovo krijgen ze nooit,” roept iemand, „al gooit de Navo een miljoen bommen op ons vaderland.”

Goran heeft enkele uren voor de journaaluitzending uit Belgrado een schotelantenne laten plaatsen op Servisch Cultureel en Informatie Centrum Stefan Nemanja aan de Raamstraat in Utrecht. Samen met andere, voornamelijk jonge Serviërs - er wonen enkele honderden in Utrecht en omgeving -

willen Goran en zijn vrouw Diana de gevolgen van de luchtaanval op Kosovo van minuut tot minuut volgen. Desnoods schiet de nachtrust erbij in. „U moet niet vergeten,” zegt Diana, „dat velen van ons familie in Servië, maar ook in Kosovo hebben. We maken ons vreselijke zorgen, omdat de Navo ook burgerdoelen aanvalt.” Aanvankelijk wil Goran geen interviews toestaan in het centrum. Televisieploegen heeft hij al de deur gewezen. „Julie hebben alleen de Albanen hun verhaal laten doen”, klinkt het verwijt, „en nu zijn jullie ineens geïnteresseerd omdat er bommen op ons vallen”. Maar Goran en de anderen kunnen de verleiding niet weerstaan hun hart te luchten. Volgens Diana snapt niemand in de wereld waarom Kosovo voor de Serviërs 'heilige grond' is. „Iedereen denkt dat Milosevic deze oorlog heeft uitgelokt,” zegt Go-

ran. „Maar dat is onzin. Onze president kon niet anders dan het vredesverdrag van Rambouillet afwijzen. Volgens onze grondwet is het hart van onze onafhankelijke natie Servië,” zegt Diana geëmotioneerd. „Onze voorvaders woonden er al 1200 jaar geleden. Voor mij is dit niet een gewoon stuk grondgebied, het is een onderdeel van mijn identiteit als Serviër.” Terwijl iemand driftig met de afstandsbediening zapt om het nieuws over de luchtaanvallen

Het beeld uit de strijd tegen de opmars van de Osmaanse Turken geldt als symbool voor de Servische onafhankelijkheid. „Kosovo is het hart van onze onafhankelijke natie Servië,” zegt Diana geëmotioneerd. „Onze voorvaders woonden er al 1200 jaar geleden. Voor mij is dit niet een gewoon stuk grondgebied, het is een onderdeel van mijn identiteit als Serviër.” Terwijl iemand driftig met de afstandsbediening zapt om het nieuws over de luchtaanvallen

van andere televisiestations op te pikken, mengt Stavonir (23) zich in de discussie. Hij is in Nederland geboren, maar bracht zijn jeugd door in voormalig Joegoslavië en woont pas sinds 1991 weer in Utrecht. Volgens Stavonir beschouwen Serviërs zich als martelaren. Nadat de Turken hen honderden jaren onderdrukten, verloren in beide wereldoorlogen drie miljoen Serviërs het leven. En dat heeft ons verholpen met de joden,” zegt hij, „ook wij zijn het slachtoffer geweest van genocide. Maar wat deze 'Utrechtse' Serviërs zijn verontwaardigd. „Die beelden laten jullie in Nederland niet zien,” schampert Boban (25). „Je kunt ons vergelijken met de joden,” zegt hij, „ook wij zijn het slachtoffer geweest van genocide. En dat heeft ons verholpen met de joden.”

„Maar wat deze 'Utrechtse' Serviërs eigenlijk nog meer steekt is dat in het NOS-journaal van zes uur 'trots' werd gemeld dat een Nederlandse F-16 gevechtsgeslacht een Joegoslavische Mig heeft neergehaald. „Wij kunnen best begrijpen dat Nederland als lid van de Navo goeddoet is aan deze oorlog mee te doen,” zegt Stavonir. „Maar waarom betreft Nederland niet dat zij een vliegtuig van de vijand heeft moeten neerschieten?”

(advertentie)

GRATIS SCHILDERIJENTAXATIE

en tevens restauratie en verkoopadvies door taxateur Toon Wildeboer tijdens de verkooptentoonstelling van schilderijen uit de 19e en 20e eeuw in het Koetshuis, Dorpsstraat 14, Oud Zullen, nabij Kasteel Oud Zuylen.

Geopend za. 27 maart en zo. 28 maart 1999.

Beschaving

'Kijkt u even met me mee naar de atlas?' Aldus de Amerikaanse president Clinton in de toespraak tot het Amerikaanse volk, waarin hij het ingrijpen in Servië rechtvaardigde. Dat zal in menig Amerikaans huize gezin tot een nogal vervreemdend avontuur hebben geleid. Servië? Belgrado? Kosovo? Pristina? Waarschijnlijk zijn de meeste Amerikanen beter thuis in de geografie van de Maan dan van dit deel van Europa.

Nu zijn de Amerikanen wel wat gewend. Al eerder hebben ze in atlasen zitten speuren naar gebieden als Korea, Vietnam en Irak. Daar hoorde echter wel het verhaal bij dat de ontwikkelingen in die gebieden, zij het volgens verdoorgerekende scenario's, op enig moment de Amerikaanse belangen zouden kunnen raken: in Korea en Vietnam het domino-effect van de communistische opmars, in Irak de dreiging van een hardvochtig dictator die bezig was met het ontwikkelen van vernietigingswapens die in elk geval Israël en misschien nog wel meer konden raken. Dat maakt op z'n minst het begin van begrip los voor Amerikaanse bemoeienis.

Maar Kosovo? Ten tijde van de gevechten in Bosnië was ik op reis in de Verenigde Staten en werd door menig Amerikaan met warme sympathie gevraagd 'Hoe het was om even een paar weken uit die oorlog te zijn', hoe het was om 'even in een vrij land te vertoeven' en zelfs kreeg ik de vraag of er in Nederland 'zoiets als warm en koud stromend water' bestaat.

De horizon van veel Amerikanen reikt niet veel verder dan het silhouet van de Grand Canyon of de eindeloze maisvelden van Iowa. De vraag die in opiniebladen en kranten uit de VS dan ook met grote regelmaat opdoemt is: waar ligt Kosovo en wat doen we daar in vredesnaam?

Wat doen we daar? Geldt dat zelfs al niet een beetje voor ons Europeanen. Natuurlijk, etnische zuiveringen kunnen en mogen niet geduld worden, het is krankzinnig dat er op duizend kilometer afstand van Nederland mensen zonder mededogen worden verjaagd, geterroriseerd, vermoord. Je zou het NAVO-ingrijpen daarmee een vorm van beschaving kunnen noemen. Zoals Clinton terecht zei: dit soort taferelen past niet meer in de wereld van vandaag. Waarmee hij wellicht bedoelde te zeggen dat de tijd van Atilla de Hun ver achter ons zou moeten liggen, maar dat het optreden van de Servische politie en militairen in Kosovo daar toch wel erg aan doet denken.

Allemaal begrijpelijk. Amerikanen zouden zich bevestigd kunnen zien

René van Zanten

27-3-99
in hun rol van 's werelds politie-agent - een rol die hoort bij de enig overgebleven supermacht. De Europeanen zouden Kosovo erg dichtbij kunnen vinden en hopen dat snel en hard ingrijpen voorkomt dat deze 'Balkan-oorlog' zich verder uitbreidt. Maar dat neemt allemaal niet weg, dat het ingrijpen op z'n minst tot iets tastbaars zou moeten leiden. Overal is inmiddels al een keer beschreven dat van de Servische president Milosevic op basis van een nogal traumatische jeugd (beide ouders pleegden zelfmoord) waarschijnlijk geen rationele reactie op de gebeurtenissen valt te verwachten. Koel en ongenaakbaar heeft hij alle voorstellen van 'het westen' weggewimpeld, daarmee de indruk wekkend dat hij er niet voor terugdeinst bereid te zijn de toekomst van zijn volk op te offeren aan zijn eigen megalomanie. Dat betekent dat de NAVO kan bombarderen tot de bondgenoten een ons wegen, maar dat elke dag langer in het voordeel is van de politicus wiens karakterstructuur voor ons niet te doorgronden is. De vraag is dan: is de toekomst van dit ingrijpen niet al te veel afhankelijk gemaakt van de reactie van een man die wij er nu juist van verdenken niet tot verstandige afwegingen in staat te zijn?

Je zou ook wensen dat bij zo'n actie - immers: de eerste keer dat het bondgenootschap ingrijpt in een soevereine staat - er uit de hele wereld steun komt. Vooralnog echter delen de NAVO-partners elkaar vooral schouderklappen uit. De rest van de wereld laat het of koud of is gewoon kwaad. Ook de Albanen hebben we tot nu toe niet echt geholpen. Er zijn geen waarnemers meer in Kosovo, er dringen berichten door over executies die bevestigd noch geverifieerd kunnen worden. Verder zien we beelden van Kosovaren die met hoog opgeladen lastdieren door de sneeuw komen aansjokken, op de vlucht voor de wrede vijand. Zijn die blij met de bombardementen? Blij zijn hooguit de Albanen buiten Kosovo, die nu wereldwijd aandacht hebben voor hun probleem met Belgrado. En persoonlijk voel ik me dan weer ongemakkelijk, als ik zo'n Albanes met lichte triomf hoor zeggen dat het aan het Kosovo Bevrijdingsleger (UÇK) te danken is, dat er eindelijk wordt gebombardeerd. Ik lees

dan die berichten over die executies nog eens na, zie die verkleumde Kosovaren nog op mijn netvlies sjokken.

Het zijn allemaal geen signalen en reacties waar een mens zich erg gerust bij voelt. Beelden van Macedoniërs die hotels bestormen waar westerse journalisten onderdak hebben gevonden, Serviërs die met schuim op de lippen de Amerikaanse vlag staan te verbranden, ruiten van ambassades ingooien. En, misschien nog wel het allerergste: wie zou nu nog precies begrijpen hoe dat zit, in Kosovo? Hoe maarschalk Tito Joegoslavië bijeenhield, hoe dat na zijn dood uiteen viel, hoe Kosovo (samen met Vojvodina) één van de twee provincies was met de meeste zelfstandigheid, hoe daar tien jaar geleden een einde aan werd gemaakt? Zijn wij in het Westen in staat om te begrijpen waarom Serviërs bereid zijn mensen te vermoorden vanwege het feit dat ze in de veertiende eeuw een grote veldslag van de Turken in Kosovo nota bene hebben verloren? Cultureel erfgoed?

Verwoestende analyses in de kranten, op de radio, op de televisie. Iedereen die ooit iets met Joegoslavië of krijgskunst te maken heeft gehad, mag komen vertellen hoe de zaak volgens hem of haar in elkaar zit. Het wachten is op een interview met iemand die 'De herberg met het hoofje' van A. den Doelaard helemaal heeft uitgelezen en om die reden als deskundige wordt opgevoerd. Dat krijg je met acht televisiezenders.

Mijn houvast is en blijft de verwachting, dat het allemaal nog veel erger zou zijn als we blijven toekijken. Toekijken hoe massagraven worden ontdekt, hoe schamele huisjes in brand worden gestoken, hoe mannen en vrouwen radeloos staan te schreeuwen en te snikken bij het graf van hun zoon of dochter. Daar hoort een 'beschaafd' mens zich nog veel ongemakkelijker bij te voelen. Dat begrijp ik tenminste.

Het is dan ook verbaazend welkend om te zien hoe in zichzelf gekend de politiek blijft opereren op het moment dat de NAVO-bommetwerpers opstijgen om een niet-NAVO-land aan te vallen. Weliswaar werd het kabinet de afgelopen dagen in beslag genomen door de belangrijke Euro-top in Berlijn, maar Van Aartsen vond wel de tijd om het parlement te woord te staan. Maar wie aan het Binnenhof voelt zich geroepen om het volk voor te bereiden op meer dan het gooien van bommen vanuit de lucht? Een eventueel falend luchtoffensief leidt volgens de militaire logica tot grootschalige aanvallen over de grond. Als Milosevic geen krimp geeft na de luchtaanvallen, heeft de westerse diplomatie alleen maar militaire

opties. Niemand weet in hoeverre Milosevic het Westen wil meeslepen in een grondoorlog. De enige partij in het parlement voor wie kernhard vast staat dat dat geen Nederlandse levenswaarde is, is de Socialistische Partij. De SP vertolkt het oude pacifistische adagium dat geweld niks oplost, maar dan vooral bezien vanuit een eng nationaal perspectief. Met die opstelling hebben de socialistische politiekgezien intussen de plaats ingenomen die GroenLinks (en haar voorgangers) ooit in het parlement had. GroenLinks heeft haar geharnasde opstelling inzake veiligheidsvraagstukken en de NAVO definitief verlaten. Nog niet zo vreselijk lang geleden pleitte GroenLinks er nog voor dat Nederland uit de NAVO moest stappen en ook met het gebruik van geweld tegen de Bosnische Serviërs had de partij grote moeite. Maar afgelopen woensdag maakte het Kamerlid Marijke Vos de moeijelijkste beslissing bekend: die de GroenLinks-fractie in jaren heeft moeten nemen: de fractie steunt de NAVO-inzet.

Daarmee heeft de partij een zelfde ontwikkeling doorgemaakt als de Grünen in Duitsland. Die waren in de eerste helft van dit decennium nog modicus tegen elke vorm van Duitse militaire bemoeienis met het conflict in Bosnië. Nu bombarderen Duitse gevechtsvliegtuigen Servië onder verantwoordelijkheid van een Groene minister.

GroenLinks ging woensdagavond in een bij vlagen emotioneel betoog van Vos het vest van alle partijen. Vos vond dat de NAVO desnoods tot het uiterste moet gaan, om de burgerbevolking van Kosovo te beschermen. Dat betekent niets anders dan de inzet van grondtroepen.

Anderen partijen durfden niet zo ver te gaan, omdat ze terugschrikten voor de gevolgen. De trouwste NAVO-aanhangers in het Nederlands parlement werden wat dat betreft deze week ineens gepasseerd door GroenLinks dat al z'n NAVO-schroom heeft afgevoeren. Het is één van die vele verrassende rolverwisselingen in de politiek die we zien sinds alle oude zekerheden met de val van de Muur zijn weggevoallen.

Maurice Wilbrink is redacteur van de Groninger Pers Diensten.

Kosovo maakt politiek onzeker

Door Maurice Wilbrink

27-3-99
Dinsdagmorgen zat onderhandelaar Holbrooke in Belgrado, na een eerste mislukte gespreksronde met de Joegoslavische president Milosevic, en wachtte op last van de Amerikanen op een vervolgbespreking - opnieuw aangekondigd als de laatste mogelijkheid om militair Navo-ingrijpen tegen de Servische milities in Kosovo te voorkomen.

Tot nog toe houdt Milosevic voet bij stuk. De 'akkoorden' van Rambouillet en Parijs zijn voor de Joegoslaven onaanvaardbaar en terwijl opnieuw etnische zuiveringen in Kosovo plaatsvinden, gaan de hakken in het zand. Zo zijn de diplomatieke onderhandelingen over Kosovo in een fuik beland.

Grote vraag is wat militair ingrijpen van de Navo zal opleveren, behalve een kortstondige, maar zeer welkome verlichting van de nijpende situatie van de Albanese Kosovaren. Te verwachten valt dat militaire acties

de oorzaken van het conflict niet zullen wegnemen. Zelfs is de voorspelling niet gewaagd dat Milosevic en de zijnen er kracht uit zullen putten, zich gretig de martelaarsrol zullen toe-eigenen en garen zullen spinnen bij de verdeeldheid die ongetwijfeld gezaaid zal worden in de 'geallieerde' gelederen. Frankrijk en Rusland zullen gaan dwarsliggen en of het Amerikaanse Congres voetstoots militaire activiteiten onder Amerikaans bevel zal blijven steunen, staat geenszins vast.

De uitkomst van het worst case scenario bestaat uit een nog machtiger Milosevic in een heldenrol, nog maar nauwelijks gehinderd door oppositie in eigen land, continuering en verheviging van de conflictstof en vele slachtoffers aan beide zijden van de streep. Het model-Irak dus, Niet iets om met verlangen naar uit te zien.

Willem van der Meiden

Fuik

27-3-99
Dinsdagmorgen zat onderhandelaar Holbrooke in Belgrado, na een eerste mislukte gespreksronde met de Joegoslavische president Milosevic, en wachtte op last van de Amerikanen op een vervolgbespreking - opnieuw aangekondigd als de laatste mogelijkheid om militair Navo-ingrijpen tegen de Servische milities in Kosovo te voorkomen.

Tot nog toe houdt Milosevic voet bij stuk. De 'akkoorden' van Rambouillet en Parijs zijn voor de Joegoslaven onaanvaardbaar en terwijl opnieuw etnische zuiveringen in Kosovo plaatsvinden, gaan de hakken in het zand. Zo zijn de diplomatieke onderhandelingen over Kosovo in een fuik beland.

Grote vraag is wat militair ingrijpen van de Navo zal opleveren, behalve een kortstondige, maar zeer welkome verlichting van de nijpende situatie van de Albanese Kosovaren. Te verwachten valt dat militaire acties

de oorzaken van het conflict niet zullen wegnemen. Zelfs is de voorspelling niet gewaagd dat Milosevic en de zijnen er kracht uit zullen putten, zich gretig de martelaarsrol zullen toe-eigenen en garen zullen spinnen bij de verdeeldheid die ongetwijfeld gezaaid zal worden in de 'geallieerde' gelederen. Frankrijk en Rusland zullen gaan dwarsliggen en of het Amerikaanse Congres voetstoots militaire activiteiten onder Amerikaans bevel zal blijven steunen, staat geenszins vast.

De uitkomst van het worst case scenario bestaat uit een nog machtiger Milosevic in een heldenrol, nog maar nauwelijks gehinderd door oppositie in eigen land, continuering en verheviging van de conflictstof en vele slachtoffers aan beide zijden van de streep. Het model-Irak dus, Niet iets om met verlangen naar uit te zien.

Willem van der Meiden

NAVO vermoedde aanval op SFOR Servië verliest twee MiG's boven Bosnië

BRUSSEL, 27 MAART. Twee Amerikaanse F-15's hebben gistermiddag twee Joegoslavische MiG-29's neergeschoten boven Bosnië. Wrakstukken zijn gevonden bij Keocak, in noord-Bosnië. De piloten zouden in leven zijn.

Joegoslavië heeft de NAVO deze week de oorlog verklaard en beschouwt doelen buiten zijn grondgebied derhalve als legitiem. Bosnië heeft gisteren een spoedzitting van de VN-Veilighedsraad aangevraagd over de schending van zijn luchtruim.

Pentagon-woordvoerder Ken Bacon speculeerde dat de moderne MiG-29's mogelijk troepen van de NAVO-vredesmacht SFOR wilden aanvallen, maar herinnerde er tevens aan dat de toestellen niet bijzonder effectief zijn tegen gronddoelen. Joegoslavië noemde het neerhalen van de MiG's „een verzuim van de NAVO“.

Gisteravond opende de NAVO een derde aanvalsgolf op Joegoslavische doelen. Voor het eerst klonk in Belgrado al in de middag-uren het luchtalarm toen een kruisraket een doel in een buitenwijk naderde. Gisteravond klonken zeven zeer zware explosies rond de Joegoslavische hoofdstad. Ooggetuigen zagen een „muur van vlammen“ in het zuidwesten van de stad. Er waren onbevestigde berichten dat chemische stoffen werden vrijgekomen. Servische bronnen meldden aanvallen rond Kosovo's hoofdstad Priština, op legerbarakken in Aleksinac, 160 kilometer ten zuiden van Belgrado, en rond de militaire luchthaven Batanica bij Belgrado.

In Brussel maakte de NAVO bekend dat er inmiddels 400 vluchten zijn uitgevoerd op 50 doelen. Ook

werden video-beelden van voltrekfers vrijgegeven. Het Joegoslavische leger heeft tot dusver zijn luchtverdediging echter nauwelijks ingeschakeld. Volgens de NAVO is slechts één Russische SAM-raket afgevuurd. Experts vrezen dat het leger wacht tot de alliantie tragere toestellen inzet om grondtroepen aan te vallen. Het Pentagon zei gisteravond dat de NAVO de aandacht nu verlegt naar munitie- en brandstofdepots en Servische troepen binnen Kosovo.

In de Macedonische hoofdstad Skopje beschermde ordenroepen gisteren de Westerse ambassades, die een dag eerder waren aangevallen door woedende betogers. Hoofddoel van de Amerikaanse mariners zijn naar Skopje gestuurd om de ambassades te versterken. Rusland wees de twee verlegenwoordigers van de NAVO uit. Griekenland riep gisteren op tot stopzetting van de bombardementen. De Italiaanse premier D'Alema wist zich pas van de steun van de Communistische Partij te verzekeren door de NAVO-bombardementen, onvermijdelijk en noodzakelijk, te noemen, mits „kortstondig en strikt doelgericht“. Uit Kosovo komen steeds meer berichten van wrede daden door Servische militairen, ordenroepen en paramilitairen. (AFP, AP, Reuters)

• JOEGOSLAVIË: pagina 5
• HARTLAND: Z, pagina 31

‘Ze bellen op als men vindt dat ik iets moet weten’

In de commandobunker onder het ministerie van Defensie tracht de politieke en militaire top de gebeurtenissen in de Kosovo-crisis bij te houden. ‘Monitoren’ aan het Plein.

Door onze redacteur STEVEN DERIX

DEN HAAG, 27 MAART. Boven Servië, Montenegro en Kosovo voeren Nederlandse F16's voor de derde achtereen volgende nacht missies uit. In Den Haag is het Crisisbeheersingscentrum (CBC), de commandobunker onder het ministerie van Defensie, 24 uur per dag bemand. Op zich niets bijzonders, vertelt luitenant-admiraal L. Kroon, als Chef-Defensiestaf de hoogste militair van Nederland. „In het CBC zijn altijd mensen aanwezig. Vergoet niet dat we militairen van SFOR in Bosnië hebben en dat we meedoen aan de VN-missie op Cyprus. Er kan altijd iets gebeuren.“

Maar nu Nederlandse F16-jachtbommenwerpers een actieve rol spelen in het luchtoffensief dat Slobodan Milosevic tot andere gedachten moet brengen, is het in de commandobunker wel drukker dan normaal. Minister Frank de Grave laat er iedere ochtend even zijn gezicht zien en wordt tijdens de dagelijkse briefing bijgepraat over de laatste stand van zaken. Admiraal Kroon is hierbij aanwezig.

zig, maar loopt ook gedurende de rest van de dag regelmatig langs. Zijn kantoor is immers maar 50 meter verderop. „En als men vindt dat er iets is dat ik moet weten, dan bellen ze me onmiddellijk“, zegt de admiraal.

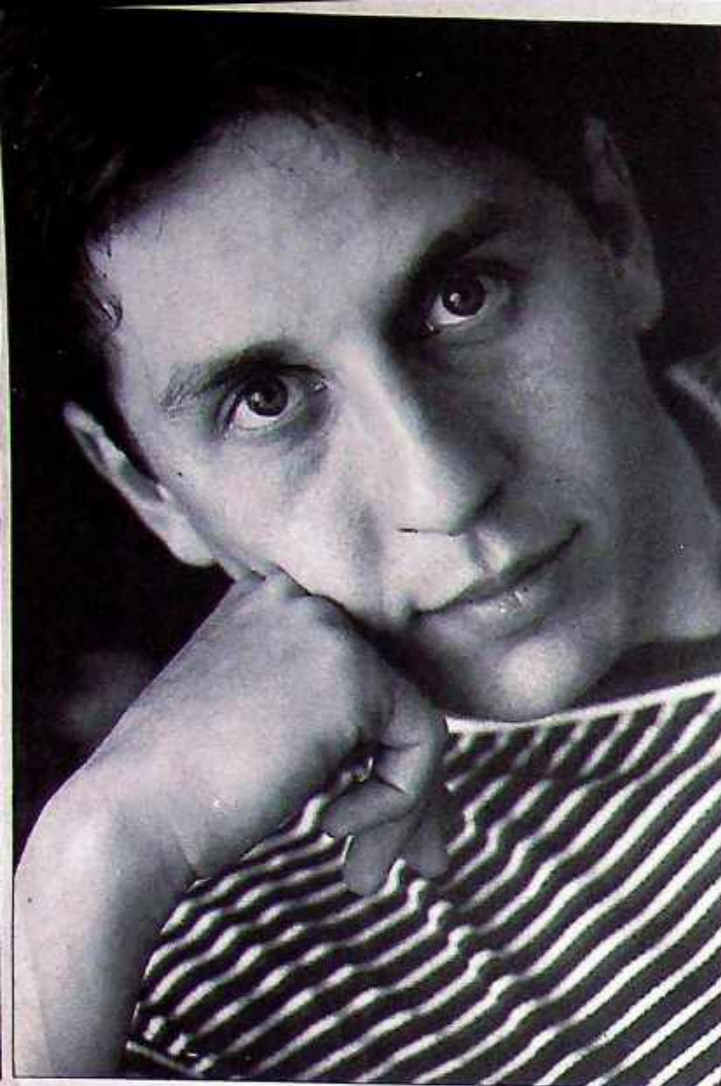
Monitoren, zo goed mogelijk op de hoogte blijven, dat is eigenlijk het enige dat De Grave, Kroon en de rest van de Defensiestaf op dit moment kunnen doen. Afgelopen woensdag is binnen de Noord-Atlantische Raad, het hoogste politieke orgaan van de NAVO waarin alle lidstaten een permanente vertegenwoordiger hebben, besloten om de operatie Allied Force uit te voeren. Vanaf dat moment lag het commando over de luchtacties in handen van SACEUR, (Supreme Allied Commander Europe), de Amerikaanse viersterren generaal Wesley Clark. Vanaf deze hoogte militair in Europa loopt de commandofijn via de opperbevelhebber en de commandant luchtstrijdkrachten AFSOUTH (Allied Forces Southern Europe) naar het commandocentrum in het Noord-Italiaanse Vicenza, waarvandaan ook de acties van de Nederlandse F16's in Amendola worden gecoördineerd. Admiraal Kroon tekent met zijn balpen een schema. „Op het CAOC, het Combined Air Operations Centre in Vicenza, heb ik een verbindingsofficier zitten, de commandore Bakker. Die houdt mij van alles precies op de hoogte.“ [• *Vervolg* COMMANDO: pagina 2]

Kabinetcrisis Italië afgewend

Rome - Italië heeft zich gisteren na een fel parlementair debat weer in het NAVO-gelid gevoegd. De voormal communistische critici van de NAVO-luchtacties bonden in nadat premier D'Alema had verzekerd dat alles op alles zou worden gezet om de bombardementen te beëindigen en naar een vreedzame oplossing te zoeken. De kleine socialistische regeringspartij Communisten van Italië had eerder gedreigd zijn ministers uit het kabinet terug te trekken als D'Alema geen einde maakte aan de Italiaanse deelname aan Operatie Allied Force.

Journalisten mogen voorlopig blijven

Belgrado - Het Servische besluit dat alle journalisten uit lidstaten van de NAVO de deelrepubliek moeten verlaten, is opgeschort. Journalisten die Joegoslavië hebben verlaten, mogen terugkeren. Dit heeft de Joegoslavische vice-premier Draskovic gisteren bekendgemaakt. Draskovic, voormalige oppositieleider tegen president Milosevic, maakte donderdag al bekend dat het besluit van de Servische deelregering inging tegen de wil van Belgrado.

Srdjan Obradovic: 'Als het omgekeerde gebeurt, neem ik aan dat Nederlanders mij ook niet te grazen nemen.' (Foto Marnix Schmidt)

Servische voetballer FC Utrecht stoort zich aan eenzijdige berichtgeving Obradovic: 'Ik hoor maar één verhaal'

Door Martijn van Beeten Utrecht

Slingers brengen vreugde in huize Obradovic. Slingers voor zontje Marko die al op 10 maart één jaar oud werd, maar ze zo mooi vindt. Het is dat beetje licht voor zijn moeder Nela en vader Srdjan, de voetballer van FC Utrecht. Terwijl Nederlandse F16's opstijgen om mee te helpen aan het bombarderen van zijn geboorteplaats Belgrado, kijkt Srdjan naar de Joegoslavische televisie.

Op negen hoog aan de Utrechtse Lamérislaan staat een schotelantenne. Die voorziet Obradovic van informatie van de andere kant, zijn kant. „Maar“, zegt hij, „ik kijk ook naar CNN en de Nederlandse journaals. Mijn informatie komt van meer kanten, was dat bij iedereen maar zo.“

Obradovic weet het, drie landge-

noten - Predrag Mijatovic (Real Madrid), Dejan Savicevic (Partizan Belgrado) en Dragan Stojkovic (Nagoya Grampus Eight) - roepen Joegoslaven op om niet meer te voetballen voor clubs in NAVO-landen. Hij begrijpt het, maar zal er niet aan meewerken. „Is ook moeilijk, want ik voetbal al makend, bovendien ben ik onbekend, zo'n signaal van mijn kant zou geen enkel effect sorteren. Had ik het bombarderen kunnen stoppen met een weigering om te voetballen, dan had ik het wel gedaan. Vraagt Joegoslavië om te helpen, dan doe ik dat. Nee, ook door voetballers als Mijatovic zal het bombarderen niet stoppen. Maar hun stem wordt wel gehoord, anders begin jij er toch niet over?“

„FC Utrecht is de NAVO niet. De club kan er ook niets aan doen. Ja, een Nederlandse vliegtuig heeft een Joegoslavisch toestel neergehaald. Moet ik nu alle Nederlanders haten? Nee toch. Als het omgekeerde gebeurt, neem ik aan dat Nederlanders mij ook niet te grazen nemen.“

Obradovic zegt het met nadruk, hij is geen politicus. Maar hij heeft wel zijn visie, zijn gevoel. „Ik ben gebo-

ren en opgegroeid in Belgrado, mijn vader en mijn zus zitten er nu. Mijn moeder Milica gelukkig niet, die is in Nederland voor de verjaardag van mijn zontje. Contact leggen is moeilijk, soms vergt het een uur proberen. De NAVO zegt dat geen burgers worden gebombardeerd, dat is hoopgevend. Maar ja, soms mist een bom z'n doel. Gaat het luchtalarm af, dan gaat mijn familie deschuilkelders in. Dat is verre van prettig. Had ik dit aan zien komen, dan had ik de rest van mijn familie ook laten komen. Dat kan niet meer, de grenzen zijn dicht.“

De Serviër praat rustig, maar vindt dat in Nederland te eenzijdig wordt bericht over de crisis in Kosovo. „Altijd zie je de vluchtende Kosovo-aren, de moordpartijen. In Joegoslavische kranten lees je al maanden elke dag dat er Servische politie-agenten worden vermoord. Daar wordt geen ophof over gemaakt. Begrijp goed dat Kosovo al zo'n zeshonderd jaar bij Joegoslavië hoort. Pin me trouwens niet vast op feiten, want nogmaals, ik ben geen politicus. Albanese vrouwen er misschien honderd jaar, maar het zijn allemaal grote gezinnen. Daarom zijn ze nu ruim in de

meerderheid.“ „Autonomie kan best, onafhankelijkheid niet. Joegoslavië verdedigt het eigen grondgebied. Ze vallen toch ook geen andere landen aan? Wat zou er gebeuren als Limburg aansluiting zoekt bij Duitsland? Dat niet de hele wereld het met de NAVO eens is, blijkt ook wel. Rusland en China zijn fel tegen. Joegoslavië staat er momenteel slecht op, daarom wordt actie ondernomen. Maar waarom gebeurt er niets om de Koorden te beschermen, die worden toch ook vermoord in Turkije? Er is geen Amerikaan die daar iets aan doet. Milosevic wil geen vrede, wordt geroepen, maar dat is niet waar. Hij wil best een verdrag tekenen, maar alleen een verdrag waar hij mee kan leven. Als ze jou een contract onder de neus duwen en dreigen met bombarderen als je niet tekent, wat doe je dan? Dat Serviërs alleen maar willen moorden in Kosovo, dat geloof ik niet. De Albanese zinnen eral een hele tijd. Waarom is dat tien of twintig jaar geleden dan niet gebeurd?“

Obradovic vertelt over een item op de Joegoslavische televisie, deze week. „Een Amerikaanse journaliste was gearresteerd, ze werd er-

Servië valt NAVO in Bosnië aan

Van onze redactie buitenland Brussel/Amendola

voor oorlogvoering op grote schaal.

De NAVO heeft gisteren twee Joegoslavische MiG29's neergeschoten boven het Servische deel van Bosnië. De piloten zijn gevangen genomen.

Volgens de NAVO deden drie vliegtuigen een aanval op de SFOR-troepen daar. De Joegoslavische autoriteiten spraken het bericht tegen. De MiG's werden aan het einde van de middag neergeschoten in het noordoosten van Bosnië. Het is de eerste keer sinds het begin van de militaire acties tegen Joegoslavië dat de Servische luchtmacht de NAVO-vredesmacht SFOR in Bosnië probeert aan te vallen. SFOR, waar zo'n 1800 Nederlandse militairen deel van uitmaken, is sinds 1995 in Bosnië gelegerd om toe te zien op uitvoering van de vredesakkoorden van Dayton. De 'stabilisatiemacht' is niet uitgerust

De NAVO zegt tot nu toe vijf Joegoslavische vliegtuigen te hebben neergehaald, waarvan vier MiG29's. Belgrado zou maar vijftien van dergelijke vliegtuigen hebben, het meest geavanceerde toestel in hun luchtmacht. Diplomaten noemen het opstijgen van de inmiddels verouderde MiG's 'zelfmoord'.

Het ministerie van defensie heeft een bataljon van 750 mariniers opgeroepen zich maandag te melden op een kazerne in Doorn om eventueel uitgezonden te worden naar de Balkan. De standby-tijd van het bataljon is ingekort van zeventien dagen naar 96 uur. Reden voor de oproep is de toenemende dreiging voor SFOR. Het bataljon vormt de strategische reserve van de vredesmacht in Bosnië.

Op pagina 9: NAVO verheft aanvallen

Moskou verbreekt banden met NAVO

Moskou - Rusland verbreekt banden met de NAVO en zet medewerkers van de verdragsorganisatie het land uit. Moskou heeft hiermee gisteren zijn verzet tegen de bombardementen op Joegoslavië kracht bijgezet. Minister Ivanov van buitenlandse zaken zei dat de 'genocide' die de NAVO op Joegoslaven pleegt, de afgelopen dagen zeker honderd doden en verhoorder geworden heeft gekost. Hij eist dat de verantwoordelijken worden berecht door het VN-Tribunaal voor voormalig Joegoslavië in Den Haag.

Mariniers paraat voor ondersteuning

Door een onzer redacteurs
DEN HAAG, 27 MAART. Het ministerie van Defensie heeft een bataljon mariniers opgeroepen zich maandag te melden op een kazerne in Doorn om eventueel uitgezonden te worden naar de Balkan. De standby-tijd van het bataljon is ingekort van zeventien dagen naar 96 uur, aldus een woordvoerder van het ministerie.

Het bataljon (ongeveer 750 mariniers) vormt de strategische reserve van de SFOR-vredesmacht in Bosnië. Als de SFOR-eenheden betrokken raken bij de strijd tussen de NAVO en het Servische leger worden ze mogelijk ingezet. Gisteren werden twee Joegoslavische Mig-29's boven Bosnië neergeschoten door Amerikaanse F-15's. Nederland zal voorlopig geen extra strijdkrachten leveren aan de NAVO. Ook aflossing van de F-16 piloten op vliegbasis Amendola, die daar voor vier maanden zijn, is niet aan de orde, aldus chef defensiestaf L. Kroon gisteren op een persconferentie in Haag. Wel heeft Defensie een aantal scenario's achter de hand om de Nederlandse inzet uit te breiden.

De NAVO houdt er rekening mee dat het Servische leger luchtafweersystemen 'sparta', zodat ze niet kunnen worden uitgeschakeld. Voorlopig zal de NAVO zich blijven concentreren op het uitschakelen van luchtafweersystemen, radars en munitieopslagplaatsen. Wanneer 'fase twee' begint is nog niet bekend. Dan zullen de NAVO-aanvallen zich richten op onder meer tanks en artillerie van de Serviërs.

Premier Kok noemde het gisteren, na afloop van het wekelijkse kabinetsberaad, „ondenkbaar” dat in Servië grondtroepen van de NAVO in actie komen. „Dat is alleen voorstelbaar binnen het kader van een politiek en militair vredesakkoord”, aldus de premier.

Kok zei dat achter de schermen het zoeken naar een diplomatieke uitweg uit het conflict doorgaat, waarbij hij met name hoopte op initiatieven van Russische zijde. Kok noemde de snel oplopende spanningen in de relatie met Moskou „zorgelijk”, maar wees erop dat de Russische regering tot nog toe „op geen enkele wijze eraan heeft kunnen bijdragen president Milosovic tot inkeer te brengen”.

Basis in Italië extra bedacht op Servische wraak

Door een onzer redacteurs
AMENDOLA, 27 MAART. De luchtbasis Amendola in Zuid-Italië weert bezoekers na dreigementen over terroristische acties. Zowel Nederlandse inlichtingendiensten als de NAVO hebben de Belgische en Nederlandse luchtmacht aangeraden een hogere staat van waakzaamheid aan te houden.

Servische leiders hebben bij herhaling gezegd dat ieder NAVO-personeelslid op zich een doel vormt voor tegenacties. De Italiaanse basiscommandant van Amendola heeft daarom nieuwe veiligheidsmaatregelen gesteld. Overigens staat hij in feite buiten de oorlogsacties omdat Italië zichzelf daarin geen rol wil geven boven Servië of Kosovo. De Italiaanse luchtmacht vliegt alleen missies voor de eigen landverdediging en dat mondjesmaat. De nieuwe maatregelen hebben tot gevolg dat personeel niet langer herkenbaar in beeld mag komen en namen van militairen niet meer mogen worden vrijgegeven.

Technisch personeel dat verantwoordelijk is voor de gevechtsklaarheid van de 16 Nederlandse F16's moest donderdag inspecties opnieuw uitvoeren omdat bezoekende journalisten en camera- en geluidstechnici soms de vrijheid namen om eens goed te voelen of de raketten en de extra brandstoftanks wel stevig gemonteerd waren. Als iemand anders dan de flightcrew of de ladingmeesters een vliegtuig klaar voor vertrek heeft betast moet een aantal inspecties worden herhaald. Het personeel op Amendola werkt onder grote druk omdat de 26 Belgische en Nederlandse toestellen op

elk uur van de dag of de nacht kunnen worden ingezet.

Ook vannacht werden er nieuwe luchtverdedigingsacties door het 322 squadron boven Joegoslavië uitgevoerd. Overste Jon Abma denkt dat aan de vliegtuigen wekenlang taken kunnen worden toebedeeld. Civiele vliegvelden in de omgeving blijven tot 18 augustus gesloten vanwege de militaire acties. Hij gaf aan dat de Servische weerstand tot nu toe wat minder was dan de NAVO had verwacht. „Maar je weet nooit wat ze in reserve houden. Ze hebben nu ook de moderne hittezoekende SAM 6 afgevuurd op NAVO-vliegtuigen, hetgeen een geducht wapen is.”

Het is niet eenvoudig, zeggen militaire experts, om deze Russische SAM 6 uit te schakelen omdat de raketafvoerinrichtingen heel gemakkelijk snel te verplaatsen zijn.

Een Nederlandse vlieger die gisteravond een toelichting gaf op de acties boven Servië en Kosovo waarschuwde voor een gevaar dat piloten in Irak heeft bedreigd. De vijandige raketten kunnen met het blote oog worden waargenomen, maar „als je druk bezig bent om uit het ene raampje te kijken naar lichtgevende kogels die op je afkomen van de luchtverdedigingsinstallaties, moet je razendsnel ook het andere raampje in de gaten houden voor raketten. In Irak werden de lichtgevende kogels gebruikt als afleidingsmanoeuvre. Gelukkig vliegen we hier in een team en kunnen we elkaar bescherming bieden. Je moet snel weten waarmee je te maken hebt. Tot nu toe hebben we dat met elkaar goed onder controle.”

'Kosovo' lastig bij staatsbezoek aan China

Door onze politieke redactie
DEN HAAG, 27 MAART. De oorlog op de Balkan zal de politieke lading van het komend staatsbezoek van koningin Beatrix aan China vergroten. Zowel China als Nederland zijn momenteel lid van de Veiligheidsraad en nemen diametraal tegenovergestelde posities in bij dit gewapende conflict. Daarom zal de kwestie-Kosovo een onontkoombaar thema zijn bij het koninklijk bezoek, dat op 12 april aanvangt.

Dat verwachten de buitenlandwoordvoerders van enkele grote fracties in de Tweede Kamer. Zij denken dat niet zozeer voor de gesprekken van koningin Beatrix zelf, alswel voor die van de meereizende minister Van Aartsen (Buitenlandse Zaken) het conflict op de Balkan invloed zal hebben. Geen van de grote partijen vindt echter dat het bezoek daarom niet moet doorgaan.

„Minister Van Aartsen heeft er straks een heel serieus punt bij in zijn gesprekken met zijn Chinese ambtgenoot”, verwacht B. Koenders, buitenspecialist van de PvdA-fractie. „De agenda van Van Aartsen wordt, naast de mensenrechten en het mogelijk lidmaatschap van China van de Wereldhandelsorganisatie, nog langer”, oordeelt de VVD'er Weisglas.

„Het staatsbezoek wordt er absoluut niet gemakkelijker op”, verwacht het CDA-Kamerlid Verhagen. Andere partijen zien geen effect. China staat, evenals Rusland, aan de kant van Servië in het conflict met de NAVO en heeft onmiddellijke stopzetting van de NAVO-bombardementen geëist. Bovendien heeft China de VN-macht gevetoed die in Macedonië is gestationeerd, dit als diplomatieke vergelding voor het feit dat Macedonië onlangs de onafhankelijkheid van Taiwan heeft erkend. „Minister Van Aartsen ont-

komt er niet aan het punt van de VN-macht met de Chinezen te bespreken”, aldus Koenders. „In feite ondergraaft China met het veto van de VN-macht de positie van de Veiligheidsraad, en dat moet Van Aartsen de Chinezen heel duidelijk maken”, vindt Verhagen.

Naast de kwestie-Kosovo zal de mensenrechtensituatie in China bij het staatsbezoek onderwerp van diplomatiek overleg zijn. Twee weken geleden maakten GroenLinks en de SGP duidelijk tegen het staatsbezoek van de koningin gekant te zijn, dit vanwege de verslechtering van de mensenrechtensituatie in China. Ongeveer gelijktijdig met het bezoek van de koningin aan China, is er een bezoek van de Chinese premier Zhu Rongji aan de Verenigde Staten gepland, waar naar verwachting de verslechterde mensenrechtensituatie alsmede de Balkanoorlog aan de orde zullen komen. Overigens is de vraag of dit bezoek doorgaat, gelet op de snel verslechterende betrekkingen tussen Peking en Washington.

Het komend staatsbezoek volgt op het schrappen van een soortgelijk staatsbezoek in 1989 als gevolg van de bloedige onderdrukking door het Chinese leger van de studentenopstand op het Plein van de Hemelse Vrede in Peking. Twaalf jaar eerder, in 1977, bezocht Beatrix China als kroonprinses in het gezelschap van haar echtgenoot. Toen kregen ze onder meer een rondleiding door het dichte netwerk van schuilkelders dat de bevolking van Peking moet beschermen tegen luchtaanvallen. Tevens werd de prinses tijdens het staatsbanquet geconfronteerd met een felle politieke anti-Russische redevoering van de toenmalige vicepremier Li Hsin-Nin. Voor het komend staatsbezoek zijn geen speeches tijdens het staatsbanquet voorzien.

In de Rode Hoed Debat over de NAVO-aanvallen op Joegoslavië

Woensdag 31 maart zal er op initiatief van SP-Kamerlid Harry van Bommel in de Rode Hoed te Amsterdam een publiek debat worden gevoerd over de NAVO-aanvallen op Joegoslavië. Behalve het SP-Kamerlid zal aan dit debat worden deelgenomen door Rob de Wijk (Clingendael), Leon Wecke (Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, KUN), Ramses Wessel (vakgroep Internationaal Recht, Utrecht) en Margreet Aalbers (Vrouwen voor Vrede). Het debat wordt geleid door journalist Karel Glastra van Loon.

Iedereen die zich betrokken voelt bij dit vraagstuk is van harte uitgenodigd aanwezig te zijn en deel te nemen aan het debat. Er zal ruime gelegenheid zijn om vanuit de zaal een bijdrage te leveren. De toegang is vrij.

Voor meer informatie:

Johan van den Hout 070-3183044 013-5440293 06-59100815

31 maart 1999. 20.00 uur
De Rode Hoed
Keizersgracht 102
Toegang vrij

Slavische broederliefde telt niet mee

alleen." Van grote Russische spanningen die de afgelopen maanden zouden zijn gepleegd om de Joegoslavische defensie te versterken tegen mogelijke NAVO-luchtaanvallen, gelooft Kurjak weinig. „Misschien hebben ze geholpen om de luchtafweersystemen op te lappen. Maar veel is het niet geweest. Volgens mijn informatie zijn de S-300 raketten die de Russen zouden hebben geleverd, er helemaal niet."

"Volstrekt opportunistisch" noemt ze het Russische beleid tegenover Joegoslavië. Dat geldt ook voor de felle kritiek uit Moskou op de NAVO-aanvallen, die volgens haar in het geheel niet wordt ingegeven door Slavische

broederliefde. „Rusland staat op dit moment voor gigantische binnenlandse politieke en economische problemen. Moskou probeert nu om met behulp van de Balkan internationaal zaken te doen." Ze is ervan overtuigd dat Moskou Milošević bij de eerste de beste gelegenheid zal dumpen als dat nodig is. Hij wordt volgens Kurjak door de Russen eerder als een obstakel voor hun Balkan-politiek gezien dan als een trouwe zetbaas. „Kosovo is allang niet meer van ons en dat weten de Russen maar al te goed. Als de prijs hoog genoeg is, zullen ze uiteindelijk met iedere regering instemmen. Inclusief de aanwezigheid van buitenlandse troepen in Kosovo."

een poot aan de grond te krijgen op de Balkan. De 'slavofiele mythe' volgens welke de Russen en de Serviërs nauw met elkaar verbonden zouden zijn door taal, geloof en cultuur was niet meer dan een mooie verpakking voor geopolitieke belangen. Kurjak is een van de weinige Rusland-experts in Joegoslavië. Ze is verbonden aan het Instituut voor Internationale Politiek en Economie in Belgrado.

De slavofiele mythe is de afgelopen jaren nieuw leven ingeblazen door extreem-nationalistische kringen in Rusland, Servië en Wit-Rusland. Mensen als de radicale Rus Zjirinovski, de autocratische leider van Wit-Rusland Loekas-

jenko en de Servische extreem-nationalist Sešelj willen het unieke karakter van de Slavische volkeren veilig stellen door de vorming van een Slavische federatie.

Volgens Kurjak staan de pan-Slavische dagdromen van de nationalist ver af van de reële betrekkingen tussen Rusland en Joegoslavië. De economische relatie tussen beide landen is volgens de Rusland-kenner een beter voorbeeld van de werkelijkheid. „De Russische opstelling tegenover ons is veel pragmatischer dan we soms denken. De Russen hebben geld nodig en willen ons daarom graag gas en olie verkopen. Maar daar zit geen enkele liefdadigheid bij. Het gaat hier om geld, en geld

De Russische band met de Serviërs heeft niets met 'pan-Slavische' dagdromen te maken, maar met pragmatisme.

Door onze correspondent
RENÉE POSTMA

BELGRADO, 27 MAART. Het verbaast Jelica Kurjak niets dat de Russen nog geen 'broederhulp' naar haar land hebben gestuurd om de Serviërs te beschermen tegen het 'criminele geweld' van de NAVO. De zogenaamd bijzondere banden tussen de Slavische broedervolken berust volgens haar op een hardnekkige mythe. Een denkbeeld uit het einde van de vorige

tion Centre van de Albanese partij LDK, dat een groot netwerk aan informanten heeft.

James Rubin, de woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken, zei gisteren dat de regering „extrem gealarmeerd" is over de berichten over grootschalige gewelddaden. De berichten werden volgens Rubin bevestigd door „technische middelen": spionage-satellieten en onderschepte Servische communicatie.

Het Witte Huis maakte gisteren duidelijk dat de VS niet bereid is grondtroepen in te zetten, maar waarschuwde dat daders van oorlogsmisdaden zullen worden vervolgd door het Haagse oorlogstribunaal. Het Witte Huis verwierp gisteren ook een voorstel van de senatoren Mitch McConnell en de Democratische senator Joseph Lieberman om 25 miljoen dollar vrij te maken voor het bewapenen van het Kosovo Bevrijdingleger UÇK.

VS zijn 'extreem gealarmeerd'

Serviërs moorden en plunderen in Kosovo

PRIŠTINA, 27 MAART. Uit Kosovo komen steeds meer meldingen van gewelddaden door Servische ordetroepen en paramilitaire bendes. Vluchtelingen en ooggetuigen melden beschietingen van dorpen, moordpartijen en plunderingen.

Zowel Servische als Albanese inwoners zeggen over de telefoon dat Serviërs, lokale jongeren en vrijwilligers uit Servië en de Servische republiek in Bosnië, systematisch Albanese winkels plunderen in hoofdstad Priština. Volgens de Servische student Goran zijn een dertigtal restaurants en winkels in as gelegd. Een Albanese inwoner zei gisteravond: „Er heerst totale anarchie. Het is bijna een opluchting om door de politie te worden opgepakt. Alles beter dan in handen van de bendes te vallen." Servische huizen zouden van stickers worden voorzien om ze te identificeren.

Donderdagnacht was er al sprake van moorden en plunderingen door gemaskerde paramilitaire bendes in de steden Prizren en Djakovica. Weinig Albanesezen wagen zich momenteel nog op straat. „De mensen zitten opgesloten in hun huizen", meldde een hulpverlener uit Djakovica.

Volgens vluchtelingen hebben

Servische troepen gisteren bij zui- veringsacties in de dorpen Goden. Prush en Zylfaj twintig Albanese mannen geëxecuteerd. OVSE-waarnemers zagen vanuit de Albanese bergen de dorpen Rahovec en Babaj Boks in brand staan. Uit alle hoeken van Kosovo werden zware gevechten gemeld.

De bekende Albanese advocaat Bajram Keljendi en zijn zonen van 16 en 26, die woensdag van huis werden gehaald door Servische politiemensen, zijn gisteren dood bij een tankstation bij Priština teruggevonden. De vrouw van Keljendi zei dat, toen ze vroeg waar haar man en zonen waren, de politie antwoordde: „De NAVO zal ze wel vinden."

Veton Surroi, de hoofdredacteur van de Albanese krant Koha Ditore, is ondergedoken nadat een portier van zijn krant werd doodgeschoten. Het kantoor van een tweede Albanese krant, Kosova Sot, is vernietigd. Hetzelfde lot trof naar verluidt het Kosovo Informa-

Griekse betogers riepen gisteren slogan voor de Britse ambassade in Athene bij een demonstratie die uitliep op gevechten met de politie. 'Britten weg uit Servië', aldus de graffiti. (Foto AP)

NAVO richt bommen met satellieten

Vergeet de laser. In Joegoslavië vinden de bommen hun weg naar het doel dankzij het satellietnavigatiesysteem GPS. Weer of geen weer.

Door MENNO STEKETEE
ROTTERDAM, 27 MAART. De snelle ontwikkeling van de informatie- en communicatietechnologie heeft zoveel invloed op militaire operaties dat legerkringen spreken van de RMA, *Revolution in Military Affairs*. Binnen deze revolutie speelt het satellietnavigatiesysteem GPS, het Global Positioning System, een belangrijke rol. Tijdens de Golfoorlog gold de lasergeleiding nog als het summum van technologie. Veel van de geleide bommen en kruisraketten die nu op de commandocentra en bun-

ken in Joegoslavië vallen, vinden hun weg met behulp van deze kunstmannen.

Het werkingsprincipe van GPS is simpel: door een constellatie van 24 satellieten in een baan rond de aarde staan op elk punt op de wereld vier satellieten aan de hemel – sommige net boven de horizon, andere pal boven je hoofd. De satellieten, waarvan de positie exact bekend is, zenden een signaal uit zodat ze een geschikt referentiekader voor positiebepaling vormen. Eigenlijk zenden ze twee signalen uit: één minder nauwkeurig voor civiel gebruik, en één uiterst precies voor militaire toepassingen.

En die laatste zijn er legio. Met GPS is het een fluitje van een cent om de eigen positie op de kaart aan te geven. Toen in de Golfoorlog de tanks van de anti-Iraakse coalitie hun weg moesten vinden door de woestijn om de Iraaken in Koeweit in de rug aan te vallen, ging dit met behulp van GPS. Overigens

waren in 1991 nog maar een handvol van de satellieten in omloop, zodat de 'dekking' niet volledig was. Maar doordat de Iraaken hun eigen LORAN navigatiesysteem – om de zoveel kilometer een paal in de woestijn – niet hadden uitgeschakeld, vonden de divisies toch hun weg.

Maar nog handiger is, dat bommen met GPS naar een doel kunnen worden gedirigeerd. Het signaal trekt zich niks aan van sneeuw of regen.

Lasergeleiding daarentegen heeft als nadeel te worden gehinderd door een wolkendeek. De B-2 bommenwerpers die onderdeel vormen van de eerste aanvalsgolf tegen Joegoslavië, hoefden boven Priština alleen maar het bommenruim open te doen en de 16 GPS-gestuurde bommen van duizend kilo los te gooien. Het ging hier om zogeheten JDAM-bommen, wat staat voor *Joint Direct Attack Munition*.

Er zijn meer GPS-gestuurde bommen in omloop: zo is er ook de JSOW, *Joint Stand-Off Weapon*, die al eerder tegen de Iraakse luchtafweer is ingezet. Deze bom zweeft over een afstand van bijna honderd kilometer naar zijn doel en werpt daar vervolgens tientallen kleine ladingen af.

Volgens de Amerikaanse luchtmacht waren de prestaties van de JSOW tegen Irak „ver boven verwachting.“ Maar dat zeggen militairen erg snel over hun peperdure spullen.

Hoe nauwkeurig GPS nu eigenlijk is, is onderwerp van discussie. „De officiële, vrijgegeven nauwkeurigheid van GPS is zestien meter“, zegt een woordvoerder van het Amerikaanse, in Colorado Springs gevestigde Space Command, het onderdeel dat de GPS-satellieten beheert. Het behoeft weinig betoog dat dit onzin is: dit betekent immers volgens de gangbare definitie, dat de helft van de

JDAM-bommen binnen een cirkel met een diameter van zestien meter terecht zouden komen. Het Amerikaanse blad *Aviation Week* – dat door militairen ook wel met enig tandenknaarsen als *Aviation Leak*, 'luchtvaart-lek' wordt betiteld – kwam onlangs met een geloofwaardiger schatting. Enige jaren geleden raakte een Amerikaans gevechtsvliegtuig uit de koers. Het stortte neer op een gletscher. Doordat het toestel volledig was gedisintegreerd lag het ijs bezaaid met kleine onderdelen van vliegtuig en piloot. Boswachters en houthakkers mochten helpen bij het lokaliseren van de overblijfselen. Ze kregen allemaal een GPS-ontvanger in handen, waarvoor de gelegenheid het militaire signaal mee was af te lezen. Tot hun stomme verbazing zagen ze dat ze een moer op nog geen twintig centimeter afstand van een bout apart met GPS konden markeren.

Het rollenspel van de vice-premiers in Belgrado

Boeman

In Belgrado spelen dezer dagen twee vice-premiers, in dienst van Milošević, hun eigen specifieke rol. Šešelj is de boeman van de twee.

Door onze redacteur PETER MICHELSEN
ROTTERDAM, 27 MAART. Vijftien jaar geleden stond Vojislav Šešelj (1954), socioloog, als dissident in Sarajevo voor de rechter. Hij kreeg acht jaar celstraf wegens – nooit gepubliceerde – Servisch-nationalistische schrijfsels. Amnesty International adopteerde hem en de Westerse media schreven kwaad over het boze regime in Belgrado.

In 1991 viel Joegoslavië uiteen, brak de oorlog uit en stichtte Šešelj zijn eigen Radicale Partij. En radicaal was hij: de partijleider ontvoerde zich als četnik, een ultra-nationalist die pleitte voor napalm-bombardementen op Zagreb. Hij dreigde alle Kroaten „met een roestige lepel de ogen uit te steken“ en stuurde een eigen militie naar Kroatië en later Bosnië. Die militie hield huis zoals de andere četnik-milities: met woord, foltoefening en etnische zuivering werd de basis gelegd voor een etnisch homogeen Groot-Servië. Slobodan Milošević was in die tijd voor hem een slappeling, „de rode tiran uit Dedinje“, zijn hoogst invloedrijke vrouw – communiste – was een „heks“. Šešelj hield demon-

Vojislav Šešelj (Foto AP.)

nog steeds – van een Groot-Servië vice-premier van Servië: hij is opgekocht door het regime van „de tiran uit Dedinje“ en mag in het huidige conflict de rol blijven spelen die hem zo nadrukkelijk op het lijf is geschreven: die van boeman. Eerder deze week pleitte hij voor de executie van buitenlandse journalisten. Later zei hij dat elke soldaat uit een NAVO-land dat aan de aanvallen op Joegoslavië deelneemt, waar ook ter wereld hij zich bevindt, een „vijand van het Servische volk“ die moet worden „vernietigd“.

De vraag is hoe gevaarlijk de Rambo van Joegoslavië – overigens een voortreffelijk redenaar – eigenlijk is. Zoran Djindjić, leider van de Servische oppositie, heeft hem „de Hitler van de Balkan“ genoemd, maar vindt hem minder gevaarlijk dan de Hitler die we kennen: „Hij is een fascist. Maar zijn fascisme is impotent. Toen Hitler de Sudeten *heim ins Reich* haalde, bedreigde hij de hele wereld. Als wij om Groot-Servië roepen, is dat alleen gevaarlijk voor onszelf.“ En natuurlijk doet Šešelj niets (meer) zonder de zwijgende instemming van Milošević. Maar toch: als leider van de Radicale Partij én als vice-premier van Servië heeft hij wel invloed. Hij controleert – om maar een voorbeeld te noemen – de huidige leiders van de Servische Republiek, leden van het Bosnisch-Servische filiaal van zijn partij.

Vuk Drašković is de andere van de twee vice-premiers in dienst van Milošević. Hij geldt als het vriendelijke gezicht van Belgrado.

Door een onzer redacteurs
ROTTERDAM, 27 MAART. In de lange winter van 1996-1997 liep Vuk Drašković (1946), ex-journalist en schrijver, elke dag in het besneeuwde Belgrado, arm in arm met medestanders Vesna Pešić en Zoran Djindjić, aan het hoofd van de demonstrerende studenten die protesteerden tegen de verkiezingsfraude van Slobodan Milošević. Elke dag sprak Vuk Drašković, de emotionele romanticus, de man met de wapperende haren en de baard van een pope, de tegenstanders van Milošević toe, onder toezien oog van de rijen grimmige oproeragenten. En de betogers wonnen. Milošević bond na vier maanden in, zijn eerste en enige binnenlandse nederlaag. De fraude werd rechtgezet, Zoran Djindjić werd burgemeester van Belgrado en Drašković, de charismatische, was een van de onversneden helden van die zege.

Nu, luttele jaren later, is Vuk Drašković vice-premier en spreekbuis van het regime dat hij toen zo bitter bestreed. Hij is simpelweg met een mooi baantje opgekocht door alleenheerser Milošević. Hij, de opportunist bij uitstek, mag nu elke dag zijn eigen, door Milošević

Vuk Drašković (Foto AP)

toebedeelde rol spelen in het drama-Joegoslavië. Waar Šešelj in dat drama de boeman is, speelt Drašković de rol van het vriendelijke gezicht naar buiten toe, de makkelijk toegankelijke, verbaal begaafde zegsman die in direct citeerbare bewoordingen uitlegt wat Belgrado bezield: „Joegoslavië wordt gestraft hoewel het onschuldig is. Joegoslavië heeft niet meer gedaan dan het eigen territorium verdedigen tegen separatisten.“ En wat hem betreft hoeven die buitenlandse journalisten het land echt niet uit, wat hem betreft zijn ze altijd welkom. Drašković' deur staat

altijd voor hen open. Hij is nog even charismatisch als vroeger, nog even charmant. Hij dient alleen een andere heer, een die hem even heel goed kan gebruiken.

Erg indrukwekkend zijn overigens de democratische geloofs-brieven van Vuk Drašković nooit geweest – minder overtuigend waren ze dan die van Djindjić en veel minder overtuigend dan die van Vesna Pešić. De leider van de Servische Vernieuwingspartij SPO is altijd een Servische nationalist geweest. Hij heeft zich – anders dan zijn vroegere vrienden – altijd tegen de beëindiging van de onderdrukking van de Albanen in Kosovo gekeerd.

Een parallel: net als Milošević wordt Drašković beïnvloed door zijn radicale echtgenote. Danica Drašković heeft eens op een onbewaakt moment – haar man was nog opposant – geroepen: „We hebben handgranaten nodig, en wapens. We hebben een nieuwe Apis nodig.“ (Dragutin Dimitrijević Apis was betrokken bij wrede moord op koning Aleksander Obrenović van Servië en zijn vrouw Draga in 1903, en plande de moord op Franz Ferdinand in 1914 in Sarajevo.) Toen Djindjić en Drašković na de overwinning van februari 1997 uit elkaar gingen, wist Djindjić wie de schuldige was: „de machts- en geldgierige“ Danica, die „liever Belgrado zou laten verrotten dan mij een succes als burgemeester te gunnen.“

NAVO moet niet alleen bommen gooien

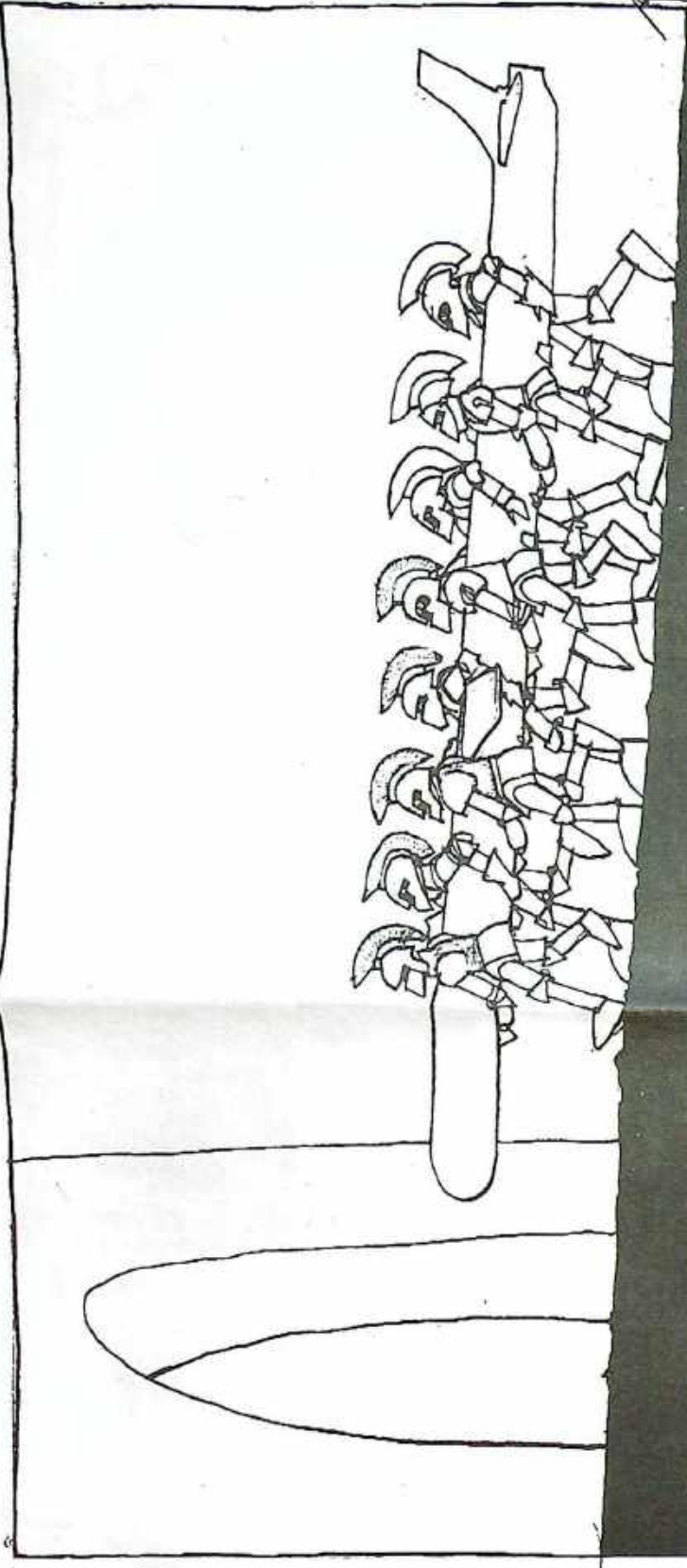
Bommen vallen in Joegoslavië en er is geen weg meer terug. Want het Westen kan het zich niet veroorloven dat Milošević de luchtaanval rustig over zich heen laat komen zonder verdere maatregelen te nemen om hem in het gareel te dwingen. Een invasie met grondtroepen zou daarom nu al moeten worden voorbereid, vindt Thomas H. van der Dunk.

Nu de NAVO de aanval heeft ingezet, is er geen weg meer terug. Nu zij de zaak van Kosovo tot de haren heeft gemaakt, heeft zij haar geloofwaardigheid daaraan verbonden. Zij mag deze strijd alleen winnen, en het is te hopen, dat zij het belang daarvan ook blijft beseffen, wanneer straks de eerste slachtoffers aan eigen zijde vallen. Zij kan zich niet veroorloven, dat Milošević de luchtaanval onveroorloofbaar over zich heen laat komen en zij vervolgens geen antwoord weet om hem in het gareel te dwingen. Als de NAVO niet bij machte is, om een kleine moordlustige maffiastaat aan haar grenzen tot de orde te roepen, dan zal in de toekomst niemand haar dreigementen meer serieus nemen, wanneer één van haar eigen leden wordt bedreigd. Ultimata binden in dit opzicht ook en vooral degene, die deze ultimata stelt.

Dat betekent, dat wanneer Belgrado ook na de laatste geplande luchtactie niet inblijft, het niet zo kan zijn dat de NAVO het dan even niet meer weet, en eerst weer een paar weken moet vergaderen. De kans dat Belgrado, in de verwachting dat de NAVO geen grondtroepen zal durven zenden, gewoon de bombardementen uitzijt, is reëel. Dat betekent dat het nodig kan zijn om die grondtroepen te zenden om alsnog Kosovo van de terreur van het Servische leger te bevrijden - en mogelijk Servië zelf, als de strijd escaleert en Milošević niet bijtijds capituleert. Dat betekent dat de NAVO met dit scenario nu al rekening dient te gaan houden en dus nu al terzake voorberedingen te treffen. Als onze minister van Defensie derhalve werkelijk, zoals zijn uitspraken afgelopen donderdag suggereren, in deze nog niet verder heeft, gedacht dan de laatste kruisraket, is hij voor zijn ambt ongeschikt. Alleen wanneer thans onmiddellijk begonnen wordt met de voorbereiding van een invasie met grondtroepen, ziet Belgrado mogelijk in, dat het de NAVO menens is. Dan zal ook de kans dat van een eventuele grondaanval wordt afgezien, toenemen. Bovendien zou in het aangezicht van een dergelijke overmacht wel eens kunnen blijken, dat de bewierookte Servische heldenmoed zijn grenzen kent. Dat de eerste dienstplichtigen zich al in een psychiatrische kliniek hebben laten opnemen om uitzending naar het front te voorkomen, maakt duidelijk dat niet alle Serviërs gestoord zijn. Desondanks zou de oorlog toch wel langer kunnen duren, dan menigen nu gelooft.

Vanzelfsprekend zijn aan een dergelijke in politieke risico's, verbonden, omdat China en Rusland zich tegen hebben verklaard. Toch moeten deze risico's niet worden overdreven. Dat de NAVO Rusland heeft gesegeerd geeft, aan, hoezeer men meent dat Rusland tot een mogendheid van de tweede garnituur is afgezak - wel blazen maar niet bijten. Vermoedelijk is die inschatting terecht, want daarvoor is Rusland economisch tezeer van het Westen afhankelijk geworden. Zowel in het geval van de jongste Amerikaanse aanval op Irak, als bij de militaire afdwinging van Dayton bleef het bij loze dreigementen. Ook voor Rusland geldt dat men slechts geloofwaardig blijft, als men op woorden worden volgend laat. Daar komt bij dat Rusland zich aan de inhoud van Rambouillet verplicht heeft, en haar beweerde bevestigingsvermogen bij Milosevic net zomin als bij Saddam Hussein ook maar iets blijkt te hebben uitgehaald. Moskou is door beiden volledig in het hemb gezet. Haar invloed op haar vermeende satellieten blijkt volstrekt minimaal geworden te zijn. Vooralnog is er dan ook weinig reden, om de roep om hulp aan het Servische broedvolk, die nu in de straten van Moskou opklinkt, serieus te nemen. Dit temeer daar uit diverse berichten valt op te maken dat de benodigde krjgers dan bij het aardappelrooien gestoord moeten worden, terwijl een vanuit Moskou afgevuurd raket vermoedelijk al halverwege Minsk van de roest uit elkaar zou vallen.

De machtsbalans is sinds de val van de Muur steeds verder aan het verschuiven.

TEKENING: FRITS MULLER

Dit schept in het geval van sommige conflicten kansen die men niet voorbij mag laten gaan omdat men nooit kan weten of de situatie over tien jaar niet weer geheel anders is. En omdat het evengoed denkbaar is dat door de voortschrijdende binnenlandse chaos in Rusland binnen een paar jaar een stel rabiaat anti-Westerse politici het Kremlin verovert, waarna het nog veel moeilijker zal zijn om aan de moordpartijen en op de Balkan een einde te maken. Want als op dat moment Milošević nog steeds in Belgrado zetelt, dan kan hij zich misschien wel van daadwerkelijke hulp van Rusland verzekerd weten.

Energijds moet dan ook niet worden ge-schroomd van de geboden gelegenheid gebruik te maken, anderzijds is het tegelijk van het grootste psychologische belang, om dit gebruik niet al te sterk naar buiten toe uit te dragen, omdat niemand bij noodloze frustraties van een zich continu vernederd voelend Rusland is gebaat. Rusland moet dus serieus genomen blijven worden

Ultimata binden vooral degene die deze ultimata stelt

en zoveel mogelijk bij alle beslissingen in zake voor haar gevoelige punten betrokken blijven worden, ook al zal de daadwerkelijke invloed in cruciale gevallen door haar sterk verzwakte positie onvermijdelijk klein blijven. Dat vergt een vorm van psychologisch inzicht en staatsmanskunst, waarvan wij slechts kunnen hopen, dat men dit in de Westerse hoofdsteden in voldoende mate bezit.

Dit is daarom van belang, omdat een oorlog altijd politieke grenzen verlegt. Wie militair ingrijpt, kiest automatisch partij. Wie vervolgens wint, zet zijn stempel op de nieuwe kaart. Zo is het, bij een NAVO-zegge, vanaf heden ondenkbaar dat Kosovo ooit nog onder Servisch bestuur zal terugkeren, wat wel betekent dat spoedig over een andere staatkundige oplossing moet worden nagedacht. De huidige zwakte van Rusland biedt hier kansen om voorwaardelen te scheppen waardoor het Servië mogelijk wordt gemaakt om nog langer andere volkeren te terroriseren, ook al zal volstrekte zekerheid daaromtrent wel alleen te geven zijn wanneer de grenzen er-

van samenvallen met die van de gemeente Belgrado.

Met het oog op de langere termijn zou het wel eens gevaarlijker kunnen zijn wanneer Milošević al na enige dagen laat blijken dat hij weer wil praten, dan wanneer hij dat niet doet. De ervaringen van de afgelopen jaren zouden moeten leren dat het een illusie is te denken dat met het huidige regime enige redelijke afspraak valt te maken. Men kan het slechts dwingen, en daarvoor is een stevig leger voor de poorten van Belgrado noodzakelijk. Milošević behoort tot het soort dictatoren, voor wie elke afspraak een vod papier is en die hooguit wijkt voor geweld. Hij behoort tot het soort figuren, aan wie onze Europese politici, keurig vergaderend over hun mestnota's en quota's enigszins ontwend zijn gemaakt, en waarmee zij dus niet om hebben weten te gaan: mensen van perenne kwade wil.

Onze politici zijn zelfs niet meer in staat om dergelijke mensen bijtijds te herkennen, en, ernstiger nog, om zich vervolgens te realiseren hoe dergelijke mensen redeneren en hoe zij bepaalde zaken interpreteren. En dat is anarcal heel anders, dan wij het bedoelen. Want de middelen en redenen waarmee zij tot een door ons gewenste beslissing te bewegen zijn, zijn meestal geheel andere dan die, waarmee wij zelf te bewegen zouden zijn. Dit besef heeft ten opzichte van Milošević volledig ontbroken.

Het Westen is ten opzichte van het gezezen Joegoslavië in 1991 veel te lang van de foute premisses uitgegaan. Door hardnekkig vast te houden aan de eenheidsmythe heeft men de Servische agressie tegen Slovenië en Kroatië in de kaart gespeeld. De fout lag niet in het erkennen, maar juist in het veel te lang per se niet willen erkennen. Essentieel is dat juist dit in de ogen van iemand als Milošević een vrijbrief gaf om te schieten. Juist door zo luid te verkondigen, dat men de eenheid van Joegoslavië in stand wilde houden, werd deze om zeep geholpen. Door bovendien aanval en verdediging op één lijn te stellen, won de beter bewapende aanvaller. Zo kon Belgrado, na in de Kosovo een apartheidsregime te hebben ingevoerd, eerst wat *Lebensraum* in Kroatië creëren, en vervolgens in Bosnië, Europa sputterde weliswaar wat tegen, het zond waarmede, en toen dat niet hielp nog meer waarnemers, en toen men alles waargenomen had, trok men ze naar weer terug. En zelfs toen daarop Slovenië kapotgeschooten en Krajina leeggetrokken waren, duurde

het eindeloos voor de Europese Unie tot een boycot besloot, die voornamelijk inhoud had dat wat scheepjes patrouilleerden voor de kust. Want het hoogste beginsel in Brussel was, dat vooral geen partij mocht worden gekozen.

Waar men de neostalinisten in Belgrado als de enige wettige regering bleef beschouwen, moesten de anderen zich een bevoogdende betutteling laten welgevalen. Uitgerkend de vertegenwoordiger van Luxemburg bestond het daarbij om Slovenië mee te delen dat het om economische redenen als zelfstandige staat niet lezensvatbaar was, omdat het daarvoor te klein was. Liechtenstein en Monaco zijn door de EU zeker ook al failliet verklaard.

Dat men in de Europa - ook in Nederland - pas na vele tienduizenden slachtoffers begon in te zien dat het hoofdkwad in Belgrado zetelde kwam niet omdat dit niet eerder gezien kon worden. Het kwam omdat men het niet eerder wilde zien. En men wilde het niet zien omdat het met de be-

voorzien, heeft het volledig ontbroken. Niet in de laatste plaats in Nederland, waar ook aanvankelijk lange tijd - met 1940-'45 als criterium - tegen alle evidente informatie in het gevoel overheerste, dat 'die Serviërs' wel zo'n beetje gelijk hadden, en zo'n aparte Kroatische staat vanwege 'n voorloper - hadden juist niet de Serviërs daar zo onder geleiden? - bij voorbaat niet kon deugen. Het idee was dat de Slovenen en Kroaten het eigenlijk aan zichzelf te danken hadden, dat het Joegoslavische leger over hen heen gevallen was - hadden ze maar beter naar Den Haag moeten luisteren en niet zo onverstandig moeten zijn om zonder aanvraag in drie-voud en alhier afgegeven Europese vergunning, een eigen land te beginnen.

Te lang ook is gedacht dat Milošević zich even redelijk zou opstellen als Europese ministers bij de regulering van de wijnexport, die toch ook allemaal hun boezems weer geloofde men, tientallen geschonden overeenkomsten verder, dat een keurige handtekening van een goed gekapt en goed gekleed heer aan alles een einde zou maken, en dat men zich in Belgrado, ondanks alle voor het thuisfront bedoelde onappetijtelijke retoriek over Groot-Servië, netjes aan de gemaakte afspraken zou houden - terwijl de ervaring toch minstens sinds Mussolini leert, dat dictatoren in dat opzicht *thuis* hun ware gezicht tonen, en niet in de internationale conferentiezaal.

Men heeft niet willen zien dat de regerende klik in Servië, toen het communisme geen houvast meer bood, doelbewust op het Servische nationalisme was overschakeld, met als begin de opheffing van de autonomie van Kosovo en als uiteindelijk resultaat de massamoord in Bosnië. Ook wilde men niet zien dat de militaire top, toen Slovenen en Kroaten - uit angst om ook onder voet gelopen te worden - op grotere zelfstandigheid aankoersten, zich met de partijleiding verbond om te voorkomen dat het leger zijn financiële basis, en daarmee zijn machtspositie verloor.

Wanneer dit wordt erkend betekent dit, dat men zich realiseert dat Milošević bereid is voor het behoud van zijn machtspositie alles te offeren. Het betekent dat, nu eenmaal de aanval op Servië is begonnen, ook doorgezet moet worden omdat het anders volstrekt voor niets zal blijken te zijn geweest en men er maar beter niet aan had kunnen beginnen.

Thomas H. van der Dunk is *culh*.

De piloot van de F-117A die bij Belgrado neerstortte is door een speciaal team in veiligheid gebracht.

De F-117A Stealth jachtbommenwerper is gebouwd om radar te ontwijken:
• door scherpe belijning en
• coating die radarsignalen absorbeert.

Reddingsoperatie

Piloot gebruikt schietstoel met ingebouwd noodsignaal

Reddingsteam is in de lucht tijdens elke aanval...

...vindt piloot via noodsignaal en infrarood licht...

...brengt hem naar zijn basis in Aviano

Uitrusting lid reddingsteam

nachtzichtkijker

intercom

signaallicht

navigatiesysteem

seinkogels

overlevingsmes

kompas

brandwerende kleding

extra mes in laars

batterij

waterkruik

kogelvrij vest

drijfvlugvleugels

radiobaken

infrarood flitslicht

EHBO-tas

gmm pistool

pen, zaklantaarn

© Algemeen Dagblad 290399 AvdB

Van onze redactie buitenland
ROTTERDAM - Zes minuten, meer zou het reddingsteam van de NAVO-luchtmacht niet nodig hebben gehad om de piloot van de in de buurt van Belgrado neergekomen Stealth F117A bommenwerper te vinden en op te pikken.

Deze verbijsterend snelle actie duidt er op dat CSAR-teams (Combat Search and Rescue - Gevechts Opspo-

Gered in zes minuten

rings en Reddingsteams) net buiten de grenzen van Servië op gelijke hoogte met de aanvallende vliegtuigen meevliegen. CSAR-teams staan bij de luchtmacht hoog aangeschreven. Niets aan de leden van zo'n team en hun materiaal is alledaags en voor een

boven vijandelijk gebied neergeschoten bemanning zijn zij de laatste hoop.

Neergehaalde vliegers vrezden de woede van boeren en burgers die hen vinden vaak net zo als de behandeling die hun in gevangenschap te wachten

staat. Zeker is dat er CSAR-teams zijn gestationeerd op de SFOR bevoorradingsbasis in Taszar, bij Kaposvar in het zuiden van Hongarije. Die plaats is gekozen om vanuit veilig gebied de SFOR-troepen van de VN in Bosnië te ondersteunen.

Op pagina 7

CSAR opereert zelden alleen

Slagveld in Kosovo

29-3-99

Aan de grens geven Serviërs les in zuiveren

Door Bert Huisjes

JANKOVIC - Een paar meter voor de grens van Macedonië wordt het Westen een lesje in etnisch zuiveren geleerd.

Van het ene moment op het andere kringelt rook boven een groep huizen. In de grensplaatsjes Jankovic en Blatte lopen Servische militairen en politie door de straten. Ze bonzen op deuren, bewoners moeten naar buiten. Benzine wordt gesprendeld. En opnieuw slaan er vlammen omhoog.

Wie dacht dat deze dorpjes, zo direct in het zicht veilig waren, heeft het mis. Ook dit stukje Kosovo wordt geheel leeggeveegd, ontdaan van elke Albanese. Het is alsof de Serviërs de buitenwereld duidelijk willen maken: kijk, zo doen we dat.

Vanaf de Macedonische hellingen moeten de Italiaanse NAVO-militairen, hulpverleners en camera-ploegen machteloos toezien hoe de Albanese burgers in het dal bij elkaar worden gedreven. Onder dreiging van automatische wapens lopen zij met plastic tassen en koffertjes naar de cementfabriek. De spanning aan Macedonische kant loopt op. Wat gaat er gebeuren? De opluchting gonst even later over de helling. De bewoners worden gespaard, een bloedbad blijft uit.

Wat rest is nog steeds ijsingwekkend. De Albanese mensen moeten weg, de grens over naar Macedonië. Ga naar Tirana of naar Skopje, maar kom nooit meer terug, krijgen ze te horen. Tientallen oude mensen, vrouwen en kinderen met snel bijeengeraapte spullen worden letterlijk naar de grenspost gejaagd. De genen die achterom kijken kunnen nog een oranje gloed achter de ramen van de huizen zien. Een op hol geslagen koe rent het niemandsland in. Er volgt een doffe knal.

Het beest sterft in een mijnenveld.

Op pagina 7

Albanese die niet weg zijn, wacht een vreselijk lot

Half miljoen Kosovaren op de vlucht

Van onze verslaggevers

SKOPJE - Kosovo beleeft een van de ergste humanitaire rampen die Europa sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog heeft gezien.

Volgens een woordvoerder van de alliantie voert Servië een 'systematische campagne' en een 'politiek van de verschroeiende aarde' tegen het gros van de Albanese bevolking van Kosovo. „Wij hebben te maken met een bewind dat uit is op genocide”, aldus de Britse minister van Defensie, Robertson, die de Joegoslavische president Milosevic 'de leider van een bende militaire bandieten' noemde. Het eerste doel van de NAVO is nu om de genocide te stoppen, aldus de bewindsman. Daartoe ging de alliantie gisteren over tot de tweede fase van de operatie Allied Forces, waarbij nu ook grondtroepen doelwit zijn.

Ondertussen werd gemeld dat een half miljoen etnische Albanese — een kwart van de bevolking van Kosovo — op drift is geraakt. Servische gewapende bendes en militair-

Etnische Albanese kinderen gluren aan de grens tussen Kosovo en Albanië door een kier in het dekzeil van de vrachtwagen waarmee zij op de vlucht zijn. Servische soldaten verjoegen hen gisteren uit het stadje Prizren, dat 15 km van de grens ligt.

Foto Arben Celi/Reuters

ren trekken moordend en plunderend door de provincie. De stroom vluchtelingen die zich aan de grenzen met Macedonië en Albanië meldt, vooral vrouwen en kinderen, zwelt in hoog tempo aan. Alleen al in Albanië arriveerden zaterdag 20.000 en gisteren 15.000 Kosovaren. De ontheemden verhalen van gruweldaden waarvoor zij op de

vlucht zijn geslagen of die zij onderweg hebben gezien: verhalen over hele families die zijn geëxecuteerd, over dorpen die in vlammen zijn opgegaan of met de grond gelijk zijn gemaakt, over ouders die voor de ogen van hun kinderen en kinderen die voor de ogen van hun ouders zijn vermoord. Door de vrijwel totale afwezigheid van westerse journalisten

en internationale waarnemers in Kosovo kon geen van deze getuigenissen worden bevestigd, maar ze vertonen wel een opvallende consistentie. Bovendien meldde Paul Watson van de Los Angeles Times, vermoedelijk de enige westerse journalist die nog in Kosovo verblijft, dat zwaarbewapende doodseskaders door de hoofdstad Pristina trekken, op zoek naar

slachtoffers. De Coördinatie Raad Albanese in Nederland zegt dat het voetbalstadion van Pristina vol zit met mannen die door Servische troepen zijn bijgedreven. De meer dan 100.000 inwoners tellende stad Peç staat in brand, meldt de raad verder. En volgens de VN-vluchtelingenorganisatie UNHCR zijn de afgelopen paar dagen ten minste

50.000 mensen van huis en haard verdreven. Hele dorpen worden platgebrand en over het lot van veel mannen bestaat onzekerheid.

Op pagina 9

Commentaar

Op pagina 22

'Ik was meer dan bang'

Servische tv zendt Wag the dog uit

ZAGREB - Terwijl de NAVO vrijdag luchtaanvallen uitvoerde, zond de Servische televisie Wag the dog uit, een film over een Amerikaanse president die een oorlog met Albanië verzint om de aandacht af te leiden van een sekschandaal. In het verhaal wordt het publiek om de tuin geleid met fictieve, in een studio gemonteerde oorlogsfacties in Albanië. De een jaar oude film, met in de hoofdrollen Robert de Niro en Dustin Hoffman, begon kort na middernacht, terwijl in elf buitenwijken van Belgrado explosies werden gehoord.

Klacht over ongelijke strijd

BELGRADO - Een Joegoslavische piloot heeft zaterdagavond op de Servische televisie zijn beklag gedaan over de 'oneerlijke' luchtgevechten met toestellen van de NAVO. Volgens majoor Nebojsa Nikolic moest hij het opnemen tegen 24 toestellen van de alliantie. De piloot zei dat hij tot drie keer toe afgevuurde raketten kon ontwijken, maar dat een vierde zijn kist raakte. „De vijandelijke aagieren cirkelden boven me in een poging me te vinden.” Nikolic wist zich uiteindelijk te redden met zijn schietstoel.

Zoon Milosevic bouwt 'Bambiland'

PODGORICA - Marko Milosevic (24), de zoon van de Joegoslavische president, heeft gisteren een miljoenencontract getekend voor de bouw van het grootste pretpark van het land: 'Bambiland'. Daartoe is hij een joint venture aangegaan met het bestuur van Pozarevac, het geboortedorp van zijn ouders. Milosevic junior, die bekend staat om zijn grove manieren en voorkeur voor luxe, bezit de grootste discotheek van Joegoslavië, een radiostation en importbedrijven. Onlangs hebben soldaten geëist dat Marko ook wordt opgeroepen voor militaire dienst. Daarvan is hij om onduidelijke redenen vrijgesteld.

'Adolf Clinton' op gebouwen

NIJMEGEN - Onbekenden hebben afgelopen week een aantal gebouwen in de Nijmeegse wijk Meijhorst beklad met leuzen tegen de oorlog.

Vervolg van pagina 1

Kosovo

Abdulla Dermjamim wil de volgende dag direct terug. „Mijn koeien en paarden staan vast”, zegt de oude man met stoppelbaard en herderstaf. „Als die niet worden losgelaten, gaan ze dood. Wie zorgt er voor ze? Als ze los zijn hebben ze ten minste nog een kans.” De Servische politie is onverbiddelijk, vertrokken is vertrokken. Verbitterd loopt de man terug. Na dagen van bombardementen zwelt de vluchtelingenstroom uit Kosovo aan. Ercot Pelegu (32) is gistermorgen vroeg vertrokken vanuit Pristina, 90 kilometer van de Macedonische grens. „Alle dorpen worden in brand gestoken. Mensen met wie ik altijd heb samengewoond zijn aan het plunderen. In Pristina worden winkels van Albanen leeggehaald. Kinderen lopen over straat met computers.” De Albanen moeten en gaan

Albanen die niet weg zijn, wacht een vreselijk lot

weg, met stampvolle auto's arriveren ze aan de grens. „De opvang door familie is niet meer genoeg”, zegt de Macedonische vice-president Radmilla Ciprijanova. „We richten twee kampen in voor nog eens 10.000 vluchtelingen.” Ze legt er graag de nadruk op dat de toestand in Macedonië verder 'normaal' is. „Wij hebben nu ongeveer 15.000 vluchtelingen geregistreerd.” Maar het Rode Kruis denkt dat het nog wel 20.000 meer kunnen zijn. „Sommige vluchtelingen zijn hier illegaal, maar niet zoveel.” In een tweede mobilisatieronde heeft Macedonië nog eens 6000 reservisten opgeroepen. Verder mogen de media niet meer conti-

nu verslag doen over de oorlog in het buurland. Tussen elk nieuwsbulletin is voortaan licht amusement verplicht. Tevens is Macedonië met het oog op terugtrekkende investeerders formeel niet gemobiliseerd. In het weekeinde is zelfs de luchthaven die binnen schootsbereik van de Serviërs ligt enkele uren geopend. Macedonië wil Joegoslavië graag laten zien dat het zich geen zorgen maakt en dat het neutraal is. Maar hoewel het luchtruim gesloten is en via Macedonië geen NAVO-aanvallen mogen worden uitgevoerd op Servische doelen, razen 's nachts constant NAVO-straaljagers met donderend geweld over de stad, in de richting van de grens. Reden voor zorg is

dat in Kosovo en Servië troepen worden opgebouwd. Vluchtelingen die in Macedonië aankomen melden dat in Kosovo zware wapens worden aangevoerd. „Ik zag op 15 kilometer voor de grens veel tanks staan. Misschien wel 200”, zegt er een. Aan Macedonische zijde zijn er eveneens veel troepenbewegingen. Het is een kat-en-muis-spel. Servische raketwerpers worden gericht op NAVO-eenheden, weer verplaatst en opnieuw gericht. Gistermiddag brachten uitgeputte inwoners van de hoofdstad Pristina het laatste nieuws over de grens. De geveerde Arkan is Pristina binnengekomen met zijn huurlingenleger dat bekend

staat om zijn slachtpartijen. Het bericht wordt later bevestigd door NAVO-functionarissen. „Albanen die nu nog niet weg zijn, wacht een vreselijk lot”, zegt een geëmotioneerde moeder. „Ik ben bang voor mijn familie, mijn ouders wilden niet mee.” Een Nederlandse vertegenwoordiger van het Rode Kruis, Ellen Verluyten, maakt zich eveneens grote zorgen. „We hebben 19 medewerkers in Pristina met wie we nauwelijks in contact kunnen komen. We weten vrijwel niets over de situatie daar, alleen dat ons personeel niet over straat mag omdat het te gevaarlijk is.” De demonstratieve 'zuivering' van Jankovic en Blatte, zaterdag, was inmiddels door Italiaanse NAVO-militairen gemeld aan het opperbevel. „Ja, we zijn volledig op de hoogte”, knikt een functionaris. „Dit is een provocatie. We voelen ons gefrustreerd omdat we niets konden doen. Maar we moeten er ons bij neerleggen. De reactie is aan de politiek.”

'Weekeindemoordenaars' trekken door Kosovo

Van onze redactie buitenland ROTTERDAM - De om hun wreedheid gevreesde paramilitaire Arkan Tijgers zijn Kosovo ingetrokken. Het privé-leger van de Servische bendeleider Arkan, zou het afgelopen weekeinde 200 etnische Albanen hebben vermoord en hun lijken voor het staatsziekenhuis in de hoofdstad Pristina hebben opgestapeld. Arkan, Roofkat, is de bijnaam van Zeljko Raznatovic (46) die met zijn eenheid in Bosnië dood en verderf zaaide. Volgens het Amerikaanse ministerie van defensie is hij verantwoordelijk voor de moord op 2000 Bosnische moslims. Andere bronnen stellen dat hij persoonlijk leiding gaf aan

de moord op 800 moslims in Bijeljina, 2000 moslims in Zvornik en tussen de 3000 en 6000 moslims en Kroaten in Brcko. Arkan wordt gezocht door het Joegoslavische Tribunaal, maar een aanklacht tegen hem is nog niet geformuleerd. In Bijeljina gaf hij een foto-graaf toestemming vast te leggen hoe zijn troepen moslims vermoordden. Dat moest de bevolking van Bosnië afschrikken, zei hij. De oorlogsmisdadiger en zijn bende werden vorig jaar voor het eerst in Kosovo gesignaleerd. Een waarnemer van de OVSE noemde hen 'weekeindemoordenaars'. Ook andere para-militaire eenheden en individuele Servische

avonturiers trekken al maanden in de weekeinden naar Kosovo om te moorden en te plunderen. Raznatovic had een carrière als beroeps-crimineel achter de rug voor de burgeroorlog op de Balkan uitbrak. Nederland, België en Zweden hebben internationale verzoeken om zijn aanhouding uitgevaardigd. In 1975 werd hij in België wegens gewapende overvallen tot een lange gevangenisstraf veroordeeld, maar na een paar jaar wist hij te ontsnappen. In Zweden werd hij na een bankoverval opgepakt, maar Arkan, zoon van een officier in het Joegoslavische leger, ontsnapte tijdens de terechtzitting uit de

rechtszaal. Daarna dook hij op in Nederland, waar hij werd gearresteerd na een gewapende roofoverval. In 1981 ontsnapte hij uit de Bijlmerbajes, waarbij hij een agent neerschoot. Joegoslavië gaf geen gehoor aan de verzoeken om uitlevering. Arkan, van geboorte Montenegrijn (de Montenegrijnen zien zichzelf als de oer-Serviërs), bouwde in Belgrado faam op als lid van een crimineel netwerk. Met zijn op extreem nationalistische leest geschoeide particuliere leger, waarmee hij in Kroatië en Bosnië huishield, roofde hij in de buurlanden tientallen miljoenen gulden bijeen. In 1992 richtte hij de Servische

Eenheidspartij op, die bij de verkiezingen in Kosovo vijf zetels in de wacht sleepte. Dat succes was vooral te danken aan de stembusboycot van de etnische Albanen. Na de oorlog in Bosnië kreeg Arkans partij 400.000 gulden van de OVSE voor de campagnekas. In Servië is de oorlogsmisdadiger een nationale held. Hij richtte een nieuwe voetbalclub en vernoemde die naar de Servische ridder die in 1389 de Turkse sultan Murad met een dolk doodde: Obilic. Dat gebeurde tijdens de slag bij Kosovo Polje, waaraan de Serviërs nog steeds hun nationale trots ontleen.

NAVO bestookt tanks

SKOPJE - Bij de Albanese en Macedonische grensovergangen die de Serviërs hebben opengesteld, moeten de vluchtelingen waardevolle bezittingen, identiteitspapieren en kentekenplaten afstaan. Dat wijst er op dat de Joegoslavische autoriteiten het de vluchtelingen zo moeilijk mogelijk willen maken om terug te keren.

Xavier Solana, secretaris-generaal van de NAVO, heeft met de regeringsleiders van Albanië en Macedonië overlegd over de gevolgen van de exodus. Albanië vraagt de internationale gemeenschap om bijstand. Italië vreest overspoeld te worden met Albanen. Teneinde de Servische gruwel-

gens de Griekse krant Vima wil Athene Belgrado voorstellen akkoord te gaan met een vredesmacht in Kosovo van militairen die niet van NAVO-landen afkomstig zijn. Een deel van deze militairen zou in elk geval uit Rusland zelf, waar vooral de communisten de Kosovo-crisis

en 'weg met de NAVO'. De gemeente zal de gevels vandaag laten schoonmaken.

TV-station gesloten

BELGRADO - Het onafhankelijke Servische televisiestation Soko is gisteren gesloten omdat het programma's van CNN en Sky News had uitgezonden. Tegelijk maakte staatspersbureau Tanjug bekend dat het zolang de oorlog duurt gratis berichten zal verstrekken aan nieuwe klanten om 'de waarheid over de criminele agressie van de NAVO en het moedige verzet van onze bevolking' bekend te maken. Het onafhankelijke radio-station B92 heeft zijn toevlucht gezocht tot internet. Omdat de site geblokkeerd raakte, heeft een Amerikaanse bedrijf B92 software aangeboden om de toegangscapaciteit te vergroten (<http://www.real.com> of op <http://www.yugoradiopool.co.yu/rindex/rindex.htm>.)

UCK valt Russische journalisten aan

PRISTINA - Rebellen van het Bevrijdingsleger van Kosovo (UCK) hebben gisteren een auto met Russische journalisten beschoten. De twee verslaggevers bleven ongedeerd, maar hun 27-jarige Servische chauffeur werd dodelijk getroffen. Dit heeft het Servische Mediacentrum in Pristina gemeld. De Russen waren op weg van Pristina naar Belgrado toen hun auto even ten noorden van de Kosovaarse hoofdstad onder vuur werd genomen.

Comité wil NAVO dagen

AMSTERDAM - Het internationale Comité ter verdediging van Joegoslavische en Servische belangen wil berechting van NAVO-leiders wegens oorlogsmisdaden en genocide afdwingen bij het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag. De organisatie is van plan om vanaf half april dagelijks te demonstreren bij het Vredespaleis in Den Haag om regeringsleiders en andere functionarissen van NAVO-staten te laten vervolgen in verband met de bombardementen in Servië en Kosovo. Het comité is verder bezig om in enkele Europese landen, waaronder Nederland, handtekeningen te verzamelen tegen de NAVO-acties. Die zal worden gevoegd bij het dossier dat aan het tribunaal zal worden aangeboden.

CSAR opereert zelden alleen

Vervolg van pagina 1

Stealt

Logisch is dat ook op de Amerikaanse basis bij Tuzla in Bosnië reddingsteams zijn gestationeerd. Die basis ligt hemelsbreed 130 km van de plaats waar de Stealth neerkwam. Servische ooggetuigen spreken van een helikopter die de piloot heeft opgepikt. Waarschijnlijk was dat een Pave Hawk, een aangepast toestel op basis van de Black Hawk gevechtshelikopter.

Het is bepantserd en uitgerust met bijzondere navigatie- radar- en radioapparatuur. Er zijn extra brandstoftanks ingebouwd en het toestel is uitgerust met een lichte mitrailleur en een .50 kanon. Om vliegen en stil hangen onder moeilijke omstandigheden te vergemakkelijken, zijn speciale stabilisatoren aangebracht. De hier

waarmee mensen opgehesen of neergelaten kunnen worden is sterker en draait sneller dan bij normale helikopters.

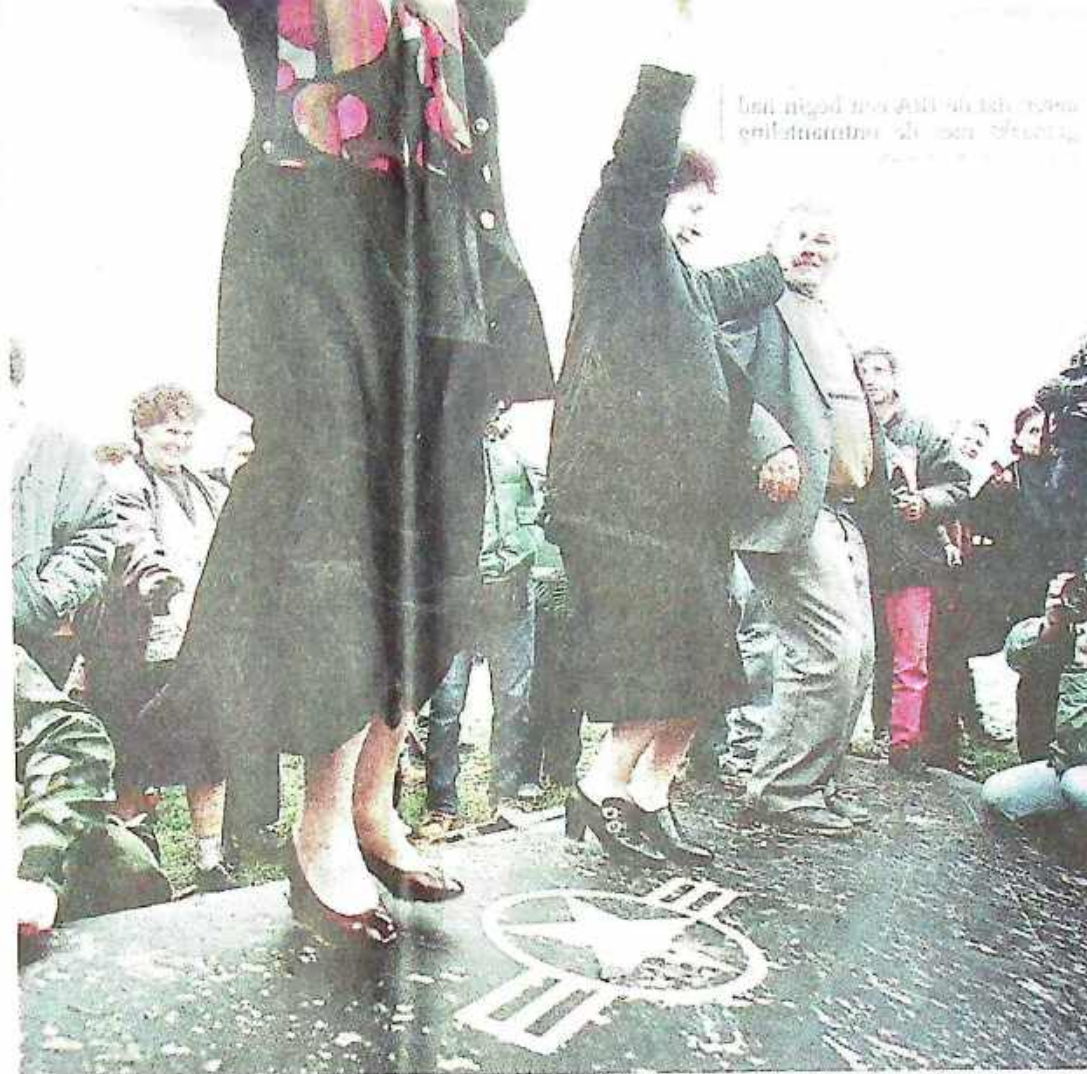
Een CSAR-helikopter vliegt zelden alleen. Om de vijand niet de gelegenheid te bieden letterlijk de laatste hoop van een neergeschoten vlieger de grond in te boren, vliegen gevechtsvliegtuigen ter bescherming mee. Vooral tijdens de werkelijke redding is een helikopter kwetsbaar.

CSAR-commando's zijn speciaal getraind in nachtelijke acties. Op hun helm is nachtzichtapparatuur bevestigd die met infrarood en restlicht werkt. De mannen dragen standaard een hoogwaardig kogelwerend vest en onbrandbare kleding. De bewapening van de leden is licht, een pistool en twee messen. De messen zijn eerder bedoeld om belemmerend materiaal weg te snijden dan om te vechten. Snelheid is waar het op aan komt.

Door onze correspondenten Anne Branbergen

AMENDOLA - Een F-16 die opstijgt maakt zo'n donderend lawaai dat ook de grondmilitairen van de basis in Amendola de oren met de handen bedekken. Acht toestellen verdwijnen in de lucht, acht van 'onze jongens', die hopelijk straks weer veilig zullen landen op de Zuid-Italiaanse basis.

Het is de eerste dag van 'fase 2' van de NAVO, ofwel de aanval op gronddoelen in Servië. „Fase 2 is veel gevaarlijker, omdat de vliegtuigen gronddoelen moeten zoeken en gemakkelijker te vangen zijn in de radar van de Serviërs”, zegt de majoor-woordvoerder. Hoogstwaarschijnlijk zullen de 26 Nederlandse F16-toestellen in Amendola ook in deze gevaarlijker fase het voortouw moeten nemen. De Belgische, Deense en Noorse F-16's zijn nog niet helemaal uitgerust voor deze operatie. Het is een conclusie die je op eigen houtje moet trekken, want van de Nederlandse militairen in

Serviërs dansen op de wrakstukken van de F-117A Stealth-bommenwerper die zo'n 40 kilometer ten westen van de Servische hoofdstad Belgrado is neergestort.

Foto Petar Kujundzic/Reuters

De lippen zijn verzegeld in Amendola

Amendola zul je het niet bevestigd krijgen. De lippen zijn verzegeld, omdat de in deze onaan-trekkelijke Italiaanse uithoek gestationeerde Nederlandse pers een beetje te intiem werd. Vooral de foto van de Nederlandse F-16, waar een Servisch MiGje op werd geschilderd als ware het een jachttrofee, heeft kwaad bloed gezet. Aanvankelijk zag niemand er iets kwaads in, maar nadat de foto de wereld was rond gegaan, bleek dat toch anders. Op de basis zijn een paar militairen op het matje geroepen, en de pers wordt nu nog alleen mondjesmaat toegelaten. Bij de ingang krijg je een papiertje in je handen gedrukt waarop de gedragsregels staan vermeld, die overigens nog alleszins coulant zijn, aangezien een militaire vliegtuigbasis nu eenmaal niet Disneyland is. Het opstijgen van F-16's is heel

indrukwekkend om te zien, maar het biedt weinig informatie over het leven van onze jongens in Amendola. Daarom wordt na enig wikken en wegen besloten dat een kijkje in de militaire was-serette geen kwaad kan. Twee noeste mannen in camouflagepak staan hemdjes op te vouwen. „Ja, we zijn toch volwassen kerels”, zegt een Nederlandse Paul Newman achter de strijklank. Top Gun of niet, iedereen wordt geacht zijn eigen was te doen. Ook de commandant, die momenteel even 'elders bezig is'. Het zou een prachtige reclame zijn voor het merk van de 14 aftandse wasmachines die staan te draaien: „Het Nederlandse leger wast met ...., want er is geen sterkere.” Helemaal gewaagd is ons verzoek om even naar het kerkje van de basis te mogen. De zonnige

goegemeente komt net naar buiten lopen, ieder met een olijventakje in de hand, want het is per slot van rekening Palmzondag. Het zijn alleen Italianen: de gastheren van de basis, geflankeerd door overgekomen familieleden op hun paasbest. Van de spetterende Italiaanse commandant, die in het legergroen en met spiegelende zonnebril het kerkje uitkomt, mogen we best even een kijkje nemen. Een Franciscaner broeder drukt ons een bos olijventakjes met een opgerolde vredesboodschap van Gandhi in de hand. „Geef dit aan uw landgenoten, opdat zij niet vergeten waarom wij hier allen zijn”, zegt de broeder. Dat vindt de Nederlandse 'Aal' (de aalmoezener) een prachtige geste. Hij zal de takjes vanavond, tijdens het religieuze samenkomen, zeker uitdelen. „Zeker als

het een boodschap van Gandhi is”, zegt de pastoraal werker, zoals hij zichzelf liever noemt. Hij loopt ook in het legergroen, maar heeft geen militaire opleiding gehad. De 'Aal' is er voor de momenten waarop grote levensvragen rijzen, of gewoon voor wat opbeurende praat. Voor zover gewent, wat niet al te vaak is. „Nee, het is niet zo dat men mij nu meer opzoekt op het moment dat het menens wordt”, zegt de jonge priester. Hij heeft ook nog geen piloten met gewetensvragen voor zijn deur gehad, „maar die jongens zie je sowieso niet veel. Ze hebben erg veel steun aan elkaar, en bovendien hebben ze nu even iets anders te doen, zoals u misschien begrijpt.” Het geloei van de stijgende en dalende vliegtuigen vormt een constant overheersend geluid. Voor de keuken zit een militair een on-

der de NAVO om te zien. De Kosovo ook op bewegende doelen, zoals tanks, geschut en troepenconcentraties. Volgens Kosovapress, het informatiebureau van het Bevrijdingsleger van Kosovo UCK, zijn vier Servische tanks in Kosovo vernietigd. Tot een inzet van grondtroepen zal het echter niet komen, omdat die maanden voorbereidingen zou vergen, aldus minister van Buitenlandse Zaken Van Aartsen.

De NAVO verloor zaterdag haar eerste vliegtuig. Het ging om een F 117-A 'Night Hawk' Stealth-bommenwerper. Dat stortte door onbekende oorzaak neer ten westen van Belgrado. De piloot kon door een speciaal team worden gered en was gisteren terug op de NAVO-basis Aviano in Noord-Italië. De Servische tv, die beelden toonde van het brandende wrak, zei dat het toestel was neergeschoten.

De NAVO vloog heel het week-einde missies tegen doelen in Joegoslavië, zodanig dat er in Belgrado bijna constant luchtalarm klonk. Niettemin bezochten meer dan 10.000 mensen gisteren in het centrum van de hoofdstad een rockconcert.

De vijf populairste bands van Joegoslavië traden op. De aanwezigen hielden schietschijven omhoog met het opschrift 'mis me niet'.

Inmiddels zijn er enkele nieuwe vredesinitiatieven gelanceerd. Griekenland meent een regeling te hebben bedacht die het mogelijk maakt de luchtaanvallen op korte termijn te beëindigen. Vol-

gen op scherp te zetten, zijn drie democratische kopstukken afgereisd om het westen duidelijk te maken hoe gevaarlijk de 'agressie van de NAVO' is voor Rusland. Ex-premier Gajdar en ex-ministers Nemtsov en Fjodorov ontmoetten gisteren de Amerikaanse bemiddelaar Holbrooke in Boedapest. Zij gaan ook naar Belgrado, Rome en Washington en willen praten met onder anderen de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Albright en met de paus. Wie zij in Belgrado zullen ontmoeten was gisteren niet bekend.

De democraten veroordelen het militaire ingrijpen, maar vooral wegens de politieke situatie in Rusland zelf. Een groeiende anti-westerse stemming kan de communisten bij de parlementsverkiezingen aan het eind van dit jaar de overwinning in de schoot werpen. Zelfs een greep naar de macht buiten de verkiezingen sluiten de liberalen niet uit.

Voor de Amerikaanse ambassade in Moskou ontstond gisteren een schietpartij. De politie opende het vuur op gemaskerde mannen die probeerden met een granaatwerper de missie te bestoken.

De aanvallers beantwoordden het vuur met automatische wapens. Het incident speelde zich af op het moment waarop zich zo'n tweeduizend mensen hadden verzameld voor de dagelijkse protestbijeenkomst voor de ambassade. Er vielen geen gewonden.

menselijke gevoeligheid bosuitjes te ontvellen. Het leven gaat door, op de basis in Amendola. Men is vriendelijk, en men wacht af. Het is hier geen oorlog, maar aan 'de overkant' wel, en dat besef weegt zwaar. „Bij iedere F-16 die terugkomt, sta je toch van binnen een beetje te juichen”, zegt de stoere Soraya, vrouwelijke soldaat en Italiaanse tolk op de basis. De anders komen van bovenaf, hier worden ze zonder commentaar uitgevoerd. Het is het leven van een militair. „Maar het is niet zo dat het als zwak wordt gezien als iemand twijfels heeft”, zegt de psycholoog van de basis, ook in het legergroen, maar net zo min een professionele militair als u of ik. „Eerder het tegendeel; iemand die geen enkele twijfel vertoont, of doet of het hem niet koud of warm maakt, wekt enige achterdocht. Ze hoeven helemaal niet bij mij te komen, maar het is ook geen schande. Op deze basis gebeurt wat moet, maar het is natuurlijk wat anders om daar blij mee te zijn.”

Russen gaan bemiddelen in Kosovo-crisis

Van onze verslaggever
Corine de Vries

MOSKOU

Rusland heeft een nieuw antwoord gevonden op de NAVO-bombardementen. Na enkele dagen van dreigende retoriek heeft Moskou nu gekozen voor een bemiddelaarsrol. Drie liberale politici zijn zondag vertrokken voor een missie naar Boedapest, Belgrado, Rome en Washington. Zij willen het Westen ervan overtuigen de luchtaanvallen te staken en gesprekken over de Kosovo-crisis weer op gang te brengen.

De politici zijn Jedor Gaidar, Boris Fjodorov en Boris Nemtsov. President Jeltsin heeft hun initiatief toegejuicht.

Frankrijk steunt de bemiddelen-rol van Rusland. Volgens de Franse president Chirac is alleen Moskou nog in staat door te dringen tot de Joegoslavische president Milosevic. Hij heeft de Russische premier Primakov gevraagd naar Belgrado te gaan om Milosevic persoonlijk te vragen mee te werken aan het beëindigen van de Kosovo-crisis.

De Joegoslavische ambassadeur in Rusland, Borislav Milosevic, heeft gisteren zelfs geopperd dat een ontmoeting tussen president Jeltsin en zijn broer Slobodan tot de mogelijkheden behoort. 'De twee presidenten hebben geregeld contact', zei hij, maar hij kon verder geen informatie geven.

Hoewel Russische politici - ondanks hun felle kritiek op de NAVO-aanvallen - hun best doen het Westen niet van zich te vervreemden, nemen onder de Russische bevolking de anti-Amerikaanse sentimenten toe. De Amerikaanse ambassade is het doelwit van steeds felle protesten sinds

de NAVO woensdag begonnen is met de luchtaanvallen.

De politie in Moskou raakte gisteren in een schietpartij verwikkeld met drie mannen die met een granaatwerper op de Amerikaanse ambassade wilden vuren. Een grote menigte anti-NAVO-demonstranten stootte uiteen om dekking te zoeken. Niemand raakte gewond.

Het televisiestation NTV meldde dat de drie daders van de aanval van gisteren zijn opgepakt. De auto die ze gebruikten, was gestolen van de politie.

Na de schietpartij hield de oproerpolitie de woedende menigte op een afstand. Tientallen Moskovieten scandeerden 'NAVO zijn moordenaars' en 'Eerst Irak, nu Servië en daarna wij'. In 1995, toen Bosnië werd gebombardeerd, is de Amerikaanse ambassade ook al eens bestookt.

De NAVO-bombardementen worden in Rusland door vrijwel alle politici fel bekritiseerd. Zaterdag heeft de Doema (het parlement) de NAVO-aanvallen met 366 stemmen verworpen. Slechts vier Doemaleden stemden tegen.

Minister van Buitenlandse Zaken Ivanov en minister van Defensie Sergejev, die zaterdag bij de Doema aanwezig waren, eisten beiden een einde aan de bombardementen. Maar ook zij deden hun best Ruslands relatie met het Westen niet te schaden. Sergejev zei dat Rusland 'onder geen beding zichzelf in een militair avontuur mag storten'.

En toen enkele Doemaleden voorstelden het leger in verhoogde staat van paraatheid te brengen, zei Ivanov: 'Zij die denken dat Rusland impulsief zal handelen en wraak zal nemen met vergelijkbare acties, vergissen zich.' Het voorstel werd verworpen.

Anti-NAVO-demonstraties van Malmö tot Melbourne

Reuters, AFP, ANP

DEN HAAG/ATHENE

euzen werden gescandeerd

muren met graffiti bespoten. Enkele indringers wilden het gebouw met molotovcocktails in brand steken, maar ze lieten zich hier-

Naar schatting 1300 mensen demonstreerden zaterdag voor het Vredespaleis in Den Haag tegen de NAVO-bombardementen in Joegoslavië.

FOTO BERT VERHOEFF - DE VOLKSKRANT

Voorals Britten steunen acties tegen Joegoslavië

Reuters, AFP

LONDEN

Onder de Britse bevolking is de steun voor de NAVO-acties tegen Joegoslavië het grootst. Bijna 70 procent van de Britten staat achter de bombardementen waarmee woensdag is begonnen. De minste steun is er onder de Italianen. Dat blijkt uit een reeks opiniepeilingen die in de landen van de NAVO zijn gehouden.

Onder de Amerikanen ligt het aantal dat vóór de aanval is iets boven de 50 procent. Bijna 40 procent is tegen. De NAVO-acties gaan wel ten koste van de populariteit van president Clinton. De steun voor de president zakte van 63 tot 57 procent.

In Duitsland is de publieke opinie verdeeld langs de oude scheidslijnen van Oost en West. Een meerderheid van de Duitsers (56 procent) staat achter de acties, maar de meerderheid is groter in het voormalige Westen (60) dan in het voormalige Oosten (39 procent).

Van de Italianen vindt 49,5 procent dat er 'geen rechtvaardiging voor de bombardementen is omdat er nog ruimte was voor onderhandelingen'. Slechts een kwart van de ondervraagden steunt de NAVO-acties. In Frankrijk schommelt de steun van bijna 60 tot bijna 40 procent vóór, afhankelijk van het bureau dat de peilingen uitvoerde.

De steun voor het sturen van grondtroepen is aanmerkelijk minder. In Nederland, waar driekwart van de bevolking de bombardementen goedkeurt, is nog maar 55 procent voor het sturen van militairen naar Joegoslavië. Ook in Groot-Brittannië is er dan nog maar iets meer dan de helft vóór.

Macedonië wil lid NAVO worden

Reuters

SKOPJE

Macedonië heeft zondag de NAVO dringend verzocht om lid te mogen worden. De reden voor dit verzoek is dat de regering in Skopje zich zorgen maakt over de veiligheid, in verband met de oorlog in Kosovo.

In Macedonië wordt gevreesd voor voor Joegoslavische aanvallen op de NAVO-militairen daar. Macedonië heeft de NAVO ook toestemming gegeven gebruik te

en hier en daar zochten de overwegend Servische betogers ook hun toevlucht tot eieren, stenen en molotovcocktails. Van Minsk tot Manhattan en van Malmö tot Melbourne gingen dit weekeinde steeds enkele duizenden demonstranten de straat op om, dikwijls bij de Amerikaanse ambassade ter plaatse, hun woede tot uiting te brengen over de NAVO-bombardementen op Joegoslavië.

In Den Haag verzamelden zich naar schatting tegen de 1300 mensen bij het Vredespaleis, waar ze vreedzaam, maar met veel temperament, duidelijk maakten het NAVO-beleid tegenover Servië en Milosevic te verwerpen. Na afloop werden negen Servische betogers door de Haagse politie aangehouden, toen ze stenen waren gaan gooien naar de Duitse ambassade.

Spannend werd het in Athene, waar vrijdagavond een kleine groep Servische betogers binnendrong in de Britse ambassade. Meubilair werd vernield en de

Kleine ongeregelheden waren er ook in Rome, Kopenhagen, Nicosia en de Griekse haven Piraeus. In Praag richtte de verontwaardiging van demonstrerende Serviërs en communistische Tsjechen zich ook tegen president Václav Havel, die de NAVO-luchtaanvallen een 'extreme, maar onontkoombare maatregel' had genoemd. In Minsk eisten de betogers dat Wit-Rusland weer beschikking zou krijgen over atoomwapens.

In New York stonden Servische en Albanese demonstranten tegenover elkaar, maar de krachtmeting bleef tot woorden beperkt. ('Clinton nazi!' versus 'Milosevic oorlogsmisdadiger!') In Chicago werd president Clinton vergeleken met Hitler en Madeleine Albright met de duivel. Een spandoek herinnerde aan het langdurige karakter van de strijd om Kosovo: van 1389 (Slag op het Merelveld) tot 1999. Een andere poster hield het bij de minder verheven tekst: 'Pak Monica, niet Servië!'.

Opluchting over snelle redding van neergestorte piloot

Van onze verslaggevers
WASHINGTON/AMSTERDAM

Het was een zware slag voor het Pentagon toen de Servische televisie zaterdag beelden liet zien van de smeulende resten van een F-117A Stealth gevechtsvliegtuig. Urenlang zweeg het ministerie van Defensie. Maar later bleek dat het Pentagon een team op weg had gestuurd om de piloot uit Servië te redden, en met succes.

Het team pikte de piloot zes uur nadat zijn toestel was neergestort, op in de omgeving van de stad Novi Sad. De geslaagde reddingsoperatie betekende een enorme opsteker voor het Witte Huis, dat zich al zorgen maakte over de weerslag die het neerstorten van het Amerikaanse toestel op de publieke opinie zou hebben.

Wat de kwestie nog pijnlijker maakte was dat het uitgerkend om een F-117A Stealth ging, een van de meest geavanceerde vliegtuigen waarover de Amerikaanse luchtmacht beschikt. Amerikaanse regeringsfunctionarissen wilden gisteren nog steeds niet erkennen dat het toestel is neergehaald, al zijn de sporen van vijandelijk vuur duidelijk te zien op de wrakstukken.

Het Pentagon was ook uiterst zuinig met informatie over de manier waarop de reddingsactie verlopen was. Het ministerie wil daar zo weinig mogelijk over zeggen omdat er mogelijk nog zo'n operatie op touw moet worden gezet.

Maar het is wel duidelijk dat de piloot is gered door een speciaal team dat de beschikking heeft over HH-60 Black Hawk helikop-

ters en HH-53 Super Jolly Greens. De piloot kon worden getraceerd dankzij een elektronisch baken waarmee alle Amerikaanse piloten zijn uitgerust. Daarmee kunnen ze hun positie aangeven.

De zoektocht roept herinnerin-

Sporen vijandelijk vuur zichtbaar op gecrashte Stealth

gen op aan de bevrijding van de piloot Scott O'Grady in 1995, in Bosnië.

O'Grady, die ook vanuit Aviano was opgestegen, werd boven Bosnië neergehaald door een Servische Sam-6-raket. Zes dagen later werd hij in de bossen in het noor-

den van Bosnië door veertig mariniers opgepikt.

Destijds werd de piloot ontdekt, nadat een F-16-vlieger radiocontact met hem had gemaakt. Daarna kon een Awacs-toestel zijn schuilplaats zonder veel moeite vinden. Ook O'Grady's toestel was voorzien van het hypermoderne detectiesysteem dat het mogelijk maakt om neergeschoten piloten op een afstand van zo'n 150 kilometer tot op vijftig meter te traceren.

Een van de nog onbeantwoorde vragen in verband met de jongste reddingsoperatie is of de Amerikanen bij hun zoektocht naar de neergestorte piloot op grote weerstand zijn gestuit. Het Joegoslavisch leger beschikt over gevaarlijke gevechtshelikopters, zoals de Mi-8, onder andere op de noorde-

lijke luchtmachtbasis Batajnica. Deze basis is getroffen door een NAVO-aanval, maar het is nog onduidelijk hoe groot de aangerichte schade is.

Sinds de introductie van de Stealth in 1986, heeft dit gevechtstoestel (kosten: 90 miljoen gulden per stuk) een aureool van onaanastbaarheid gekregen, omdat het onzichtbaar is voor de vijandelijke radar. Geen enkele van de veertig Stealths die in 1991 in Irak twaalfhonderd missies uitvoerden, werd neergehaald.

De VS hebben slechts zestig van deze toestellen, die voornamelijk gedurende de nacht worden ingezet. Wat Washington in verband met het neerhalen van het toestel ook zal verontrusten, is dat voor het eerst een vijandig land de beschikking krijgt over onderdelen

van de F-117A, waarvan de samenstelling nog steeds een goed bewaard geheim is.

Op hun basis in Amendola hebben de Nederlandse F-16-piloten opgelucht gereageerd op de snelle redding van de piloot van de neergestorte Stealth-bommenwerper. Ook de Nederlandse piloten zijn namelijk afhankelijk van het Amerikaanse Combat Search & Rescue-team, als ze onverhoopt zouden worden neergehaald. De Nederlandse commandant Abma wees er voorts op, dat de verschuiving van de NAVO-aanvallen naar Servische doelen in Kosovo het risico voor de piloten vergroot. Zij lopen meer gevaar als ze zich moeten richten op tanks en troepenconcentraties, in plaats van op het verdedigen van het luchtruim.

ANALYSE

Jacht op Kosovaren stelt NAVO voor dilemma

Servië graaft zich in. In Kosovo woedt een moorddadige terreur tegen de Albanese burgers. Wat kan de NAVO doen?

Van onze buitenlandredactie
AMSTERDAM

Technisch verlopen de NAVO-bombardementen vrijwel helemaal naar wens. De luchtaanvallen hebben het militaire potentieel van Joegoslavië zware klappen toegebracht. Het oogmerk is echter bij uitstek politiek: de bommen en raketten dienen als een laatste, welhaast onontkoombaar argument, dat Milosevic moet dwingen in te stemmen met een compromis voor Kosovo.

Juist op dit politieke front doen zich twee uitermate zorgwekkende ontwikkelingen voor, die een ernstige schaduw werpen op het militaire succes van de NAVO-operatie. In de eerste plaats ont-

wikkelt de toestand in Kosovo zelf zich catastrofaal. De Albanese zijn ten prooi aan totale willekeur en worden met verdrijving, mishandeling of de dood geconfronteerd.

Het is een wrange paradox dat het NAVO-optreden, dat beoogt de Kosovaren te beschermen tegen een rücksichtsloze anti-guerrillacampagne, gepaard met incidentele massamoorden, nu als effect heeft dat tegen die Kosovaren de gruwelijke methoden van systematische etnische zuivering - bekend uit de oorlog in Bosnië - worden geïntroduceerd. Te denken valt aan het loslaten van paramilitaire bandieten die huizen doorzoeken, mensen verjagen, vrouwen en mannen van elkaar scheiden en de laatste vasthouden (wie denkt hierbij niet aan Srebrenica?)

Het is een logische reactie van de NAVO om zich versneld te gaan richten op het uitschakelen van het militaire materieel van de Serviërs in Kosovo. Daarmee kan

mogelijk inderdaad ernstige schade worden toegebracht aan de Servische tanks die Albanese dorpen in puin schieten en logistieke steun verlenen aan de paramilitaire bendes. Hun terreur kan echter niet met bombardementen worden gestopt: dat kan alleen door een opdracht uit Belgrado.

Juist hier wordt de tweede zwakke plek van de NAVO-operatie zichtbaar. Want de conclusie lijkt onontkoombaar dat de bombardementen leiden tot solidariteit onder de Serviërs. Zij keren zich niet tegen de leider die dit bommentapijt over Servië heeft afgeroepen. Ze scharen zich integendeel achter Milosevic, omdat ze zich diep gekrenkt voelen in hun nationale trots.

Moet uit deze twee zware tegenslagen worden afgeleid dat de militair succesvolle NAVO-campagne op een politiek debacle dreigt uit te lopen? Zijn er alternatieve scenario's, en welke dan?

Eén theoretische mogelijkheid zou zijn om een volgende stap op

de escalatieladder te zetten en een actie met grondtroepen voor te bereiden. De verontwaardiging over Milosevic' uitdagende optreden en vooral over het inferno in Kosovo maakt deze optie op het eerste gezicht aantrekkelijk. Maar er kleven ernstige bezwaren aan. Om te beginnen zijn de politici en de publieke opinie in Amerika en Europa absoluut niet rijp voor het sturen van tien- of honderdduizenden militairen om een landoorlog te voeren, met alle fysieke risico's vanden.

In de tweede plaats zou een *full-scale* oorlog naar alle waarschijnlijkheid leiden tot een complete breuk met Moskou, dat zich tot nu toe beperkt tot een verbaal protest. Een nieuwe koude oorlog en een machtsovername in Rusland door communisten en nationalist komen dan in het vizier.

Bovendien zou zo'n grondoorlog de problemen die door de luchtacties zijn blootgelegd, niet oplossen, zeker niet op korte termijn. In de weken tot aan het in-

actie komen van de grondtroepen, zou de dreigende genocide in Kosovo verder haar beslag kunnen krijgen. En het Servische nationalisme zou nog meer worden aangewakkerd. Misschien zou binnen een maand of twee Belgrado kunnen worden veroverd. Maar de prijs - voor Kosovaren, Serviërs, geallieerde militairen en de toekomstige stabiliteit in Europa - wordt astronomisch hoog.

Een andere optie is het staken van de luchtacties en het hervatten van de diplomatie. Dat heeft het niet te onderschatten voordeel dat in Kosovo wellicht een adem-pauze ontstaat. De andere kant van de medaille ligt er echter ook niet om. Milosevic zal victorie kraaien, de NAVO lijdt een smadelijk gezichtsverlies, dat op termijn zelfs de cohesie van de alliantie kan bedreigen. Hoewel de genocide voor het moment wordt afgewend, slinken de kansen op een politieke oplossing ongeveer tot het nulpunt. Op deze wijze komt namelijk vast te staan dat

Milosevic in Kosovo de vrije hand heeft. De Albanese zullen zich daarbij niet neerleggen, de guerrilla zal verder escaleren.

De NAVO zal derhalve tussen de geschetste uitersten moeten laveren. Een scenario dat denkbaar is, behelst een driesporen-strategie. Ten eerste het voortzetten van de luchtaanvallen. Ten tweede moet Milosevic te horen krijgen dat hij grote kans maakt door het Joegoslavië-tribunaal te worden aangeklaagd. Ten derde moet hem worden duidelijk gemaakt dat er een begaanbare uitweg is: een wapenstilstand. Stopzetting van de Servische acties in Kosovo en van de bombardementen, gekoppeld aan de openlijk uitgesproken Joegoslavische toezegging het Rambouillet-overleg te goeder trouw te hervatten. Om Milosevic ertoe te brengen uit zijn schuttersput te komen, kan de diplomatieke mis-sie van de Russische liberalen Gajdar, Nemtsov en Fjodorov van grote betekenis zijn.

Anet Bleich

In LOCKERBIE kwamen 270 mensen om. Maar er waren opvallend veel gelukken die om een of andere reden het ramptoestel hadden gemist. Roelof 'Pik' Bo-

door Henk Strabbing

van de eeuw.

nabestaanden de 'misdad

terrorisme en voor

het zoveelste symoniem voor

land'. Lockerbie is intussen

berechting in een derde

leider Kadhafi wil per se

recht gelid. De Libische

Soesterberg waar dan Schots

terecht op de vliegbasis

Libiers staan mogelijk

Schotse Lockerbie. Twee

rond de vliegramp boven het

toch een proces te komen

Na meer dan tien jaar lijkt er

SPOREN

NAVO valt nu ook Servische troepen in Kosovo aan

24-3-99

Van onze correspondent
Bert Lanting

WASHINGTON

De NAVO valt sinds zondag Servische tanks en troepen in Kosovo aan om te proberen een einde te maken aan de etnische zuiveringen in Kosovo. Volgens de NAVO hebben de Servische troepen al een half miljoen Albanen op de vlucht gejaagd. Ook heeft de NAVO de luchtaanvalen op Joegoslavië opgevoerd.

NAVO-chef Javier Solana kondigde de nieuwe fase in de luchtaanvalen dit weekeinde af nadat duidelijk was geworden dat de Servische troepen steeds erger te keer gaan tegen de Albanese bevolking. Volgens NAVO-woordvoerder Jamie Shea dreigt er een 'humanitaire catastrofe in Kosovo van een omvang die we sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog niet hebben gezien'.

Volgens president Clinton zijn de leiders van de NAVO-landen het erover eens dat het nodig is een 'krachtig antwoord te geven op Milosevic' voortgaande campagne van onmenselijk geweld'.

Frankrijk meldde gisteren dat het werkt aan een poging om een diplomatieke oplossing te vinden. Volgens minister van Buitenlandse Zaken Védrine probeert Parijs Rusland ertoe te bewegen een bemiddelaarsrol te spelen. Portugal liet weten dat het vindt dat de besprekingen over Kosovo moeten worden hervat. Italië en Griekenland lieten zich al eerder in die richting uit.

Voorlopig gaan de luchtaanvalen echter onverminderd voort. Gisteravond laat steeg vanaf de luchtmachtbasis in Aviano een nieuwe golf gevechtstoestellen op, richting Joegoslavië. Ditmaal waren er ook A-10 gevechtstoestellen bij die worden ingezet tegen tanks. De meeste bombardementen waren dit weekeinde nog gericht commandocentra van de Joegoslavische strijdkrachten en hoofdkwartieren van de Servische speciale politie.

Groot-Brittannië kondigde gisteren aan het aantal gevechtstoestellen meer dan te verdubbelen, van 8 naar 21. Bovendien mogen de Amerikanen meer B-52-bommenwerpers vanaf Britse bases inzetten.

De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Madeleine Albright reageerde geprikkeld op de kritiek dat de luchtaanvalen de situatie in Kosovo alleen maar hebben verergerd. 'Het is absoluut

verkeerd om te zeggen dat het een averechts effect heeft gehad.' Zij verzekerde dat Milosevic uiteindelijk aan het kortste eind zal trekken. 'Aan het eind zal hij merken dat zijn leger verwoest is.'

De nieuwe strategie maakt het risico groter dat er NAVO-gevechtstoestellen worden neergehaald. De Amerikaanse luchtmacht verloor dit weekeinde al een hypermodern F-117A Stealth-toestel boven Servië. Het was voor zover bekend het eerste verlies van de NAVO.

De piloot werd door een Amerikaans reddingsteam opgepikt en naar Aviano teruggebracht. Volgens het Pentagon is het nog on-

duidelijk of het toestel is neergeschoten of dat het door een technisch mankement neerstortte.

Nu de NAVO-bombardementen voorsnog alleen maar tot nog meer geweld lijken te hebben geleid, gaan er steeds meer stemmen op voor het sturen van grondtroepen naar Kosovo om de Albanese bevolking te beschermen. Maar secretaris-generaal Solana zei nog eens dat de NAVO dit niet van plan is.

Vanuit Leeuwarden zijn zondag twee vernieuwde F-16's vertrokken naar de Italiaanse basis Amendola. Deze vervangen twee oudere modellen die over minder mogelijkheden beschikken.

Pagina 4:
Jon Abma, charmante mediapiloot

Pagina 5:
Liberale Russen gaan bemiddelen
Terreur stelt NAVO voor dilemma
Neergestorte piloot snel gered

Serviërs betogen: 'Kok moordenaar'

Rotterdam - Vier-à-vijftienderd Serviërs hebben gisteravond in Rotterdam gedemonstreerd tegen de NAVO-bombardementen. De demonstranten scandeerden leuzen als 'NATO fascists', 'Wim Kok moordenaar' en 'Kosovo is Servisch'. Op spandoeken stonden teksten als 'NATO-agressor go home' en 'Rotterdam 1940 - Belgrado 1941-1945-1999'. Een van de demonstranten droeg een Amerikaanse vlag waarin de sterren waren vervangen door hakkenkransen. Op de stoep van het stadhuis werden brandende kaarsen neergezet. Een van de organisatoren benadrukte in een toespraak dat de demonstratie niet tegen de Nederlanders was gericht, maar tegen de Nederlandse deelname aan de bombardementen.

Servische tv zendt 'Wag the dog' uit

Belgrado - Terwijl de NAVO gisteren opnieuw luchtaanvalen uitvoerde, zond de Servische televisie 'Wag the dog' uit, een film over een Amerikaanse president die een oorlog verzint om de aandacht af te leiden van een sekschandaal. De film begon kort na middernacht, terwijl in elf buitenwijken van Belgrado explosies werden gehoord.

Algemeen Dagblad

24-3-99
Algemeen
Dagblad

ONAFHANKELIJK

Milosevic moet capituleren

HET ANTWOORD op de bestialiteiten van de Serviërs in Kosovo dient grondig en vastberaden te zijn. De NAVO moet het leger van Milosevic zo snel mogelijk verhinderen om nog meer Albanese Kosovaren het leven te ontnemen. De president moet capituleren en instemmen met autonomie voor Kosovo en de komst van een vredesleger naar deze Servische provincie, zoals in Rambouillet en Parijs van hem is geëist. Daarna kan er maar één bestemming zijn voor Milosevic en zijn handlangers, het Joegoslavië-tribunaal in Den Haag.

De operatie Allied Force van de NAVO, die bedoeld is om het leger van de Serviërs zulle klappen toe te brengen dat het de Albanen in Kosovo niet meer kan feisteren, verloopt in militaire zin voorspoedig. De Serviërs bieden veel minder weerstand dan was gevreesd. De schade, die de NAVO-luchtmacht heeft opgelopen, valt mee. Maar de gruwelijkheden die de Serviërs in Kosovo bedrijven, zijn slechts toegenomen. De NAVO-landen mogen niet schromen extra vliegtuigen in te zetten om de moordenaars te treffen. Her en der klinkt de gedachte de Serviërs ook met grondtroepen te bestrijden. Daaraan mag geen gehoor worden gegeven. De confrontatie wordt er alleen maar langduriger en bloediger door. Het kost bovendien veel te veel tijd voordat er genoeg troepen er zijn, terwijl haast is geboden. Grondtroepen kunnen pas verschijnen, als Milosevic zich heeft overgegeven, om de autonomie van Kosovo te garanderen.

De Albanen, die aan de Servische beulen weten te ontsnappen en naar Albanie, Macedonië en Montenegro vluchten, moeten daar op onze hulp kunnen rekenen. En ook straks, als ze terug kunnen keren, bij het herstel van hun verwoeste steden en dorpen.

'Oorlog is nog nooit in de lucht beslecht'

Van onze verslaggever
DEN HAAG

Hoge militairen buiten dienst uitten zware kritiek op de strategie van de NAVO om met luchtaanvalen de Joegoslavische president Milosevic op de knieën te krijgen. Alleen met bombardementen is het conflict niet te beslechten, weten zij. Proberen zonder gezichtsverlies te stoppen, is een advies.

Generaal-majoor bd. C. Homan: 'Dit is militair een onmogelijke opdracht.' Generaal-majoor bd. J. Schaberg: 'Men heeft een heilloze weg ingeslagen.' Luitenant-generaal bd. H. Couzy: 'Generaal Clark heeft een onuitvoerbare opdracht.' Kolonel bd. van de luchtmacht N. Stuver: 'De NAVO heeft dit aan zichzelf te danken: ze had veel eerder moeten aanvallen.'

De hoge militairen mopperen over de opdracht waarmee de NAVO is opgezadeld. 'De politiek heeft de militairen een onmogelijke opdracht gegeven', zegt Couzy. 'Hebben we in Bosnië ook gezien. We moesten vluchtelingen beschermen zonder voldoende militaire middelen.'

Minister van Aartsen van Buitenlandse Zaken bevestigde zondag andermaal dat de NAVO nooit grondtroepen zal inzetten. Daarvoor voelt geen enkel land en ook de publieke opinie is niet zo ver. Een grondoffensief kost te veel slachtoffers.

'Maar de inzet van grondtroepen is wel de uiterste consequentie van de weg die de NAVO is opgegaan', zegt Homan. 'Iedere oorlog is op de grond beslecht, nooit in de lucht. In Vietnam lukte het niet en in Irak ook niet. De

eerste Golfoorlog werd op de grond gewonnen. Men is er nu ten onrechte vanuit gegaan dat luchtaanvalen wel zouden werken. Ik heb me er zeer over verwonderd dat men geen grondtroepen wil. Maar de sneuvelbereidheid is te gering.'

'Grondtroepen inzetten zou het allerdomste zijn', vindt Schaberg. 'Dat leidt tot enorme gevechten. Maar ja, men had van tevoren moeten bedenken dat je met luchtaanvalen niet kunt winnen als je later geen grondtroepen inzet. De NAVO is in een fuik gelopen door te vroeg en te lang te dreigen. Op een zeker moment moet je bombarderen omdat anders je geloofwaardigheid in het geding is.'

Maar wat nu? Schaberg: 'Pauze inlassen en onderhandelingen beginnen. Als dit nog langer duurt,

zou het me niet verwonderen als er een breuk in de NAVO komt.'

Stuver vindt dat de politiek de zaak heeft laten escaleren, maar hij ziet nog wel kansen. De NAVO wil nu met vliegtuigen de grondtroepen van de Serviërs aanpakken. Een goed idee, vindt hij. 'De techniek is er. Op de weg zijn de Serviërs kwetsbaar. Met satellieten en verkeningsvliegtuigen kunnen we ze spotten en aanvallen zonder dat ze het in de gaten hebben. Mislukt dat, dan heeft de NAVO een grove inschattingsfout gemaakt. Als Milosevic namelijk slim is, trekt hij de troepen terug om later weer te beginnen.'

Couzy is pessimistisch: 'Tegen guerrilla's en bendes is vanuit de lucht niet op te treden. Zo kunnen we de etnische zuiveringen niet stoppen. Ze moeten tot een politiek vergelijk komen.'